

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1958

ANDRA KAMMAREN

Nr B 5

24—25 juli

Debatter m. m.

Torsdagen den 24 juli

	Sid.
Svar på interpellation av herr Setterberg i Vilske-Kleva ang. likställande av aktiebolag och ekonomiska föreningar i avseende å den statliga inkomstbeskattningens tyngd.	5
Svar på fråga av herr Elmwall ang. tillämpningen av bestämmelserna i förordningen om allmän energiskatt.	6
Svar på interpellation av herr Johansson i Stockholm ang. viss utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med vissa andra länders, m. m.	8

Fredagen den 25 juli fm.

Sänkning av bolagsskatten	16
Avskaffande av varuskatten å glass	50
Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer av herr Hæggbloom ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor m. m., och herr Hansson i Skegrie ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.	59
Interpellation av herr Svensson i Stenkyrka ang. färdigställande av vissa bokföringsresultat för åren 1954—1957 att användas vid förhandlingarna om prissättningen på jordbrukets produkter.	102

Fredagen den 25 juli em.

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m. (Forts.)	103
Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän	121
Avveckling av byggnadsregleringen, m. m.	121

	Sid.
Utgifter under riksstatens femte huvudtitel:	
Levnadskostnadsundersökning	123
Mödrahjälp	123
Mödrahjälpsnämnderna	124
Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor	125
Allmänna barnbidrag	125
Försöksverksamhet rörande daghem m. m.	126
Ferieresor för barn	126
Ferieresor för husmödrar	127
Bidrag till erkända arbetslöshetskassor	128
Bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler m. m.	128
Statens bosättningslån: Ersättning åt ordsombud	129
Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken	129
Bidrag till sjukkassor m. m.	130
Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn	131
Social upplysningsfilm	131
Utgifter under riksstatens sjätte huvudtitel:	
Statens bilinspektion:	
Avlöningar, m. m.	132
Vetenskaplig trafiksäkerhetsforskning	133
Driftbidrag till statens järnvägar, tillika svar på interpellation av herr Petterson i Dahl ang. 1953 års trafikutredning, m. m.	136
Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader	144
Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel:	
Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Riksantikvarieäm- betet och statens historiska museum m. m.: Avlöningar	145
Studiebidrag och stipendier	145
Bidrag till skolmåltider	146
Bidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet	147
Bidrag till driften av folkskolor m. m.	148
Utbildning av ungdomsledare	149
Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet	149
Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer	150
Televerkets anslagsbehov	151
Statens bosättningslånefond	155
Anslag till universiteten m. m.:	
Förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.	155
Uppsala universitet: Avlöningar	163
Främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet m. m.	164
Försöksskolverksamheten	166

	Sid.
Anslag till Göteborgs musikkonservatorium	168
Pensionsreglering för statsanställda m. m.	172
Ändring av lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965	195
Gift kvinnas förvärvsavdrag	196
Ändringar i förordningen angående patent	200
Höjning av införselavgiften för torskfiléer	202

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 25 juli fm.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr B 9, i anledning av väckta motioner om sänkning av bolagsskatten.	16
— nr B 8, i anledning av väckta motioner ang. avskaffande av varuskatte- n å glass.	50

Fredagen den 25 juli em.

<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr B 8, ang. åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.	103
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr B 2, ang. utgifter under andra huvudtiteln (justitiedepartementet)	121
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr B 3, om avveckling av byggnadsregleringen, m. m.	121
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr B 5, ang. utgifter under femte huvudtiteln (socialdepartementet)	122
— nr B 6, ang. utgifter under sjätte huvudtiteln (kommunikationsdepartementet)	132
— nr B 8, ang. utgifter under åttonde huvudtiteln (ecklesiastikdepartementet)	144
— nr B 9, ang. anslag å kapitalbudgeten för kommunikationsdepartementet.	151
— nr B 22, ang. anslag å kapitalbudgeten för socialdepartementet	155
— nr B 48, om anslag till universiteten, den medicinska undervisningen m. m.	155
— nr B 49, ang. försöksskolverksamheten	166
— nr B 50, om anslag till Göteborgs musikkonservatorium	168
— nr B 51, om stipendier vid handelshögskolorna	172
— nr B 52, ang. pensionsreglering för statsanställda m. m.	172
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr B 6, ang. ändring av lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965.	195
— nr B 7, om viss inriktning av pågående översyn rörande förvärvsavdraget för gift kvinna i beskattningen	196
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr B 6, om pension till Nanny Emilia Kristina Ingvall.	200

	Sid.
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr B 7, om ändrad lydelse av förordningen angående patent	200
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr B 8, ang. lag med särskilda bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster vid nyindelning av riket i pastorat	201
— nr B 11, ang. ändrade bestämmelser om rätt för målsägande att närvara vid åklagarens sakframställning	202
— nr B 12, ang. ändrad lydelse av lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt	202
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr B 9, ang. ändring av betalningsvillkoren vid försäljning av kronoegendomar	202
— nr B 10, ang. stipendier vid lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan och skogshögskolan, m. m.	202
— nr B 11, ang. höjning av införselavgiften för torskfiléer	202

Torsdagen den 24 juli

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollet för den 18 innevarande juli.

§ 2

Svar på interpellation ang. likställande av aktiebolag och ekonomiska föreningar i avseende å den statliga inkomstbeskattningens tyngd

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kamarens tillstånd framställd interpellation har herr Setterberg i Vilske-Kleva frågat om jag har för avsikt att inom en nära framtid låta utreda spörsmålet om ett likställande av aktiebolag och ekonomiska föreningar i avseende å den statliga inkomstbeskattningens tyngd.

Till svar får jag först erinra om att juridiska personer erlägger statlig inkomstskatt efter proportionella skattesatser, som är graderade efter vad för slags juridisk person det är fråga om. Den lägsta skattesatsen är 10 procent, den högsta, som gäller aktiebolagen, uppgår till 50 procent. Ekonomiska föreningar betalar 40 procent.

Den nuvarande skillnaden mellan skattesatserna för aktiebolag och ekonomiska föreningar härrör från 1947 års skattereform. Initiativet kom från bevillningsutskottet, som förordade att den i propositionen föreslagna gemensamma skattesatsen för bolag och föreningar skulle sänkas i fråga om de ekonomiska föreningarna.

Frågan har senare ingående diskuterats i samband med större skattereformer utan att detta föranlett någon ändring. Den är således enligt min mening inte av beskaffenhet att böra bli föremål för någon speciell utredning.

Härpå anförde

Herr SETTERBERG i Vilske-Kleva (h):

Herr talman! Samtidigt som jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation måste jag konstatera, att finansministerns inställning är direkt negativ. Jag beklagar detta eftersom jag varit så återhållsam att jag endast frågat, om finansministern har för avsikt att i en nära framtid låta utreda frågan om likställande av aktiebolag och ekonomiska föreningar i vad gäller inkomstbeskattningens tyngd. Innan jag går vidare in på frågan vill jag först för att undvika missförstånd ha sagt, att jag inte med likställande avser en höjning av skattesatsen för de ekonomiska föreningarna.

Finansministern motiverar sin negativa inställning till en utredning genom att hänvisa till att frågan diskuterats i samband med större skattereformer utan att detta föranlett någon ändring. Det är mig inte främmande att man från regeringens sida tar mycket liten hänsyn till vad som framföres av utredningar. Men det bör väl å andra sidan inte vara finansministern främmande, att samtliga skatteutredningar, som behandlat den här frågan, stannat för enhetliga skattesatser. Detta gäller 1928 års bolagsskatteberedning, 1936 års skattekommitté, 1945 års skatteberedning och 1949 års skatteutredning. KF föreslog redan 1926, att skattesatsen

Svar på fråga ang. tillämpningen av bestämmelserna i förordningen om allmän energiskatt

skulle vara densamma, vilket upprepadet 1938, och samma uppfattning torde gälla även i dag. Även i propositionen 1947 höll man fast vid denna linje, och det var, som finansministern framhöll, utskottet som 1947 föreslog olika skattesatser, vilket också blev riksdagens beslut. Anledningen var den något dunkla motiveringen att de ekonomiska föreningarnas medlemmar kunde antagas ha »i genomsnitt lägre inkomster än aktiebolagens delägare».

Med den spridning som aktieägandet under senare år fått kan detta antagande starkt ifrågasättas. Därtill kommer att det är ett allmänt önskemål att sprida aktieägandet till alla samhällsgrupper. Att detta är en väg att öka det personliga sparandet samt att det är angeläget att detta sparande ökas, förmodar jag att herr finansministern och jag är överens om.

Jag skall inskränka mig till detta, eftersom denna den enda motiveringen för att man införde olika skattesatser enligt min mening inte längre är — om den nu någonsin har varit — bärande. I en intervju före valet förklarade också ledarna för samtliga borgerliga partier, att de var anhängare av en enhetlig skattesats. Jag finner det något anmärkningsvärt att finansministern intagit en helt negativ attityd och detta utan att på något sätt motivera sin inställning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3**Svar på fråga ang. tillämpningen av bestämmelserna i förordningen om allmän energiskatt**

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Elmwall har till mig riktat en del frågor angående be-

räkningen av energiskatt på elektrisk kraft. Han påtalar att skatt uttas inte bara på strömförbrukningen utan också på vissa underhållskostnader och att skatt även beräknas för perioder då ström inte förbrukats. Herr Elmwall frågar, om jag är villig att medverka till mera rättvisa former för beskattningen.

De av herr Elmwall åberopade förhållandena sammanhänger med att skatten uttages på värdet av kraften och inte på den mängd energi som använts i det enskilda fallet. Som herr Elmwall vet, debiteras elektrisk energi på många olika sätt: enbart per kilowattimme, genom fasta avgifter plus kilowattavgifter, genom debitering av underhållskostnader jämte kilowattavgifter o. s. v. Man kan då inte nöja sig med att debitera skatt för vad som uttryckligen betecknas som kilowattavgift. Det hade varit orättvist mot dem som enbart betalar sin ström på kilowattbasis, och det hade också öppnat möjligheter att kringgå beskattningen. I stället måste skatten såsom nu sker uttagas på samtliga avgifter som förbrukaren har att erlagga för kraften, alltså även fasta avgifter o. d. Jag vill tillägga, att om det hade varit möjligt att på ett rättvist sätt beräkna skatten på ett renodlat pris på själva den förbrukade kraften, skattesatsen givetvis hade måst sättas högre för att erhålla samma skatteintäkt.

Då energiskatten infördes, övervägde man möjligheten att beräkna skatten på myckenheten levererad kraft och inte på värdet. De anledningar till missförstånd som herr Elmwall åberopat skulle då inte ha förelegat. Statsmakterna valde emellertid värdebeskattningsalternativet, bl. a. emedan detta av praktiska skäl förordades av de remissinstanser som representerar distributionen av elektrisk kraft.

Vidare anförde

Svar på fråga ang. tillämpningen av bestämmelserna i förordningen om allmän energiskatt

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det snabba svaret på min fråga. I sak kan jag emellertid inte vara tillfreds med svaret. Jag kan inte finna att energiskatten på elkraft avvägts efter lämpliga och rimliga principer. Ett starkt missnöje har också, särskilt på landsbygden, kommit till uttryck hos förbrukarna av elektrisk kraft, därför att skatten har lagts inte endast på elförbrukningen utan också på underhållet och skötseln av de egna anläggningarna.

Jag kan här ge några exempel på hur denna skatt verkar, och jag gör det genom att nämna de rubriker, under vilka energiskatten utgår i Sparreholm, där eldistributionen äger rum i kommunal regi. Kostnadsrubrikerna är: Arvode till ordförande, Arvode för jourtjänst och avläsning, Underhåll av ledningsnät och anläggning, Inventarier, Hyra för lagerlokal, Strömvavgift för råkraft, Telefon, Porton, Annonser, Försäkringsavgifter, Resor och traktamenten, Avskrivning $2\frac{1}{2}\%$ på beräknade anskaffningsvärdet, Avskrivning 10% på inventariers anskaffningsvärde, Intern ränta $5\frac{1}{2}\%$ på anläggningarnas bokförda värde, Förvaltningsbidrag, Avskrivning av elavgifter, m. m.

Dessa kostnadsposter i staten för Sparreholms kommun uppgår sammanlagt till 119 500 kronor, och elskatten beräknas på hela beloppet. Strömvavgiften för råkraft, d. v. s. de egentliga elkraftskostnaderna, uppgår till 80 000 kronor. Det är denna sistnämnda summa som enligt min mening borde vara skattebelagd. Då underhålls- och förvaltningskostnaderna medräknas, blir det skattebelagda beloppet en tredjedel större. Jag skulle tro att detta belopp i de egentliga glesbygderna blir fördubblat, ofta måhända mer än fördubblat.

Av vad jag här sagt följer också att förbrukare, som av en eller annan an-

ledning inte har använt ström under viss tid, ändå får betala elskatt. Den som bor avlägset och har långa ledningar med stora underhållskostnader får högre elskatt än den som bor närmare till. Jag kan som sagt inte finna detta beskattningssystem rättvist — och det framgår väl för övrigt indirekt av svaret på min fråga att statsrådet själv anser att den lösning som valts inte ger ett rättvist resultat.

I den promemoria som låg till grund för propositionen och riksdagens beslut föreslogs en skattesats av 2 öre per kWh. Det var alltså en styckeskatt som skulle ha drabbat elförbrukningen men inte underhållet och skötseln av ledningarna och anläggningarna. Denna skattesats ansågs för hög, och det är alldeles riktigt, då den motsvarar en värdeskatt av 13 procent. Riksdagsbeslutet blev också att kraft för borgerlig förbrukning skulle beskattas efter 5 procent av kraftvärdet. När man nu tillämpar detta så, att även underhålls- och förvaltningskostnader beskattas, har resultatet i en del fall blivit högre skatt än vad som skulle ha följt med en styckeskatt av 2 öre per kWh. Som ett motiv för skatten har också angivits att man ville hålla tillbaka konsumtionen, men det gör man ju inte genom att beskatta underhållet av anläggningarna.

Jag kan inte heller finna att propositionen 1957 innehåller något om att elskatt skulle uttagas även på underhålls- och förvaltningskostnaderna. Enligt propositionens ord skall skatten utgå efter 5 procent av »kraftvärdet». Det är åtminstone för mig svårt att i ordet kraftvärde lägga in underhåll av egna anläggningar, förvaltning m. m.

Herr statsrådet har inte anfört rättviseskäl för värdebeskattningalternativet. De skäl som anförts är i stället de praktiska — och naturligtvis skall man vara praktisk. Men man skall inte vara det på bekostnad av rättvisan. Jag vill erinra om att promemorian syftade till

Svar på interpellation ang. viss utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med andra länders, m. m.

en styckeskatt och att Lantbruksförbundet förordade en styckeskatt såsom varande mera rättvis. Det bör också gå att utforma en värdebeskattning på sådant sätt att det endast blir elförbrukningen som drabbas, inte underhålls- och förvaltningskostnaderna. Detta skulle kunna uppnås, om beskattningen fördes direkt på det belopp distributionsföreningen har att betala för råkraften.

Jag vädjar till herr statsrådet att närmare undersöka frågan samt att — om nu elskatten måste bibehållas ännu en tid — framlägga förslag för riksdagen till grunder, som kan ge rättvisare och rimligare resultat.

Det må tilläggas att de nuvarande bestämmeisernas oklara formulering har givit anledning till stor tvekan inför tillämpningen. Det är nödvändigt med större klarhet i bestämmelserna. Ett studium av propositionen är ju knappast ägnat att närmare klarlägga frågan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. viss utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med andra länders, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Johansson i Stockholm frågat

dels om jag undersökt vårt lands relativa ställning i fråga om utbildningen av och tillgången på pedagogiska, tekniska och vetenskapliga kadrer i jämförelse med England, Förenta staterna och Sovjetunionen samt om resultatet av en eventuell sådan undersökning nu kan framläggas för riksdagen,

dels vilka behov som föreligger för närvarande och de närmaste två å tre

decennierna av utbildad arbetskraft, manuell och intellektuell,

dels vilka behov av byggnader, lokaler och andra resurser för alla stadier av undervisningsväsendet liksom den vetenskapliga och tekniska forskningen som föreligger och på vilka vägar jag anser att dessa behov kan fyllas.

Av dessa tre frågekomplex kan jag beträffande de två sistnämnda fatta mig mycket kort i förevarande sammanhang, då ju dessa spörsmål torde komma att närmare beröras i samband med behandlingen i morgon av utskottsutlåtandet om anslag till universitetsväsendet. Jag vill här bara slå fast att behovet av kvalificerad arbetskraft och av ökade forskningsinsatser med största sannolikhet kommer att stiga oavbrutet under de närmaste decennierna. Vi måste till följd därav anstränga oss till det yttersta att inom ramen för våra resurser på alla tänkbara vägar söka tillgodose de berättigade krav som utbildning och forskning ställer och kommer att ställa på samhället. Beträffande den första av herr Johanssons frågor — den som gäller vårt lands ställning internationellt sett på den högre utbildningens område — vill jag här nämna följande. Det är oerhört vanskligt att göra tillförlitliga internationella jämförelser i fråga om den högre utbildningen. Detta sammanhänger främst med att utbildningssystemet har en mycket olikartad uppbyggnad i skilda länder. Emellertid har man, inte minst under de senaste åren, gjort aktningvärda försök att jämföra utbildningskapacitetens omfattning på olika håll. Jag kan erinra om att UNESCO nyligen undersökt, hur stora utgifter som läggs ner på utbildningen på olika stadier i skilda länder. Vidare vill jag erinra om att OEEC under 1950-talet gjort två stora undersökningar — båda publicerade — för att belysa behovet av och tillgången på tekniskt och naturvetenskapligt utbildad arbetskraft inom till organisationen

Svar på interpellation ang. viss utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med andra länders, m. m.

anslutna länder. Därjämte vill jag med anledning av att herr Johansson särskilt frågat om förhållandena i Sovjetunionen erinra om att det i Förenta staterna för några år sedan publicerades en mycket uppmärksammat och omfattande analys av ryskt högre utbildningsväsende. Arbetet i fråga heter »Soviet Professional Manpower». I detta arbete görs ingående jämförelser mellan ryskt och amerikanskt utbildningsväsende med särskild tyngdpunkt lagd på frågan om omfattningen av och kvaliteten hos den högre tekniska och naturvetenskapliga utbildningen.

Alla dessa och andra här ej särskilt nämnda analyser visar att i början av 1950-talet utbildningen av tekniker och naturvetenskapsmän var mycket omfattande i Sovjetunionen medan den i USA och många stater i Västeuropa var förhållandevis begränsad. Emellertid har man de senaste åren också där kraftigt ökat insatserna på den högre utbildningsområde. Ett uttryck för det växande intresset är bland annat att OEEC förutom arbetet med de nyss nämnda analyserna av situationen på utbildningsområdet nu även arbetar med konkreta projekt i syfte att stimulera sina medlemsländer till ökade insatser på den högre utbildningsområdet.

Vad Sverige beträffar vågar jag påstå att vi internationellt sett sedan ett antal år tillbaka ligger väl till när det gäller utbildningen av teknisk och naturvetenskaplig arbetskraft. Vad angår den av herr Johansson särskilt omnämnda gruppen pedagoger, d. v. s. lärare, är det för kammaren väl bekant vilka insatser vi gjort och gör för att tillgodose behovet av lärare på skilda stadier. Jag vill i detta sammanhang slutligen erinra bland annat om att det nyligen publicerats en ingående analys av tillgången på och behovet av lärare i läroämnena (SOU 1958: 21).

Vidare anförde:

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):
Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret, även om det blev litet kortfattat och allmänt i några punkter.

Vad beträffar två av frågorna hänvisar ecklesiastikministern till den proposition om upprustningen vid universitet och högskolor, som vi snart skall behandla och till vilken vi motionsledes framfört några tilläggsförslag. Denna proposition och alla de prognoser om behovet av akademisk arbetskraft som den innehåller förelåg redan när jag väckte min interpellation, och jag utgick från det. Jag noterade i interpellationen de framsteg som denna proposition och årets statsverksproposition innebar särskilt när det gäller effektiviseringen av den humanistiska undervisningen, förbättringen av studiemetoderna, ökningen av examensfrekvensen och åtgärderna för att stimulera forskarrekryteringen vid de filosofiska fakulteterna.

Jag betecknar dessa förslag som högst angelägna och välbetänkta, och det är tydligt att ecklesiastikdepartementet nu planerar på litet längre sikt än vad tidigare varit fallet. Samtidigt slog jag emellertid fast redan i interpellationen, att upprustningen i huvudsak begränsats till dessa fakulteter, medan den stora eftersläpningen förefinns på den högre tekniska naturvetenskapliga undervisningsområdet. Det var i det sammanhanget jag framförde de av statsrådet nyss berörda jämförelserna mellan exempelvis Sovjet, Amerika och vårt land, vilka visar att Sverige, som tidigare var ett föregångsland på detta område, nu allvarligt börjar komma på efterkälken, något som statsrådet i allmänna ordalag bestred.

Även i konservativ borgerlig press och framför allt i fackpressen bar vi på sistone läst rena panikartiklar, där man konstaterat att exempelvis Sovjet-

Svar på interpellation ang. viss utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med andra länders, m. m.

unionen årligen utexaminerar mångdubbelt fler högkvalificerade högskoletekniker och naturvetenskapsmän än Förenta staterna och att Sverige som bekant ligger långt efter Förenta staterna. Vi noterar denna eftersläpning, och jag tycker att det är litet sangviniskt när statsrådet säger att vi ligger bra till.

Allvaret i denna eftersläpning framgår klarare om vi betänker att världen för närvarande genomgår en teknisk revolution i atomkraftens, automatiseringens och rymdraketernas tecken. I denna dynamiska tid sitter vi svenskar och lappar på vår tekniska undervisning som om utvecklingen fortsatte i den gamla sävliga oxdragarlunken. Vid varje ny framstöt från fackmännen hänvisas det till den ständiga utbyggnaden av de tekniska högskolorna och gymnasierna och till den ökade intagningen. Det vare mig fjärran att bestrida, att en del mycket betydelsefulla framsteg säkrats genom riksdagsbeslut under senare år och genom beslut som vi snart kommer att fatta, men det går på tok för sakta, om vi skall kunna hävda oss och återvinna vår gamla rangställning på dessa områden. Räknar man ifrån de stora summor som användes för krigsteknisk och militär forskning, en forskning som är inriktad på förstörelse, framstår njugetheten i anslagen till forskning och undervisning för den fredliga produktionen, det fredliga arbetet och det vetenskapliga arbetet i fredens tjänst som ännu mera anmärkningsvärd.

Det är därför jag och många med mig anser, att de mest angelägna uppgifterna kommit i efterhand. Jag säger detta utan att på något sätt förringa nödvändigheten av den nu föreslagna utbyggnaden av den humanistiska undervisningen. Jag medger också att den ger möjligheter att öka lärarkadrarna både för hög- och mellanstadiet, för kemi, fysik och matematik, där vi för närvarande har den största utbildningseftersläpningen.

Samtidigt måste jag dock betona att universitetsutredningen själv bevisar, att det i Sverige i relation till andra examina avläggs ett sjunkande antal tekniska och naturvetenskapliga examina. Eftersläpningen har alltså inte minskat utan skärpts, även om antalet studenter på dessa områden har ökat i absoluta tal räknat.

Jag erinrar om att denna eftersläpning påtalats även i remissvaret. Sveriges tekniska forskningsråd skriver om universitetsutredningen att den gett den högre tekniska undervisningen och forskningen en närmast undanskymd ställning. Andra remissinstanser har konstaterat att bristen på personer med teknisk och naturvetenskaplig utbildning kommer att fortsätta och skärpas. Det finns all anledning att instämma med statens naturvetenskapliga forskningsråd, som konstaterar »att behovet av personal med naturvetenskaplig utbildning (däri inräknat medicinare, tekniker och liknande) under den kommande tiden blir så stort, att vårt land av ren självbevaringsdrift måste tillse, att de ungdomar, som har intresse av och är lämpade för en sådan utbildning, också kan få en sådan». Det finns också anledning att instämma med regeringsorganet Morgon-Tidningen, som den 7 januari 1957 på ledande plats skrev: »En snål och räddhågad pålappning kan ställa till med obotlig skada för oöverskådlig tid.»

Bristen på högkvalificerade tekniker skärpes ytterligare genom att många av dem lockas med avsevärt högre betalning om de går i utländsk tjänst.

Vad kan göras utöver det som hittills förebådats?

Den pågående utbyggnaden av tekniska högskolan och de speciella forskningscentralerna i dess omgivning och av Chalmers samt utbyggnaden av de tekniska gymnasierna har redan noterats som värdefulla försök att i någon mån söka hinna ifatt eftersläpningen,

Svar på interpellation ang. viss utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med andra länders, m. m.

men ännu har vi inte kommit dithän att det omedelbara behovet av flera tekniska högskolor måste ställas på dagordningen samtidigt som de tekniska gymnasierna utbygges fortare.

I interpellationen har jag nämnt att det norrlandsuniversitet, som vi och många med oss länge väntat på och för vilket man nu börjat ta de första stapplande stegen, även bör innesluta en ny teknisk högskola med särskild anknytning till de speciella norrlandsindustrierna. Utöver detta har redan anförts att behov föreligger av en ny teknisk högskola också i södra Sverige. Dessa behov blir alltmer pockande då det visar sig att vi — och det strider ju i viss mån mot ecklesiastikministerns sangviniska karakteristik — redan nu har behov av minst tusen nya högskoleingenjörer förutom det stora behovet av tekniskt högkvalificerade lärare. Denna bristsituation kommer säkerligen att förvärras med varje år. Även statsrådet förutsatte ju ett starkt segert och accelererat behov under decennierna framåt, och bristen kommer därför att skärpas om man inte snabbt vidtar extraordinära och djärva åtgärder. Det kommer att kosta mycket pengar, men det är nödvändiga utgifter och investeringar som betalar sig. Om vi gör vårt för avspänning och fred i världen får vi pengar till dessa nödvändiga ändamål genom att skära ned de svindlande militärutgifterna, som nu blir tillgodosedda på den fredliga produktionens och undervisningens bekostnad. Då kan vi tänja på de resurser, som även ecklesiastikministern anser det vara nödvändigt att utnyttja till det yttersta.

Jag skall beröra endast en fråga till, nämligen läkarutbildningen, men jag kommer att uppehålla mig litet utförligare också vid detta spörsmål, då det just i dagarna är så högaktuellt. För närvarande pågår en stor debatt mellan statsmakterna och läkarorganisationerna om fortsatt import av läkare från

Österrike eller grannländerna. En del av läkarkåren fruktar tydligen att den skall bli för stor. Denna fruktan är enligt min mening alls icke motiverad. Jag har i interpellationen påvisat att antalet verkanta tjänster utan vikarier eller kompetent vikarie inom provinsialläkarväsendet, undervisningssjukhusen och andra sjukhus och sanatorier utgjorde 400 eller 12 procent av samtliga. Trots att antalet läkare kommer att ökas för varje år beräknar utredningen att det år 1965 ändå skall kvarstå en brist på 900 läkare. Jämvikt skulle kunna uppnås först 1970, men det förutsättes att behovet av läkare kommer att stegras under tiden så att bristen fortsätter även efter nämnda år.

För vår del har vi gång på gång i riksdagen påpekat det orimliga förhållandet att man inte i tid vidtagit åtgärder för att möjliggöra för flera begåvade svenska ungdomar att utbilda sig till läkare. I stället har man försökt täcka den värsta bristen genom import av utländska läkare, ofta sådana som har otillfredsställande utbildning och som i varje fall i början inte behärskar svenska språket och av vilka en del aldrig lär sig svenska.

I september 1957 tjänstgjorde 800 utländska läkare eller 13 procent av samtliga. Av dessa var 456 från utomnordiska länder och av dem hade endast 331 allmän behörighet. 20—25 procent av läkarna inom sinnessjukvården är utlänningar. Just inom den mentala sjukvården tycker jag det är särskilt nödvändigt att läkarna kan göra sig förstådda på landets språk och är förtrogna med svenska betingelser.

Den andra stora koncentrationen av utländska läkare finns i provinsialläkartjänsterna och i övre Norrland. Av 60 underläkartjänster i Norrbotten var bara 21 besatta med kompetenta svenska underläkare. Av de 37 distrikten i Norrbotten hade bara 13 ordinarie svenska befattningshavare, 5 saknade läkare och

Svar på interpellation ang. viss utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med andra länders, m. m.

tjänsterna uppehölls genom dubbelförordnande. Dessutom fanns 5 utländska ordinarie läkare och 10 av vakansvikarierna var utlänningar.

Kontrastverkan blir förkrossande, om jag samtidigt påvisar hur svårt det är för begåvade svenskar att kunna utbilda sig till läkare. I interpellationen har jag påvisat att av de studenter med goda betyg, som i år sökt in vid de medicinska fakulteterna, antogs endast 204, medan 227 avvisades — alltså majoriteten. Många av dem har inte ens sökt, då betygskraven är så stora. Våren 1957 fordrades det minst 16,55 poäng för att bli antagen vid de teoretiska studierna vid karolinska sjukhuset. Vederbörande behövde alltså minst sju AB och ett a. Ändå var detta en låg poängsiffra, om man jämför med föregående år, då man i medeltal krävt 20 à 22 poäng. Som bekant ger ett A bara 3 poäng.

Vad betyder detta? Ett stort antal av de studenter som har fallenhet för läkarkallet måste komplettera i åratal för att över huvud taget komma in vid de medicinska fakulteterna, där ytterligare minst 6—7 års utbildning väntar. En del av dem väljer att starta med en annan examen för att lättare kunna komma in. De kan ta en fil. kand-examen, men den ger dem inget företräde om de inte väljer de ämnen som höjer poängsumman. Studentbetygen kan inte höjas eller kompletteras. Jag skall anföra några fakta, som framförts av några ungdomar som just nu studerar till läkare.

Många väljer för att få företräde vid intagningen att först utbilda sig till tandläkare, vilket tar cirka 5 år, att bli civilingenjör, vilket tar 4—5 år och där det likaledes krävs hög poängsumma, eller också väljer man att bli apotekare, vilket tar 4 år. På en av de senaste kurserna fanns när den började 12 filosofie kandidater, 3 legitimerade tandläkare, 3 civilingenjörer, 2 apotekare och 1 farmakologie kandidat plus ett

stort antal studerande med mellan 1 och 5 akademiska betyg. De hade tagit alla dessa examina för att över huvud taget komma in vid den medicinska fakulteten!

Efter detta skall jag be att få anföra några fakta som inte är så allmänt kända. Även bland dem som lyckas komma in vid fakulteten tvingas många avbryta studierna efter de två och ett halvt år som det kostat dem att ta sin med. kand. I sin med. kand.-examen har de måst genomgå omfattande kurser för att bli godkända: i anatomi, histologi, medicinsk kemi och fysiologi samt kortare kurser i medicinsk genetik, fysik, statistik och allmän kemi. När dessa kurser avslutas med skriftliga eller muntliga förhör skall kandidaterna gå vidare till prekliniska kurser, följda av ett rent kliniskt år, varefter följer ytterligare minst två och ett halvt års studier. Sex och ett halvt år torde alltså vara den kortaste studietiden, innan vederbörande blir medicine licentiat, varefter han får fortsätta ytterligare en tid, innan han blir legitimerad läkare.

Den stora flaskhalsen i läkarutbildningen är den prekliniska och den kliniska undervisningen. Jag tar ett exempel.

I Stockholm fanns vid ett tillfälle 70 sökande medicine kandidater men bara 54 platser för det prekliniska året — dessutom kan 7 eller 8 komma in i Göteborg, om de vill underkasta sig olägenheterna av en flyttning. Till nästa termin väntas 85 medicine kandidater anmäla sig till de prekliniska kurserna och då är det alltså bara 62 som kan komma in.

Hittills har man givit de överhoppade två extra betygsheter för att de skulle kunna hävda sig. Detta borttogs under vårterminen, och då den studerande inte kan höja betygen genom att tentera om i något ämne, blir han eller hon avstängd från vidare medicinska

Svar på interpellation ang. viss utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med andra länders, m. m.

studier. Efter klagan från Medicinska föreningen ändrades beslutet tillfälligt, och gratifikationer har givits till dem som nu var i fråga, men ingen vet hur länge detta varar. Universitetskanslern har förklarat, att det bara var en frist för innevarande termin.

Meningen var ju att den nya medicinska högskolan i Umeå skulle ta hand om det prekliniska överskottet från och med 1959. Den är dock, som vi vet, inte på långa vägar färdig och kan kanske på sin höjd ta emot ett fåtal som redan har gjort det prekliniska året och de kliniska åren. Då ett studieår i Stockholm under de närmaste åren beräknas kosta minst 6 000 kronor, förstår man hur allvarligt läget blir för dem som gång efter annan utestängs. Efter två eller tre års medicinska studier och kanske flera kompletteringsår kan de inte få fortsätta utan måste övergå till något annat. Under dessa år har de tagit upp plats på de medicinska högskolorna. Samtidigt fortsätter vi att importera utlänningar, som inte kan vårt svenska språk.

Jag tycker inte det är för starkt att beteckna detta orimliga tillstånd som en skandal. Denna skandal måste vi komma till rätta med, och det finns ingen annan väg än att öka utbildningsmöjligheterna.

Man har försvarat detta tillstånd med att det inte på landsortslasaretten finns tillräckligt med läkare med professorskompetens för den kliniska undervisningen. Detta påstående bestrides mycket kraftigt av sakkunniga. På snart sagt varje landsortslasarett finns det högkvalificerade överläkare, av vilka många är kompetenta för professurer och ännu fler för docenttjänstgöring. Det hävdas till och med att den kliniska undervisningen kan bli bättre på sådana lasarett än den blir vid universitetssjukhusen.

Målsättningen måste därför enligt min mening vara att likvidera flask-

halsen och öka intagningen av studenter, så att inte en mängd ungdomar får en tänkt levnadsbana avskuren på grund av orimligt höga poängfordringar. Det stora antalet av dem som utövar läkarverksamhet i Sverige, även i chefsbefattningar, har ju på sin tid kommit in vid den medicinska högskolan på studentbetyg som ter sig blygsamma och bleka mot dem som nu krävs.

Jag vill inte påstå att dessa stängsel för den svenska läkarutbildningen är enda orsaken till de svårigheter vi nu har med obesatta provinsialläkardistrikt, sommarstängda lasarettssavdelningar och brist på vissa läkarkategorier, exempelvis röntgen- och narkosläkare. Att lasaretten står stängda beror till stor del på sjuksköterskebristen och de förhållanden som framkallat den stora avgången i detta yrke. Inom parentes vill jag säga, att begåvade sjuksköterskor bör få möjlighet till vidareutbildning, som gör att de kan överta även några av läkarens funktioner — i ännu högre grad än de gör nu. En annan orsak är att tjänsteläkarna får ägna sin mesta tid åt blankettskrivning, som kunde göras bättre av kontorister om de fick anställa sådan arbetskraft.

Den centrala frågan, som hör samman med min interpellation, är som sagt att öka utbildningen av svensk ungdom till läkare, avlägsna de värsta stängslen vid de medicinska högskolorna och få riktiga prognoser för det växande behovet av inte bara läkare utan också tandläkare och annan högre utbildad akademisk arbetskraft, såsom jag framhållit tidigare i mitt anförande.

Jag tackar ännu en gång statsrådet för svaret och för de prognoser som givits och utlovats — vi skall ju redan i morgon behandla en del av materialet. Jag noterar vidare än en gång de framåtsyftande åtgärder som vidtagits, men jag hoppas å andra sidan att mitt anförande visar, att det finns oändligt mycket mer att göra och att det krävs

Svar på interpellation ang. viss utredning av vårt undervisningsväsende vid en jämförelse med andra länders, m. m.

djävare initiativ främst på de områden, där det anmälda behovet av högkvalificerad akademisk arbetskraft är störst.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Bara ett par påpekanden, herr talman. Jag får kanske tillfälle återkomma till denna fråga i morgon.

Eftersom herr Johansson i Stockholm tycker att jag uttrycker mig sangviniskt vill jag framhålla, att det är i det internationella sammanhanget som jag påstått att vi ligger väl till. Detta är ett faktum som klart framgår av de rapporter jag har hänvisat till. Därmed har jag inte sagt att vi ligger väl till med tanke på det stora behov som föreligger här hemma.

Jag vill uppmana herr Johansson att läsa direktiven för universitetsutredningen. Av dem framgår att många av de ting herr Johansson tog upp — önskemålen om en utbyggnad av tekniska högskolor och tandläkarhögskolor, över huvud taget hela dimensioneringen av högskoleväsendet — redan är med på dagordningen. Och som ecklesiastikminister väntar jag just på universitetsutredningens nästa betänkande och dess slutbetänkande, vilket — som väl de flesta här i kammaren känner till vid det här laget — kommer att särskilt beröra frågorna om dimensioneringen av högskoleväsendet. Däri ligger naturligtvis också inneslutet kravet på nya högskolor, när sådana är motiverade.

Till sist en rent saklig upplysning! Jag tror att det ur kulturpolitisk synpunkt just nu är nödvändigt att favorisera de naturvetenskapliga fakulteterna. Det är en av anledningarna till att dessa fått förtursrätt, vilket väl skall klubbas igenom här i riksdagen i morgon, hoppas jag. I den konkurrens som råder när det gäller att förvärva studenter med realutbildning — matematiker och naturvetare — är det alldeles

uppenbart, att de naturvetenskapliga fakulteterna inte får komma efter de tekniska högskolorna och tandläkarhögskolorna. Skulle de göra det, bleve följden bara att vi fick en ytterligare skärpt brist på lärare i naturvetenskapliga ämnen i läroverken, och sedan skulle det hela vara i gång igen. Vi måste angripa problemets kärna, och det är att öka kapaciteten i läroverken och gymnasierna. Det är i första hand utbildningen av lärare i naturvetenskapliga ämnen som vi måste ta itu med.

Herr Johansson har ju själv erinrat om vad som skett under de senaste åren, varför jag inte skall tynga protokollet med att beröra den frågan. Jag får kanske, herr talman, tillfälle att återkomma i morgon.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr B 2, B 5, B 6, B 8, B 9, B 22 och B 48—B 52, bevillningsutskottets betänkanden nr B 6—B 9, bankoutskottets utlåtande nr B 6, första lagutskottets utlåtanden nr B 7, B 8, B 11 och B 12, tredje lagutskottets utlåtande nr B 3 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr B 8—B 11.

§ 6

Föredrogos den av herr *Ohlin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

På hemställan av herr förste vice talmannen beslöt kammaren, att bevill-

ningsutskottets betänkanden nr B 9 och B 8 samt jordbruksutskottets utlåtande nr B 8 skulle i nu nämnd ordning uppföras först bland 2 gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista samt att tredje lagutskottets utlåtande nr B 3 skulle uppföras närmast före statsutskottets utlåtande nr B 5.

§ 8

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr B 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av punkten 3 av övergångsbestämmelserna till förordningen den 23 november 1956 (nr 554) om investeringsavgift för år 1957; och

nr B 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

från första lagutskottet:

nr B 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av europeisk utlämningskonvention;

nr B 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i slutbestämmelserna till luftfartslagen den 6 juni 1957 (nr 297); och

nr B 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr B 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m. jämte i ämnet väckt motion; och

nr B 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa kronolägenheter, m. m.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.47.

In fidem
Gunnar Britth

Fredagen den 25 juli

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Sänkning av bolagsskatten

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr B 9, i anledning av väckta motioner om sänkning av bolagsskatten.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: B 29 av herr *Hagberg m. fl.* och II: B 34 av herrar *Cassel* och *Darlin*, vari hemställts att riksdagen måtte antaga följande

Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt

Härigenom förordnas att 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 om statlig inkomstskatt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

10 §

2 mom. Den statliga inkomstskatten utgör:

a) för svenska ——— 1 mom.:

fyrtio procent av den beskattningsbara inkomsten, i den mån skatten icke skall beräknas enligt c) här nedan;

b) för andra svenska ekonomiska föreningar än sambruksföreningar ävensom för sparbanker, sparbankernas säkerhetskassa, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stads- hypotekskassa, hypoteksföreningar,

svenska bostadskreditkassan och bostadskreditföreningar:

trettiotvå procent av den beskattningsbara inkomsten;

c) för försäkringsanstalter, ——— inkomsten; samt

d) för andra skattskyldiga än dem som avses i 1 mom. eller under a), b) eller c) här ovan:

femton procent av den beskattningsbara inkomsten.

Vid tillämpningen av bestämmelserna under a) och c) här ovan skall iakttas att, därest försäkringsanstalt driver jämväl annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse, skatten skall beräknas enligt bestämmelsen under c) allenast beträffande den del av anstaltens beskattningsbara inkomst, som efter förhållandet mellan den skattepliktiga nettointäkten av livförsäkringsrörelsen och anstaltens sammanlagda skattepliktiga nettointäkt belöper å livförsäkringsrörelsen.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1959.

II) de likalydande motionerna I: B 175 av herr *Aastrup m. fl.* och II: B 229 av herr *Kollberg m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta, att den extra bolagsskatten skulle slopas och således 10 § 2 mom. förordningen om statlig inkomstskatt — i fråga om skatten för aktiebolag, ekonomiska föreningar m. m. — givas den lydelse som författningsrummet hade före den genom förordningen den 3 juni 1955 (nr 300) vidtagna ändringen att gälla den skatt som skulle påföras enligt 1959 års taxering.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till de likalydande motio-

Sänkning av bolagsskatten

nerna I: B 29 av herr Hagberg m. fl. samt II: B 34 av herrar Cassel och Darlin samt de likalydande motionerna I: B 175 av herr Aastrup m. fl. och II: B 229 av herr Kollberg m. fl., måtte antaga

dels det vid motionerna I: B 29 och II: B 34 fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

dels ock följande

Förslag

till

förordning med bestämmelser om beräkning av den preliminära skatten vissa år för aktiebolag m. fl.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Svenska aktiebolag, svenska försäkringsanstalter som icke äro aktiebolag, andra juridiska personer än oskifta dödsbon eller familjestiftelser samt andra svenska ekonomiska föreningar än sambruksföreningar må i fråga om den i hemortskommunen påförda preliminära B-skatt, som förfaller till betalning under uppbördsterminerna i september och november 1958 samt januari 1959 erlagga preliminär skatt med belopp motsvarande allenast åttio procent av den i hemortskommunen under uppbördsterminen till betalning förfallande skatten, avrundat uppåt till helt hundra-tal kronor.

Vad nu sagts skall ej gälla, då i anledning av jämkning eller preliminär taxering ny debetsedel utfärdas och den därå upptagna skatten förfaller till betalning första gången under någon av förenämnda uppbördsterminer. I sådant fall skall den i den preliminära skatten ingående statliga inkomstskatten beräknas för annan svensk ekonomisk förening än sambruksförening till trettio-två procent av den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten och

2 — *Andra kammarens protokoll 1958. Nr B 5*

för annan i föregående stycke avsedd skattskyldig till fyrtio procent av motsvarande inkomst. Därvid skall å debetsedeln antecknas att den skattskyldige är pliktig att, oberoende av bestämmelserna i föregående stycke, erlagga preliminär skatt med det å debetsedeln angivna beloppet.

2 §.

Det åligger länsstyrelsen eller, i stad med egen uppbördsförvaltning, den lokala skattemyndigheten att å kreditkort avseende preliminär skatt för i 1 § första stycket angiven skattskyldig verkställa den ändring av debiterat belopp, som svarar mot vad den skattskyldige har att enligt nämnda stadgande erlagga såsom preliminär skatt.

3 §.

För skattskyldig, varom i 1 § förmåles, skall preliminär B-skatt, som eljest skolat beräknas enligt 13 § första stycket uppbördsförordningen, för år 1959 utgå med belopp motsvarande den slutliga skatten enligt 1958 års taxering, minskad med tjugoprocent av den däri ingående statliga inkomstskatten. Därvid skall dock i den slutliga skatten icke inräknas utskiftningsskatt, ersättnings-skatt eller sådan i uppbördsförordningen icke omnämnd skatt eller avgift, vilken påförts jämlikt bestämmelse i annan författning.

4 §.

Det åligger lokal skattemyndighet att under senare hälften av augusti 1958 lämna i 1 § första stycket omnämnd skattskyldig skriftlig underrättelse om bestämmelserna i nämnda stycke.

5 §.

Vad i denna förordning stadgas har ej avseende å försäkringsanstalter, som uteslutande driva livförsäkringsrörelse.

6 §.

Kungl. Maj:t äger utfärda de närmare föreskrifter, som kunna finnas erforder-

Sänkning av bolagsskatten

liga för tillämpningen av denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 1958.

Reservation hade avgivits av herrar *Sjödahl*, *Snygg* och *Erik Jansson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Wärnberg*, *Brandt* i Olshammar, *Allard*, *Kärllander*, *Ericsson* i Kinna och *Andersson* i Essvik, vilka ansett att utskottet bort hemställa

1) att de likalydande motionerna I: B 29 av herr Hagberg m. fl. samt II: B 34 av herrar Cassel och Darlin om sänkning av bolagsskatten; samt

2) att de likalydande motionerna I: B 175 av herr Aastrup m. fl. och II: B 229 av herr Kollberg m. fl. om sänkning av bolagsskatten,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Det halva antal av ledamöterna i bevillningsutskottet, som med lottens hjälp blivit en minoritet, kan inte — som också framgår av den vid betänkandet fogade reservationen — godta det förslag som framlagts om att nu fatta beslut om borttagande av den extra bolagsskatt, som infördes år 1955. Jag vill genast, herr talman, göra den deklarationen, att denna inställning inte alls beror på någon ändrad uppfattning om denna skatts provisoriska karaktär. Vi anser fortfarande, liksom då skatten infördes, att ett avskaffande bör övervägas, då man kan motivera detta med en hänvisning till att rådande konjunktur eller det statsfinansiella läget medger, att det skattebortfall, som uppstår när man tar bort denna extra beskattning, inte behöver kompenseras genom höjning av skatten på andra områden. Ingen av dessa omständigheter, herr talman, föreligger enligt reservanternas mening.

Om jag först tar upp den konjunkturpolitiska sidan, föreligger det enligt vår uppfattning inte alls några skäl, som kan motivera en kraftig underbalansering av driftbudgeten för att man därigenom skulle dämpa de avmattningstendenser inom konjunkturen, som har visat sig. Läget är fortfarande mycket oklart. Jag tror inte, att någon med bestämmdhet vågar uttala sig om huruvida de avmattningstendenser, som uppträtt både här hemma och i utlandet, kommer att bestå, ytterligare fördjupas eller plötsligt vända och övergå till en högkonjunktur med övervägande inflationistiska drag. Jag vill i det fallet bara erinra om de senaste händelserna ute i världen, som mycket väl — det har vi tidigare erfarenheter av — kan medföra en fullständig scenförändring på den ekonomiska arenan, en förändring som innebär att vi på nytt kommer in i en inflationistisk period. Jag vill, herr talman, understryka, att vad som redan har gjorts för att främja produktion och investeringar inom näringslivet på grund av den avmattning som har ägt rum, väl kan anses motsvara det som behöver göras i rådande konjunkturpolitiska läge. Att genom en sänkning av bolagsskatten nu åstadkomma en ytterligare påspädning av den inhemska konjunkturen, vilket kanske skulle medföra en försvagning av vår förut svaga valutareserv, kan ändå inte vara något eftersträvanvärt.

Utskottsmajoriteten har alltså enligt vår mening inga sakskalet av den styrka, som kan motivera dess förslag. Grunderna för dess förslag blir, herr talman, alldeles ohållbara, om man övergår till att bedöma den statsfinansiella sidan av saken. Här skulle ju ett bifall till utskottets förslag betyda en underbalansering av driftbudgeten med omkring 200 miljoner kronor. Jag frågar då: På vilket sätt skall detta underskott täckas? Vill de partier, som nu står bakom utskottsutlåtandet, att bristen skall kompenseras genom en ökad upp-

Sänkning av bolagsskatten

låning eller genom nya punktskatter? Det är klart att man på högerhåll kan svara, att man har framlagt förslag om kraftiga besparingar på de sociala utgifterna, som möjliggör en sänkning av bolagsskatten, men i så fall kommer man med en alldeles ny motivering, ty hittills har högern motiverat sina besparingsförslag med hänvisning till det dåliga läge, som våra statsfinanser enligt dess åsikt skulle befinna sig i. Om man nu skaffar sig ett helt nytt motiv måste det man har deklarerat förut inte ha varit det riktiga. Avsikten med besparingsförslaget har i så fall varit att man skall åstadkomma en kraftig försämring för bl. a. barnfamiljerna, för sjukförsäkringen och för arbetslöshetskassorna, som skulle möjliggöra en sänkning av bolagsskatten. Men även centerpartiet och folkpartiet är ju ense med högern om att ta bort denna extra bolagsskatt, och jag frågar nu representanterna för dem, på vilket sätt de vill täcka underskottet i driftbudgeten.

I detta sammanhang skall jag be att få beröra ett annat argument som användes i utskottsutlåtandet. Man säger där att det förefaller troligt, att en sänkning av bolagsskatten skulle medföra att bolagen gjorde andra vinstreglerande dispositioner och att det därigenom skulle åstadkommas ett ökat skatteunderlag. Man utgår alltså ifrån att med en lägre skattesats skulle det finnas ett mindre intresse för bolagen att vidta vinstreglerande dispositioner, vilket i sin tur skulle medföra en ökning av skatteunderlaget. Är det verkligen någon som tror att bolagen för en ekonomisk politik som så strikt följer fastställda skattesatser, att en ändring av den storlek det nu är fråga om skulle så avsevärt förändra företagens dispositioner, att skattebortfallet skulle elimineras? För min del tror jag inte att så är förhållandet.

För övrigt måste jag säga att hela detta resonemang är underligt. Det säges i utskottsutlåtandet att konjunktur-

ren nu är så förändrad att näringslivet bör få all den stimulans som går att åstadkomma för att få företagen att öka investeringarna och visa större aktivitet för att därigenom hålla sysselsättningen uppe och klara sig i konkurrensen med utlandet. Men om man sedan, såsom utskottsmajoriteten gör, fortsätter att resonera på det sättet, att en sänkning av bolagsskatten skulle medföra ett höjt skatteunderlag, innebär det ju att man räknar med att vinstutdelningarna skulle öka, ty det är ju det enda sätt varpå skatteunderlaget kan öka. Dessa två argument stämmer inte alls med varandra, utan det ena slår tvärtom ihjäl det andra. Det verkar inte heller som om bolagen följt den metod som framskyntar i utskottsutlåtandet, ty resultatet av årets taxeringar, som ju snart föreligger, tyder nog hellre på en uppåtgående än en nedåtgående tendens i fråga om företagens inkomster.

Såvitt jag förstår kan inte utskottsmajoriteten heller på detta avsnitt prestera något sakligt underlag för sitt skattesänkingsförslag.

Med dessa korta ord har jag velat motivera reservanternas inställning till frågan och ber att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! I dag är ju förhållandet omvänt mellan majoritet och reservanter inom utskottet. Vi som i allmänhet när det gäller dessa problem befinner oss bland reservanterna har nu äntligen — vågar jag säga — kommit på utskottsmajoritetens sida.

När riksdagen år 1955 beslöt höja företagsbeskattningen i vårt land med 25 procent förklarades det i den kungl. propositionen som låg till grund för beslutet — och det underströks också i utskottet och vid debatterna i kamrarna — att denna beskattning endast skulle vara tillfällig. Det sades också att höjningen uteslutande var betingad

Sänkning av bolagsskatten

av konjunkturpolitiska skäl. Nu är vi inne på fjärde året efter denna beskattnings genomförande och den finns alltså jämt kvar. Man måste alltså konstatera som en egendomlig tillfällighet att regeringen tycks önska, att denna tillfällighet fortfarande skall bestå. När, som herr Kärrlander nu gör gällande, deras uppfattning fortfarande är att denna skatt skall vara provisorisk, måste jag säga att det är ovanligt långa provisorier man på det hållet arbetar med. Mot bakgrunden bland annat av att en rad andra länder, redan då vi införde denna skatt, i stor utsträckning övergick till en friare ekonomi och var i full färd med att göra det lättare för näringslivet att hänga med i konkurrensen, verkar denna skattepolitik något egendomlig.

Slutsatserna i reservationen, som ju avgivits av regeringspartiet, förefaller också något besynnerliga. Man återger bland annat finansministerns konstaterande i finansplanen, att vi har en allt tydligare avmattning i konjunkturen, och framhåller att också exporten har minskat. Departementschefen hade betonat vikten av att upprätthålla exporten med hänsyn till vår knappa valuta-reserv. Den logiska konsekvensen av dessa uttalanden borde ha blivit, att den extra företagsbeskattningen upphörde.

När man försöker motivera den extra bolagsskattens bibehållande med att vi icke vet, om det icke i framtiden kan uppblomma en ny inflationskonjunktur, innebär detta att man aldrig kan anse sig ha skäl att avskaffa denna skatt, då absolut säkerhet för inflatoriska tendenser aldrig kan erhållas. Den oviss-heten är ett svagt motiv för att göra denna beskattning permanent.

Tyvärr måste vi i dag konstatera avmattning inom hela näringslivet, inte bara vissa näringsgrenar. Risken för sysselsättningsstörningar är i en sådan situation påtaglig. Det måste därför vara en angelägenhet av första ordning-en att samhället inte försvårar för nä-

ringslivet att arbeta utan ger det möj-lighet att genomföra sådana rationalise-ringar, att våra exportindustrier kan konkurrera på världsmarknaden och våra hemmamarknadsindustrier får kraft att hävda sig mot konkurrensen utifrån. Borttagande av den extra bolagsbeskatt-ningen skulle verka stimulerande på nä-ringslivet och ge detta möjlighet att höja sin produktivitet. Näringslivet skulle lättare med egna besparingar kunna anskaffa moderna maskiner och redskap.

Herr Kärrlander anser det nödvän-digt att vi aktar oss för att späda på den inhemska konjunkturen för att vi icke skall äventyra vår valuta-reserv. Jag vågar i stället hävda att det är en angelägen uppgift för oss att i stället skapa förutsättningar för att närings-livet skall konkurrera framgångsrikt och därmed vårt land bevara valuta-reserven. Detta är ett livsvillkor, om den fulla sysselsättningen skall behå-las och produktionen ytterligare ökas.

I reservationen framhålls vidare att beredskapen att möta mera svårartade sysselsättningsstörningar bör stärkas. Därmed menar man tydligen bered-skapsarbeten och dylikt. Vi anser dock att dessa, hur nödvändiga de än kan vara i vissa situationer, ändå alltid blir ett surrogat. Ansträngningarna måste i första hand inriktas på att människor-na skall få behålla den arbetsplats de själva valt. Detta är den sunda och rik-tiga beredskapen mot arbetslösheten, och det är denna beredskap vi får, om vi avskaffar den extra företagsbeskatt-ningen.

I reciten till utskottsutlåtandet har utskottets skrivning från år 1955 åbe-ropats. Det har bland annat påpekats att denna skatt, när den infördes, moti-verades med konjunkturpolitiska skäl. Vid 1955 års betänkande var emellertid fogad en reservation av en betydande minoritet, som ansåg det direkt fel-aktigt att i då rådande konjunktur till-gripa ett sådant medel. Vi inom höger-

Sänkning av bolagsskatten

partiet hävdar allttjämt samma uppfattning. Vi anser att det har varit till direkt skada att denna beskattning någonsin kom till. Speciellt har den kommit att hindra småföretagen här i landet att växa ut till stora företag, och den har över huvud taget verkat hämmande på småföretagsamheten.

Utvecklingen synes väl också nu ha bevisat, att denna beskattningsform verkat i en sådan riktning att skatteunderlaget minskat. Därför vågar vi hävda, att det skattebortfall, som nu eventuellt kan uppstå för skatteverket, måste bli ganska obetydligt. Vi har nämligen den uppfattningen, att just borttagandet av denna skatt skulle vara en stimulans till ökad produktion. På längre sikt kommer detta också att ha till följd att skatteinkomsterna ökar.

Herr Kärrlander har sagt att vi genom denna åtgärd skulle åstadkomma en brist i driftbudgeten. Reservanterna i utskottet hävdar att det måste vara önskvärt med en balanserad driftbudget och detta vill jag gärna understryka. Man vill emellertid nu också påstå att det skulle uppstå en brist i budgeten genom ett borttagande av denna skatt. Jag vill dock erinra om att vi inom högerpartiet har krävt flera utgiftsminskningar i olika sammanhang som mer än väl täcker detta belopp. Därför blir det icke någon som helst risk ur statsfinansiell synpunkt om man följer det förslag som vi från högerpartiets sida i olika sammanhang kastat fram.

Jag tror att jag med detta försök klargöra de motiv som ligger bakom ett borttagande av den extra företagsbeskattningen. Jag är övertygad om att det skulle vara till nytta för hela vårt produktionsliv. Det måste vara en angelägen uppgift att vi försöker upprätthålla produktionen och även får en fortsättning på den årliga produktionsökningen. Inte minst måste detta vara angeläget för socialdemokraterna, all den stund man har byggt upp ett förslag till en ny stor social reform på en trepro-

centig produktionsökning varje år. Mot bakgrunden av detta tror jag, att man även på det hållet vid litet närmare eftertanke kan komma på det klara med att sloandet av denna skatt skulle vara till fördel för det stora flertalet.

Man har i dag också kritiserat högerpartiet — t. ex. herr Kärrlander — för att vi vill sänka företagsbeskattningen genom att ta bort den extra bolagsskatten och detta samtidigt som vi vill ha bort en del sociala förmåner. Jag vill då understryka att vi i högerpartiet haft den inställningen, att den allra angelägnaste uppgiften måste vara att se till att vi upprätthåller en full sysselsättning och att folk får behålla sina inkomster.

Med dessa ord får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Magnussons motiveringar var inte nya. Han skjuter fram — som högern brukar göra — konkurrensförhållandena. Herr Magnusson vet dock lika bra som jag, att vid en jämförelse med andra länder har Serige behållit sin andel i exportvolymen. Vi har alltså inte sackat efter andra länder i Västeuropa vad gäller exporten. Detta förhållande stämmer inte med det som herr Magnusson ville göra gällande.

Herr Magnusson fortsätter sedan och resonerar om nödvändigheten av att ge näringslivet stimulans för ökade investeringar — nya maskiner o. s. v. Här måste vi emellertid välja. Det kan inte — som man också säger i utskottet — bli både stimulans till ökade investeringar och ett ökat skatteunderlag. Det går inte att uppnå båda delarna samtidigt.

Herr Magnusson erkände — liksom jag förutsatte att han skulle göra — att högern hade lämnat förslag på utgiftsminskningar som täckte detta inkomstbortfall. Det är riktigt. Man vill att de

Sänkning av bolagsskatten

sämst ställda mödrarna skall gå miste om 5 miljoner, man vill att barnfamiljerna skall gå miste om 300 miljoner och att de arbetslösa familjerna skall påtvingas högre utgifter genom en minskning av anslaget till arbetslöshetskassorna o. s. v. Man vill att den studerande ungdomen i åldern 16 till 17 år skall mista det allmänna studiebidraget, och man vill att de som har barn i skolorna skall betala skolmåltiderna. Tycker herr Magnusson att detta är en lämplig fördelning av bördorna, så inte skall jag lägga mig i det. Vi har ju, herr Magnusson, under den s. k. A-riksdagen varit ense om att pålägga det svenska folket en punktbeskattning på 400 miljoner kronor. Den första åtgärden till en skattesänkning den borgerliga oppositionen kunde enas om var väl att sänka bolagsskatten.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Det må vara sant som herr Kärrlander påstår, att vi hittills har hållit exporten uppe, men vi riskerar att exporten minskar under senare delen av detta år och för framtiden. Utskottsmajoriteten anser att vi måste tänka på framtiden och försöka skapa möjligheter för ökad produktion och ökad konkurrensförmåga för vårt svenska näringsliv, så att full sysselsättning kan upprätthållas.

När herr Kärrlander sedan kritiserar högern för att vi har föreslagit en del minskningar i statsbudgeten, vill jag påpeka att vi har lagt fram en plan för framtida skattesänkningar. Det är vår mening att man, sedan de brister som enligt vårt förmenande finns i dagens budget har fyllts ut, skall genomföra skattesänkningar som kommer alla till del. Här är det emellertid i första hand fråga om att se till att vi för en sådan politik, att människorna verkligen arbetar med produktiva resultat, vilket är en förutsättning för att vi skall kunna

upprätthålla full sysselsättning. Om vår naturliga produktion får pågå för fullt, får vi möjligheter att i framtiden åstadkomma ytterligare skattesänkningar, till fördel för alla.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag bara helt kort påpeka, att jag inte har fått något reellt svar på frågan, hur herr Magnusson vill täcka bristen i driftbudgeten. Eftersom de förslag som högern har framlagt alla har avslagits med överväldigande majoritet, finns det inga pengar att hämta här.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kärrlander vet ju att högerpartiet har lagt fram en plan för utgiftsminskningar för staten och även föreslagit vissa sänkningar av skatteinkomsterna såsom i det här fallet. Man måste se politiken som en helhet, och jag vågar hävda att vi har full täckning för den inkomstminskning som staten här eventuellt kan få vidkännas.

Herr VIGELSSBO (cp):

Herr talman! Det skall inte förnekas att den extra bolagsskatt som infördes 1955 och som dagens debatt rör sig om utgör en extra pålaga, som drabbar såväl bolag som ekonomiska föreningar. Det är ju ett känt förhållande. Vi är i motsats till föregående talare övertygade om att skatten när den 1955 infördes var både berättigad och nödvändig. Den har sannolikt fyllt den uppgift som avsågs med densamma, att vara en broms på den ekonomiska hetsen, även om den uppenbarligen inte har kunnat få den effekt som man fann var nödvändig.

Möjligen kan man anmärka på att den extra bolagsskatten borde ha införts tidigare, men så har det sagts

Sänkning av bolagsskatten

även om en del andra åtgärder som vidtagits för att bromsa inflationen och den ekonomiska hetsen. Att regering och riksdag den gången handlade efter maximen »bättre sent än aldrig», torde nu efteråt visserligen kunna påpekas men knappast anföras såsom argument för att åtgärden aldrig borde ha tillgripits. Den ekonomiska utvecklingen 1955 var sådan, att något måste göras, och alla var också överens därom. Vad diskussionen närmast rör sig om är vad detta »något» egentligen skulle vara. De som den gången uppennbart förordade räntehöjning var också de medvetna om situationens allvar. Då emellertid riksdagens majoritet inte ansåg sig kunna acceptera ränteinstrumentet som enda reglerande faktor vid lösandet av de ekonomiska problemen, föll detta förslag under bordet. Det rådde då onekligen överfull sysselsättning med ständigt ökad efterfrågan på arbetskraft och råvaror, med stigande löner, höjda varupriser och dalande penningvärde. Regeringen måste sitt ekonomiska ansvar likmätigt se till att något blev gjort.

Även om den dåvarande oppositionen var medveten om att detta »något» måste göras, befann man sig likväl på den kanten, i motsats till regeringen, i den behagliga situationen att inte behöva vare sig presentera gångbara alternativ eller acceptabla förslag. På ansvarigt håll insåg man emellertid, att det var nödvändigt att sätta in stötarna på de punkter, där de verkliga inflationshårdarna var till finnandes. Skulle man ha valt enbart räntehöjning, skulle det ha medfört att det avsnitt inom näringslivet, som även då kämpade med de största ekonomiska svårigheterna, nämligen jordbruk, hantverk och småindustri, skulle ha tvingats att ta törnarna och åtgärderna för bekämpande av inflationen, till vilka de i själva verket i ringa omfattning medverkat. Detta skulle i andra hand också ha inneburit, att de verkliga inflationshårdarna skulle ha undgått verkningarna

av åtgärderna och den samhällsekonomiska stabiliseringseffekten uteblivit.

Den på senare tid företagna räntehöjningen och de svårigheter denna har medfört för både jordbruk, småindustri och hantverk, är inte ägnade att vederlägga denna vår uppfattning.

Vi kan sålunda alltjämt inte anse att införandet av den extra bolagsskatten var omotiverat, men man kan, såsom jag tidigare har sagt, möjligen diskutera tidpunkten för dess ikraftträdande; detta borde kanske ha kunnat komma tidigare. Andra åtgärder kanske också skulle ha varit möjliga; vilka dessa andra åtgärder i så fall skulle ha varit, undandrar sig emellertid mitt bedömande.

Det ekonomiska läget synes nu ha väsentligt ändrat karaktär. Sysselsättningsgraden inom industrien synes nu vara i sjunkande. Även om man under sommarmånaderna har att räkna med en säsongmässig förbättring, kan man nog med ganska stor säkerhet utgå från att arbetslöshetssiffrorna ånyo kommer att drivas i höjden under hösten och vintern. Såvida inte den nu uppkomna krisen i Mellersta östern väsentligt förändrar förhållandena på världsmarknaden, kan det emellertid med ganska stor visshet förutses att dalande världsmarknadspriser och ökad internationell konkurrens kommer att utsätta vårt näringsliv för mycket stora påfrestningar. Detta har för övrigt också kommit till uttryck i flera sammanhang i samband med den diskussion som fördes i bevillningsutskottet vid behandlingen av det förslag till ny tulltaxa, vartill riksdagen nästa vecka får ta ställning. Man får numera uppgift om att industriella företag permitterar eller som det säges »friställer» arbetskraft. Detta är ett uttryck för den driftinskränkning som pågår inom näringslivet. Ett annat uttryck för detta är den uteblivna nyanställningen, vilken verkar på samma sätt: driften skärs ned och arbetslöshetssiffrorna stiger.

Sänkning av bolagsskatten

När den extra bolagsskatten infördes 1955, lovade man att denna inflationsdämpande påлага skulle avskaffas så fort läget hade stabiliserats. Vi kan väl ändå inte komma ifrån, att vi befinner oss i det läget att löftet som gavs vid skattens införande bör infrias. Då vårt parti var medansvarigt för skattens införande men medansvarigt även för löftet om dess avskaffande, har vi i dagens läge mot denna bakgrund ej kunnat stödja regeringens förslag om skattens bibehållande. Det bör inte döljas att hundra miljoner kronor mer eller mindre i en svag statsbudget är en stor sak, men man får inte heller underskatta betydelsen av ett givet löfte.

Som försvar för propositionens förslag kan anföras, att vissa inflationshärddar alltjämt kvarstår. Detta skall inte förnekas, men å andra sidan kan det invändas att vid den tidpunkt, då inflationshärddarna är till 100 procent eliminerade, kommer också den extra bolagsskatten att förlora sin karaktär av provisorisk påлага. Sådana enstaka inflationshärddar kommer nämligen alltid att kunna framletas, om man önskar erhålla argument för den extra bolagsskattens bibehållande. Mot bakgrund av dagens sysselsättningsutveckling förlorar sålunda detta argument mycket av sin styrka.

När frågan om den obligatoriska tjänstepensionen diskuterades, sade finansministern att om man fick den lagfästa tjänstepensionen, kunde han tänka sig en lindring av förtagsbeskattningen och även ett avskaffande av den extra bolagsskatten. Reservanterna har här givit uttryck för samma tanke: om man går med på tjänstepensionen, skulle den extra bolagsskatten kanhända slopas. Jag skulle vilja ställa den frågan: När den extra bolagsskatten på sin tid infördes, var denna då förknippad med några sådana förbindelser? Frågan om lagfäst tjänstepension hade visserligen diskuterats, men detaljerna var inte kända, och jag kan inte förstå hur

man i dagens läge kan framföra detta som ett villkor för den extra bolagsskattens avskaffande.

Reservanterna säger också att man måste invänta den tidpunkt, då inkomstbortfallet kan ersättas på annat sätt. Ja, det resonemanget kan ju föras, men jag anser inte att det är riktigt hållbart. När vårt parti har ställt sig på utskottets sida i det här fallet och påyrkat den extra bolagsskattens avskaffande, stärkes vår ställning av den omständigheten, att vårt parti, såsom känt är, hela tiden har gått emot den s. k. lagfästa tjänstepensionen. Vi vill inte gå med på någon sådan där som man populärt säger »kohandel», och följaktligen anser vi oss inte ha något skäl att i dag medverka till att den extra bolagsskatten bibehålles.

Nu ställes den borgerliga oppositionen, om vi får kalla den så — den är ju i majoritet i utskottet — inför den frågan: Var skall man skaffa pengarna för täckande av det inkomstbortfall om uppstår när den extra bolagsskatten avskaffas? Penninganskaffning är ju en mycket aktuell fråga, och man måste säga att den är rätt väsentlig. Vissa anvisningar och tänkbara möjligheter har ju angivits i utskottets utlåtande.

När den extra bolagsskatten infördes tänkte jag aldrig att den skulle bli en statlig finansieringsfaktor av fortlöpande beskaffenhet. Nu står vi inför frågan: Var skall vi ta de pengar, som går bort på grund av den extra bolagsskattens avskaffande? Det är en fråga som man med naturnödvändighet ställs inför, då man fått sådana här skatter, som angivits vara tillkomna för att verka konjunkturdämpande och på så sätt motverka inflationen. Man sätter in dessa pengar i den statliga verksamheten, även i mycket långfristiga åtaganden och åtgärder. När sedan förutläggningarna inte längre finns för att uttaga skatten, uppstår frågan: Hur skall man ersätta penningbortfallet?

Med utgångspunkt i vad jag ovan

Sänkning av bolagsskatten

sagt har jag inte kunnat komma till annat resultat än att tidpunkten för den extra bolagsskattens avskaffande nu är inne. 1955 års beslut om skattens införande var motiverat och riktigt, det erkänner vi alltså. Det lovades emellertid att skatten i ett ändrat tidsläge skulle borttagas, och det sades till och med understundom, att ju förr vi kunde ta bort skatten dess bättre var det, ty då hade tidsläget förändrats och jämviktsläget återvunnits. Detta anser vi nu ha inträffat.

Då vi från vårt partis sida, helt oberoende av andra partiers ställningstagande i frågan, aldrig räknat med möjligheten att svika vår andel i ett givet löfte, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna fråga.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Vigelsbo hade det besvärligt — och det förstår jag — eftersom han måste argumentera på det sätt som han gjorde. Han sade, vilket är riktigt, att denna åtgärd var klok 1955, när den genomfördes. Han gick vidare med på att det fanns ett mycket stort frågetecken för hur läget skall utveckla sig ute i världen, om vi skall få en fortsatt avmattning av konjunkturerna eller om det kanske kommer att bli inflation. I det fallet är herr Vigelsbo och jag alldeles överens.

Vad gäller vårt land skall jag, eftersom tiden är kort, bara hänvisa till vad som står i reservationen beträffande de åtgärder, som redan vidtagits för att stimulera näringslivet till ökade investeringar. Man har tagit bort investeringsavgiften. Det har skett en återbetalning av förut steriliserade pris- och konjunkturutmattningsavgifter. Företagen har fått taga i anspråk i ganska stor omfattning medel som avsatts till investeringsfonden. Detta anser vi bör vara tillräckligt för dagen. Jag har inte yttrat mig om någon framtid.

Löftet bör infrias, säger herr Vigelsbo, och det måste ske nu, om inte löftet skall brytas. Nej, herr Vigelsbo, ingen anser att löftet brytes, om det inte infrias just nu. Jag har understrukit att vi fortfarande anser att detta är en provisorisk beskattning.

Sedan kommer herr Vigelsbo till en väsentlig fråga som han själv säger är mycket betydelsefull: Var skall vi ta de pengar, som försvinner, hur skall vi täcka underskottet i driftbudgeten på ungefär 200 miljoner kronor? Dessa pengar måste ju tagas någonstans, det är vi överens om, och jag trodde att herr Vigelsbo skulle komma med ett svar. Hans ord utmynnade emellertid bara i det märkliga konstaterandet att »det är klart att man måste skaffa pengar, men vi anser att läget just nu är lämpligt att ta bort den extra bolagsskatten». Det var inget svar på min fråga. Varken herr Magnusson från högern eller herr Vigelsbo från centerpartiet har besvarat den frågan. Är det möjligen så, att centerpartiet hänger upp sitt förslag på att man velat försämra bostadssubventionerna och där hämta pengarna? Men även detta är ju avslaget.

Herr VIGELSBO (cp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Kärrlander gått så långt att han i likhet med mig erkänt att åtgärden 1955 att införa den extra bolagsskatten var klok, kunde han också givit mig det erkännandet, att det är klokt att hålla det löfte som gavs i samband med införandet.

När det gäller dessa 100 miljoner kronor — det är siffror som man kommit till i utskottet — utgår jag bara från min personliga uppfattning om ett löf-tes innebörd. Om jag åtagit mig något, får jag antingen betala med tillgängliga medel eller låna. Alla gör anspråk på att ett lämnat löfte skall hållas. Detta bör, anser jag, också gälla även för riksdag och regering.

Sänkning av bolagsskatten

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kärrlander framhärdat i påståendet, att vi i högerpartiet inte har anvisat varifrån de pengar skall tagas, som bortfaller i och med att den extra bolagsskatten avskaffas. Jo, herr Kärrlander, det har vi visst gjort! Och vårt råd är alltså, herr Kärrlander, sänk utgifterna!

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig förnekat att högern har anvisat vägar för att täcka inkomstbortfallet, men jag har sagt att majoriteten i riksdagen har förkastat alla högerns förslag — och då finns det ju ingen möjlighet att ta pengar på de vägar som föreslagits. Riksdagen har ju i stort sett gått med på det reformprogram som lagts fram av regeringen. Majoriteten har sagt, att så vill vi ha det. Högerns besparingsförslag har förkastats, och då måste det ju reellt inte finnas några pengar att hänvisa till.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Under senare år har genom svensk ekonomisk politik gått som en röd tråd en strävan att med skiftande skattepolitiska åtgärder försvåra företagens möjligheter att med eget sparande finansiera sina investeringar. Detta har, som alla vet, genomförts genom en rad olika åtgärder, bland annat genom föreskrifter om förändring av avskrivnings- och lagervärderingsregler samt den extra bolagsskatt vi i dag behandlar.

Syftet med de av regeringen vidtagna skattesärpningarna har uppgivits vara att ernå en konjunkturdämpande effekt genom att minska utrymmet för företagens självfinansiering. Motiveringen vid tillkomsten år 1955 av den extra tillfälliga beskattningen av bolag och ekonomiska föreningar var ju ock-

så, som herr Magnusson i Borås här nämnt, att en dylik ökad skattebelastning på företagen skulle vara ägnad att motverka alltför stora investeringar i näringslivet och på den vägen indirekt dämpa en då rådande överkonjunktur. I dagens debatt bör vi komma ihåg vad som var utgångspunkten vid införandet av den extra tillfälliga företagsskatten.

Den motivering som angavs vid skattens införande är anmärkningsvärd även mot bakgrunden av att 1952 års företagsbeskattningskommitté strax dessförinnan hade underkänt en dylik beskattningsform som konjunkturpolitiskt medel. Och än starkare belystes motiveringens halt, när finansdepartementets egna experter kort efter skattens genomförande intog samma avvísande hållning. Sedan dess har både inom och utom riksdagen i skilda former gjorts framstötter för att åstadkomma rättelse i denna olyckliga åtgärd, men hittills har dessa försök inte lett till något resultat. I stället har finansministern i år lagt fram ett förslag, som låter den tillfälliga skattens verkliga karaktär framstå på ett för alla än mer uppenbart sätt.

Hittills har denna tillfälliga extraskatt avsatts på ett särskilt konto i riksbanken. Jag skall inte här gå in på vad ett sådant arrangemang innebär i verkligheten. Men jag vill inte underlåta att erinra om ett yttrande av finansminister Sträng här i kammaren i oktober 1956. På tal om detta konto, som då uppgick till 275 miljoner kronor, sade statsrådet: »Det är fråga om en upptorkning av detta belopp som sedan steriliseras. Det har följaktligen en konjunkturpolitisk effekt detta arrangemang, som jag utgår ifrån att ingen kan bestrida. Efterfrågan minskar varje år med 275 miljoner kronor.»

Det är uppenbart att finansministern nyåret 1958 hade hunnit få en annan syn på konjunkturläget. I årets finansplan föreslog han nämligen att ifrågasätta tillfälliga extraskatt för bud-

Sänkning av bolagsskatten

getåret 1958/59 inte skulle avsättas i en särskild fond utan behandlas som en ordinär statsinkomst.

Även om man utgår från finansministerns övertygelse om den extra företagsbeskattningen som lämpligt konjunkturregleringsinstrument — fast jag givetvis inte kan dela den — så måste man efterlysa finansministerns konsekvens, när man ser till de under åren 1955 och 1956 klart uttalade intentionerna. I debatten 1956 erinrade finansministern om att den extra företagskatten införts av konjunkturpolitiska skäl och att det uttryckligen hade sagts ifrån, att åtgärden hade tillfällig karaktär och att skatten bör borttagas så snart detta är möjligt. Skatteförhöjningens varaktighet skulle alltså endast bero av den konjunkturpolitiska utvecklingen, och denna utveckling har nu gått därhän att de skäl som på sin tid anfördes nu saknas för höjningens bibehållande.

Efter herr Strängs yrkande i årets statsverksproposition att skatten i fråga skulle behandlas som en ordinarie skatteinkomst — och än mer sedan man tagit del av utskottsreservanternas motivering i denna fråga — är det alldeles uppenbart att ett bibehållande av den skärpta företagsbeskattningen i verkligheten inte längre grundar sig på tidigare åberopade skäl, alltså de skäl som uttryckligen angavs när skatten infördes och som sedan flera gånger har upprepats av finansministern, utan skälen för skattens bibehållande är nu i stället rent statsfinansiella. Den slutsatsen kan man även dra av herr Kärrlanders argumentering.

Om redan före extraskattens tillkomst dess fiskaliska delkaraktär hade kommit in i debatten, så skulle både det tvivelaktiga i den föregivna tillfälligheten och skadeverkningarna för produktionen fått en starkare och mera avgörande belysning än vad som blev fallet. Det är nämligen *en* sak att diskutera en konjunkturpolitisk åtgärd,

vars negativa verkningar skulle vara tillfälliga, *en annan* är att diskutera en fiskalisk påлага, där synpunkterna på pålagans nödvändighet och på dess icke önskvärda verkningar samt möjligheterna att på andra vägar tillgodose statens medelsbehov nödvändigtvis måste komma i förgrunden.

De motioner, som ligger till grund för det bevillningsutskottsbetänkande vi nu behandlar, väcktes i januari månad i år. Sedan den dagen har det ju inträffat mycket som gör, att man nu i juli månad haft anledning att hoppas att det socialdemokratiska partiet skulle ha intagit en annan ståndpunkt till frågan om den extra företagsskatten än vad som framgår av den till utskottsbetänkandet fogade reservationen. Konjunkturavmattningen ute i världen har under de gångna månaderna blivit alltmer uppenbar. Dess återverkningar på det svenska näringslivet har blivit flera och starkare, och hela läget har undergått en utveckling, som innebär många moment av hot mot den internationella handel, av vilken också vi är beroende. Det kan inte hjälpas att näringslivet i dag är i ett oavvisligt behov av synnerlig hänsyn från beskattarnas sida. När jag säger näringslivet inbegriper jag naturligtvis också de inom näringslivet verksamma tjänstemännen och arbetarna.

Vid bedömande av konjunkturutvecklingen får man givetvis inte bortse från fallet i världskonjunkturen. Man kan inte förneka, att detta spelar en mycket stor roll, men vår hemmakonjunktur är inte bara ett eko av världskonjunkturen. Den har också sin grund i inre ekonomiska förhållanden, och därvidlag kommer naturligtvis statsmaktens ekonomiska politik i förgrunden. Ett oförmåligt inflytande utifrån bör, det ligger i sakens natur, mötas med krafttag inom det egna landet, och därvid bör näringslivets företrädare ha rätt att räkna med att hos sina egna myndigheter finna ett stöd, som hjälper dem att fylla sin uppgift. Man kan emellertid inte säga att

Sänkning av bolagsskatten

den nuvarande företagsbeskattningen innebär någon hjälp utan tyvärr motsatsen.

Jag skulle särskilt vilja understryka en detalj i verkningarna av den hårda företagsbeskattningen, men det är en mycket beaktansvärd detalj. Jag tänker på beskattningens verkan på sysselsättningsproblemet. Den minskning i sysselsättningen som redan skett, för närvarande kanske mest i vissa delar av landet, är ju orsakad direkt av företagets många aktuella svårigheter.

Redan länge har vederbörande statliga organ insett den hotande arbetslöshetsfaran, och man har både planerat och anvisat medel till reservarbeten. Men kan det i ett sådant läge vara en sund ekonomisk politik att skattevägen ta ut rörelsekapital från de företag, som producerar realvärden och bjuder en normal och för hela landet givande sysselsättning? Egentligen borde väl hela det ekonomiska sammanhanget ligga i så öppen dag, att ingen av oss kan undgå att se de faror, som den hittills tillämpade företagsbeskattningen innesluter.

Det är rent obegripligt, att näringslivets betydelse för samhället nu plötsligt kommit i skymundan. För tre år sedan kom företagen i förgrunden. Man menade då, att de bar skulden till utvecklingen av en ogynnsam konjunktur. Då skulle det handlas, och medlet hette skatteskärpning. I dag är man inne i utvecklingen av en ogynnsam konjunktur av rent motsatt art, men nu har betydelsen av företagets verksamhet i de stora sammanhangen uppenbarligen sjunkit till nollpunkten, och någon skattesänkning vill man inte höra talas om. I stället hopar man — som framgår av reservationen till bevillningsutskottets betänkande — den ena motiveringen efter den andra för denna tillfälliga skatts bibehållande.

Det första skäl, som anföres för den tillfälliga extra beskattningens bibehållande, är att konjunkturen ute i världen visserligen kännetecknas av en avmatt-

ning men att risker finns för en återvändande högkonjunktur med åtföljande inflationshot, och den allmänna politiska oron skulle därtill förstärka lägets labila karaktär. Det mest betydelsefulla i denna motivering är, att reservanterna erkänner den rådande avmattningstendensen och att vi alltså befinner oss i en annan situation än den, som på sin tid fick utgöra skäl för skattehöjningens genomförande. Att det sedan finns risker för svängningar i världskonjunkturen och därtill politisk oro är ju tyvärr sant. Men skall detta vara ett skäl för bibehållande av en tillfällig skatt i Sverige, då undrar man verkligen när läget skall medge borttagandet av en sådan skatt.

Det andra skäl, som från reservanternas sida anföres för bibehållande av skatten, är att företagen redan skulle ha fått betydande lättnader genom avskaffandet av investeringsavgiften. Redan som naket faktum var nog den åtgärden minst sagt en lättnad med modifikation. Den vidtogs ju i samband med tillkomsten av den för näringslivet mycket betungande energiskatten och motiverades just med införandet av sistnämnda skatt. Det blev alltså en nettoskärpning och inte en nettolättnad för produktionen, men även om det nu hade blivit en nettolättnad, så hade detta inte kunnat vara något logiskt argument mot undanröjandet av de negativa verkningar, som den här diskuterade extraskatten medför.

Det tredje skälet att bibehålla den extra företagsskatten anges vara, att skatten skulle kunna sänkas eller avskrivs först då den av statsfinansiella skäl kan undvaras eller kan ersättas av andra statsinkomster. Man har alltså ändrat det tillfälliga konjunkturpolitiska instrumentet till en fiskalisk skatt. Man motiverar skattens bibehållande med att den behövs av statsfinansiella skäl.

Det fjärde skälet är också ett skäl, som vi inte hörde talas om när skatten infördes, nämligen att en sänkning kan övervägas ske i samband med införan-

Sänkning av bolagsskatten

det av en på arbetsgivarbidrag baserad lagfäst tjänstepensionering.

Herr talman! Reservanterna har skynadat sig att tillgripa en rad olika motiv för bibehållande av den extra företagsbeskattningen — motiv, som har mycket litet att göra med det vid skattens införande klart uttalade syftet att det skulle utgöra ett tillfälligt medel i kampen mot inflationen. Denna anpassning av motiveringen efter skiftande förhållanden är minst sagt anmärkningsvärd. De av reservanterna anförda skälen visar också, att man inte längre kan motivera skattens bibehållande ur konjunkturpolitisk synpunkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets i detta betänkande gjorda hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! För att inget missförstånd skall uppstå kanske jag inledningsvis bör göra den deklarationen, att regeringen fortfarande har den uppfattningen, att den skärpta bolagsskatten är att betrakta som en provisorisk och tillfällig beskattning.

När jag suttit och lyssnat till oppositionstalarnas inlägg i denna debatt, har jag naturligtvis inte blivit det minsta överraskad över den argumentering som har presenterats av högern och folkpartiet. Däremot har jag kanske i någon mån blivit överraskad över centerpartiets ståndpunktstagande och över herr Vigelsbos argumentering. Det var ju inte så länge sedan, närmare bestämt den 21 januari i år, som vi i den allmänna remissdebatten hade tillfälle att diskutera bl. a. även bolagsskatten. Centerpartiets ordförande herr Hedlund anförde vid det tillfället:

»Skärpningen av bolagsskatten företogs ju närmast i konjunkturdämpande syfte, och man kan säkert ifrågasätta, om den behövs längre för det ändamålet.» — Han gör den reservationen. —
»Naturligtvis kan det sägas att man helst

bör gå fram steg för steg när det gäller att lätta på inflationsbromsarna och att det kan vara klokt att vänta något med att stryka den extra bolagsskatten, eftersom sloandet av investeringsavgiften vid årsskiftet innebär borttagande av en sådan broms för bolagen.» Man var således från centerpartiets sida — om jag får ta denna deklaration som representativ, och det får jag väl göra — i januari månad mot bakgrunden av den konjunkturbedömning man då gjorde ganska tveksam, huruvida man skulle våga sig på att ta bort den skärpta bolagsskatten.

Det har understrukits från flera håll, senast av herr Kollberg, att denna skatt bör bedömas med konjunkturpolitiska utgångspunkter. Om vi jämför konjunkturläget i dag med konjunkturläget i januari månad, kan vi icke finna att utvecklingen varit sådan, att vi bör se mörkare på situationen i dag än i januari. Den tveksamhet, beträffande den extra bolagsskattens slopande som herr Hedlund mot bakgrunden av då rådande konjunkturläge gjorde sig till talesman för, borde följaktligen vara ännu mer utpräglad när vi nu debatterar frågan.

Jag hade i går kväll tillfälle att läsa igenom en del av de handlingar, som ligger till grund för den konferens rörande den internationella ekonomiska situationen, som skall hållas i Paris på måndag och tisdag. Jag kunde inte undgå att dra den slutsatsen, att man vid ett studium av konjunkturläget i Amerika och Västtyskland och praktiskt taget i hela Europa nu tycks vara mera optimistisk beträffande utvecklingen än vad man var för låt mig säga fyra, fem månader sedan.

När regeringen presenterat sin ekonomiska prognos i nationalbudgeten och finansplanen för riksdagen, har regeringen och undertecknad varit mycket försiktiga när det gällt att dra några definitiva slutsatser, huruvida vi går emot en klart uppåtgående konjunktur eller huruvida vi går mot en klart de-

Sänkning av bolagsskatten

pressiv konjunktur. Av den anledningen har vi inte heller velat vara med om några generella liberaliseringar av den ekonomiska politiken. Vi har inte betraktat de depressiva tendenserna som så iögonfallande, att det skulle vara riktigt att nu ge sig på en resolut liberalisering av generell karaktär på den ekonomiska återhållsamhetens område.

Vi har i finansplanen och nationalbudgeten för riksdagen redovisat en investeringsenkät, som omfattar den privata industrien och som på ett alldeles överraskande sätt talar om att man trots allt är optimistisk beträffande utvecklingen; investeringsaktiviteten är faktiskt större än för något år sedan. Det kan naturligtvis förklaras av att vi den 1 januari i år slopade investeringsavgiften. I motsats till herr Kollberg, som ville dra slutsatsen att slopandet av investeringsavgiften helt balanseras av den tunga som energiavgiftens införande innebär, anser jag att investeringsavgiftens slopande medfört en aktivisering av investeringarna.

Denna vår försiktighet, som presentrats inför riksdagen, tror jag vi bör hålla fast vid även i dag. Det gör på mig ett ganska förbryllande intryck att höra, hur både högerns och folkpartiets och även centerpartiets representanter nu i sina inlägg bestämt säger, att vi har att räkna med en klart depressiv utveckling, kännetecknad av sysselsättningssvårigheter och rent av en besvärande arbetslöshet, varför det är nödvändigt att genomföra denna liberalisering för företagen

Vill man dra konsekvenserna av dessa mycket bestämda deklARATIONER, kommer vi att få en ytterst stillsam valrörelse, när den startar om tre veckor. Hela denna argumentering är en argumentering för en underbalanserad budget. Resonemanget om konkurs i statens affärer och kritiken av statsfinanserna måste, om man vill vara ärlig, helt enkelt falla platt till marken. Det går inte att så bestämt tala om en dyster ekono-

misk utveckling och sedan komma tillbaka som om ingenting hade hänt med en ytterst markant kritik av att statsbudgeten inte har den balans som den borde ha.

Jag har velat betrakta konjunkturen som en, om jag så får säga, nedlugnande konjunktur, men jag har inte velat betrakta läget som sådant, att vi i dag skulle vara färdiga för dessa generella liberaliseringar.

Jag tror det var herr Magnusson i Borås som tillät sig att säga, att om man ser på hur statsmakterna i andra länder behandlar företagen, så framgår det klart, att man där är intresserad av att företaga liberaliseringar av generell karaktär. Detta kan delvis vara riktigt, t. ex. på penningpolitikens område i avseende på räntefixeringarna. Men det är inte riktigt i fråga om beskattningen av bolag eller när det gäller lagervärdering och avskrivningsregler för bolagen. Jag har faktiskt försökt att härvidlag göra en internationell överblick under den senaste veckan, och med all den reservation jag alltid gör för internationella statistiska jämförelser kan jag dock säga, att om vi ser på situationen när det gäller det fiskala trycket på bolagen — jag tar med länder som Frankrike, Nederländerna, Norge, Storbritannien, Västtyskland, Österrike, Canada och Förenta staterna — så är de svenska bolagen internationellt sett faktiskt inte illa behandlade i beskattningshänseende, inte ens om vi räknar med den skärpta bolagsskatten, som vi ju alla är på det klara med skall vara provisorisk.

När regeringen har fixerat sitt ekonomiska program så, att det är bättre att arbeta med, såsom vi uttryckt det, en selektiv politik — d. v. s. ett urval av punkter, där vi sätter in lättnaderna, i stället för att använda generella lättnader — så är detta ett uttryck för att vi inte vill bli tagna på sängen, om utvecklingen vänder och vi får en klart uppåtgående konjunktur igen.

Sänkning av bolagsskatten

Nu har emellertid oppositionspartierna — både högern, folkpartiet och centerpartiet — varit ense om att tiden är inne för en generell liberalisering just när det gäller beskattningen av bolagen. Jag är inte alls övertygad om — jag måste bekänna det, hur näringsvänlig jag än är — att därest vi kan gå över till en generell liberalisering, så skulle bolagsskatten ligga odeciderat i första rummet. Vi har ju tidigare många gånger i de ekonomiska debatterna velat understryka hur både skattepolitiken och penningpolitiken är kommunicerande kärl, hur båda dessa element får användas inom konjunkturpolitiken, vilken ju är avgörande för den statliga ekonomiska verksamheten. Jag är inte beredd att säga, att en lättnad för bolagen skall gå före en ytterligare sänkning av räntan. Det är möjligt, att åtskilliga grupper i detta land skulle vara mer intresserade av att fortsätta på den inslagna penningpolitiska liberaliseringens väg och säga, att de finanspolitiska generella lättnaderna får man vänta med ännu ett tag. Jag tror det är fler människor som är hårt pressade av dagens, jag vågar säga fortfarande höga ränta, och jag tror inte att dessa människor har samma ekonomiska underlag som de juridiska personerna i bolagens form har, om vilka man nu skyndar fram och säger, att det är här som en lättnad först och främst behövs.

Bestrider man inte denna min uppfattning, att vi får arbeta både på det statsfinansiella, det skattepolitiska, det penningpolitiska och det kreditpolitiska området, måste ju slutsatsen bli, att vill man genomföra en generell lättnad, får man välja över hela registret och bestämma sig för vad man skall ge prioritet. Har man då redan i dag bestämt sig för att åstadkomma en generell lättnad genom att avveckla bolagsskatten, så kan jag inte komma till något annat logiskt resultat än att man därmed uppskjuter en eventuell möjlig ytterligare lättnad på räntepolitikens område. Här

har man kontroversen mellan dessa båda element i den ekonomiska bedömningen.

Jag är inte alldeles säker på att mina vänner i centerpartiet har tänkt sig in i den konsekvensen. Emellertid hade det nog varit riktigt, om man i sin stilla kammare begrundat dessa synpunkter, innan man varit så angelägen att skynda fram och slå följe med den traditionella oppositionen när det gäller bolagsbeskattningens liberalisering. Ett så enkelt argument, som herr Vigelsbo anförde, nämligen att när man en gång har lovat att denna beskattning skall vara provisorisk, så kräver hederlighet och anständighet även för en riksdagsman att man ser till att beskattningen i fråga avvecklas, kan gälla såsom ett allmänt omdöme. Men här hade man i varje fall inte några datafixeringar i utgångsläget. Jag kan försäkra herr Vigelsbo, att när hans partivänner samregerade med oss 1955, då den här skärpningen av bolagsskatten infördes, var det aldrig tal om något slags öppna eller hemliga överenskommelser om att beskattningen partout skulle borttagas den 1 augusti 1958.

Det är som sagt andra ting som man här får räkna med. Jag vill sålunda trösta vännen Vigelsbo med att säga, att om det är några som vill beskylla honom för att vara löftesbrytare, därest han inte är med om att lindra beskattningen för bolagen, så skall jag med all min kraft ställa mig skuldra vid skuldra med herr Vigelsbo och försvara honom på den punkten. Det är inte alls fråga om något löftesbrott.

Jag vill också, herr talman, anföra en synpunkt, som klart framkommer i den till utskottets utlåtande fogade reservationen, nämligen att jag betraktar det som en motsättning, att alla de fyra demokratiska partierna i början på året beslutade sig för att i nya konsumtions-skatter ta ut 400 miljoner kronor, om tre av dem litet längre fram under samma riksdag — formellt inte samma men

Sänkning av bolagsskatten

reellt samma riksdag — säger att de kan undvara 200 miljoner. Man får komma ihåg, att utgångspunkten för överenskommelsen mellan de demokratiska partierna var att vi hade en försvarsbudget som behövde sin finansiella täckning. Vi var ense om hur försvarsbudgeten skulle se ut, och vi var helt eniga om att den finansiella täckning, som erfordrades för detta, var i runt tal 400 miljoner — noga räknat 390 miljoner. Det måste framstå såsom ytterst egendomligt för människorna i landet, om man några månader senare säger, att samma budget kan undvara ett par hundra miljoner; man tog ut 200 miljoner för mycket. Mycket grovt men dock inte oriktigt kan man uttrycka det så, att vi allesamman var överens om att vi behövde pina det svenska folket med ytterligare konsumtionsskatter på 400 miljoner. Då vill jag inte vara med om att några månader senare överlämna 200 av dessa miljoner till bolagen. Ty sådan är ju situationen, om man ser denna fråga i dess historiska belysning.

Vi kommer att ha en ekonomisk debatt nästa vecka, innan riksstaten slutgiltigt skall fixeras. Jag vågar lova vad som helst på att det ännu en gång kommer en jeremiad från oppositionens sida, i varje fall från två av oppositionspartierna. Herr Hjalmarson kommer inte bara i kraft av sina mandat i kammaren utan också i kraft av sina röstresurser och slogans och klyschor och mycket annat att tala om för finansministern och regeringen, hur illa statsfinanserna skötes och hur dåligt det är med statens affärer. Han kommer att tala om att den driftbudget som här redovisas har en futtig överbalansering i staten på ett 20-tal miljoner.

Jag kommer att säga då som i dag, att man inte behöver vara lika ambitiös i frågan om budgetens balans under en lugnare konjunktur, men detta mitt uttalande innebär inte, att jag skulle vilja starta det nya budgetåret med ett klart

minus på 200 miljoner i driftbudgeten. Herr Hjalmarson är beredd att starta det nya budgetåret med ett hål i driftbudgeten på 200 miljoner men känner sig det oaktat helt ogenerad att anklaga regeringen för att regeringen inte sköter statens affärer bättre.

I denna ekonomiska debatt, som delvis har förts redan i dag mellan herr Magnusson i Borås och herr Kärlander, har det väl i sak sagts vad som kan sägas. Högerpartiet kommer att energiskt hävda: Vi har rätt att kräva den här reduktionen, ty vi vill göra besparingar på andra håll. Ja, man har ju fört det resonemanget praktiskt taget varje år i samband med riksstatsens slutreglering, då högerpartiet presenterat lägre skatteuttag med den motiveringen, att man har yrkat på besparingar av den och den omfattningen. Om denna riksdag skall vara ett forum för rent hypotetiska överläggningar, resonemang och argumenteringar utan konkret grund, kan man fortsätta med det hur länge som helst, men herrar Hjalmarson och Magnusson och hela högerpartiet vet ju, att 80 procent av ledamöterna i denna riksdag vägrar att vara med om de besparingar som högern presenterar. Man har således som ett ofrånkomligt faktum en utgiftssida stödd av fyra femtedelar av denna riksdags ledamöter. Detta faktum kan man ju inte resonera bort med att säga, att man skulle ha önskat någonting annat.

Är då någonting kvar av allvaret på högerns sida att inte försämra statens budgetläge? Hur kan man mot denna faktiska bakgrund, att vi har en utgiftssida spikad och stödd av 80 procent av riksdagens ledamöter, ändå fladdra i väg och säga, att det skall vara 200 miljoner kronor mindre på inkomstsidan, därför att vi vill, att utgiftssidan skall se annorlunda ut? Om denna kammare således inte, som jag sade, skall vara ett institut för hypotetiska överläggningar, tycker jag nog, att det resonemanget borde herrar Hjalmarson och

Sänkning av bolagsskatten

Magnusson sluta upp med. Ni har nu fört det varje år, och någon gång skall ni väl kunna tröttna på dessa rent akademiska och teoretiska utläggningar.

Herr Magnusson anförde som skäl för sin ekonomiska bedömning svårigheten för företagen att hävda sig på exportmarknaden. Det var ju mycket dystra prognoser som här drogs upp. Han polemiserade mot herr Kärlander, när denne citerade regeringspropositionen, att vi inte bör stimulera den allmänna konjunkturen just nu. Det uttrycket gillar inte herr Magnusson. Han tycker att vi just nu skall stimulera den allmänna konjunkturen. Om herr Magnusson för det talet vidare mot bakgrunden av de faktiska realiteterna, så betyder det en ytterligare underbalansering av budgeten, en ytterligare underminering av statens enligt herr Magnusson redan nu skrjala affärer o. s. v. Jag gör emellertid inte anspråk på denna logiska kombinationsförmåga hos högerns företrädare. Jag har bara velat påtala det orimliga i att föra ett sådant resonemang.

Jag skulle kunna anföra en del ekonomiska data, som klart och tydligt ger vid handen, att när jag här försöker presentera en konjunkturbedömning, där jag inte ger något klart uttryck för att vi seglar in i en depressiv utveckling eller i en ny högkonjunktur utan vill ha denna beredskapsattityd, så är den sakligt underbyggd av de ekonomiska data som man har på området. Jag skulle till herr Magnusson kunna säga — eftersom han företräder utskottsmajoriteten och då det i utskottsutlåtandet förekommer en del utläggningar just på det ekonomiska området — att man mycket väl kan bemöta dessa och att man efter ett sådant bemötande får ett helt annat intryck av läget.

Utskottsmajoriteten säger, att produktionsutvecklingen under de sista åren av tioårsperioden inte varit så stark. Jag tror inte det är alldeles riktigt att

utan vidare räkna med tioårsperioden. Under denna tioårsperiod har vi haft tre bestämt avgränsade avsnitt. Vi har ett avsnitt, som jag vill kalla efterkrigstidens återhämtningsår, ett avsnitt, som jag vill kalla för Koreakrisens och dess följdverkningars år, och vi har sedan det tredje avsnittet, som har kännetecknats av de senaste årens ekonomiska utveckling.

Det visar sig, att ökningstakten av bruttonationalprodukten under dessa olika perioder var högst under efterkrigstidens återhämtningsår, vilket i och för sig inte är så överraskande. Det är helt naturligt: man startar ifrån ett lägre utgångsläge och bör kunna få gynnsammare procentsiffror. Ökningstakten åren 1946—1950 rörde sig i runt tal om 4,5 procent per år. Under Koreakrisen blev det sämre med den allmänna anarki, som då gjorde sig gällande ute i världen på det ekonomiska området. Under åren 1950—1953 var följaktligen ökningstakten av bruttonationalprodukten bara 2 procent per år. Sedan vi hade övervunnit Koreakrisens verkningar, har det emellertid visat sig, att ökningstakten varit i medeltal nära 4 procent. Det underliga är ju, att sistnämnda produktionsutveckling har skett samtidigt med att vi har haft den skärpta bolagsskatten.

I den mån man skall tro på siffermaterial kan man av följande sifferserie dra en mycket intressant slutsats. Året innan vi införde den skärpta bolagsbeskattningen var stegringstakten i produktiviteten 4,2 procent. Året efter införandet av denna skärpta bolagsbeskattning blev stegringstakten 4,6 procent. Vi bibehöll denna beskattning och fick 1955/56 en stegringstakt på 5,7 procent. Vi fortsatte, och 1956/57 fick vi ytterligare någon höjning av stegringstakten.

Det är en rätt intressant sifferserie, som ändå visar att den skärpta bolagsskatten inte är så avgörande för företagens aktivitet som man tror. Vad är

Sänkning av bolagsskatten

det då som är avgörande? Det är naturligtvis konjunkturen och avsättningsmöjligheterna. Om man lämnar tillbaka 200 miljoner till företagen, som oppositionen anser att man skall göra nu, därför att företagen skall ha chansen att klara sig i konkurrensen, så frågar jag mig om vi kan vara säkra på att de kommer att producera på lager med utnyttjande av dessa 200 miljoner. Jag har ingen garanti för detta, och jag tror att de flesta med mig inte vågar ställa ut den garantien. Vad som är avgörande för företagen när det gäller att producera eller icke producera är naturligtvis, om det är gynnsamma förutsättningar för försäljningsavdelningen. Det är inte något annat som i det stora hela driver den utvecklingen, och jag skall inte kritisera den ambitionen; den är naturlig och mänsklig. Man vill inte producera, även om man skulle ha resurser till det om man tror att man inte kan sälja eller man tror att man kan sälja endast till lägre priser. Då blir man återhållsam, det är hur naturligt som helst. Vänder däremot konjunkturen vill man producera, och det är den utveckling vi kunnat avläsa.

Herr talman! När jag nu ändå gav mig in på ett par sifferuppgifter kanske jag kan avslutningsvis som allra hastigast vara litet aktuell på en annan punkt. Jag har ju funnit, när jag lyssnat till dessa inlägg, att man framför allt mot bakgrunden av det sista halvårets utveckling har varit bekymrad för den svenska exportindustrien. Man har någon gång avböjande sagt, att även om det har sett rätt hyggligt ut nu, så kommer det att bli så mycket besvärligare fram i höst och i vinter. Läget är så ytterst labilt, att ingen vågar spå om hur det blir i höst och i vinter, och så länge ingen med säkerhet kan spå om det får man nöja sig med att se på de siffror, som redovisats för den förflutna tiden. Junisiffrorna för vår utrikeshandel är överraskande goda, och en summering av utrikeshandeln januari t. o. m.

juni månad visar ett bättre och gynnsammare handelsutbyte 1958 än motsvarande tid år 1957. Vi har ett mindre importöverskott för detta halvår än vad vi hade för ett år sedan. Vill man tro på dessa siffermässiga data, så finner jag inte att det finns tillräckligt underlag för att nu dra den mycket bestämda slutsatsen, att vi går mot en depressiv utveckling, som motiverar en generell liberalisering, och att det då i första hand är bolagsbeskattningen som bör komma i åtanke.

Herr talman! Jag har velat göra dessa litet mera allmänna kommentarer till denna som jag tycker utomordentligt viktiga fråga.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern åberopar ett uttalande av mig i januari månad i remissdebatten. Det ger mig anledning att något närmare utveckla min syn på denna fråga. Naturligtvis skall bolagen liksom enskilda personer bära sin tribut — om den frågan är det ju inte tal i dag. Det är ingen som har velat göra gällande — i varje fall så långt jag kan erinra mig — att den ordinarie bolagsskatten skulle vara för låg. Det är emellertid inte den saken det gäller nu, utan det är fråga om huruvida den tillfälliga skärpningen skall bestå längre eller inte. Skulle man anse att den ordinarie bolagsskatten är för låg, då är det en speciell fråga som får tas upp för sig. Jag har inte den uppfattningen, att den är för låg.

När den extra bolagsskatten kom till var den enligt min mening nödvändig. Vi var tvungna att försöka bromsa upp takten i expansionen här i vårt land, och jag tror att den extra bolagsskatten i det hänseendet har fyllt en inte oväsentlig uppgift och på det sättet varit till gagn för näringslivet, såsom syftet var. Den var icke avsedd att skaffa mera pengar till statskassan. Den behövdes icke för det ändamålet, och med

Sänkning av bolagsskatten

anledning härav räknades inte heller pengarna in i driftbudgeten utan sattes in i riksbanken på ett särskilt konto. Men vi menade som sagt, att den var nödvändig i näringslivets eget intresse. Det skulle föra för långt att närmare utveckla den saken här. Vi sade emellertid när den kom till, att skatten skulle vara tillfällig, att den var avsedd att dämpa konjunkturen och att när den inte längre behövdes för detta ändamål skulle den tillfälliga skärpningen tas bort.

Nu är det alldeles riktigt, som finansministern här påpekade, att jag i remissdebatten i januari sade, att bromsarna skall lättas steg för steg. Jag konstaterade då, att man ungefär ett par veckor tidigare, nämligen vid årsskiftet, tagit bort en broms, investeringsavgiften, och att man därför måhända kunde dröja något innan man tog nästa steg. Emellertid visar det sig åtminstone enligt mitt bedömande, att konjunkturdämpningen blev väsentligt mera bestående än vad många trodde tidigare, och det finns väl knappast någon som vill säga annat än att dämpningen alltså består och med i stort sett oförminskad styrka.

Att nu åberopa finansiella skäl och säga, att staten behöver pengarna, finner jag inte riktigt. Låt mig ta ett exempel för att åskådliggöra den saken. Om vi hade haft en speciell värnskatt och kommit underfund med att denna inte var erforderlig för sitt ändamål, men vi samtidigt hade vetat att statskassan behövde pengar, skulle vi då ha resonerat som så: »Vi kör vidare med den här värnskatten, fastän de grunder varpå den infördes inte längre är för handen.» Nej, det skulle vi nog inte ha gjort, och jag tycker att man i det här fallet bör handla på motsvarande sätt. Jag kan därför inte tillmäta det skälet att statskassan behöver pengar betydelse i detta sammanhang.

Däremot kan man naturligtvis diskutera frågan huruvida dämpningen av

konjunkturen är så stark, att den extra bolagsskatten kan tas bort. Min syn på den saken är, att konjunkturläget nu är mycket mer dämpat än när skatten infördes, ja mer dämpat än på många år. Vid den tidpunkten hade vi ju också, herr finansminister, en lägre ränta än i dag.

Slutsatsen av dessa premisser ger sig själv: man bör kunna överväga båda utvägarna. Konjunkturen är nu mer dämpad än under åtskilliga år när vi hade den lägre räntan och icke heller denna tillfälliga höjning av bolagsskatten.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Får jag först ställa en liten fråga till finansministern: När finansministern talar om den traditionella oppositionen och därvid räknar bort centerpartiet, innebär detta en önskan från finansministerns sida att i den traditionella majoriteten få räkna in även centerpartiet?

Då finansministern säger att ett borttagande av den extra bolagsskatten skulle komma att innebära en sådan påspädning av konjunkturen, att det skulle vara riskfyllt att ta ett sådant steg, vill jag först och främst konstatera, att för högerpartiets del har vi aldrig tillmätt införandet av denna skatt någon som helst betydelse ur konjunktursynpunkt. Vidare är det ganska egendomligt, att finansministern bedömer borttagandet av den extra bolagsskatten på detta sätt, eftersom han då det gäller finanspolitiken i stort redan är beredd att dra den slutsatsen, att läget inte nödvändiggör en sådan effektiv balansering av budgeten som vi från högerpartiets sida har krävt. Det är på denna punkt, herr finansminister, som Edert resonemang inte går ihop.

Nu framhåller finansministern, att ett borttagande av den extra bolagsskatten skulle göra att vi kunde riskera att få en

Sänkning av bolagsskatten

högre ränta. Tydligt önskar finansministern använda räntan som ett politiskt maktmedel. För min del trodde jag, att meningen med räntan var att den skulle reglera priset på pengarna med hänsyn till tillgång och efterfrågan, och jag vill nu ställa den frågan: Skulle verkligen tillgången på pengar bli mindre, därest företagen får behålla sina pengar, än om staten tar in dem i sin kassa och sedan gör slut på dem?

Vidare ansåg sig finansministern böra göra en hel del ändringar av den sifferserie för produktionsökningen under de gångna åren, som återfinnes i utskottsberäkningarna. Ja, det är naturligtvis finansministern obetaget att göra de ändringar av årsgrupperingarna som bäst passar honom och hans politik. När han emellertid konstaterar att produktionsökningen varit större under den tid då den extra bolagsskatten funnits, bortser han från att åtgärder av detta slag får mera långtgående verkningar på hela produktionslivet. Detta innebär bland annat, att man i fortsättningen måste räkna med vissa risker för produktionsminskningar.

Den enda riktiga slutsatsen av finansministerns resonemang i detta avseende måste vara, att det nu är klokt att höja den extra bolagsskatten.

Herr KOLLBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern tröstar oss med att den extra bolagsskatten fortfarande skall betraktas som tillfällig, men han anser tydligen inte tidpunkten ännu vara lämplig för att låta denna tillfälliga beskattning upphöra.

Herr Sträng beskyllde utskottets talesmän för att beskriva situationen i alltför dystra färger. För min del har jag utgått ifrån att finansministerns egen beskrivning, när han i statsverkspropositionen säger att konjunkturen inrymmer påtagliga avmattningstendenser, att denna aktivitetsuppbromsning synes komma att bestå en tid framöver och

att ytterligare nedpressning av aktiviteten inte är utesluten. Han säger också, att »avmattningen inom för oss viktiga avnämrländer och den begynnande krympningen av världshandeln synes redan ha gått så långt, att vår egen export kommer att sjunka».

Mot bakgrunden härav finns det väl inte några konjunkturpolitiska skäl för att behålla en konjunkturdämpande beskattning. Nej, nuläget är tvärtom sådant, att alla statliga produktionshämmande åtgärder bör avskaffas.

Jag begärde egentligen ordet för att ställa en speciell fråga till finansministern; jag ser att han inte är inne i kammarerna nu. Herr Sträng anser, att vi fortfarande skall betrakta denna skatt som tillfällig. Jag undrar bara hur det stämmer med reservanternas i bevillningsutskottet uppfattning. De säger i sin reservation bl. a. att denna skatt skulle kunna sänkas och avskrivas först då den av finansiella skäl kan undvaras. Jag vill fråga finansminister Sträng, om denna uppgift är riktig, och i så fall när finansministern anser, att den statsfinansiella situationen blir sådan, att skatten kan avskaffas.

Herr VIGELSBO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern har ju här dragit upp denna fråga ur rent konjunkturpolitiska aspekter. Jag skulle vilja hålla med honom om att det kanske också är riktigt, men jag har mycket svårt att förstå reservanternas tankegång, när de i sista meningen skrivit: »Ett övervägande av bolagsskattens sänkning bör givetvis, som vid olika tillfällen framhållits, ske i samband med införandet av en på arbetsgivarbidrag baserad lagfäst tjänstepensionering.» Jag har mycket svårt att föreställa mig, att det har något med konjunkturpolitiska saker att skaffa. Följaktligen konstaterar jag, att finansministern och utskottsreservanterna på denna punkt inte är överens.

Sänkning av bolagsskatten

Finansministern har också sagt, att löften bör hållas rent allmänt sett, och det är vi säkert alldeles överens om. Jag vill framhålla — utan att vilja dra upp några moralskrankor mellan finansministern och mig — att jag i min enfald har föreställt mig, att ett givet löfte även i politiska sammanhang bör hållas.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Vid försvarsförhandlingarna reserverade vi oss uttryckligen för rätten att få fullfölja vår politik beträffande skatter och statsutgifter utanför fjärde huvudtiteln. Detta önskemål förklarade sig också regeringen respektera. Vi kom överens om att så att säga behandla fjärde huvudtiteln för sig, som ett specialproblem. Det var förutsättningen för att vi över huvud taget skulle lyckas nå den enighet i försvarsfrågan, som vi alla har värdesatt. Herr Sträng deltog själv i dessa förhandlingar, och han var själv med om att understryka denna frihet för oss.

Vi har, herr talman, som också herr Magnusson i Borås nyss framhöll, aldrig godkänt den skärpta bolagsskatten som ett konjunkturpolitiskt medel. Vi har varit mot denna skatt hela tiden. Vi är därjämte övertygade om att dess borttagande även statsfinansieellt sett skulle vara en god affär. När den infördes av konjunkturpolitiska skäl sade regeringen kategoriskt ifrån, att vad som kunde inflyta genom denna skatt inte skulle användas för att betala statens utgifter. Herr Sträng förebrår oss nu för att vi icke vill vara med om att bibehålla den skärpta bolagsskatten, därför att han behöver dessa skattemedel för att kunna klara sin havererade totalbudget. Samtidigt finner herr Sträng denna utgångspunkt vara den lämpliga för att rikta förebråelser mot oss för brist på konsekvens — vi som har lagt fram ett helt annat budgetalternativ.

Tidigare, herr finansminister, talade man på socialdemokratiskt håll om an-

gelägenheten av att oppositionspartierna här i riksdagen skulle presentera så konkreta alternativ som möjligt. Nåväl, när nu sådana konkreta alternativ läggs fram säger herr Sträng: »Men hur kan högerpartiet på allvar driva dessa alternativ, när det befinner sig i minoritet?» Konsekvenserna av en sådan högst besynnerlig uppfattning om hur man bör gå till väga vid ett parlamentariskt styrelsesätt skulle helt enkelt bli den, att vi rätteligen inte borde ha någon opposition alls. Det kan jag också föreställa mig kan passa en del inom regeringen, men, herr talman, vi föredrar nog bibehållandet av den traditionella oppositionen.

Antag — för att nu göra ett fantastiskt tankeexperiment — att herr Sträng en vacker dag själv skulle komma i opposition! Tror herr Sträng — handen på hjärtat — att han då skulle vilja uppträda som en sådan apostel för den politiska menlösheten, som han i dag anser att den politiska oppositionen bör vara? Nej, herr talman, det är en roll som inte passar herr Sträng — gudskelov — och den passar inte oss heller, herr finansminister.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Några korta repliker!

Herr Hedlund drog i sitt inlägg en analogi ifrån det vidsträckta skattefältet och frågade: »Om vi skulle ha haft en värnskatt, betingad av speciella krigsförhållanden, och sedan kriget tar slut men vi behöver pengar, skulle då finansministern ha fortsatt med värnskatten?» Märk väl, att herr Hedlund själv slog fast att vi behöver pengar! Då kan man tänka sig — om man nu tycker att termen värnskatt är alldeles orimlig — att man slopar värnskatten och höjer den direkta skatten med samma belopp, eftersom vi behöver pengar.

Nu är läget onekligen sådant, att denna skatt infördes med konjunkturmoti-

Sänkning av bolagsskatten

vering. Jag har i mitt första inlägg velat bekänna för riksdagen, att jag icke finner konjunkturen så förändrad i dag, att denna motivering är ur världen. Till detta kommer också att vi behöver pengarna. Det är klart, att om jag skulle kunna göra herr Hedlund en glädje och få räkna med hans medverkan, visst kan vi då göra detta till en terminologisk fråga, slopa beteckningen »extra bolagsskatt» och se till, att vi får in pengarna på annat håll i stället. Men det är säkerligen inte bara en terminologisk fråga utan i högsta grad en konkret fråga.

Jag vill till herr Magnusson i Borås säga att han — i ren upprördhet — helt enkelt citerade mig alldeles galet. Han pådyvlade mig någon slags rekommendation av eller ett hot om höjd ränta därest inte bolagsskatten bibehålles. Jag tillät mig att på det lugna sätt som är mig karakteristiskt försöka jämställa dessa båda frågor, dels räntefrågan, dels frågan om den skärpta bolagsskatten. Om man då väljer den generella liberaliseringen via finanspolitiken med bolagen som första objekt är det möjligt, att man därmed uppskjuter en annars möjlig ytterligare sänkning av räntan. Det är ju ett helt annat innehåll i ett sådant uttalande än i den formulering som herr Magnusson tydligen uppfattade.

Sedan ställer herr Magnusson en fråga som inte alls hör till denna debatt, men ett artigt statsråd försöker ju vara så tillmötesgående som möjligt. Han frågade mig om jag menade att inräkna centerpartiet i den traditionella majoriteten. Ja, alla regeringsförslag som framläggs inför denna kammare framställs ju i akt och mening att få en majoritet för dem — helst en så stor majoritet som möjligt. Min strävan — i den mån jag kan omvända någon förtappad själ — är följaktligen från den utgångspunkten att få litet starkare majoritet än jag annars räknat med. Om jag med min argumentering kan få centerpartister eller

folkpartister eller till och med högermän med är de alla välkomna för att stärka den traditionella majoriteten.

Till herr Hjalmarson vill jag säga, att jag självfallet inte bestrider högerpartiets frihet att driva en politisk linje och en argumentering. Jag varken kan eller vill hindra dem från detta. Jag förbehåller mig emellertid rätten att starkt kritisera denna linje om jag betraktar den som helt teoretisk och hypotetisk. Herr Hjalmarson kunde ha underlag för sin förunderliga teknik om vi var i det läget att denna kammare toge alla beslut på en gång. Då kunde man säga att man här presenterade en linje som innebure det och det på besparingssidan och det och det på beskattningssidan. Nu arbetar inte riksdagen på det sättet. Här har vi bakom oss beslut om utgifter som ingen kan rygga och som herr Hjalmarson inte kan göra det minsta åt. Lika förtvivlat driver herr Hjalmarson och hans partivänner — medvetna om de beslut som ligger bakom — att här skall man göra ytterligare försämringar av budgeten. Det må han väl göra, men han må vara försiktigare med att vara den som leder upp kritiken om statens dåliga affärer när han tar den ståndpunkten.

Under detta anförande tog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **HEDLUND** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Ett par ord om exemplet med värnskatten! Om man infört en speciell värnskatt och den situationen inträder att den inte längre behövs för avsett ändamål, då vill inte jag fortsätta att ta ut den med den motiveringen att staten behöver pengarna för annat. Jag betraktar saken så att man då bryter ett löfte om att behålla värnskatten endast så länge den behövs för sitt ändamål. Jag har i den situationen två saker att välja på. Antingen försöka spara och presentera en budget så att den går

Sänkning av bolagsskatten

ihop eller också försöka täcka utgifterna på annat sätt. Naturligtvis kan man i ett sådant läge — hellre än att bryta ett givet löfte — få finna sig i att ta upp lån på några procent mer än man annars skulle behöva göra.

När jag nu talar om brytandet av ett givet löfte så vill jag påpeka, att konjunkturbedömningen är en omdömesfråga. Jag menar att man kan se på det problemet på olika sätt. Vi från vårt håll bedömer konjunkturläget så att denna extra bolagsskatt inte längre behövs. Jag förstår av finansministerns anförande att han bedömer konjunkturläget på ett annat sätt. Han menar alltså att förutsättningarna för slopandet av denna skatt inte finns, och för hans del föreligger då inte något löftesbrott. Vi som bedömer konjunkturläget annorlunda menar, att det vore ett löftesbrott att bibehålla denna skatt.

När denna skärpta bolagsskatt infördes sjöngs det från alla håll inom oppositionen samma visa: denna åtgärd duger ingenting till när det gäller att dämpa konjunkturen. Här har utvecklingen emellertid gett klarhet. Av utskottsutlåtandet att döma är alla nu inom höger, folkparti och centerparti av den uppfattningen att bolagsskatten verkat starkt dämpande på konjunkturen — så starkt att den i dag måste försvinna för att på det sättet stimulera konjunkturen. I det avseendet är jag överens med herrarna.

Herr **HJALMARSON** (h) kort genmäle:

Herr talman! Vi har gång på gång kritiserat tekniken för budgetbehandlingen i riksdagen, den teknik som gör det så svårt att ställa ett samlat alternativ mot regeringspolitiken på grund av uppsplittringen vid fattandet av de olika utgiftsbesluten. För några år sedan godtog herr Strängs företrädare den metod som vi nu valt. Den accepterades även av de konstitutionella experterna såsom ett rimligt uttryck för ett oppositions-

partis önskan att ställa ett samlat alternativ. Vad vi gör är, att vi i själva slutyrkandet — när man behandlar statsregleringen — finner ett sammanfattande uttryck för vår skatte- och utgiftspolitik med hänvisning till motiveringen i den till utskottsutlåtandet knutna reservationen. Denna metodik har som sagt accepterats av herr Strängs företrädare. Jag kan inte underlåta, herr talman, att nu uttala min förvåning om herr Sträng skulle underkänna denna teknik. Vad har herr Sträng då att sätta i stället? Hur skall oppositionen då kunna ställa ett alternativ? Ett alternativ vill vi ställa, herr finansminister!

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Oppositionen har självfallet rätt att ställa sina alternativ, men om ett alternativ har underkänts av fyra femtedelar av riksdagen, betraktar jag det som ett rent hypotetiskt och meningslöst resonemang att fortsätta och envisas med att driva argumenteringen för detta alternativ såsom om ingenting hade hänt.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har kanske egentligen inte så stor anledning att blanda mig i denna diskussion, men jag måste ändå framhålla att efter de erfarenheter som vi i folkpartiet har haft av de skandalösa missbruk av rent voterings-tekniska frågor som regeringspartiet har gjort sig skyldig till under den sistförflutna valkampanjen, måste ett oppositionsparti, som inte ställer ett yrkande och röstar för sitt eget förslag, räkna med att socialdemokraterna utnyttjar detta i sin propaganda. Om högerpartiet i slutloppet, såsom finansminister Sträng rekommenderar, avstår från att rösta för sina skatteförslag därför att dess besparingsyrkanden har blivit nedröstade, skulle säkert det socialdemokratiska

Sänkning av bolagsskatten

partiet gå ut i valkampanjen med argumentet att högerpartiet inte vågade rösta för sitt skattesänkingsförslag. Missbruken av voringstekniska frågor är sådana att oppositionspartierna måste ha rätt att ställa preciserade yrkanden och rösta därför. Annars skulle vårt sätt att uppträda vid voringarna i valkampanjer och i den allmänna debatten brukas emot oss.

Jag och mitt parti har inte något eget intresse av att denna fråga behandlas på visst sätt, men jag måste i den politiska anständighetens intresse hävda att ett oppositionsparti på ett eller annat sätt måste beredas möjlighet att rösta så, att det skyddar sig mot sådana missbruk som det socialdemokratiska partiet har gjort sig skyldigt till i en valkampanj och tydligen kan göra sig skyldigt till en gång till.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Jag förstår herr Ohlins indignation. Resultatet av de senaste valen är ju bakgrunden till den. Men vad som hände vid voringproceduren innan riksdagen upplöstes var ingenting annat än att socialdemokraterna konsekvent röstade för sitt förslag och att högern och centerpartiet genomgående röstade för sina men att folkpartiet inte gjorde så. Folkpartisterna röstade i sista omgången för ett förslag som de förklarade sig icke gilla. Det är klart att människorna inte begriper den finesen. Var det då fel av socialdemokratiens propagandister att tala om för svenska folket, att när det i sista voringen gällde att välja mellan en pension som byggde på lagfäst obligatorisk grund och ett rent nej, då valde folkpartiet nej?

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr finansminister! Folkpartiet röstade på det enda sätt som var möjligt för oss att rösta när första kammaren

hade tagit regeringens förslag. Vi var helt enkelt tvungna att fälla detta förslag i andra kammaren för att få möjlighet att arbeta för ett bättre. Vi gjorde som alla partier brukar göra om det är ett förslag som man inte kan godta. Man vill då fälla detta för att få tillfälle att arbeta för ett bättre.

Det är inte detta saken gäller utan att ni missbrukade en voringsteknisk fråga, förlitande er på att allmänheten inte skulle kunna genomskåda att vi förför på det enda sätt som stod oss till buds för att kunna fortsätta att arbeta på vår egen linje.

Jag är övertygad om att om högerpartiet fölle till föga för Er argumentering i dag och i slutuploppet underlåte att ställa ett yrkande på sitt skattesänkingsförslag — som jag inte ställer mig bakom på alla punkter, det vet Ni — så skulle det socialdemokratiska partiet gå ut i en valkampanj och säga att högern inte vågade rösta för sitt eget förslag. Vi måste ha en arbetsordning och särskilt en voringordning här i kammaren som skyddar partierna mot sådana manövrer som dessa, som inte har något med saklig upplysning om partiernas verkliga inställning att göra.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Herr Ohlin och hans parti saknar ju inte propagandamöjligheter att inför svenska folket redovisa den voringsteknik som folkpartiet såsom han själv säger »nödgas» använda. Den voringstekniken klargjordes mycket energiskt både i tidningar och i tal från folkpartiets sida. När allt kommer till allt, sade sig många svenska medborgare så: Antingen vill man ha en ordentlig pensionering eller också vill man inte ha det. Herr Ohlin hamnade mitt emellan två stolar, trots att svenska folket visste hur herr Ohlin hade gått i krokvägar genom den pinsamma voringen.

Sänkning av bolagsskatten

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Trots att debatten redan har pågått så länge vill jag såsom motionär och företagare först säga ett par ord till statsrådet Sträng. Han påstår att de borgerliga utgår från att vi måste räkna med inflation och arbetslöshet här i landet. Jag vill då fråga, om statsrådet Sträng kan se in i framtiden och bedöma, huruvida vi får depression eller inflation.

Herr statsrådet nämnde också att pålagorna på bolagen i utlandet var betydligt hårdare än i Sverige. Då vill jag påpeka, att man i England har föreslagit en till 30 procent höjd avskrivning på maskiner och inventarier och en till 10 procent höjd avskrivning på industribygnader.

Gång på gång frågar också statsrådet Sträng, var vi skall ta de 200 miljoner kronor som faller bort här. Man behöver inte vara yrkespolitiker för att förstå, att vi kan få tillbaka de pengarna genom en ökad produktion. Kan vi hålla arbetare och tjänstemän med arbete, så att de tjänar mer pengar, betalar de också mer skatter till stat och kommun.

Härutöver vill jag tillägga, att en socialdemokratisk riksdagsman i södra Sverige under valrörelsen i maj månad bl. a. sade: »Vi socialdemokrater är det enda parti som kan garantera full sysselsättning åt de anställda här i landet.» Han avsåg därmed, kan jag förstå, nödhjälpsarbete, reservarbete och liknande, men enligt min åsikt är det gammalmodigt att tala om någonting sådant. Tror någon att vi i dag kan placera tiotusentals arbetare t. ex. i väg- och järnvägsarbete? Eller var skall vi placera de kvinnor som blir arbetslösa inom textilindustrin? Är det inte bättre att de får vara kvar på sin arbetsplats inom industrin och producera nyttiga varor? Vidare kan man inte kasta folk fram och tillbaka i landet; allt fler skaffar egna hem, och det uppstår stora

svårigheter vid en befolkningsomflyttning.

I vår motion har vi föreslagit att skatten för aktiebolag och ekonomiska föreningar skall återgå till samma nivå som före den 1 juli 1955. Enligt min mening är detta en av de viktigaste åtgärder som vi kan vidta för att upprätthålla full sysselsättning. Särskilt för mindre och medelstora företag skulle en sänkning av skatten medföra ökade möjligheter till större produktion, och därigenom kunde vi bereda arbete åt fler samt sänka priserna. Det är givetvis viktigt att vi kan hålla prisnivån nere, så att anställda och även andra kategorier kan köpa bättre varor billigare.

Våra möjligheter att hävda oss på utlandsmarknaden blir allt mindre, trots vad statsrådet Sträng här har sagt. Vi blir alltmer beroende av exportmarknaderna med hänsyn till att vi trots allt har haft en betydande arbetslöshet här i landet som följd av en sänkning av omsättningen för ett flertal företag. Tiotusentals svenska företag har under de senaste åren fått sin likviditet starkt försämrad, och för närvarande förbrukar många sådana företag de besparingar de tidigare lagt upp och de reserver som tidigare funnits för att över huvud taget kunna hålla i gång. Vi har på ett betänkligt sätt konsumerat våra besparingar, inte på att bygga ut och rationalisera våra företag, utan för löpande utgifter. När det egna kapitalet är slut måste vi företa inskränkningar med hänsyn till kreditrestriktionerna och annat. Många av de större företagen har hjälpt de mindre och medelstora genom att lämna generösa krediter, men denna ordning kan ju inte pågå hur länge som helst.

Såsom företagare känner jag väl till var skon klämmer. Jag tror inte det finns några yrkespolitiker, hur skickliga de än må vara, som kan sköta ett företag bättre än ägarna själva. Jag hoppas ni förstår att det är synnerligen

Sänkning av bolagsskatten

smärtsamt att behöva avskeda gamla trotjänare och tvingas till inskränkningar i driften. Det är med sorg i hjärtat man tvingas meddela arbetstagarne, att de inte längre kan påräkna arbete, men hur smärtsamt det än känns, blir vi tvingade att göra det om den extra bolagsskatten och andra pålagor skall kvarstå.

LO-ordföranden Arne Geijer sade någon gång i februari i år, att han hade samma mening som utskottets majoritet i dag har, nämligen att den extra bolagsskatten borde slopas, men när några dagar återstod till valet hade han ändrat mening.

Statsrådet Sträng anser emellertid liksom reservanterna i utskottet, att den extra bolagsskatten inte bör slopas nu. Först när vi fått obligatorisk tjänstepensionering kan man tänka sig att sänka skatten. Ja, nu förstår jag varför statsminister Erlander inte kunde svara på en fråga som Svenska företagares riksförbund sände honom före omvalet. Vi frågade bl. a., om statsminister Erlander ville medverka till en sänkning av bolagsskatten till 1954 års nivå, men han meddelade, att han på grund av valarbetet inte hade tid att svara. Jag förstår nu att herr statsministern i första hand försökte vinna valet för att därigenom kunna driva igenom den obligatoriska tjänstepensioneringen. Därefter skulle han kunna svara på frågan, ty då skulle det ha funnits möjlighet att slopa den extra bolagsskatten.

Om man i dagens Sverige går till en arbetstagarare och frågar honom vilket han anser vara viktigast, arbete eller tilläggspension, så blir svaret så gott som alltid: »Först och främst trygghet i min anställning, sedan en tillfredsställande bostad och slutligen, om det finns något över, bör vi diskutera tilläggspensioner o. s. v.». Det måste stå klart att för de flera tiotusentals människor, som står inför hotet att bli arbetslösa, är det mera angeläget att de får större trygghet att få fortsätta att försörja sig på ett hederligt sätt än

att de får löfte om en osäker pension i framtiden. Skall företagen över huvud taget bli tvingade att godkänna denna tilläggspensionering nu, då det ekonomiska läget är så pressat, måste staten ta med den ena handen och ge med den andra. I så fall får vi höja industrigarantikrediterna och företagarlånen från nuvarande 30—40 miljoner till 400 miljoner, kanske en miljard kronor per år. På så sätt kan herrar socialdemokrater kanske genomföra den tilltänkta socialiseringen snabbare än de annars haft möjlighet till.

Jag har tidigare sagt att den engelska regeringen lagt fram förslag om liberalare avskrivningsregler med ända upp till 30 procent på maskiner och inventarier och 10 procent på industribyggnader. Det är något för vår regering att ta i beaktande, då vi i dag skall rösta i denna sak. Om vi inte skall komma på efterkälken i konkurrensen om den utländska marknaden, måste vi också se till att vidtaga åtgärder för att förbättra företagets ställning. Vi anser det därför nödvändigt att vi som ett första led i en mera företagsvänlig politik beslutar om en sänkning av bolagsskatten i enlighet med som föreslagits i motionen och i utskottsutlåtandet.

Vid den omröstning som snart skall ske här i kammaren har socialdemokraterna trots sin reservation i utskottet möjlighet att visa att de verkligen hyser omsorg om löntagarnas sysselsättning, att de vill förbilliga produktionen och åstadkomma trygghet för arbetstagarerna på det sätt som de utger sig för att göra och som de i den offentliga debatten och i politiska anföranden gör gällande strax före ett nyval. De kan bevisa detta i dag genom att rösta för utskottet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Darlin ser enögt på förhållandena i samhället. Han ser allt

Sänkning av bolagsskatten

ur företagsynpunkt och sneglar inte det minsta åt näringslivet i dess helhet. Näringslivet, herr Darlin, består ju inte bara av företagen, utan betydligt många fler är engagerade i det. Vi reserverar oss har försökt bedöma frågan med hänsyn till denna helhet. Jag förstår att herr Darlin såsom företagare vill ha den lägsta skatt som går att få — alla vi som skall betala skatt vill väl att skatterna skall vara lägre — men man får ändå inte se saken så extremt ensidigt som herr Darlin har gjort. När herr Darlin nästan gör gällande att dämpningen i konjunkturerna och friställningen av arbetskraften eller arbetslösheten, hur man nu vill rubricera det, är en följd av den extra bolagsskatten, är det precis samma överdrift som herr Darlin i övrigt gjorde sig skyldig till.

Jag tror — för att anknyta till vad herr Darlin slutade med — att det inte är nödvändigt att vi på socialdemokratiskt håll på något särskilt sätt genom att i den här frågan rösta med utskottet demonstrerar att vi vill ha full sysselsättning.

Får jag till sist, herr talman, påminna om att jag i mitt första anförande frågade, hur man skall täcka inkomstbortfallet för staten. Ingen annan än herr Hedlund har lämnat något svar, och han säger att centerpartiet nu anser konjunkturläget så avsevärt förändrat, att man är beredd att täcka bristen på driftbudgeten genom att låna upp pengar hellre än att bibehålla den extra bolagsskatten. Det är ju i varje fall ett rent besked. Det betyder att skillnaden mellan vår inställning och centerpartiets är att vi bedömer konjunkturutvecklingen olika.

Herr DARLIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Ännu har jag inte blivit enögd, herr Kärrlander, men det kan ju hända att både herr Kärrlander och jag blir det med tiden.

När herr Kärrlander säger att jag skulle stirra mig blind på företagens situation vill jag svara att företagen väl in-

går i näringslivet. Vi måste alla vara införstådda med att det är till nytta för hela det svenska näringslivet om företagen får möjlighet till tryggad utveckling i fortsättningen.

I ett av sina första anföranden frågade herr Kärrlander om det är meningen att vi skall skjuta över skattebördan från bolagen till de sämst lottade i samhället och till barnfamiljerna. På det vill jag replikera att detta inte är meningen. Meningen är att vi genom ökad produktion och ett stabilt penningvärde skall kunna garantera människorna att de får köpa varor till lägre priser. Den som har 12 000—15 000 kronors inkomst om året skall slippa vara med om att penningvärdeförsämringen minskar köpkraften hos denna summa med 750 kronor om året. Är det inte bättre att slippa en oändlig penningvärdeförsämring än att mista det första barnbidraget och andra subventioner?

Herr Kärrlander nämnde vidare att bolagens stora inkomster skulle gå till aktieinnehavarna. Då vill jag först och främst poängtera, att ett företag som tjänar 100 000 kronor om året, får betala 64 000—65 000 kronor i bolagsskatt, inklusive kommunalskatt och andra skatter.

Som bekant framhåller alltid socialdemokraterna att det endast är kapitalisterna, som äger aktier och därmed åtnjuter förmånen av utdelning. Nåja, men om det är så, och dessa kapitalister får utdelning, då får ju dessa betala 40 till 60 procent skatt även på utdelningen. På så sätt, herr Kärrlander, får ju staten praktiskt taget hela kakan.

Jag vill ännu en gång poängtera — jag vet inte hur många gånger jag gjort det tidigare — att om vi beredes möjlighet att hålla hjulen rullande, och beredes möjlighet att rationalisera, då kan vi och då vill vi tillverka varor till lägre pris, så att vi slipper räkna med en evig inflation på grund av höga skatter och allt högre och högre löner, som givetvis måste till för att täcka de höga skatterna.

Sänkning av bolagsskatten

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad herr Darlin sade sist, att det är bättre att vi har en ökad produktion och får ett stabilt penningvärde m. m., ty då slipper vi ge barnfamiljer subventioner o. s. v. — det talet har jag hört många gånger. Jag konstaterar bara att en sänkning av bolagsskatten i dag ur statsfinansiell synpunkt innebär ett underskott i budgeten på 200 miljoner kronor, och där hjälper inte herr Darlins argumentering ett skvatt.

Sedan behöver jag väl inte ge mig in på en diskussion om bolagsskatten och aktieägarna — det är ju ett alldeles för uttjatat ämne.

Får jag sedan bara säga till herr Darlin, att jag konstaterade i en av mina föregående repliker att när det gäller det internationella konkurrensförhållandet har Sverige under de senaste tre åren, alltså under den tid vi har haft denna bolagsskatt, behållit sin andel av exporten. Detta kan ingen bestrida, eftersom det är ett faktum. Och detta faktum går stick i stäv mot vad utskottets talesmän försöker göra gällande.

Herr DARLIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Om företagen har lyckats behålla sin andel av exporten de senaste åren, så är detta endast företagens egen förtjänst. Men givetvis måste vi alla vara överens om att om den skärpta bolagsskatten, om kreditransoneringarna och om en hel del andra företagsbromsande åtgärder inte hade funnits, hade vi haft möjlighet att ytterligare öka vår produktion och därmed vår export på grund av konkurrenskraftigare priser.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! När det gäller motivationen för borttagandet av den extra bolagsskatten kan jag helt ansluta mig till de synpunkter, som herr Kollberg fram-

fört, och därför skall jag inskränka mig till några randanmärkningar.

Finansminister Sträng sade att han inte var överraskad över den argumentering mot den extra bolagsskatten, som kommer från höger- och folkpartihåll. Det förstår jag mycket väl, ty den argumenteringen känner finansministern till inte bara från oss utan även från många av sina egna experter. Det är en sak som vi inte får glömma. Denna skatt motiverades av konjunkturpolitiska skäl. Men en enhällig statlig utredning om företagsbeskattningen — där nuvarande ordföranden i bevillningsutskottet, socialdemokraten Sjö Dahl var ordförande och där ett par experter från regeringen var med — avvisade variationer av skattesatsen som ett lämpligt konjunkturpolitiskt vapen. Där fanns också en representant för LO, en företagsekonomisk expert som även vid upprepade tillfällen efteråt sade, att denna skatt är ollogisk och att man kan riskera att den får en rakt motsatt verkan mot vad man åsyftar. Dåvarande finansminister Sköld var inte riktigt nöjd med detta utan tillsatte två experter som på nytt skulle undersöka denna fråga. De kom på hösten 1955 fram till precis samma slutsats: en variation av uttagningsprocenten när det gäller bolagsskatten avvisades som ett konjunkturpolitiskt vapen.

Vi vill här slå fast att denna skatt inte har haft de konjunkturpolitiska fördelar, som regeringen åsyftade. Men det betyder inte att den har varit verkningslös. Den har nämligen haft betydande nackdelar på andra områden, som vi redovisat i folkpartiets motion. Den försvagar konkurrenskraften, pressar ner räntabiliteten, och det är klart att den på lång sikt också verkar nedpressande på produktionen.

Finansministern hade några siffror beträffande produktionsökningen. Han gjorde internationella jämförelser och påpekade att det är svårt att jämföra produktionsutvecklingen i olika länder.

Sänkning av bolagsskatten

Det håller jag med om. Finansministern påminde om att de krigshärjade länderna, särskilt de närmaste åren efter kriget, av naturliga skäl redovisade en stor produktionsökning. Om vi emellertid som jämförelse tar åren 1950—1957 måste herr Sträng hålla med om, att år 1950 hade de stora övergångssvårigheterna för de krigshärjade länderna gått över och de hade fått en mera stabiliserad produktion. Om vi jämför industriproduktionen — ty det är ju den som är aktuell — mellan åren 1950 och 1957, finner vi i den internationella statistiken, att Sverige av tolv länder ligger på elfte plats, alltså på näst sista plats. Under det att Västtyskland ökat sin produktion med 105 procent och Canada med 34 procent, så ligger Sverige på 21 procent. En klar eftersläpning.

Jag vet att finansministern har vissa siffror för det senaste året, vilka pekar i delvis annan riktning, men de är rent konjunkturbetingade och tillfälliga.

Sedan sade både herr Kärrlander och finansministern att den extra bolagsskatten väl inte kan ha haft så stora nackdelar, eftersom vi ju har behållit vår andel av exporten under den tid skatten har funnits. Ja, det verkar nästan som om finansministern ville göra gällande att skatten haft en stimulerande effekt på näringslivet i stället för tvärtom. När finansministern skall finna belägg för detta, tar han fram en hittills opublicerad siffra för utrikeshandeln under juni månad, vilken blev överraskande mycket större än väntat. Men det är väl inte lämpligt att i en debatt av detta slag ta fram en sådan lösryckt månadsiffra, om vilken man inte vet så mycket med säkerhet. Vi har ju nyligen inom bevillningsutskottet lyssnat till en föredragning av en av finansministerns experter, vilken var betydligt mera pessimistisk beträffande utvecklingen av utrikeshandeln än herr Sträng nu synes vara. Denne expert ifrågasatte, om de prognoser som ställts för utrikes-

handeln verkligen kan hålla och om det inte i stället kan bli en försämring av handelsbalansen.

Finansministern säger att ett borttagande av bolagsskatten skulle innebära en resolut liberalisering av generell karaktär och att den endast skall företagas om vi får en klart depressiv utveckling med betydande arbetslöshet. Detta var verkligen en ny motivering! Den hörde vi ingenting av 1955, herr finansminister! Då sades det bara att skatten tillkommit för att ta bort de skadliga verkningarna av en extrem överkonjunktur. Nu sägs det att skatten skall tas bort endast vid en klart depressiv utveckling med betydande arbetslöshet — men då kan det redan vara för sent!

Inte ens den konjunkturpolitiska motivering som regeringen anfört — och som enligt vår mening var klart felaktig, vilket också intygats av experter — finns sålunda längre kvar.

Regeringen motiverade år 1955 skatten med att det förelåg behov av att ytterligare dämpa expansionstendenserna i näringslivet. Jag skulle då tro, att de arbetare som nu blivit permitterade eller som står inför risken att bli permitterade i höst, inte är så särskilt förtjusta över sådant tal.

Men när skall nu denna bolagsskatt tas bort, herr finansminister? Herr Kollberg ställde en direkt fråga härom men fick inte något svar. I reservationen till bevillningsutskottets utlåtande skriver man så här: »Emellertid bör denna skatt sänkas eller avskaffas i ett konjunkturrellt läge av den art, att en sådan åtgärd påkallas, eller då den av statsfinansiella skäl kan undvaras eller ock kan ersättas av andra statsinkomster.» Men inte nog härmed. Man för också in ett annat villkor, nämligen genomförandet av en lagstiftning om tjänstepensioneringen. Detta är ganska underligt, ty genomförandet av tjänstepensioneringen kommer ju inte att medföra några ökade statsinkomster, herr finansminister!

Sänkning av bolagsskatten

Tvärtom! Ett genomförande av tjänstepensioneringen enligt regeringens förslag kommer att betyda en åderlåtning av statskassan genom den andel av tvångssparandet som staten skall bidra med för de statsanställdas räkning.

Det sägs också i reservationen att ett *övervägande* av en sänkning av bolagsskatten bör ske i samband med införandet av en på arbetsgivarbidrag baserad lagfäst tjänstepensionering. Detta påminner mig om att när man 1947 fattade beslut om den näst sista ökningen av bolagsbeskattningen, så sade man att vi kunde orka med den ökningen därför att vi hade så generösa avskrivningsregler. Det sades också samtidigt, att om man skärper avskrivningsreglerna, så kan man överväga att sänka bolagsskatten. Dessa frågor diskuterades mycket ingående i den utredning där jag var med. År 1955 skärptes avskrivningsreglerna, och följaktligen skulle man enligt programmet överväga en sänkning av bolagsskatten. Men de skärpta avskrivningsreglerna resulterade tvärtom i en *höjning* av bolagsskatten, herr finansminister!

Det är för övrigt mycket intressant att se den glidning som finns mellan finansministerns uttalande och vad reservanterna i utskottet har sagt. Så sent som i finansplanen i januari månad i år sade finansministern att den extra bolagsskatten lämpligen bör avvecklas i samband med pensionsreformen. Det tycker man var ett relativt klart uttalat löfte. Men i reservationen säges att ett »övervägande» beträffande en sänkning av bolagsskatten bör ske. Och om det övervägandet tar samma riktning som övervägandet 1955, så blir resultatet att man höjer skatten i stället för sänker den.

Vår erfarenhet av tillfälliga skatter är, att de blir ganska oföränderliga, medan däremot motiveringarna är tillfälliga och skiftande.

Vidare sade herr Kärrlander att det var ett intresse för företagen att få

bolagsskatten sänkt. Ja, det vill jag visst inte förneka. Men det är i minst lika stor utsträckning ett löntagarintresse att företagen får möjlighet att bygga upp reserver och rusta för sämre tider.

Så till sist några ord om frågans statsfinansiella sida. Finansminister Sträng påstår att ett genomförande av utskottets förslag skulle innebära en inkomstminskning på 200 miljoner kronor. Denna siffra anser jag vara felaktig. Som framgår av utlåtandet har utskottet beräknat inkomstminskningen till 100 miljoner kronor. Införandet av bolagsskatten gav inte de extrainkomster, som Ni räknat med, herr finansminister, och borttagandet av skatten kommer inte heller att medföra det inkomstbortfall som Ni beräknade. Under en övergångstid blir det enligt våra beräkningar ett inkomstbortfall på 100 miljoner kronor, men vi är förvissade om att det på lång sikt ändå är en god affär för staten att gå på den linje utskottet föreslagit.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Herr Gustafson i Göteborg har liksom en del andra talare jämfört de svenska industribolagens skatter med de utländska bolagens och därvid sagt, att det är den hårdare pressen på företagen här i landet som leder till svårigheter för företagen. För att bevisa vilka svårigheter de svenska företagen har att kämpa med i jämförelse med de tyska anförde herr Gustafson siffror för produktionsökningen under åren 1950—1957, under vilken tid stegringen inom industrien i Tyskland uppgick till 105 procent och i Sverige till 21 procent. Det kan då vara intressant att komplettera herr Gustafsons siffror med några uppgifter i det ämne vi i dag diskuterar, nämligen skatterna. Om man jämför ett par företag i Sverige med ett par likvärdiga företag i Tyskland

Sänkning av bolagsskatten

och låter jämförelsen avse den period herr Gustafson valde, kommer man till intressanta resultat. Vid en jämförelse mellan två bilindustrier här i landet, Volvo och Scania-Vabis, och två bilindustrier i Tyskland, Opelverken och Daimler-Benz, visar det sig mycket riktigt att produktionsökningen varit mycket stor i Tyskland. Daimler-Benz har tudubblat sin export under dessa år. Hemmamarknaden har inte visat en lika stor ökning, men den har dock inte varit dålig. Om vi sedan ser på skatterna så utgjordes den skatt Opelverken betalade 1951 8,8 procent av försäljningssumman, och för Daimler-Benz var motsvarande siffra 8,9 procent. För Volvo och för Scania-Vabis utgjorde skatten samma år 2 å 2,5 procent av omsättningen. Om vi för att få en färskare siffra väljer den uppgift Daimler-Benz publicerade i Financial Times förra hösten, framgår det att beskattningen fortfarande är hög i Tyskland. Den har stigit från 8,9 till 9,1 procent. Den svenska siffran ligger alltså lågt. Volvos siffra är för motsvarande år, alltså 1956, nere i 1 procent. Skatten var alltså nio gånger så hög i Tyskland som i Sverige. I den för Volvo angivna siffran har investeringsavgiften inräknats. Nu var 1956 års siffra lägre än vad Volvo under efterkrigsåren normalt haft, men om man räknar med en sedvanlig siffra, ca 2,5 procent, är Daimler-Benz' skatt i förhållande till omsättningen ändå tre å fyra gånger så hög som det svenska företags skatt. Jämförelserna i sådana här avseenden bör avse skattens storlek i förhållande till omsättningen, det är den enda möjliga beräkningsgrunden.

I det här sammanhanget bör man bemärka en sak som herr Gustafson var inne på, nämligen rätten att göra avskrivningar och fonderingar. Under perioden 1947—1957 visar Volvo en mycket stark ökning av avskrivningarna. De utgjorde litet över 5 miljoner kronor år 1947 och omkring 40 miljoner kronor

år 1957, inräknat avsättningar till fonder. Trots de skärpningar, som under 1950-talet skett på bolagsbeskattningsområde, är beskattningen av de svenska aktiebolagen fortfarande fördelaktigare än beskattningen av jämförbara tyska företag. På engelskt håll brukar man — även om det inte sker lika ofta nu som tidigare — åberopa de fördelaktiga skattebestämmelserna för de svenska bolagen och vilja ha dem som mönster för sin beskattning.

Denna hårda beskattning av de tyska företagen har alltså ägt rum under den tid herr Gustafson använde som jämförelseperiod. Under de år, då produktionsstegringen varit så pass mycket större i Tyskland än i Sverige, har de tyska bolagen alltså haft en tre å fyra gånger så hög skatt som jämförbara svenska.

På sistone har det också anförts en del andra argument för en sänkning av bolagsskatten. Bl. a. har man dragit in sysselsättningsfrågan i resonemanget. Det är ett löntagarintresse, har många sagt, att företagen får bygga upp sina reserver. Men skattelagstiftningen är ju förmånlig för bolagen här i landet! Hur många gånger förmånligare än i Tyskland skall den vara innan man anser förhållandena vara tillfredsställande? Visst är det fördelaktigt att bolagen får bygga upp sina reserver, men vad sker i bolag, som står på gränsen till att avskeda folk? En företagsledare, som själv kanske har svårigheter i detta avseende, var nyss uppe i talarstolen och redovisade sina bekymmer. I en sådan situation torde en bolagsskattesänkning med 20 å 25 procent knappast vara någon räddning, ty om man är i det läget att det är nödvändigt att avskeda folk har man väl inga vinster som kan beskattas? Att sänka en skatt, som man på grund av uteblivna vinster inte erlägger, löser alltså inte situationen ur sysselsättningssynpunkt.

Om bolagen finge behålla alla pengar de tjänar och inte behövde betala skatt,

Sänkning av bolagsskatten

skulle de kanske kunna på lång sikt lägga upp medel i sina fonder, men då skall man inte använda de kortsiktiga argument som här dragits fram. Naturligtvis kan man diskutera hur mycket en grupp i samhället skall betala i förhållande till en annan eller hur mycket man skall ta ut i skatt på ett håll i förhållande till ett annat.

I denna debatt har gjorts gällande att småföretagen skulle vara speciellt drabbade av det skattesystem vi tillämpar för bolagen här i landet. Förhåller det sig verkligen så? Jag tror man vågar säga att de svenska mindre och medelstora bolagen i allmänhet betalar en skatt som utgör ungefär 2 procent av deras omsättningssumma. Mera kan det inte röra sig om. Vid en jämförelse med de hundra största aktiebolagen här i landet, däri inräknat LKAB, finner man att skatten i förhållande till försäljningssumman för dessa bolag utgör omkring 4,8 procent. Det gäller alltså de hundra bästa företagen, det exceptionella LKAB inräknat. Om vi jämför dessa siffror med motsvarande uppgifter för de nämnda tyska företagen finner vi att den svenska siffran alltså är mycket lägre. Jag skulle tro att den svenska skattebelastningen ligger en bra bit under hälften av den motsvarande tyska.

Man kan diskutera vem som betalar bolagsskatten. I utlåtandet över motionen talas en del om möjligheterna att övervältra en skatt. En sådan möjlighet finns under goda konjunkturen, men under dåliga konjunkturen, framför allt med hård konkurrens från utlandet, går det inte att övervältra skatter. Men då finns det inte heller några vinster! Vem som slutligen betalar bolagsskatten, kan vi alltid diskutera, men finns det möjligheter för företagen att ta ut höga priser, så gör företagen det och får då goda vinster. Och har de goda vinster, bör de kunna betala skatt! Är man inte nöjd med systemet att de som gör vinster betalar skatt, kan man tillämpa ett annat skattesystem, t. ex. som används

bl. a. i Tyskland, där man inte enbart tar hänsyn till om bolagen gör vinster utan även lägger skatt på den arbetskraft och det material som företagen förbrukar. Är det detta system man är ute efter? Och skulle det i så fall vara till någon hjälp för de företag som befinner sig i ett så svårt läge att de inte gör några vinster men förbrukar arbetskraft och material, vilket de alltså skulle få betala skatt för enligt detta system?

Det vore tacknämligt om motionärerna ville reda ut begreppen litet och inte bara tala allmänt om de tyska förhållandena som något paradiset.

Herr förste vice talmannen återtog förhandlingarnas ledning.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Hagnell påstår att jag gjort jämförelser beträffande skatterna i vårt land och i andra länder och på det bygger han upp en lång argumentering och ger mig sedan faderliga förmaningar om hur jag skall reda ut saken. Jag har inte gjort en enda jämförelse mellan skatterna i vårt land och i andra länder. Den jämförelse jag gjorde gällde industriproduktionen, och det var med anledning av att finansminister Sträng hade gjort en sådan internationell jämförelse. Att jag inte gjorde någon jämförelse med skattesystemen i andra länder beror på att jag vet hur svårt det är att göra sådana jämförelser. I företagsbeskattningskommittén gjorde vi verkligen sonderingar om möjligheterna att göra internationella jämförelser beträffande skattesystemet. Vi gav emellertid upp, ty vi fann att det skulle bli alltför besvärligt, men herr Hagnell löser omedelbart frågan genom att jämföra två företag i Sverige med två företag i Tyskland; därmed tror han sig ha löst hela problemet om den extra bolagsskattens inverkan på företagsamhet och produktion. Jag tror inte att man kan göra detta så enkelt.

Sänkning av bolagsskatten

Herr Hagnells motiveringar går ju ut på att vi skall behålla den extra bolagsskatten för alltid. Han tycks närmast mena att vi även inklusive denna extra bolagsskatt har en alltför låg beskattning på företagen här i landet. Efter som herr Hagnell tidigare här i riksdagen har sagt att han inte vill ta bort denna extra bolagsskatt utan i stället vill permanenta den, så var det ju ett konsekvent resonemang i detta hänseende, men det sammanfaller inte med vad finansministern sagt.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Herr Hagnell anförde som exempel ett storbolag i Tyskland och två i Sverige. Det förvånar mig att han bara talar om den förkättrade storindustrin och dess resurser. Vi vet alla att det inte finns någon bransch som haft det så bra som bilindustrin under de senaste åren; folk har stått i kö för att köpa bil, och många har betalat dessa bilar med barnbidrag och andra subventioner. Jag tycker att det är fullständigt felaktigt att ta fram ett sådant exempel, när man talar om hela det svenska företagar- och näringslivet som helhet. Inte heller kan det vara riktigt att tala om skatt på omsättningen, utan det är naturligtvis skatt på nettointkomsten som vi bör diskutera.

Jag förstår att det var mig herr Hagnell menade, när han talade om en företagare här i kammaren som hade svårigheter. Det stora flertalet företagare i detta land *har svårigheter*, och jag talar inte för mig själv. Jag representerar inte så stora kapitalintressen som herr Hagnell företräder, nämligen LO, men jag representerar ungefär 20 000 företagare. Alla dessa företag bedrivs ej i bolagsform, men en hel del av dem gör det, och de har det sannerligen inte så fett som herr Hagnell vill göra gällande.

Herr Hagnell menar att det inte skulle spela någon roll, om man sänkte bo-

lagsskatten med 25 procent. Till det vill jag säga, att många bäckar små gör en stor å; tillsammans med en hel del andra lättnader för företagsamheten skulle givetvis en sådan sänkning bereda oss möjligheter att bättre hävda oss i den svenska och internationella konkurrensen.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Herr Darlin berättade om företag som stod inför situationen att behöva avskeda folk, och jag frågade, om det för ett sådant företag spelar någon roll om man sänker bolagsskatten. Jag fick inte något svar på den frågan, utan det talades om någonting helt annat.

Herr Gustafson i Göteborg säger att jag genom att göra jämförelser mellan två företag i Tyskland och två företag i Sverige tror mig ha löst problemet med de internationella jämförelserna. Nej, det är inte jag som lagt fram denna motion, utan jag efterlyser litet bättre jämförelser mellan länderna. Herr Gustafson säger att det är svårt att göra sådana jämförelser. Ju flera länder man drar in, desto svårare blir det, men det går att göra jämförelser om man som jag gjorde tar t. ex. två bilindustrier i ett land och jämför dem med två bilindustrier i ett annat land.

Vad man då bör räkna skatten på är företagets försäljningssumma. Då ser man vilken belastning skatterna utgör för företagen i det ena och det andra landet. Då invändes emellertid att vi betalar skatten på nettot. I ett dåligt läge utgör en sådan skatt ingen belastning, eftersom man inte har något netto. Enligt det resonemang som förs i motionen och som kommit fram i dagens diskussion är skattebelastningen hårdare för vårt lands företag än för företagen i utlandet och man menar då, att företagen måste ta ut ett högre pris här i landet på grund av att vi har en så hög bolagsskatt. Detta stämmer inte.

Avskaffande av varuskatten å glass

Jag har inte anklagat herr Gustafson för att han lagt fram några skattejämförelser, utan jag har sagt att han *inte* lagt fram sådana. Det är anmärkningsvärt, att han inte gör detta när det gäller skattefrågan utan bara håller sig till produktionsuppgifter. Herr Gustafson kan åberopa vem som helst när det gäller produktionen, men varför inte lägga fram skattesiffror och jämföra svenska och tyska företag för att visa, att det tyska systemet är bättre — om han nu tror på det?

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Jag vill svara på herr Hagnells anförande.

Jag anser bestämt, att en sänkning av företagsbeskattningen har inverkan på företag, som står inför utsikten att behöva permittera. Ett någorlunda välskött företag väntar väl ändå inte med att permittera till dess att företaget står på ruinens brant och är konkursmäsigt.

En sänkning av bolagsskatten, tillsammans med en del andra skatte- och kreditlättnader, anser jag — som jag poängterat många gånger tidigare i dag — vara åtgärder, som bör och måste vidtagas.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ericsson i Kinna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr B 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr Sjö Dahl m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 110 ja och 112 nej.

Kammaren hade alltså bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

§ 2

Avskaffande av varuskatten å glass

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr B 8, i anledning av väckta motioner angående avskaffande av varuskatten å glass.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: B 11 av herr *Franzén m. fl.* och II: B 9 av herr *Börjesson m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen måtte besluta, att varuskatt å glass från och med den 1 september 1958 icke vidare må uttagas»;

2) de likalydande motionerna I: B 144 av herr *Yngve Nilsson m. fl.* och II: B 184 av herr *Eliasson* i Moholm *m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen måtte besluta avskaffa varuskatten å glass fr. o. m. den 1 augusti 1958 samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig lagtext».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: B 11 av herr *Franzén m. fl.* och II: B 9 av herr *Börjesson m. fl.* samt de likalydande motionerna I: B 144 av herr *Yngve Nilsson m. fl.*

och II: B 184 av herr Eliasson i Moholm m. fl. angående avskaffande av varuskatten å glass icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Gustaf Elofsson, Yngve Nilsson, Alvar Andersson, Nilsson* i Svalöv, *Vigelsbo* och *Magrusson* i Borås, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 144 och II: B 184 och i anledning av motionerna I: B 11 och II: B 9 antaga ett i reservationen intaget förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen, enligt vilket förslag glass undantagits från beskattning;

II) av herrar *Kronstrand, Gustafson* i Göteborg och *Stenberg*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: B 11 av herr Franzén m. fl. och II: B 9 av herr Börjesson m. fl., samt de likalydande motionerna I: B 144 av herr Yngve Nilsson m. fl. och II: B 184 av herr Eliasson i Moholm m. fl., antaga ett förslag till förordning i ämnet av samma lydelse som det i reservationen I) intagna.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Varuskatten på glass har diskuterats många gånger i denna kammare. Alltsedan 1953 har, med undantag för år 1955, motioner väckts, vari hemställts att denna varuskatt skulle slopas. Motionerna har under åren 1953, 1954 och 1956 avstyrkts av bevillningsutskottet med motiveringen, att man skulle invänta resultatet av 1952 års kommitté för indirekta skatter. Vid 1957 års riksdag avstyrktes motionerna bl. a. med den motiveringen, att det statsfinansiella läget senare bättre skulle kunna överblickas än vad som då var fallet. Själv biträdde jag den gången avslagsyrkandet med motive-

Avskaffande av varuskatten å glass ringen att jag ville invänta remissutlåtandena på det förslag till glasskattens avskaffande, som 1952 års kommitté för indirekta skatter enats om.

Vid årets A-riksdag avstyrktes motionerna i frågan med motiveringen, att vi inte hade råd med det skattebortfall på cirka 10—14 miljoner som glassskatten uppgår till, och ingen av bevillningsutskottets ledamöter yrkade då på att glasskatten skulle slopas.

Då vi nu på nytt har att behandla varuskatten på glass, har bevillningsutskottets majoritet avstyrkt det förslag som framförts bl. a. från högerhall, att glasskatten skulle slopas, med samma motivering som i våras, nämligen att avskaffandet av denna skatt bör ske vid en tidpunkt, då vi har ett mindre pressat statsfinansiellt läge än för närvarande. Utskottet uttalar för övrigt, att det inte i princip ställer sig avvisande till tanken på ett upphävande av varuskatten på glass, och utskottet delar den tidigare av riksdagen uttalade meningen, att beskattningen på glass av skattetekniska skäl bör avvecklas.

Att jag själv och högerns övriga representanter i bevillningsutskottet liksom högermotionärerna nu anser, att glasskatten bör avvecklas den 1 augusti innevarande år beror närmast på tre skäl. För det första har vi fäst oss mycket starkt vid att 1952 års kommitté för indirekt beskattning — jag tillhörde själv denna kommitté — enhälligt uttalat i sitt utlåtande, att glasskatten av kontrolltekniska skäl borde avskaffas. Därvid stödde sig kommittén framför allt på kontrollstyrelsens uttalande i denna fråga. Kontrollstyrelsens uttalande kan närmast sammanfattas så att den anför, att det är omöjligt att kontrollera att skatt blir erlagd för all skattepliktig glassförsäljning och att därför borttagandet av denna beskattning är ett önskemål.

Även genom andra uttalanden och undersökningar fick 1952 års kommitté för indirekt beskattning klart för sig

Avskaffande av varuskatten å glass

att det var omöjligt att tillfredsställande kontrollera vilken glassförsäljning som skulle skattebeläggas och vilken som skulle vara fri från skatt. Enligt kontrollstyrelsens föreskrifter är nämligen endast glass, som försäljes i förpackningar om mindre än $\frac{1}{3}$ liter skattepliktig. All annan glassförsäljning är skattefri. Dessa bestämmelser medför att bland annat glasspinnar, glassstrutar, glassbägare och dylikt alltid är skattepliktiga glassvaror. S. k. lösglass som säljes för hushållsbruk i kvantiteter överstigande $\frac{1}{3}$ liter, är däremot skattefria. Vad hindrar då t. ex. att en person köper 5 liter glass samtidigt som vederbörande gör ett bakverk, som förses med $\frac{1}{2}$ deciliter av den inköpta glassen. Detta bakverk kan sedan säljas som en glasstrut. Sker detta skulle alltså skatt ha uttagits vid försäljningen av lösglassen — men vem kan i detalj kontrollera glassens användning?

Gällande bestämmelser leder också till att s. k. hushållsglass, som användes till efterrätt, kan vara skattepliktig. Köper exempelvis — jag tar ett drastiskt exempel — en ungarl glass till efterrätt men ej köper över $\frac{1}{3}$ liter, skall han rätteligen erlägga skatt på denna glass, såvida inte kontrollstyrelsen medger att han får köpa mindre än $\frac{1}{3}$ liter. Äter han däremot $\frac{1}{2}$ liter glass till efterrätt, är berörda glass skattefri för honom.

Det är kontrollsvårigheterna beträffande skattens riktiga uttagande, som varit avgörande för att 1952 års kommitté för indirekt beskattning enhälligt föreslagit att skatten skulle slopas. Samtliga remissinstanser, som i anslutning till kommitténs förslag har yttrat sig över glasskatten, har av skattetekniska skäl förordat skattens borttagande.

Det är också i första hand med hänvisning till kontrollsvårigheterna som vi högerrepresentanter i bevillningsutskottet gått in för att biträda förslaget om glasskattens slopande.

Vid vårt ställningstagande har vi

emellertid också fäst oss vid vad som framförts bland annat i högermotionen av herr Eliasson i Moholm m. fl., nämligen att rådande läge inom smörproduktionen gör att riksdagen har skyldighet att värna om det avtal, som ingåtts med jordbrukets förhandlingsdelegation i samband med prisuppgörelsen på jordbruksprodukter för innevarande treårsperiod.

I detta avtal säges det bl. a. att det skall »ankomma på statsmakterna att med alla till buds stående medel skaffa utrymme för inhemskt smör på marknaden». Detta förpliktar till — anser vi inom högern — att förbrukning av smörfett eller mjölkfett icke bör bromsas upp genom att en speciell punktskatt uttas på gräddglassen. Att enbart ta bort skatten på gräddglassen och behålla den på övrig glass är emellertid enligt vår uppfattning inte lämpligt, enär kontrollsvårigheterna då skulle bli ännu större än vad som nu är fallet. Vi har därför föreslagit att skatten på all glass skall tas bort.

Ett tredje skäl för att vi nu från högerhåll föreslår glasskattens borttagande är att vi — såsom jag särskilt underströk vid debatten i utskottet — inte finner det konsekvent att man på samma gång som man genom subventioner, alltså genom skattemedel, försöker stimulera avsättningen på mjölkprodukten smör, bibehåller en skatt som motverkar konsumtionen av en annan mjölkprodukt, nämligen gräddglassen. Denna inkonsekvens har i förening med de kontrolltekniska svårigheterna att få en rättvis beskattning inom detta område framför allt dikterat mitt ställningstagande i denna fråga.

Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt utan skall i anslutning till vad jag här anfört be att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 som fogats till bevillningsutskottets betänkande och vari hemställes att glasskatten slopas från och med den 1 augusti 1958. Yrkandena i dessa reservationer samman-

faller med yrkandet i högermotionerna av herrar Yngve Nilsson i första kammaren och Eliasson i Moholm i denna kammare.

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! Jag har i en motion tillsammans med några kolleger föreslagit att glasskatten skall tas bort den 1 augusti.

Bakgrunden till mitt ställningstagande är i första hand att redan när jordbruket slöt sitt senaste avtal förutsattes det i detta avtal att man så småningom skulle ta bort glasskatten. Dessutom har ju krisen på smörmarknaden blivit akut. Vi får ett stort överskott. Avsättningen på exportmarknaden är försvårad för att inte säga omöjliggjord.

Bevillningsutskottet som ju trots många påståenden handlägger dessa ärenden har alltid ställt sig i princip positivt till glasskattens avskaffande, men denna vänliga inställning har aldrig räckt så långt, att man kunnat acceptera förslagen i motioner om glasskattens avskaffande. Man har först och främst sagt att den betyder så oändligt litet för smöravsättningen. Jag vill i anledning därav bara understryka att situationen på smörmarknaden är sådan att varje liten hjälp är av allra största betydelse. Vi har föreslagit skattens avskaffande redan den 1 augusti av det skälet, att snar hjälp är dubbel hjälp.

Man har vidare sagt att i dagens presade finansiella läge bör man inte ta bort skatten. Det måste väl ändå såsom herr Nilsson i Svalöv sade, te sig ganska underligt att man å ena sidan lägger skatt på en vara och därmed minskar konsumtionen av densamma, vilket i realiteten blir resultatet, och å andra sidan ger subventioner för att öka avsättningen av samma vara. Det är detta man måste rätta till, och därför måste man ta bort glasskatten.

Jag vill, herr talman, för att inget

Avskaffande av varuskatten å glass

misstag skall uppstå om mitt ställningstagande beträffande glasskatten i motsats till motionärerna under A-riksdagen yrka bifall till min motion, vilket innebär bifall till reservationen nr 1.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Denna fråga har ju diskuterats en gång tidigare i år, och jag skall inte upprepa den argumentation, som då fördes fram till stöd för glasskattens avskaffande. Jag vill bara utnyttja detta tillfälle för att uttrycka min tillfredsställelse över högerns inställning och högerns motioner i denna fråga och ber att få framföra ett tack till föregående talare för att man kommit fram till att den samhällsekonomiska sikten under sommaren klarnat på ett sådant sätt att vi även från deras sida kan påräkna medverkan till denna skatts avskaffande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1 av herrar Gustaf Elofsson och Yngve Nilsson m. fl.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Jag skall försöka att också fatta mig kort, även om mitt anförande kanske inte kan bli så kort som herr Vigelsbos, vilken endast hade ett tack att framföra.

Jag skall inte så mycket gå in på detaljer. Det är ju inte så länge sedan vi behandlade denna fråga. Det var ju vid den s. k. A-riksdagen. Läget sedan dess har väl inte förändrats nämnvärt, varför det inte finns anledning att hålla något längre anförande.

Huvudmotivet för motionärernas och reservanternas ståndpunkt säges vara, att läget på smörmarknaden är sådant att man vill begagna alla metoder för att försöka stimulera till större användning av svenska mjölkprodukter. Man menar därför att om man tar bort skatten på glass skulle läget på nämnda område förbättras. Jag tror inte att man

Avskaffande av varuskatten å glass

skall dra några paralleller därvidlag. Enligt vad som kommit till utskottets kännedom användes mellan 1 000 och 1 200 ton smör för tillverkning av glass. Om man sätter de siffrorna i relation till den totala produktionen av smör, omkring 90 000 ton, så tror jag att man kan säga, att även om man skulle ta bort skatten på all glass skulle inte användningen av smörprodukter för tillverkning av glass öka i sådan omfattning att det hade någon betydelse för lösningen av smörkrisen. Det är väl ändå inte någon av herrarna som har menat att man kan minska den subvention som för närvarande utgår på smör, om man får bort glasskatten. Det har jag aldrig hört någon föreslå, men man har argumenterat som om man faktiskt skulle kunna undslippa en del av de subventioner vi nu ger ut. Man ställer nämligen dessa två saker i motsatsförhållande och säger att det inte är rimligt att man å ena sidan skall subventionera smör och å andra sidan ta ut skatt på en del smörprodukter. Jag tror inte att den argumentationen är hållbar.

Sedan vill jag bara erinra om vad som beslutades någon gång i våras. Det förelåg även då en motion om att vi skulle avskaffa skatten på gräddglass. Då var det bara centerpartiet som reserverade sig. Både högern och folkpartiet ansåg att man i nuvarande läge inte skulle avskaffa denna beskattning och utskottet skrev alltså med underskrift av högermän och folkpartister: »Emellertid kan man inte — allra minst i nuvarande statsfinansiella läge — underlåta att fästa avseende vid det förhållandet att ett inte obetydligt skattebortfall skulle bli följden av en sådan åtgärd. Intäkterna av skatten å glass, som under senare år visat en icke oväsentlig ökning, beräknas av kontrollstyrelsen för år 1957 uppgå till omkring 14 milj. kr., ...» Sedan skriver utskottet, och jag ber att få understryka det: »Härtill kommer att nya eller ökade indirekta skatter på sistone genomförts eller aktualiserats, varför

frågan om glassbeskattningen kommit i ett delvis annat läge än tidigare. Det bör enligt utskottets mening inte ifrågakomma att samtidigt som andra varuslag drabbas av en skärpt beskattning upphäva skatten å glass.»

Läget har väl såvitt jag förstår inte förändrats något sedan detta skrevs. Det enda som förändrats är att hela högern och en del av folkpartiet — inte hela folkpartiet — inom bevillningsutskottet står bakom reservanterna. Den enda som håller kursen är ju herr Spetz i första kammaren, som fortfarande anser att vad som skrevs för några månader sedan är relevant även i dag. Vad är det som åstadkommit denna helomvändning? Jag återkommer då till vad jag sagt tidigare här i dag: Högern måste ha fått den uppfattningen att dess skildring av det dåliga statsfinansiella läget inte är med verkligheten överensstämmande, eftersom man förut här i dag har velat ta bort 200 miljoner kronor i bolagsskatt och nu tycker att man har råd att låta ytterligare 14 miljoner kronor gå bort genom att man avskaffar skatten på glass. Det måste vara en väldig förbättring som den sittande regeringen har åstadkommit på det statsfinansiella området sedan i april och sedan valrörelsen, eftersom högern tycks ha råd med alla dessa ekonomiska utflykter. Man har inte talat om det offentligt och sagt att man har bedömt läget fel och att det är mycket bättre än man skildrat — så långt har man inte gått i ärlighet. Men man handlar ungefär som om man skulle mena att vad man sagt förut inte har haft något vidare värde.

Samma sak gäller ju den del av folkpartiet som ställt sig bakom denna förändring. I våras sade man att det väl ändå är orimligt att man, samtidigt som man tar ut 400 miljoner i punktskatt på delvis nödvändiga varor som socker, tar bort skatten på glass. Man kan väl ändå inte handla på det sättet, tyckte man i våras, och det var vi praktiskt taget eniga om utom centerpartiet, som förde

sin gamla linje att inte vilja ha någon skatt på detta område, vilket man ju inte behöver kommentera vidare. Jag förstår alltså herr Vigelsbos glädje när han inskränker sitt yttrande i denna debatt till att stiga upp och tacka dem som har medverkat till att det blivit ett större underlag för reservationen än förut.

Jag ber, herr talman, att får yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kärrlander ville gesken av att jag hade fått uppfattningen, att det ekonomiska läget var bättre nu än när vi sist behandlade denna fråga. Nej, herr Kärrlander, min uppfattning är att det ekonomiska läget inte har förbättrats utan snarare försämrats, och denna försämring kommer väl att fortsätta så länge som vi har en socialdemokratisk regering. Att jag trots den presade ekonomiska situationen har gått med på glasskattens slopande beror — såsom jag tidigare sagt — främst på de kontrolltekniska svårigheter, som finns då det gäller en beskattning i enlighet med förordningens bestämmelser. Dessutom har jag framhållit, att det är inkonsekvent av regeringen att beskatta vissa mjölkprodukter samtidigt som man betalar ut skattemedel för att underlätta avsättningen av andra mjölkprodukter.

Det belopp som skattebortfallet avser är kanske inte exakt fastställt, men det ligger omkring 10 å 14 miljoner kronor, d. v. s. ganska mycket pengar åtminstone för personer med borgerlig inställning. Det är emellertid endast cirka en promille av de direkta och indirekta skatter, som den socialdemokratiska regeringen anser sig ha rätt att pressa ut av det svenska folket och de svenska företagen. Ses den finansiella frågan i detta perspektiv får den andra proportionen än vad som från utskottets sida vill göras gällande, herr Kärrlander.

Avskaffande av varuskatten å glass

Herr VIGELSBO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kärrlander uttalande för en stund sedan sin glädje över den splittring, som förekom inom folkpartiet i fråga om inställningen till glasskatten. Han nämnde då särskilt herr Spetz. I det sammanhanget hade det också varit riktigt att herr Kärrlander anfört herr Spetz' motivering.

När vi påvisade kontrollstyrelsens uppfattning om glasskatten och svårigheten att kontrollera dess indrivande, försvarades skatten av herr Spetz med att om skatten i alla fall inte betalas, kan vi lika gärna ha den kvar. Det är enligt min mening ingalunda ett hållbart motiv för att bibehålla skatten. Jag tror det är riktigt, som kontrollstyrelsen sagt, att det icke finns möjligheter att med dess personella resurser övervaka efterlevnaden. Man köper stora partier glass och delar upp dem i småpartier, som man säljer för samma pris som man tar för skattebelagda partier och stoppar skatten i egen ficka. Det är ett system som jag inte finner förenligt med gängse beskattningsregler.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag svara herr Nilsson i Svalöv att det är en lustig argumentering han har, när han säger att det statsfinansiella läget inte alls har förbättrats sedan i våras, då han tyckte att det var sådant att man inte kunde avskaffa glassbeskattningen. Nu säger herr Nilsson i Svalöv, att det snarare har försämrats och kommer att fortsätta att försämrats så länge vi har en socialdemokratisk regering. Det senare har vi hört så många gånger att jag inte behöver fördjupa mig i det, men det är en mycket märkvärdig logik att man nu, när statens finansiella ställning enligt herr Nilssons mening är sämre, kan avskaffa både glasskatten och bolagsskatten. Jag är alldeles överens med herr Nilsson i Svalöv om att 14 miljoner kronor är rätt mycket pengar, inte bara för

Avskaffande av varuskatten å glass

människor som har en borgerlig inställning utan även för andra.

Till herr Vigelsbo vill jag säga, att jag inte alls har uttalat någon glädje över att det finns en splittring inom folkpartiet beträffande denna fråga. Skulle jag vara glad över sådana splittringar, herr Vigelsbo, skulle jag närmast gå omkring och gapskratta jämt.

Jag har inte pressat herr Spetz' inställning något; jag har helt enkelt konstaterat att han står bakom vad som står skrivet i utskottsutlåtandet.

Herr BÖRJESSON (cp):

Herr talman! Utskottets ärade ledamot herr Kärrlander uttryckte sin förvåning över att högern och folkpartiet i så stor utsträckning har anslutit sig till kravet på ett borttagande av skatten på glass. Det förvånar mig inte alls, ty när man kommit i ett läge, där svårigheterna att avsätta mjölkfettet blivit så stora som de är i dag, har det också inträffat en ny situation.

Herr Nilsson i Svalöv yttrade i en replik till mig hösten 1957, när vi diskuterade denna fråga, att han ville vänta till nyåret 1958 och se, om inte det statsfinansiella läget då skulle vara förbättrat. Nu har herr Nilsson anslutit sig till vårt krav. Hur han sedan bedömer det statsfinansiella läget vet inte jag.

När nu bevillningsutskottets majoritet i princip har sagt, att man anser att denna skatt bör slopas men samtidigt att vi nu inte kan göra det av statsfinansiella skäl, är det klart att man slår undan möjligheterna till samma argumentering för skattens borttagande just på denna vara. Man gör den helt beroende av statens inkomster och utgifter. Detta bedömande av skatten på en vara är naturligtvis, enligt vad jag kan se, oriktigt.

Anledningen till att glasskatten på sin tid infördes var väl något dunkel. Man betraktade glassen som ett slags lyxvara och jämförde den med choklad och konfektyrer. Sedan har man under

årens lopp behållit glasskatten av helt andra skäl. Om det nu anses nödvändigt att eftersträva en ökad avsättning av smörfett och mjölkprodukter, bör man väl söka sig fram på alla de vägar som står till buds, även om inte dessa var och en skulle medföra så stor ökning.

När stödet till prissänkningen på smörfett i våras diskuterades här i kammaren framhöll jordbruksministern att de 10 miljoner som skulle utgå till den 1 januari 1959 inte hade någon större betydelse i statsfinansiellt sammanhang. De representerade inte, såsom han uttryckte sig, något belopp som vid uppgörandet av riksstaten kunde äventyra landets ekonomi. Men då bör ju inte heller det belopp det här gäller äventyra statens ekonomi vid riksstatens uppgörande.

Utskottet understryker att ur avsättningssynpunkt för smörfettet är det viktigt att prisspanningen mellan smörfett och vegetabiliska oljor minskar. På den punkten vill jag till fullo instämma med utskottet. Det är naturligtvis detta som man skall eftersträva, och en utväg vore ju då att överflytta skatten på glass till exempelvis vegetabiliska oljor och fett. Vill man göra ett allvarligt försök att finna avsättning för smörfettsproduktionen, bör större avgifter läggas just på sådana varor som konkurrerar med smörfettet. Jag tror också att det inom konsumentkretsar skulle finnas stor förståelse härför, bara man inte aktiviserar en propaganda i motsatt riktning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr ELIASSON i Moholm (h) kort genmäle:

Herr talman! Både herr Börjesson och herr Vigelsbo har glatt sig över att högerpartiet skulle ha ändrat ståndpunkt i denna fråga sedan i våras. Såvitt jag vet framställdes inte under vårriksdagen från centerpartiets sida något yrkande om bifall till motionen om glasskattens slopande vare sig i någon

reservation inom utskottet eller under behandlingen i kamrarna. Båda partier-
nas ställning i detta avseende torde all-
så vara densamma.

Herr **KÄRRLANDER** (s) kort gen-
mäle:

Herr talman! Jag vill konstatera att
herr Börjesson i alla fall är en ärlig
man. Han säger att det enligt hans men-
ing är riktigt att man flyttar över skat-
ten på glasspinnar till margarinet, och
han tror att konsumenterna skulle ha
förståelse därför. Ja, det får han väl tro,
men för min personliga del kan jag inte
finna det riktigt att man går till väga på
detta sätt, om man ändå nödgas ta ut
dessa pengar — och även herr Börjes-
son har ju erkänt att det är nödvän-
digt.

Naturligtvis kan man dela upp bud-
getens inkomstsida i poster på 5, 10
eller 20 miljoner och säga att borttagan-
det av en viss sådan post inte äventyrar
statens ekonomi. Men om det blir fråga
om många sådana poster, blir ju sum-
man rätt stor, och jag måste säga att
om vi hade gått med på allt vad de bor-
gerliga partierna i det avseendet före-
slagit, skulle detta ha, jag vill inte säga
äventyrat statens ekonomi, men betytt
en avsevärd försämring av statens eko-
nomiska läge.

Nu vill visserligen herr Börjesson att
vi skall ta bort skatten på glass, men
han anser att vi i stället skulle kunna
höja margarinpriset och därmed stödja
smörproduktionen. Jag tycker som sagt
att det var ett ärligt besked från herr
Börjessons sida.

Jag måste säga att jag hade svårt att
fatta herr Eliassons i Moholm argumen-
tering, när han påstod att högern inte
hade ändrat ståndpunkt sedan i våras.
Men då var ju högern av statsfinansiella
skäl med på att avslå motionen om ett
avskaffande av glasskatten! Nu är man
med på att slopa denna skatt. Om inte
detta innebär en ändrad inställning,
vad är det då fråga om?

Avskaffande av varuskatten å glass

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg (fp):

Herr talman! Meningsskiljaktigheten
i denna fråga mellan utskott och reser-
vanter är ju inte alls så stor som man
möjligen kan tro när man lyssnar på
denna debatt. Samtliga ledamöter av
bevillningsutskottet är överens om att
glasskatten bör avvecklas. De olika
åsikterna gäller endast tidpunkten då
detta skall ske. Såsom herr Nilsson i
Svalöv här framhållit finns det oerhört
stora kontrolltekniska svårigheter som
gör att skatten inte i längden kan bibe-
hållas.

Vid början av vårriksdagen väcktes
en motion om glasskattens slopande.
Denna motion avstyrktes av bevill-
ningsutskottet i februari månad. Man
har här frågat, hur det kan komma sig
att ledamöter av utskottet nu har en
annan inställning än i februari månad.
Till en början vill jag påpeka att yrkan-
det i den nämnda motionen inte alls
var identiskt med det yrkande som här
föreligger. Med hänsyn till kontrolltek-
niska skäl var det svårt att gå med på
yrkandet i motionen vid vårriksdagen.

Det har hänt en del sedan februari.
Den stora avsättningskrisen för mjölk-
produkter har blivit akut. Jag har för-
ståelse för dem som menar att vi ändå
måste ta upp hela denna fråga i höst i
ett större sammanhang och att glasskat-
ten då kan behandlas. När nu förslag
om avskaffande av skatten framlagts,
tycker jag emellertid för egen del att
det är inkonsekvent att samtidigt som
staten med direkta subventioner och
andra åtgärder stimulerar konsumtion-
en av smör besluta att bibehålla en
skatt som motverkar konsumtionen av
mjölkprodukter. Därför har jag kom-
mit till den slutsats som anges i re-
servation nr 2, som jag vill yrka bifall
till.

Herr **BÖRJESSON** (cp):

Herr talman! Vad som är det vikti-
gaste för mig är att om en skatt verkar
i olycklig riktning så bör man försöka

Avskaffande av varuskatten å glass

få bort den. Den regeln bör man följa vid all beskattning, även punktbeskattning.

Anledningen till att vi icke yrkade bifall till motionen i våras var helt enkelt att vi klart förstod att det då inte gick att få den anslutning vi önskade.

Vad sedan konsumenterna beträffar har jag talat med många konsumenter men inte träffat någon som vill ha glassskatten kvar. Jag har däremot träffat otaliga konsumenter som anser att man bör göra något åt spänningen mellan smör och margarin.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! När herr Gustafson i Göteborg försöker förklara sin ändrade inställning med att säga, att de motioner som väcktes i våras och den som väckts nu inte är identiska, framför allt därför att det då bara gällde skatten på gräddglass men nu gäller skatten på glass i allmänhet och att det var kontrolltekniska svårigheter som gjorde att man då borde avslå förslaget, är detta en undanflykt, ty det var inte dessa synpunkter som dominerade det utskottsutlåtande som herr Gustafson i våras skrev under.

Sedan är det riktigt att hela detta fält kan tänkas komma upp till behandling vid jordbruksförhandlingarna i höst, men det är inte något skäl för att göra något nu.

Det är klart, herr Börjesson, att man kan träffa någon som tycker att skatten på glasspinnar borde avskaffas och priset på margarin höjas. Det är så olika vilka människor man träffar här i livet.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag tillät mig att i mitt anförande nämna skillnaden mellan de båda motionerna. Jag sade dock tydligt ifrån — vilket tydligen förbigick herr Kärrlander — att motiveringen till att jag nu yrkar bifall till reservation nr 2 var att avsättningskrisen för mjölkprodukterna blivit akut.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Herr Kärrlander ville göra gällande att högern ändrat mening från tid till annan i denna fråga. Utan att gå in på om så varit fallet skulle jag ändå vilja uttrycka den meningen, att det vore rätt skönt om det ändrades mening litet oftare, om det alltså inte vore särskilt anmärkningsvärt när människor kom till en annan uppfattning. Man borde kunna komma fram till en annan uppfattning utan att det skall anses vara som någonting i det närmaste kriminellt. Jag tror att arbetet här i riksdagen skulle gå betydligt lättare om man inte hade den principen att man i vått och torrt skall försvara allt vad man sagt även om man i sitt inre vet att det är fel. Det går ju så långt att man försvarar det som sades från det egna partiet 1923 — det får inte råda något tvivel om att det måste ha varit riktigt sagt.

Vi är inga profeter i denna församling och vi kommer att göra misstag och felbedömningar allesamman — flera misstag ju längre vi sitter här. Det är lika bra att vi gör klart detta för oss först som sist.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Gustaf Elofsson m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Kronstrand m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den med 2:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr B 8, röstar

Ja;

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr Gustaf Elofsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han ansåge tvekan kunna råda angående omröstningens utgång, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 108 ja och 103 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Sedan beslutet fattats anmälde fröken Wallerius, att hon vid rösträkningen i detta ärende av misstag kommit att rösta för bifall till utskottets hemställan, men att hennes avsikt hade varit att rösta för reservationen.

§ 3

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr B 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 18 juni 1958 avlåten proposition, nr B 39, vilken

hänvisats till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av protokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels med ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Prisrabatterning av smör å riksstaten för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor ävensom med godkännande av vad i propositionen föreslagits beträffande fortsatt prisrabatterning av smör under tiden augusti—november 1958 till Prisrabatterning av smör å riksstaten för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 15 300 000 kronor,

dels antaga till propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 7 juni 1956 (nr 406) angående mjölkavgift m. m.,

2) förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 3 juni 1955 (nr 284) angående slaktdjursavgift m. m.,

3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 10 juli 1947 (nr 378) om vissa avgifter å mjölk, grädde och ost,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att intill utgången av regleringsåret 1958/59 uttaga rörliga införselavgifter för de fodermedel och andra produkter, som angivits i propositionen,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att — utan hinder av bestämmelserna om maximering av förmalningsavgiften i 2 § förordningen den 5 juni 1953 (nr 375) med vissa bestämmelser angående prisreglering för råg och vete — förordna om höjning av förmalningsavgiften i den omfattning, som kunde finnas erforderlig för att genomföra en lämplig ändring av brödsädspriserna,

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningsssystem för jordbruket m. m.

därest den s. k. 6-procentregeln trädde i tillämpning.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: B 196 av herr *Bengtson m. fl.*, likalydande med II: B 260 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att förslag till förbättrat stöd åt småbruket snarast förelades riksdagen,

b) som riktlinje för åtgärderna till ökat avsättningsutrymme för smöret på hemmamarknaden uttala, att margarin-konsumtionen i vårt land i nuvarande läge icke borde få överstiga 80 miljoner kilogram per år räknat,

c) besluta om fullmakt för Kungl. Maj:t att under tiden augusti—november 1958 avskaffa den statliga prisrabatteringen av smör med 50 öre per kilogram och i stället vidtaga en höjning av regleringsavgiften å fettvaror utöver vad som föreslagits i motion II: B 247, därest i enlighet med vad i motionerna anförts marknadsläget i fråga om smörkonsumtionen så kunde bedömas medgiva, samt

d) besluta anslå 2 000 000 kronor till undersöknings- och försöksverksamhet i fråga om framställning av s. k. smörolja i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) I: B 189 av herr *Bengtson m. fl.*, likalydande med II: B 247 av herr *Hedlund m. fl.*, vari med anledning av här behandlade proposition yrkats,

a) att riksdagen måtte

dels besluta giva Kungl. Maj:t fullmakt att snarast genomföra sådan höjning av regleringsavgiften å fettvaror att detaljhandelspriset å margarin höjdes med 50 öre per kilogram,

dels besluta, till förhindrande av att

nämnda margarinprishöjning medförde ökade livsmedelskostnader, att varus-katten å socker från och med den 1 augusti 1958 icke vidare skulle utgå, samt

b) att vederbörande utskott måtte ut-
arbeta härför erforderligt författnings-
förslag;

3) I: B 197 av herr *Ewerlöf m. fl.*, likalydande med II: B 254 av herr *Hjalmarson m. fl.*, i vilka motioner yrkats,

a) att riksdagen vid behandling av berörda proposition måtte hos Kungl. Maj:t hemställa,

dels om utfärdande av kungörelse om följande ändring av 2 § i kungörelsen den 7 juni 1956 (nr 417) med tillämpningsföreskrifter till förordningen den 7 juni 1956 (nr 403) angående regleringen av införseln av fettråvaror och fettvaror m. m.

2 §.

För i — — — erläggas regleringsavgift.

Regleringsavgiften må ej sättas till högre belopp än en krona 50 öre för kilogram fett, olja eller fettsyra, varvid i fråga om varor, som upptagits under C i bilagan, avgiften skall avse den kvantitet fett eller olja som ingår i importvaran.

Vid förändring — — — sådan vara;

dels om bemyndigande för jordbruks-nämnden att med stöd av nyssnämnda kungörelse vidtaga den ändring av regleringsavgiften för fettvaror, som angivits i motionerna,

b) att riksdagen måtte uttala, att införselavgifter för kraftfoder och fodersäd borde vara av sådan storleksordning, att mjölk- och smör- samt fläskproduktionen till den absoluta huvuddelen komme att baseras på inhemsk foderproduktion;

4) I: B 173 av herr *Ewerlöf m. fl.*, likalydande med II: B 230 av herr *Hjal-*

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

marson m. fl., i vilka motioner hemställts,

a) att riksdagen måtte besluta avskaffa den extra skatten å socker från och med den 1 januari 1959, samt

b) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga författningsändringar;

5) I: B 198 av herr *Gustafsson m. fl.*, likalydande med II: B 256 av herr *Larsson i Hedenäset m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr B 39 måtte beakta vad i motionerna anförts;

6) I: B 199 av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, likalydande med II: B 259 av herr *Svensson i Ljungskile m. fl.*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen vid propositionens behandling måtte besluta

a) att den i propositionen föreslagna höjningen av slaktdjursavgiften måtte avvägas så, att höjd slaktdjursavgift icke uttoges för kalvar,

b) att någon höjning av förmalningsavgiften för löneförmalning vid bygdekvarnar icke företogs, samt

c) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den år 1955 beslutade utredningen om möjligheterna att vinna ökad avsättning av svensk tormjolk i utlandet måtte intensifieras och få en så allsidig inriktning som möjligt;

7) I: B 200 av herr *Karlsson, Fritiof, m. fl.*, likalydande med II: B 258 av herr *Svensson i Stenkyrka m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr B 39 till ändrad lydelse av 2 § förordningen den 7 juni 1956 (nr 406) angående mjölkavgift m. m. och av 1 § förordningen den 10 juli 1947 (nr 378) om vissa avgifter å mjölk, grädde och ost;

8) I: B 201 av herr *Ohlsson, Ebbe, m. fl.*, likalydande med II: B 257 av herr *Eliasson i Moholm m. fl.*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen uttalade att tillämpningen av de ändringar, som i

propositionen nr B 39 föreslagits i förordningarna den 7 juni 1956 (nr 406) och 10 juli 1947 (nr 378), skulle begränsas till att omfatta Norrland och till Norrland gränsande delar av Svealand;

9) I: B 202 av herr *Persson, Helmer, m. fl.*, likalydande med II: B 255 av herr *Holmberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen, med bifall i övrigt till propositionen nr B 39, måtte

a) avslå förslaget till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 3 juni 1955 (nr 284) angående slaktdjursavgift m. m.,

b) avslå förslaget om rätt för statens jordbruksnämnd att, efter Kungl. Maj:ts medgivande, intill utgången av regleringsåret 1958/59 uttaga rörliga införselavgifter för de fodermedel och andra produkter, som angivits i propositionen,

c) avslå förslaget om bemyndigande för Kungl. Maj:t att — utan hinder av bestämmelserna om maximering av förmalningsavgiften i 2 § förordningen den 5 juni 1953 (nr 375) med vissa bestämmelser angående prisreglering för råg och vete — förordna om höjning av förmalningsavgiften i den omfattning, som kan finnas erforderlig för att genomföra en lämplig ändring av brödsädspriserna, därest den s. k. 6-procentregeln komme att träda i tillämpning, samt

d) besluta att för budgetåret 1958/59 bevilja ett reservationsanslag av 30 miljoner kronor att disponeras för fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen måtte, med ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Prisrabattering av smör å riksstaten för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor ävensom med godkännande av vad i utlåtandet föreslagits

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningsystem för jordbruket m. m.

beträffande fortsatt prisrabatterning av smör under tiden augusti—november 1958, till Prisrabatterning av smör å riksdagen för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 15 300 000 kronor;

B. att riksdagen måtte avslå motionerna I: B 189 och II: B 247 samt I: B 197 och II: B 254, såvitt motionerna avsåge höjning av regleringsavgiften å fettvaror med 50 öre per kilogram;

C. att motionerna I: B 197 och II: B 254, såvitt de avsåge bemyndigande för statens jordbruksnämnd att med stöd av vederbörande författning vidtaga den ändring av regleringsavgiften å fettvaror som angivits i motionerna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: B 196 och II: B 260, såvitt de avsåge fullmakt för Kungl. Maj:t att under tiden augusti—november 1958 avskaffa den statliga prisrabatteringen av smör med 50 öre per kilogram och i stället vidtaga en höjning av regleringsavgiften å fettvaror utöver vad som föreslagits i motionerna I: B 189 och II: B 247, därest i enlighet med vad i motionerna anförts marknadsläget i fråga om smörkonsumtionen så kunde bedömas medgiva, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att riksdagen måtte avslå motionerna I: B 173 och II: B 230 ävensom I: B 189 och II: B 247, såvitt de avsåge avskaffande av varuskatten på socker;

F. att motionerna I: B 196 och II: B 260, såvitt de avsåge hemställa att riksdagen måtte som riktlinje för åtgärderna till ökat avsättningsutrymme för smöret på hemmamarknaden uttala, att margarinkonsumtionen i vårt land i nuvarande läge icke borde få överstiga 80 miljoner kilogram per år, icke måtte av riksdagen bifallas;

G. att riksdagen måtte avslå motio-

nerna I: B 196 och II: B 260, såvitt de avsåge anvisande av ett anslag av 2 000 000 kronor till undersöknings- och försöksverksamhet i fråga om framställning av s. k. smörolja;

H. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: B 200 och II: B 258 ävensom I: B 201 och II: B 257 antaga förut omnämnda förslag till

1) förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 7 juni 1956 (nr 406) angående mjölkavgift m. m.,

2) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 10 juli 1947 (nr 378) om vissa avgifter å mjölk, grädde och ost;

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: B 202 och II: B 255, såvitt nu vore i fråga, antaga förut omnämnda förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 3 juni 1955 (nr 284) angående slaktdjursavgift m. m.;

J. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: B 202 och II: B 255 ävensom I: B 197 och II: B 254, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att intill utgången av regleringsåret 1958/59 uttaga rörliga införelselavgifter för de fodermedel och andra produkter, som angivits i utlåtandet;

K. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: B 202 och II: B 255 ävensom I: B 199 och II: B 259, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att — utan hinder av bestämmelserna om maximering av förmalningsavgiften i 2 § förordningen den 5 juni 1953 (nr 375) med vissa bestämmelser angående prisreglering för råg och vete — förordna om

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

höjning av förmalningsavgiften i den omfattning, som kunde befinnas erforderlig för att genomföra en lämplig ändring av brödsädspriserna, därest den s. k. 6-procentregeln trädde i tillämpning;

L. att motionerna I: B 202 och II: B 255, såvitt de avsåge anvisande av ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor att disponeras för fördubbling av det extra mjölkpristillägget för Norrland, måtte av riksdagen avslås;

M. att motionerna I: B 196 och II: B 260, I: B 198 och II: B 256 ävensom I: B 199 och II: B 259, såvitt de ej besvarats i det föregående, icke måtte någons riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade fogats dels ett särskilt yttrande av herrar *Nils Hansson*, *Johan Persson*, *Svensson* i Ljungskile och *Rimås*, dels ock följande reservationer, nämligen

1. av herrar *Eskilsson*, *Hæggblom* och *Eliasson* i Moholm, vilka ansett att utskottets hemställan under B, C och E bort lyda:

»B. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionerna I: B 189 och II: B 247 samt I: B 197 och II: B 254, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta att räknat fr. o. m. den 1 augusti 1958 sådan ändring skall vidtagas i kungörelsen den 7 juni 1956 (nr 417) med tillämpningsföreskrifter till förordningen samma dag (nr 403) angående reglering av införseln av fettråvaror och fettvaror m. m., att detaljhandelspriset å margarin kan höjas med 50 öre per kilogram;

C. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: B 197 och II: B 254, såvitt nu är i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställa om bemyndigande för statens jordbruksnämnd att med stöd av förenämnda kungörelse vidtaga den

ändring i regleringsavgiften för fettvaror, som i motionerna förordats;

E. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionerna I: B 173 och II: B 230 samt I: B 189 och II: B 247, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta att varuskatten å socker från och med i det föregående angiven tidpunkt icke vidare utgår;»

2. av herrar *Hermansson*, *Sundin* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett att utskottets hemställan under B samt D—G bort lyda:

»B. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionerna I: B 189 och II: B 247 samt I: B 197 och II: B 254, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta att räknat fr. o. m. den 1 augusti 1958 sådan ändring skall vidtagas i kungörelsen den 7 juni 1956 (nr 417) med tillämpningsföreskrifter till förordningen samma dag (nr 403) angående reglering av införseln av fettråvaror och fettvaror m. m., att detaljhandelspriset å margarin kan höjas med 50 öre per kilogram;

D. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: B 196 och II: B 260, såvitt nu är i fråga, besluta lämna Kungl. Maj:t fullmakt att under tiden augusti—november 1958 avskaffa den statliga prisrabatteringen av smör med 50 öre per kilogram och i stället vidtaga en höjning av regleringsavgiften å fettvaror utöver vad som föreslagits i motionerna I: B 189 och II: B 247, därest i enlighet med vad i motionerna anförts marknadsläget i fråga om smörkonsumtionen så kan bedömas medgiva;

E. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom med bifall till motionerna I: B 173 och II: B 230 samt I: B 189 och II: B 247, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsytats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

besluta att varuskatten å socker från och med i det föregående angiven tidpunkt icke vidare utgår;

F. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: B 196 och II: B 260, såvitt nu är i fråga, som riklinje för åtgärderna till ökat avsättningsutrymme för smöret på hemmamarknaden uttala, att margarinkonsumtionen i vårt land i nuvarande läge bör röra sig omkring 80 miljoner kilogram per år räknat;

G. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: B 196 och II: B 260, såvitt nu är i fråga, å riksstaten för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor till sådan undersöknings- och försöksverksamhet som angivits i det föregående.»

3. av herrar *Hægglom* och *Eliasson* i Moholm, vilka ansett att utskottets hemställan under H. bort lyda:

»H. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom till motionerna I: B 201 och II: B 257 samt med avslag å motionerna I: B 200 och II: B 258

a) antaga förut omförmälda förslag till

1) förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 7 juni 1956 (nr 406) om mjölkavgift m. m.,

2) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 10 juli 1947 (nr 378) om vissa avgifter å mjölk, grädde och ost,

b) uttala, att tillämpningen av ovanstående ändringar bör begränsas till att omfatta Norrland och till Norrland gränsande delar av Svealand.»

4. av herrar *Nils Hansson*, *Johan Persson*, *Svensson* i Ljungskile och *Rimås*, vilka ansett att utskottets hemställan under K. bort lyda:

»K. att riksdagen må i anledning av

Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: B 202 och II: B 255 ävensom med bifall till motionerna I: B 199 och II: B 259, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att — utan hinder av bestämmelserna om maximering av förmalningsavgiften i 2 § förordningen den 5 juni 1953 (nr 375) med vissa bestämmelser angående prisreglering för råg och vete — förordna om höjning av förmalningsavgiften — dock icke i vad avser löneförmalning vid bygdekvarnar — i den omfattning, som kan befinnas erforderlig för att genomföra en lämplig ändring av brödsädspriserna, därest den s. k. 6-procentregeln träder i tillämpning.»

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet *Netzén*, hade tillkännagivit att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Hæggloms interpellation angående åtgärder för åstadkommande av ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och herr Hanssons i Skegrie interpellation angående jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsytats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet *NETZÉN*:

Herr talman! Med herr talmannens medgivande och efter överenskommelse med de båda interpellanterna ber jag att i en följd få avge svar på herrar Hæggloms och Hanssons i Skegrie interpellationer.

Med andra kammarens tillstånd har herr Hægglom frågat mig, dels om jag med hänsyn till jordbrukets ekonomiska kris vill ta initiativet till eller medverka till åtgärder för åstadkommande sna-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

rast möjligt av ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, dels om jag vill medverka till att möjlighet till resultat- och förlustutjämning i beskattningshänseende mellan olika inkomstår möjliggöres för jordbruket.

Med anledning av den första frågan vill jag erinra om att herr Hæggbloom m. fl. till innevarande riksdag framlagt en motion med samma syfte som den interpellationsvis väckta frågan. Motionen har remitterats till ett flertal myndigheter och organisationer. Jag anser för min del att riksdagens beslut i ärendet bör avvaktas.

I detta sammanhang vill jag emellertid framhålla att när den s. k. 6-procentregeln träder i kraft, behöver detta icke medföra enbart automatiska justeringar av införselavgifter och prisgränser. I enlighet med 1955 års riksdags beslut bör till utgångspunkt vid nyssnämnda justering tagas en för alla varor lika stor procentuell förändring av avgifterna. Jordbruksnämnden har dock möjlighet att, efter förhandlingar med jordbrukets organisationer, taga särskild hänsyn till vissa för jordbruket betydelsefulla produkter för det speciella fall, att starka fluktuationer i utlandet inträffat, vilka synes sakna reell grund i den internationella marknadsutvecklingen på längre sikt. Att det rådande marknadsläget för jordbruksprodukter måste beaktas vid 6-procentregelns ikraftträdande anser jag givet.

I fråga om tidpunkten för 6-procentregelns utlösning kan nämnas, att den reella producentprisindex, som skall användas i samband med denna spärregel för maj 1958 utgjorde 92,4. I och med att index nedgått under talet 94, skall hela nedgången — 7,6 enheter — beaktas vid frågan om 6-procentregelns ikraftträdande. Enligt riksdagens beslut sker detta, när reella producentprisindex nedgått med sammanlagt 30 enheter

genom sammanslagning av enheter för månader, vilka visserligen icke behöver följa på varandra men där avbrottet icke uppgår till mer än en månad. Av allt att döma kommer något sådant avbrott icke att inträffa under sommarens lopp. Jordbruksnämnden beräknar enligt vad jag inhämtat, att regeln skall träda i kraft, sedan man fått kännedom om realprisindex för augusti, vilket väntas bli fallet under senare delen av september. Det är dock enligt jordbruksnämnden möjligt, ehuru icke troligt, att regelns utlösning kan fördröjas med ytterligare en månad. Detta förhindrar emellertid icke, att förhandlingar om jordbruksprissättningen upptages redan under eftersommaren.

Vad därefter angår den av interpellanten berörda frågan om resultat- och förlustutjämning mellan olika beskattningsår kan jag hänvisa till det svar, som finansministern nyligen lämnade på en enkel fråga i första kammaren. Av svaret framgår att hithörande problem redan är föremål för utredning genom särskilt tillkallad utredningsman. Finansministern meddelade också, att proposition kommer att föreläggas riksdagen, sedan utredningsmannen avlämnat sitt befänkande och sedvanlig remissbehandling ägt rum.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat herr Hæggblooms interpellation.

Med andra kammarens tillstånd har herr Hansson i Skegrie frågat mig, dels om jag är villig att lämna en redovisning över hur stor jordbrukets eftersläpning är i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom prisavtalet, samt över relationen mellan denna eftersläpning och de s. k. »subventionerna» på jordbruksområdet, dels om jag observerat de svagheter, som det nuvarande prissättningssystemet har i fråga om skyddet för inkomstlikställigheten och om jag i så fall har för avsikt

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

att vid beslut om ett eventuellt nytt avtal enligt samma system tillse, att bättre garantier för inkomstlikställighetens upprätthållande erhålles.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Det statistiska material, som är avsett att läggas till grund för en bedömning av jordbrukets inkomstläge vid en förestående omprövning av prissystemet på jordbrukets område, kommer i huvudsak att hämtas från tre källor, nämligen från den jordbruksekonomiska undersökningen, representativa undersökningar avseende den privata konsumtionen och sparandet i hela riket under 1957—1958 och kalkylerna över jordbrukets totala inkomster och kostnader. Även annat material, såsom t. ex. taxeringsstatistiken, är avsett att komma till användning.

Inom jordbruksnämnden har, enligt vad jag inhämtat, vidtagits sådana förberedelser, att resultat från de nu nämnda undersökningsområdena skall föreligga vid översynen av prissystemet i samband med att gällande treårsavtal utlöper. Med hänsyn till att inkomstutvecklingen i jordbruket blivit sådan, att 6-procentregeln med all sannolikhet utlöses i höst, har jordbruksnämnden intensifierat arbetet med de pågående statistiska undersökningarna. Några resultat, som belyser förändringarna i fråga om inkomstlikställighet, kan dock, enligt vad från jordbruksnämnden upplysts mig, för dagen icke lämnas. Jordbruksnämnden har emellertid lämnat följande kortfattade redogörelse för hur långt arbetet på hithörande område har fortskridit.

I fråga om totalkalkylerna kan nämnas, att kalkylsakkunniga har fört fram dessa, så långt som tillgänglig löpande statistik tillåter. Nämnden framhåller, att detta material icke ger någon uppfattning om jordbrukets absoluta in-

komstläge utan endast ger en bild av de relativa förändringarna i inkomst- och kostnadsutvecklingen. Denna bild blir för övrigt icke rättvisande annat än under kortare perioder på grund av de stora strukturförändringar, som pågår inom jordbruket. Det har sålunda för senare år varit särskilt svårt att statistiskt kunna följa bland annat omflyttningar av produktionsmedlen. För vissa inkomst- och kostnadsposter har man icke kunnat följa volymens utveckling. För andra poster har hänsyn icke kunnat tagas till nya arbetsmetoder, som rationaliseringen har medfört. Det bör vidare erinras om att kalkylmaterialet avser de genomsnittliga förhållandena i hela jordbruket, medan inkomstlikställigheten skall bedömas för det s. k. basjordbruket.

I fråga om konsumtionsundersökningen har jordbruksnämnden anmält, att preliminära resultat från denna inhämtas från socialstyrelsen månad för månad. Sammanlagt undersökes omkring 4 000 hushåll, av vilka en tolfedel lämnat uppgifter för januari 1958, en tolfedel för februari o. s. v. Resultaten från konsumtionsundersökningen är avsedda att kombineras med uppgifter om sparandets omfattning, vilka genom konjunkturinstitutets försorg införskaffas för kalenderåret 1957.

Vad angår den jordbruksekonomiska undersökningen har, enligt vad som upplysts mig, en underhandsöverenskommelse mellan jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen lett till att material av den art, som användes vid förhandlingarna våren 1956 och som redovisats i propositionen 1956:165, avseende de ekonomiska förhållandena fram till och med år 1954, till hösten 1958 skall föreligga bearbetat i preliminärt skick även för åren 1955, 1956 och 1957.

Av vad jag sålunda anfört torde framgå, att det för närvarande icke kan läm-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsytts genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

nas någon redogörelse för storleken av den eftersläpning som nu av allt att döma föreligger för jordbruket i förhållande till den inkomstlikställighet som åsytts genom prisavtalet.

Med hänsyn härtill synes det även vara ogörligt att redan nu fastställa vilka svagheter som det nuvarande prissättningssystemet har i fråga om skyddet för inkomstlikställigheten eller vilka förbättringar i detta skydd som kan visa sig lämpliga. Jag vill emellertid erinra interpellanten om att det nuvarande prissystemet inte enbart är uppbyggt för att förverkliga jordbrukarnas trygghets- och likställighetskrav utan även för att tillgodose de inte minst från jordbrukarhåll tidigare ofta framförda önskemålen om en friare marknadsordning på jordbrukets område. Avvägningen mellan frihets- och trygghetskravet har även i denna fråga varit en svår och vansklig uppgift, vilket nogsamt framgår av de motiveringar för systemet som dåvarande jordbruksministern herr Norup redovisade i propositionen 198 till 1955 års riksdag och som centerpartiets ledare herr Hedlund erinrade om när han i remissdebatten den 2 juli i år yttrade, »att den betänksamhet som kom till uttryck inför jordbrukets nya prissättningssystem tyvärr visat sig vara befogad — låt vara att ingen vid denna tidpunkt kunde lägga fram något bättre förslag».

Med det nu sagda har jag endast velat understryka att det material som skall förefinnas vid den förestående omprövningen av prissystemet och de överläggningar som bl. a. i samband därmed skall äga rum mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets organisationer säkerligen behöver avvaktas, innan ställning toges till vilka ändringar i systemet som kan finnas motiverade.

Med det anförda anser jag mig ha be-

svarat herr Hanssons i Skegrie interpellation.

Herr HÆGGBLOM (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för att han velat ha vänligheten att svara på den interpellation som jag framställde vid riksdagens början. Den viktigaste delen av denna interpellation gällde ju om jordbruksministern ville ta initiativ eller snarast möjligt medverka till åtgärder till en ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor.

Nu hänvisar statsrådet i sitt svar till det förhållandet att jag och flera partikamrater har väckt en motion för att engagera även riksdagen i samma ärendet. Statsrådet vill därför inte ge något svar, utan säger sig vilja avvakta riksdagens beslut. Man kan alltså mellan raderna läsa att statsrådet menar, att jag har mig själv att skylla för att svaret blev sådant det blev och att jag därför inte får något annat svar än en redovisning om 6-procentregeln, om vilken jag inte begärt något besked. Jag sätter emellertid stort värde på den form, i vilken beskedet har kommit, vilket jag sedan skall redovisa för.

Formellt sett kan väl inte göras någon anmärkning mot vad statsrådet har anfört, men med den smala marginal för aktivitet som är tillmätt åt oppositionen var jag litet rädd för att bara hålla på en häst. När jag pejlade hur oddsen stod, om jordbruksministern skulle säga ja eller nej till min fråga i interpellationen, fann jag att oddsen var rätt oroväckande. Vidare har vi på oppositionens sida fått lära oss, att man inte skall förlita sig på furstar, även om deras representanter är så sympatiska som den som bekläder ämbetet i jordbruksdepartementet. Därför tänkte jag att det var bäst att motionera, ty då

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

hade jag alltid motionen kvar, om statsrådet skulle säga nej. Även om detta har lett till att jag inte har fått något besked i dag i den fråga, som jag ansåg vara så viktig, ångrar jag inte att motionen lämnades in, ty enbart under den korta tid som gått sedan dess har det framkommit ytterligare motiv för en omprövning av systemet för jordbruksstödet. I den allmänna debatten både innanför och utanför riksdagen har såväl instämmanden för motionen kommit fram liksom även nya synpunkter och önskningsar.

När jag ställde frågan till jordbruksministern om han ville ta initiativ eller medverka till en jordbrukspolitisk omprövning, hoppades jag givetvis att jordbruksministern inför de skäl som kunde anföras för detta skulle vara villig att ställa sig som initiativtagare. Att jordbruksministern nu skjuter riksdagen framför sig är väl ur parlamentarisk synpunkt tilltalande, och det bör väl också kunna leda till att riksdagen, utan att snegla åt vad man vet att jordbruksministern har för avsikt att göra, i höst skall kunna ta motionen under allvarlig prövning.

Med anledning av den tidsnöd, som man nu i alla fall kan tala om när det gäller en omprövning av jordbrukspolitiken, hade dock ett initiativ från jordbruksministrernas sida varit att hälsa med tillfredsställelse. Jag vill deklarera, att jag också hyste vissa förhoppningar i den riktningen, då vi ju har kunnat konstatera, att vårriksdagens majoritet med vanlig rutin avtog de framställningar som folkparti och höger gjorde om omprövning av jordförvärvslagen men att det inte gick många veckor sedan riksdagen upplösts förrän jordbruksministern kände sig oförhindrad av detta riksdagsbeslut och lade hela jordlagstiftningen i stöpsleven genom att tillkalla sakkunniga för utred-

ning. Jag kan för egen del uttala min livliga uppskattning av det initiativet.

Tillsammans med den omprövning av grunderna för den inre rationaliseringen som är anförtrödd jordbruksanslagsutredningen och även andra åtgärder, som noga redovisas i den proposition vi nu behandlar, har jordbruksministern satt i gång förberedelser för en ganska betydande ansiktslyftning av det elva år gamla beslutet av 1947. Då hade jag hoppats att jordbruksministern skulle vilja fortsätta, även om det beslut som gäller nuvarande prissystem inte är äldre än från 1955 och 1956. Emellertid rider tiden fort när det gäller utvecklingen av jordbruksprodukternas pris både här i Sverige och på världsmarknaden, och det är svårt att tänka sig en rimlig uppgörelse för de närmaste åren utan att det sker en ordentlig omprövning av prissättningssystemet med hänsyn till ändrade förhållanden.

Jag får hänvisa till att jag och ett par andra reservanter till 1955 års beslut i likhet med reservanter från jordbrukets sida i jordbruksprisutredningen inte trodde att förhållandena i fråga om jordbrukspriser var så stabiliserade, att det gick att binda ett avtal på tre år utan möjlighet till justeringar. Vi intog den ställningen med kännedom om de spärregler som till slut hade fogats in i systemet, och vi uttalade om dessa spärregler, att vi befarade att deras verkningar komme att utlösas med en betydande eftersläpning. Såsom jag uttalat i min interpellation har det också besannats.

Jag har funnit att denna risk för eftersläpning blivit beaktad i jordbruksprisutredningen, men den avfärdas där med att eftersläpningar kommer att göra sig gällande både vid höjning och vid sänkning av konsumentprisnivån. Jordbruket skulle därför i det långa loppet få gottgörelse. Höj-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

ningen skulle komma för sent när konsumentprisnivån stiger, men jordbruket skulle få behålla sina priser längre när konsumentprisnivån sjunker. Nu har emellertid olyckan varit den, att konsumentprisnivån, som följd av den ekonomiska politik som förts här i landet, år efter år endast rört sig i den riktning som inneburit, att eftersläpningen i fråga om spärreglernas utlösning har blivit till skada för jordbruket. Och jag ser inte någon ljusning i fråga om att den utvecklingsriktningen skulle bli bruten. Sedan vi satte prissystemet i funktion hösten 1956 har levnadskostnaderna stigit med cirka nio procent. Men detta har endast lett till att vi hösten 1957 på grund av femprocentregeln fick en ökning av mittpriser och prisgränser med fem procent. Därvid blottades en svaghet i systemet, som redan förut var påtalad. Importavgiften är ju väsentligt lägre än själva mittpriset, en krona för smör t. ex. mot omkring sex kronor för priset på smör. Höjes priset på smör med fem procent blir det 30 öre, men om importavgiften höjes med fem procent blir det fem öre. Importskyddet steg därför inte i samma mån som mittpris och prisgränser höjdes. När femprocentregeln sattes i funktion i höstas, var det bara de produkter, som då låg under den lägre prisgränsen och till följd därav hade importförbud, t. ex. ägg, som kunde få bottenpriset höjt med fem procent och alltså få gränsskyddet förbättrat. Men för alla produkter, vars priser låg mellan prisgränserna blev förbättringen oansenlig. Även om vi nu skulle få femprocentregeln utlöst på nytt i höst, fungerar den efter samma grund. Detta tycker jag är en av de punkter, där vi nu är bundna vid vad som är beslutat, men där en omprövning är mer än väl motiverad.

Om 6-procentregeln, som beräknas

bli satt i funktion i höst, vet vi inte mer än att även den verkar med en betydande eftersläpning. Vad som oroar i fråga om den har varit att det för sports att parterna varit oeniga om vad som skulle menas med mittpris, om det var det som gällde efter 5-procentregelns utlösning 1957 eller det som kommer att gälla efter en ny 5-procentregelns utlösning i höst och hur man skall förfara om 6-procentregeln utlöses först och 5-procentregeln någon månad senare. Från den synpunkten anser jag jordbruksministerns uttalande i interpellationssvaret som värdefullt, det vill jag gärna understryka, då han säger att 6-procentregelns ikraftträdande inte behöver medföra enbart automatiska justeringar av införselavgifter och prisgränsen, utan han lämnar utrymme för andra justeringar. Jordbruksutskottet har så till vida opererat inom samma plan att det i sitt uttalande inte använt 1955 års formulering, att priserna skulle återföras till mittpriset, utan talat om jämkningar av mittprisnivån. Det visar att man också inom jordbruksutskottet önskar ge frihet att göra en vidlyftig omprövning. Därmed har vägar öppnats för en något så när fri omprövning inom det gamla systemets ram.

Självklart var varken interpellationen eller motionen avsedd att kunna åstadkomma nya riktlinjer före spärreglernas införande. Vad vi syftade till var att frågan skulle betraktas på längre sikt men dock på så kort sikt som möjligt. Om jag nu skulle följa statsrådets berömvärda föredöme, skulle jag kunna stanna här och gömma vidare debatt tills höstriksdagen behandlar min motion. Men vi skall ju sedan fortsätta med jordbruksdebatt, och det kanske inte skadar att ge den smörprisdebatt som följer en bättre bakgrund.

Som jag sade rider tiden fort, och

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

det tal om omprövning av jordbrukspolitikerna, som framförts i interpellation och motion, har jag sett framfört från flera olika håll. Det må därför tillåtas mig att anföra några synpunkter, som jag inte har haft med, varken i interpellationen eller i motionen.

Det starkaste argumentet för att vi behöver ompröva prissättningssystemet har jag funnit i jordbruksutredningens eget uttalande, där den säger att »kravet på inkomstlikställighet utesluter varje system som kan leda till att inkomstläget inom jordbruket mera avsevärt och under längre tidrymder över- eller understiger inkomstläget för jämförliga befolkningsgrupper». Alltså ett understigande av inkomstläget för jämförliga befolkningsgrupper utesluter ett system som leder till det resultatet. Ingen torde kunna förneka att ett sådant understigande nu har skett och att det har varit avsevärt. Jordbruksministern gav visserligen i sitt svar till herr Hansson i Skegrie inte besked om hur stort understigandet var utan hänvisade till att det höll på att utredas. Vi får väl ändå hålla oss till vad auktoriteter på området uttalat. Docenten Gulbrandsen på lantbrukshögskolans ekonomiska institution har konstaterat, att på jordbrukets kostnadssida har sedan 1956 skett prisstegringar med 8—10 procent på kapitalvarorna, vilka utgör nära hälften av kostnaderna.

Vidare har han konstaterat att den del av jordbrukets totala inkomster som nu kommer på var och en i jordbruket sysselsatt är ungefär 10 procent mindre än 1956, samtidigt som levnadskostnaderna har stigit med cirka 9 procent. Därav drar han den slutsatsen att jordbrukarna har fått vidkännas en realinkostminskning på mellan 15 och 20 procent. Vad denna minskning betytt för jordbruket framgår tydligare, om jag erinrar om att en

sänkning av jordbrukets inkomster med 5 procent eller en ökning av dess utgifter med lika mycket betyder en sänkning av arbetsinkomsten i jordbruket med 9 procent.

Även om vi inte mäter inkomstlikställigheten mellan jordbrukare och landsbygdens industriarbetare i timlön — det har dock varit på tal att göra detta — utan i årsinkomst, så förmodar jag ändå, att en betydande del av denna kammars ledamöter är intresserade av vad de prisförändringar som skett inom jordbruket betyder i fråga om lönen per timme. Då har jag räknat ut att en sänkning av smörpriset med kronor 1:50 per kg — om vi slår ut den på allt arbete inom jordbruket och räknar med en försäljning på 59 miljoner kg, som vi sålde i fjol — betyder en minskning av timersättningen på mellan 10 och 13 öre. Om vi räknar med vad en sådan sänkning av smörpriset betyder för den arbetstid som användes för att producera mjölken, av vilken vi gör smöret, så kommer vi upp till en minskning på bortåt 2 kronor per timme, om vi har en medelmjölkning motsvarande 130 kg smör per ko.

Men vi kan självfallet inte ta en speciell gren av jordbruksarbetet och säga att för den skall betalas så och så per timme. Om man räknar med 15 minuter om dagen för att sköta en ko — och det är ingen hög beräkning — så blir den minskade arbetsinkomsten vid en prutning av smörpriset på kronor 1:50 per kg dock kolossalt stor. Jag menar sålunda att ingen kan bestrida, att minskningen i jordbrukets inkomster har varit avsevärd. En sådan inkomstminskning har av jordbruksprisutredningen också ansetts så avsevärd, att systemet inte längre kan upprätthållas. Vi kan inte heller bestrida, att vi ingenting vet om när en förbättring skall kunna ske.

Vidare vill jag peka på systemets

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

princip, att jordbruksprisernas beroende av världsmarknadspriserna skulle leda till att vår jordbruksproduktion anpassas till sådana produkter, där vi har de minsta nackdelarna i konkurrensen med utlandet. Det är givetvis en klok tanke att när vi inte kan producera allt vad vi behöver för livets uppehälle och nödtröft, så skall vi framför allt producera sådana varor, för vilka våra produktionsbetingelser är minst svaga gentemot utlandet. Och där föreligger självklart stora variationer. Om jag t. ex. producerar ägg i ett höns- eller fläsk i ett svinhus — där jag sålunda har djuren instängda — så betyder det naturligtvis inte så förfärligt mycket om höns- eller svinhuset är beläget i Sverige eller i Holland. Kostnaderna blir därvidlag ungefär desamma, om vi bortser från olikheter i arbetslöner. Men för en hel del andra produkter innebär självklart vårt lands nordliga klimat en nackdel. Det var därför en riktig tanke, att vi genom att vi lät våra jordbrukspriser följa världsmarknadspriserna, skulle få en inriktning av produktionen som gjorde att vi producerade det, för vilket vårt jordbruk lämpade sig bäst. Detta hade också varit möjligt, om prissättningen på världsmarknaden hade följt produktionskostnaderna.

Nu är det emellertid så att den internationella prissättningen på jordbrukets produkter inte längre är bunden till produktionskostnaderna, utan den är resultatet av nära nog en tävlan mellan nationerna om vilket land som har råd att subventionera sin export mest. Detta har med skärpa framhållits av doktor Åstrand i Jordbrukets utredningsinstitut, som har karakteriserat världsmarknaden för jordbruksprodukter som »i dag varande i icke ringa utsträckning en realisation av skattebetalarnas pengar».

Ett system som det svenska, vilket bygger på en anpassning till världsmarknadens priser och som påverkas av så irrationella moment som statliga subventioner, är moget för omprövning. Jag har funnit att man i jordbruksprisutredningen har skrivit, att värdet av en friare marknadsmässig anpassning till avsättningsförhållandena inom och utom landet väger tyngre än de risker som är förenade med systemet. Ja, så trodde vi 1955, men vi visste då inte så mycket om dessa risker som vi i dag vet, och vi visste heller inte så mycket om svårigheterna att anpassa den svenska produktionen efter andra länders varierande subventioner av sina exportprodukter.

Slutligen kommer jag till det stora och avgörande skälet till att frågan om jordbrukets tillställningssystem läggs i stöpslevan på samma sätt som skett med jordlagstiftningen. Av den debatt som föres om jordbrukspriserna framgår, att det om dessa inom vårt land inte råder enighet utan gör sig gällande rätt divergerande åsikter. Den vinst som det nya systemet ansågs medföra, nämligen att vi under tre år skulle slippa politiska debatter om jordbrukspriserna, har inte uppnåtts. Därom vittnar såväl vårens som dagens debatter här i kammaren. I stället för att vi förut hade regelbundna årliga avgöranden var ju läget i våras sådant, att man varken visste ut eller in, och det blev riksdagen och inte regeringen som fick ta initiativet.

Vad beträffar andra folkgruppers reaktion är särskilt att lägga märke till de då och då återkommande jämförelserna mellan våra hemmamarknadspriser och de försäljningspriser vi uppnår vid försäljning på export. I en interpellation vid höstriksdagen begärdes besked om hur mycket livsmedelskostnaderna skulle kunna sänkas, om vi utan häm-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets efterläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsytats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

mande tullar, importavgifter och andra restriktioner fritt finge införa livsmedel från våra grannländer. I debatten om denna interpellation anfördes, att det vore fördelaktigt för löntagarna att få diskutera en annan utformning av statsingripandena på jordbrukets område. Det är klart att sådana funderingar, som där blottades, återkommer med större styrka i samma mån som världsmarknadspriserna på jordbrukets produkter sjunker på grund av subventioner. Det vore därför betydelsefullt om dessa förhållanden finge fritt och öppet diskuteras mellan berörda parter, så att det bleve klarlagt i hur hög grad dessa prisskillnader beror på satsning av skattepengar i utlandet och i vilken mån de förorsakas av en underlägsenhet hos det svenska jordbruket, en underlägsenhet som man tror vi kunde rationalisera bort. Över huvud taget vore det önskvärt att möjligheterna till rationalisering i nuvarande situation bleve kartlagda och redovisade, så att vi sluppe bygga vår åsikt om vad detta skulle betyda på oriktiga förutsättningar. Om alla parter samlades till överläggningar, borde det väl också kunna klaras ut i vilken grad andra länder av hänsyn till behovet av inhemsk livsmedelsproduktion har avstått från att utnyttja de låga världsmarknadspriserna till konsumentprissänkningar inom respektive länder. I en del fall tillämpas både tullar och importförbud för att man skall slippa ifrån en sänkning av konsumentpriserna, medan andra länder gett jordbruket kompensation på annat sätt.

Vi skulle alltså ha nytta av att jämföra svensk jordbrukspolitisk målsättning med motsvarande förhållanden i andra länder och söka komma överens om vilken betydelse vi i likhet med andra länder alltfört bör tillmäta beredskapssynpunkten som faktor bakom jordbrukspolitiken.

Jag kan i anslutning härtill inte neka mig att åberopa den formulering som dåvarande jordbruksministern Sköld inskrivit i 1947 års jordbruksproposition. Jag skulle vilja kalla den formuleringen för en jordbrukets höga visa, och med författarens tillstånd skall jag be att få den nytryckt och inskriven även i protokollet för 1958 års B-riksdag:

»En näringsgrens betydelse uttryckes ej enbart av produktionens värde rent siffermässigt räknat eller av antalet arbetare i densamma. Vad jordbruket betytt för vårt land såväl under det förra som under det senaste världskriget kan ej mätas i penningar. Utan att man därmed underskattar de på sitt sätt lika betydelsefulla insatser som gjorts av övriga grenar av näringslivet, torde det, vad den senaste avspärrningsperioden angår, vara befogat uttala, att det förhållandet, att vår livsmedelsförsörjning kunnat uppehållas i stort sett medelst egen produktion, otvivelaktigt varit en av huvudorsakerna till att landet kunnat hållas utanför de internationella förvecklingarna.»

Så långt herr Sköld. För min egen del är jag övertygad om att dessa synpunkter har fullt aktualitet och bör stå som motto för svensk jordbrukspolitik även i framtiden. Men jag kan inte neka till att det förefaller som om förståelse härför saknades i mycket av det som skrivits och sagts om jordbrukspriserna och jordbruksfrågorna i våra dagar.

Om nu jordbruksministern inte vill ta initiativ till en allsidig översyn av jordbrukspolitikens principer i syfte att få fram vad man behöver göra för att fullfölja 1947 års jordbrukspolitiska linje, skulle jag vilja framhålla att det finns utrymme för ett initiativ för jordbrukets främste målsman vid konungens rådsbord att sammanföra politiska, fackliga och ekonomiska intressens representanter till en rundabordskonferens

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

eller en toppkonferens i stil med den som Jarl Hjalmarson i ett uttalande föreslagit. Man har en känsla av att antingen är gränserna för snäva för urvalet av dem som diskuterar jordbrukets problem eller också har dörren likasom gått i baklås för sådana diskussioner, och vi står och stampar på ett ställe utan att komma vidare. Jag kan nämna att RLF:s förbundsordförande i ett uttalande har givit sin anslutning till tanken, att om det inte går att komma fram till en lösning av jordbrukets problem på den vanliga vägen, så är en toppkonferens det riktiga. Den borde i första hand ske i form av fackliga kontakter mellan RLF, LO och Arbetsgivarreföreningen och i andra hand genom kontakter mellan politikerna, säger herr Edblom. Eftersom han är så vänlig att han nämner politikerna, tycker jag att det är upplagt för ett initiativ från jordbruksministrernas sida att ta hand om en sådan allmän överläggning om de jordbrukspolitiska frågorna.

Med dessa ord ber jag en gång att få tacka för det svar jag fått.

Herr andre vice talmannen tog på nytt ledningen av förhandlingarna.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det svar chefen för jordbruksdepartementet givit på min interpellation. Det hade samma egenskap som det förra svaret tydligen hade. Herr statsrådet talade i båda fallen mest om något annat än det interpellanterna frågat om.

Jag skall här anföra mina egna synpunkter på de spörsmål jag tagit upp, och måhända kommer jag att göra det litet mera öppenlystigt än departementschefen gjort. Dessförinnan skall jag emellertid be att få kommentera följande passus i interpellationssvaret, som

jag stannade för vid genomläsningen: »Jag vill emellertid erinra interpellanten om att det nuvarande prissystemet inte enbart är uppbyggt för att förverkliga jordbrukarnas trygghets- och likställighetskrav utan även för att tillgodose de inte minst från jordbrukarhåll tidigare ofta framförda önskemålen om en friare marknadsordning på jordbrukets område.»

Jag tackar för erinringen, men den är ganska överflödig, ty jag har inte framställt denna interpellation i avsikt att kritisera vare sig herr statsrådet eller någon annan för det negativa resultatet den fria prissättningen har givit. Jag har heller inte gjort det för att på något sätt vara efterklok på grund av att vi i centerpartiet vid det tillfälle, då avtalet genomfördes, ställde oss kritiska mot spärreglernas effektivitet. Vi var ju alla överens om att vilja ha något nytt i stället för det tidigare prissättningssystemet, och det nya systemet gav möjligheter till vinster lika väl som det innehöll risker för förluster, om utvecklingen hade kommit att gå i annan riktning. Nej, avsikten med min interpellation var en helt annan och mera vällovlig.

För det första ville jag försöka få en objektiv redogörelse för det ganska svåröverskådliga fält, som man påträffar vid försök att få en bild av inkomsteftersläpningens omfattning. Man läser i dagspressen och tidskrifter ganska växlande uppgifter om denna eftersläpnings egentliga innebörd. Jag måste erkänna att det inte är någon lätt sak för en enskild att tränga in i dessa uppgifter, samla dem, bearbeta dem och bedöma deras riktighet. Jag räknade med att Kungl. Maj:ts kansli med dess möjligheter borde ha lättare att samla och bearbeta dessa uppgifter och att, så långt det var praktiskt möjligt, redogöra för ställningen, åtminstone på ett ungefär.

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsytats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

Tyvänn lyser emellertid sådana uppgifter med sin frånvaro även i de uttalanden som kommer från det hållet. Jag förstår mycket väl den försiktighet och den ovilja att inlåta sig i någon sakdebatt, som lägges i dagen, men jag tycker nog att försiktigheten ändå drivits litet väl långt.

För det andra motiverades min begäran, att inkomstefterläpningens belopp skulle ställas i relation till de s. k. subventioner jordbruket får över statsbudgeten, med att det i den allmänna debatten många gånger framföres ganska tendentiösa uppgifter om dessa subventioner. Det framstår ibland som om detta s. k. subventionerade jordbruk vore en belastning för konsumenterna och samhället i dess helhet. Nu har ju dessa subventioner, om vi får kalla dem så, beredskapsnatur, och de kom väl till närmast i beredskapssyfte. Om man vill minska eller ta bort dessa subventioner måste man väl vara inställd på att den inhemska produktionen av livsmedel kommer att minskas och att vi gör oss mera beroende av import. En sådan åtgärd kan komma att innebära en kraftig nedskärning av produktionen och betyda en arbetskraftsöverflyttning, som åtminstone i nuvarande läge kan vålla ytterligare sysselsättningsproblem. När man i den offentliga debatten uttalar sig på detta sätt om det subventionerade jordbruket borde man enligt min mening i sanningens namn klart redovisa även den andra sidan av saken.

Man gör i dessa uttalanden ibland påståenden, som antyder att de svenska jordbrukspriserna skulle vara höga. Då bortser man emellertid från vissa ting. Jämför man produktionskostnaderna inom Sveriges jordbruk och andra länders jordbruk finner man sannolikt att det svenska jordbruket hör till dem som producerar de billigare livsmedlen, i varje fall i vår världsdel. Vidare bortser

man från den inkomstefterläpning som föreligger och som innebär, att jordbrukets folk har fått inkomsterna minskade på samma gång som andra grupper fått dem ökade. Man bortser också från att det finns ett prisavtal, vars syfte är att säkerställa landets livsmedelsförsörjning.

Jag förmodar, att man vid de avtalsförhandlingar som förts, sedan detta jordbruksavtal ingicks, haft mittpriserna som riktpunkt då man sökt beräkna den levnadskostnad, på vilken avtalet skulle baseras. För närvarande ligger ju det reella prisindex på jordbruksprodukter 7 å 8 procent över — det har växlat mellan dessa två procenttal på senare tid.

Om man beräknar jordbrukets totala produktionsvolym till något över 4 miljarder, så ger en enkel räkneoperation vid handen — jag erkänner att exemplet är grovt tillyxat — att det skett ett inkomstbortfall på c:a 300 miljoner per år räknat. Då har inte frånräknats rationaliseringsvinster etc., utan jag vill, som jag nämnde, med exemplet bara ge en bild, som något så när visar vad det rör sig om. De s. k. subventioner, som nu utgår ur statsbudgeten, är ju inte av denna storleksordning. Låt oss summariskt säga att dessa subventioner uppgår till 250 miljoner — det blir kanske något litet mera. Inkomstbortfallet för jordbruket är alltså större än det belopp som ges till prisreglerande åtgärder.

Detta inkomstbortfall innebär i realiteten, att vi har lägre livsmedelspriser i vårt land nu än vad man beräknat att vi skulle ha enligt prisavtalet. Vi siktade ju till att genomsnittligt för alla tre åren uppnå i varje fall mittpriserna. Detta betyder att inte bara de nominella inkomsterna för många andra inkomstagare än jordbrukarna höjts, utan dessa nominella inkomster har också ökats genom det större realvärde hos dem som

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningsystem för jordbruket m. m.

uppstått på grund av att livsmedelspriserna är lägre än beräknat — under förutsättning naturligtvis att jordbrukarna skulle ha inkomstlikställighet.

Läter man jämförelsen avse timlönen kommer man också fram till att jordbrukarna ligger betydligt under jämförelsegrupperna. I en uppsats i en facktidsskrift för någon tid sedan har det framhållits, att realinkomsten för jordbruket i dag ligger 15 å 20 procent under den man hade räknat med.

Alltså, tar man hänsyn till detta inkomstbortfall och även till att Sveriges jordbruk i dag hävdar sig synnerligen väl i konkurrens med andra länders jordbruk, finns det nog ganska liten anledning att vid bedömningen av vårt lands jordbruk göra gällande, att de subventioner som utgår ur statsbudgeten skulle ha inneburit någon belastning på konsumenterna.

Jag vill sammanfattningsvis framhålla, att mycket talar för att den prisnedläggning, som nu föreligger på svenska livsmedel genom jordbrukets inkomsteftersläpning, sannolikt är betydligt större än de s. k. subventioner, som utgår ur statsbudgeten, och att alltså den vinst som konsumenterna därigenom gör är större än den utgift man har för de prisreglerande åtgärderna. Avsikten med min interpellation var att om möjligt få detta förhållande belyst. Jag erkänner gärna att det kan föreligga svårigheter att för dagen redovisa siffror härvidlag.

Jag har också fäst mig vid att man i den allmänna debatten sagt, att när 6-procentregeln till hösten utlöses, behöver man ge kompensation åt andra grupper för att tillmötesgå dessas krav. Jag har den uppfattningen, att det inte finns något reellt underlag för sådana kompensationskrav, ty det kan väl inte bli fråga om annat än att man skall återställa den realinkomst i relation till jämförelse-

grupperna som man accepterade och förklarade sig beredd att upprätthålla 1956. Någon grund för kompensationskrav i detta avseende kan jag inte finna.

Jag nämnde 6-procentregelns utlösnings. Man tippar ju att denna regel skall tillämpas i höst, och jag har tidigare sagt, att när detta inträffar uppställer sig en ny fråga: Vilka mittpriser skall man då återställa? Det har givits olika tolkningar. Tar vi de mittpriser som fastställdes 1956 plus 5 procent, kommer detta att betyda, att det även efter justeringen enligt 6 procentregeln kvarstår en eftersläpning. Det hade därför varit riktigast att vid en justering sådana nya mittpriser fastställdes, att realinkomstlikställigheten återställdes. När vi införde detta system 1955, rådde en ganska stor ovisshet inför dess tillämpning, men de flesta ansåg att vi borde gå efter nya riktlinjer, föranledda icke minst av kraven på en friare ekonomisk politik.

Det var emellertid ett steg ut i det okända, som vi tog den gången, och det säger åtminstone mig, att det också bör vara en hederssak, att den målsättning som vi har satt upp för jordbruket genomsnittligt för avtalsperioden skall kunna uppnås. Den eftersläpning, som alltså har burits under dessa år hör tas med i betraktande vid en justering av nya villkor under återstående avtalsperiod. När vi en gång skall sluta ett nytt avtal har vi bättre utgångspunkter än vi hade 1955. Nu har vi åtminstone erfarenheterna av detta system och vi vet bättre än 1955 vad det är vi ger oss in på. Detta säger mig, såsom jag tidigare nämnde, att det borde vara en hederssak att se till, att avtalet ger den genomsnittliga inkomststandard som vi allesammans har siktat till.

Därmed är jag inne på den andra fråga, som jag ställde, nämligen den om herr statsrådet hade observerat svaghe-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningsssystem för jordbruket m. m.

terna i avtalet beträffande spärreglerna och om han var villig att i ett nytt avtal se till, att vi får säkrare spärregler. Den frågan skulle kunna besvaras med ja eller nej. Herr statsrådet har försiktigt nog undvikit svar där också. Det är gott och väl att man får reda på att de förberedande instanserna håller sig väl framme vid uppgörandet av ett nytt avtal. Jag är medveten om att det är en stor räkneoperation att få fram siffror, som vid det tillfället kan vara bäriga. Det är emellertid inte siffrornas bärighet som är det enda avgörande. Det är icke minst nödvändigt att vi tar lärdom av de svagheter som det nuvarande systemet har haft. Jag erkänner gärna att de nominella priserna har väl följt de beräknade, men de reella priserna har inte gjort det. Det är en rätt svag tröst när man säger, att det är inflationens skuld att man inte har kunnat följa de reella riktlinjerna. Det kunde vi inte förutse den gången, men då ett nytt avtal skall göras upp, kommer man, hoppas jag, att se till att vi får sådana spärregler, att vi vid en förändrad prisnivå inom landet snabbt kan förändra prissättningen också.

Så mycket tycker jag är ganska klart, att de nuvarande 5- och 6-procentreglerna utlöses för sent. Jordbruksministern är säkerligen ense med mig om att det är på det sättet, även om han anser sig förhindrad att erkänna det. Dessa 5- och 6-procentregler tillåter ett alltför stort inkomstbortfall under alltför lång tid. Enligt min mening borde den utlösningmekanism, som dessa regler har, ses över. Det nämndes t. ex. när 5-procentregeln utlöstes i oktober, att hade man haft en justering beträffande livsmedelsposten, skulle den ha inneburit att denna regel utlösts i april månad i stället för i oktober.

Det är mycket möjligt att vi, om vi hade haft tillfälle till rörliga importav-

gifter, vid vissa tillfällen skulle ha kunnat hävda oss bättre mot en tillfällig prissänkning. Det är möjligt att de nuvarande prisgränserna har för stort avstånd mellan sig. Sådana funderingar kommer man fram till, då man betraktar systemet ur en kritisk synvinkel.

Till sist skall jag, herr talman, bara be att få uttala den förhoppningen, att den anda av förståelse för olika synpunkter på jordbrukspolitiken, som ju sedan lång tid tillbaka har varit rådande här, inte skall förminskas framöver. Frågan om ett upprätthållande av en tillfällig inhemsk produktion av livsmedel är ju så pass viktig, att den inte får bli någon partipolitisk prestigefråga. Den världspolitiska situation vi har just nu är ju en ganska verkningsfull bakgrund till ett sådant önskemål.

Jag tror att vi alla är överens om, att det inte hör till de lättlösta problemen, hur vi på längre sikt skall kunna tillförsäkra livsmedelsproduktionens folk en tillfredsställande inkomststandard, samtidigt som produktionen måhända ökar och avsättningstakten minskar. De frågeställningar vi kan komma att ställas inför på längre sikt är väl bl. a. följande. Skall vi kunna uppnå likställighet genom prisförhöjningar i ett avtalssystem ungefär som det nuvarande trots eventuellt vikande utlandspriser och ökade avsättningssvårigheter? Om det inte går frågar man: Är det möjligt att med subventioner över statsbudgeten uppnå önskvärd prisnivå?

Vidare, kan drift- och strukturrationaliseringen drivas så långt, att vi på den vägen når inkomstlikställighet?

Ja, de frågorna får väl stå öppna tills vidare. Vilken väg vi än beträder kommer vi sannolikt till ett läge där vi får svårt att komma vidare. Det visar sig ju inte minst genom herr Hæggloms interpellation och hans anförande här nyss hur svårt det är att dra upp rikt-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningsystem för jordbruket m. m.

linjerna för framtiden. Det är endast några få år sedan herr Hæggbloom talade sig ganska varm för en friare prissättning på jordbruksprodukter. Han blev bönhörd genom det nuvarande prisavtalet, och i dag har samme talare pläderat lika varmt för skyddsåtgärder mot denna fria prisbildning som han själv har begärt. Det är alltså svårt att dra upp riktlinjer på litet längre sikt.

Trots att frågan hur jordbrukspolitiken bäst skall ordnas framöver inte hör till det lättaste är den väl inte omöjlig att lösa, och den måste lösas. Vi kan givetvis ha delade meningar om hur olika detaljer skall utformas, men det viktigaste är att vi kan bli eniga om den stora principfrågan, att en tillräcklig livsmedelsproduktion inte kommer till stånd om den inte ger en mot annan sysselsättning konkurrenskraftig ställning åt såväl den arbetskraft som det kapital, som behövs för densamma.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZEN:

Herr talman! De båda interpellanterna har utöver kommentarerna till interpellationssvaret ägnat sig åt vidare utblickar, och det kanske ger mig anledning att något följa upp resonemanget. Jag vill först och främst gärna säga, att jag är överens med herrar Hæggbloom och Hansson i Skegrie om att jordbruket släpar efter i inkomsthänseende, och det är även utsagt i de båda interpellationssvaren. På den punkten har vi inga delade meningar, och rättvisligen kan man inte heller ha det. Det kan man väl konstatera hur mycket lekman man än må vara.

Men jag tycker att min ärade företrädare i detta ämbete har litet väl stora anspråk när han inte bara begär det erkännandet utan är missbelåten över att inte få besked om *hur stor* inkomstefters-

släpningen är. Jag fattar emellertid herr Hansson i Skegrie så, att han nog i själ och hjärta var införstådd med att det inte skulle tjäna så mycket till att här uteslutande ge sig in på gissningar. Det finns inga besked tillgängliga just nu om hur stor den eftersläpning är, som jordbruket råkat i med hänsyn till pris- och kostnadsutvecklingen i största allmänhet. Jag har menat, att det inte är tillbörligt vare sig mot jordbruket självt eller i övrigt att tillföra den politiska debatten om de jordbruksekonomiska problemen flera gissningar än de som redan varit synliga. Jag tror i stället att man får bekväma sig till att vänta till dess de ansvariga instanserna på ömse håll är färdiga med ett tillfredsställande siffermaterial, som inte bara kan bestyrka vad vi alla vet, att jordbruket släpar efter i inkomsthänseende, utan också så exakt som möjligt redovisar hur stor denna eftersläpning är.

Men en sak som jag därutöver vill understryka är, att man ju inte gärna kan föra denna diskussion med utsikt till framgång utan att samtidigt beakta, att den diskussionen förs under en löpande avtalsperiod, ett avtal som liksom andra avtal bygger på en överenskommelse av ömsesidig karaktär. Denna överenskommelse är inte, herr Hæggbloom, begränsad till vad jordbruksprisutredningens synpunkter innebar, utan den utgör ett formellt avtal med ömsesidiga eftergifter i båda riktningarna, ett avtal mellan producenter och konsumenter på detta område konfirmerat av riksdagen. Även om utslaget hittills så långt man mänskligt att döma kan avgöra har givit en negativ effekt för producentsidan, så lär man likväl svårligen komma ifrån, att avtalsbestämmelserna måste respekteras under en löpande avtalsperiod, i första hand därför att ännu inte de prisskyddande spärregler, som 5- och 6-procentregeln innebär, har trätt i funktion. Vi

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningsystem för jordbruket m. m.

torde på goda grunder veta, att de kommer att göra det, men innan dess och innan man ser vilket utrymme de ger för önskvärda och angelägna prisjusteringar, så tror jag inte att man skall framföra den åsikten, som herr Hæggbloom interpellationsvägen och i sin motion har gjort, att redan nu tidpunkten skulle vara inne att diskutera en ny prisöverenskommelse. En sådan diskussion skulle näppeligen tjäna det — som jag är övertygad om — goda och redbara syfte herr Hæggbloom gjort sig till tolk för. Den skulle famla i luften till dess man säkert kan se vad den eventuella effekten blir av att spärreglerna träder i funktion.

Även om herr Hæggbloom alltså är ledsen över att jag inte tagit hans råd ad notam och redan nu velat ta initiativet till en överläggning om ett nytt prissystem, så kan det inte hjälpas. Jag tror att tidpunkten härför inte är lämplig. Vi måste ha åtskilligt mera av sakmaterial för att kunna bedöma det problemet.

Jag kan naturligtvis utan vidare ge herr Hæggbloom och för övrigt även herr Hansson i Skegrie rätt i att det är besvärligt med de tolkningstvister, som det nuvarande prisavtalet medför. Jag skulle emellertid tro, att det bör vara lättare för de båda direkt berörda parterna att vid sina kontakter komma till klarhet om vad som rättvisligen kan vara den riktiga tolkningen, än det är för oss med våra egna mer eller mindre subjektiva utgångspunkter.

Det var en siffra i herr Hæggblooms anförande, som jag känner mig förpliktad att komplettera. Herr Hæggbloom säger att sänkningen av smörpriset med 1 krona 50 öre per kilo sedan i våras skulle innebära en så stor sänkning som 10—13 öre per timme. Vad herr Hæggbloom emellertid förbigår i detta sammanhang är, att matematiken kanske

inte är så enkel, att man bara skall multiplicera de 59 000 tonen med det sänkta smörpriset på samma kvantitet. Till det måste man nämligen lägga den ökning av konsumtionen, som jordbruksnämnden beräknar skall uppgå till ungefär 30 procent, vilket omräknat betyder ungefär 18 000 ton, som i så fall kommer att betinga ett pris, som är ungefär 2 kronor 18 öre högre än det exportpris som man, under förutsättning att smörkonsumtionen icke hade ökat, i bästa fall skulle ha fått ut för en långt större kvantitet. Tar man hänsyn till att det i stället för 59 000 ton rör sig om 75—77 000 ton till ett för 30 procent av den kvantiteten högre pris än vad exporten ger, blir inte inkomstbortfallet av den storleksordning herr Hæggbloom gör gällande. Jag förnekar dock inte ett ögonblick, att det ändå är en avsevärd inkomstreduktion.

Herr Hansson i Skegrie förklarar sig ha önskat en objektiv redovisning av inkomsteftersläpningen. Jag har redan sagt att dessa siffror inte är tillgängliga. Ingen av de instanser, som sysslar med de tre undersökningsinstrument som här måste tillgripas, är färdiga med sina undersökningar. Det slutliga resultatet av en sammanföring av alla dessa tre undersökningar beräknar jordbruksnämnden ha färdigt först när pridförhandlingarna vid den nuvarande avtalsperiodens utgång skall börja. På grund av det särskilda läge som vi har hamnat i har emellertid jordbruksnämnden intensifierat sina undersökningar, och personligen vill jag uttala en mycket varm förhoppning om att de undersökningarna snart nog skall leda till resultat.

Herr Hansson i Skegrie hade vidare önskat ett klarare besked på frågan om vilket omdöme jag anser bör åsättas den bristande tryggheten i det nuvarande prissystemet. Herr Hansson var miss-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningsssystem för jordbruket m. m.

belåten över att det inte blev ja eller nej. Jag trodde ändå att herr Hansson skulle uppskatta ett mera korrekt besked än vad ett enkelt ja eller nej skulle vara. Även på detta område förhåller det sig nämligen så, att vi inte är på det klara med hur dessa spärregler i själva verket kommer att slå ut och vilka andra kombinationer man måste göra. För att man skall kunna veta om och i vad mån dessa spärregler är ineffektiva bör de rimligtvis ha trätt i funktion. Därför blir mitt svar på den punkten bara en upprepning av vad jag tillät mig säga i interpellationssvaret.

Herr talman! Utöver dessa små kommentarer till de inlägg, som de båda interpellanterna har gjort, finner jag anledning att framföra några mera allmänna synpunkter med anledning av de utvecklingar herrar Hægglom och Hansson i Skegrie gjort i sina anföranden.

Jag skulle gärna vilja stryka under vad som sagts i anförandena av interpellanterna, att den svenska jordbruksproduktionen inte har ökat i omfattning på sådant sätt, att vi däri kan finna orsakerna till den nuvarande över-skottskrisen. Detta är riktigt. Det visar sig i stället, att under 1950-talet har jordbruksproduktionen inte varit stadd i ökning. Under 1940-talet visade det sig att produktionsstegringen höll sig vid ungefär 1 procent årligen i medeltal och under mellankrigsåren uppgick ökningen till ungefär 2,5 procent per år. Orsakerna till utvecklingen är att finna dels i minskningen av arbetskraftsvolymen vid jordbruket, dels i den mycket intensiva mekaniseringen och slutligen i den fortgående reduceringen av åkerarealen.

Allt stegrade svårigheter skulle föreligga i fråga om möjligheterna att exportera svenska jordbruksvaror förut-sågs för mycket länge sedan.

Jag hoppas att det är begripligt, om

jag är angelägen säga, att frågan om avsättningssvårigheterna icke har uppmärksammats först under de senaste månaderna eller från förra hösten, utan att tvärtom flera ansvariga instanser mycket tidigt varnade för en situation av det slag som nu inträtt. Frågan uppmärksammades först och främst av 1942 års stora jordbruksutredning. Vidare uppmärksammades den av 1947 års riksdag, som ju fattade det stora principbeslut, vars riktlinjer vi fortfarande bör vara angelägna om att följa när det gäller strävandena att uppnå eller bibehålla inkomstlikställighet för jordbruksnäringens utövare i förhållande till andra grupper. Frågan uppmärksammades även av 1954 års jordbruksprisutredning, som kraftigt underströk hur stora riskerna var för en situation, där övriga länders försörjningsmöjligheter på jordbruksområdet skulle ha avsevärt förbättrats, vilket i sin tur skulle kunna medföra betydande svårigheter att vinna avsättning för en alltför stor svensk jordbruksproduktion.

Det är beklagligt att vi allesammans, som biträdde 1955 och 1956 års beslut, den gången inte tillräckligt uppmärksammade dessa varningsord och att vi inte var beredda att förbereda de mer långsiktiga åtgärder, som skulle kunna behövas för en så smidig produktionsanpassning som möjligt. Och det är så mycket mer beklagligt som det nuvarande prissystemet — såsom herr Hægglom och herr Hansson i Skegrie här tidigare sagt — i princip är avsett att anknytas till en friare marknad utanför våra egna gränser och man därför inte bara prismässigt utan även produktionsmässigt bör beakta utvecklingen utomlands.

Naturligtvis tjänar det inte så mycket till att nu komma med förebräelser härvidlag, men när jag ändå velat erinra om vad som sades 1942, 1947, 1954, 1955

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningsystem för jordbruket m. m.

och 1956, är det därför att det förefaller, som om man i den mer primitiva debatten om de aktuella svårigheterna skulle offra åt den vanföreställningen, att jordbrukets överskottskris endast är av dagens datum. Det har under diskussionerna om smörfrågan fällt många hårda ord — i båda riktningarna, det är jag övertygad om — men det som kanske framför allt förtjänar uppmärksammas är, att man från visst håll velat inbilla opinionen, att det skulle föreligga ett regelrätt brott från statsmakternas sida mot de bestämmelser det nuvarande prisavtalet innebär. Med undantag av ett enda särfall har jag dess bättre inte här i kammaren eller medkammaren hört representativa förespråkare för jordbruksintressen, alltså de sakkunniga på området, använda detta uttryck. Det måste också vara till lika liten nytta för jordbruksnäringsens egna utövare som för samhället i stort, att man överdimensionerar det som man vill uppfatta som motsättningar. I själva verket ligger ju inte dessa motsättningar på sakplanet, utan det gäller endast medlen, vägarna att tillgodose de rättfärdiga och riktiga syften som 1947 års principbeslut ville främja.

Nu är det emellertid inte bara prismässiga och konjunkturella orsaker utan kanske mest strukturella orsaker till att den nuvarande krisen har fått den omfattning och det djup som den har. Svårigheterna accentueras alldeles särskilt av att överskottsproduktionen i så hög grad är bunden till mjölk- och mejeriprodukter. I det avseendet är, såsom givetvis de flesta här i kammaren väl vet, problematiken densamma för oss i Sverige som i övriga europeiska länder. I åtskilliga länder är jordbrukets struktur sådan, att man måste riskera att avsättningssvårigheterna härvidlag kommer att bestå un-

der ganska lång tid framåt, även om det tidvis skett vissa förbättringar av avsättningsförhållandena. FAO har nu lämnat rekommendationer beträffande vissa utvägar att begränsa smörproduktionen. Vi inom den svenska regeringen har ansett, att de aktuella avsättningsproblemen på mjölk- och smörproduktionens område borde föranleda internationella överläggningar och att man om möjligt också borde försöka lösa dessa problem genom gemensamma överläggningar mellan export- och avnämarländerna. På måndag och tisdag i nästa vecka kommer en del av hithörande problem att diskuteras vid OEEC:s ministermöte. Vilka resultaten härav kan bli kan man inte nu med någon bestämdhet uttala sig om.

Det har här i debatten — jag vill trots allt föra det på tal — hävdats, att det skulle finnas möjlighet för oss att öka vår avsättning av smör vid sidan av våra traditionella avsättningsmarknader, som nu praktiskt taget krympt ihop till den engelska, och att detta skulle kunna ske även via den internationella hjälpverksamheten. I såväl den här föreliggande propositionen som utskottsutlåtandet har redovisats orsakerna till att dessa möjligheter tyvärr är mycket begränsade.

Det förutsätter delvis nya produktionsmedel, framför allt i fråga om torr mjölk och i alldeles särskilt hög grad beträffande smörolja, men det är samtidigt och i främsta rummet en kostnadsfråga. Det gör att man inte kan hoppas på så stora resultat.

Vad som bör in i bilden när man bedömer dessa spörsmål är frågan: Vilken grad av beroende och av stöd — med andra ord av trygghet — bör jordbruket självt anse sig mest betjänt av? Jag har tillåtit mig att ett par gånger ta upp denna fråga till allmän debatt. Jag tror att man måste ha klart för sig

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

att detta är en fråga om avvägning mellan tryggheten och friheten, här liksom i de flesta andra avseenden. Jag har uttryckt den förmodan, att det med den styrka och den insikt, som jordbrukets fackliga och ekonomiska organisationer visat sig besitta på detta område, måhända torde vara lyckligast, att man inte med statens befattning med jordbruket förenar alltför mycket av detaljföreskrifter och detaljregleringar utan överlåter åt jordbrukets organisationer att som hittills svara för den saken.

Vill man ändå — och det kan givetvis inte bortses från i sammanhanget — ta de särskilda hänsyn, som herr Hansson i Skegrie förde på tal, till beredskapssynpunkterna och annat, är det alldeles givet, att statsmakterna inte kan betrakta jordbruket som vilken annan gren av näringslivet som helst. Detta utesluter inte i sin tur, att principiellt vägledande för den framtida jordbrukspolitiken måste vara, att den är näringspolitiskt grundad, så långt detta låter sig göras, och förbunden med de former av gränsskydd och de spärregler, även i kommande prisavtal, som kan vara påkallade av motsvarande utveckling inom andra länder.

Nästa sida av den framtida jordbrukspolitiken är, att man aldrig befrias från den självklara omsorg och ambition, som måste ligga i ett aktivt utformat stöd — också fortsättningsvis av övergångskaraktär — till småbruket i vårt land. Den strukturrationalisering, som pågår och som måste fullföljas, får självfallet ske på ett så socialt varsamt sätt, att man undviker de svåraste negativa verkningarna, som man på många håll inom småbrukarvärlden är rädd för.

Herr talman! Till dessa mycket summariska sammanfattningar skulle jag till sist vilja foga, att jag delar herr

Hansson i Skegrie mening, att de svåra och bekymmersamma problem, som det svenska jordbruket otvivelaktigt befinner sig inför liksom åtskilliga yrkesutövare inom samma näring i andra länder, är en hela samhällets angelägenhet. Jag tror, att det är av utomordentlig vikt, att dessa problem måtte finna sin lösning i ömsesidig förståelse mellan de olika intressen, som bryter sig i en måhända — om jag knyter an till de aktuella meningsskiljaktigheterna — väl affekterad debatt kring vissa frågeställningar. Det väsentliga inte minst för jordbruksnäringens egna utövare måste vara att se till att man får samlande lösningar mellan olika intressegrupper.

Herr HÆGGBLUM (h) kort genmäle:

Herr talman! Till jordbruksminister Netzéns anförande skall jag be att få knyta ett par reflexioner.

I mina beräkningar av inkomstminskningen per arbetstimme redovisade jag siffermaterialet fullt på det klara med att man, om man inte gör det, kan bli beskylld för att ha räknat fel. Herr Netzén redovisade en annan beräkningsgrund, som naturligtvis inte ger på öret samma resultat men dock visar samma tendens.

Med anledning av vad jordbruksministern sedan anförde om att vi inte gärna kunde börja resonera om omprövning så länge avtalet gällde vill jag framhålla, att jag är medveten om att jordbrukets organisationer, som slutit avtalet, inte kan komma och säga: »Vi vill ha det ändrat, därför att det varit oss till nackdel», lika litet som det passat att staten, om avtalet missgynnat den, hade sagt: »Vi vill ha detta avtal ändrat därför att det varit till vår nackdel». Om staten finner, att avtalet inte fyller sitt syfte, tycker jag emellertid, att vi inte behöver hålla så oerhört

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

hårt på de rent juridiska formaliteterna att vi inte kan säga: »När inte syftet uppnås, låt oss då resonera om vi kan komma fram till ett bättre resultat».

För att ta en bild från dagspressen kastade jag bollen till herr Netzén i fråga om att ta initiativet till en allmän överläggning om jordbrukspolitik. Jag kan inte tänka mig hur man från politiskt håll skall få vara med vid sådana överläggningar, om inte jordbruksministern är initiativtagare. Inte kan vi bjuda landets jordbruksminister att sätta sig ned tillsammans med oss arma fariséer och syndare under annan ledning än hans egen för att diskutera detta problem. På 1930-talet var jag för min del med om åtskilliga konferenser i jordbruksdepartementet om jordbruksspörsmål, då statsrådet var inbjudare och ledare. Jag tycker inte det hade varit fel om jordbruksministern hade funderat på den saken. I den intervju med herr Edblom som jag har läst upp finns dock en liten stråle av hopp. Han hade blivit tillfrågad om han själv ville ta initiativ. Han svarade, att han inte var beredd att säga någonting om den saken men antingen han eller någon annan skulle ta kontakt från jordbrukets sida. Men då blir det sannolikt kontakt med intresseorganisationerna och inte med riksdagsgrupperna, vilkas deltagande i överläggningarna säkert skulle vara av mycket stort värde.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår mycket väl — och det har jag också sagt — den försiktighet varmed statsrådet svarat på de frågor jag framställt, även om jag tycker att det skulle ha varit klädsamt med litet mera öppen hjärtighet. En sådan skulle nog ha varit möjlig också här, ty om inte annat skulle vi genom fram-

räkning av de resultat som finns ha kunnat få en något så när god bild av läget. Felet är att siffrorna inte är offentliga. Det respekterar vi båda och det tillhör ingen av oss att publicera siffrorna.

Huvudsyftet med min interpellation var att få klarlagt, huruvida det är berättigat att såsom nu sker i den allmänna debatten dels kritisera subventionerna till jordbruket och dels anmärka på att vi skulle ha höga jordbrukspriser i vårt land. Jag vill slå fast vad jag sade förut, att det är felaktigt att inte redogöra för hur det egentligen ligger till på dessa två punkter.

När jag frågade om 5- och 6-procent-reglernas effektivitet, förstod jag mycket väl att det är en viss risk för statsrådet att bekänna kort. Man har nog på de flesta håll den uppfattningen, att dessa regler är behäftade med vissa felaktigheter och svagheter. Jag vill särskilt peka på en olägenhet. Jag tror att ett av de största bekymren vi har just nu är hur vi skall gå till väga för att täcka det sannolikt ganska betydande inkomstbortfall, som uppstår när 6-procentregeln kommer att utlösas. Hade vi haft spärregler som hastigare bragtes i funktion hade det naturligtvis varit lättare att återställa prisnivån.

Statsrådet menade att det gällde att göra en avvägning mellan trygghet och frihet. Med den ökade produktionen och den minskade konsumtionen och över huvud taget ändrade konsumtionsvanor är detta självklart ett ytterligt delikat spørsmål. Så mycket är vi nog klara över nu, som att vi 1955 köpte friheten på trygghetens bekostnad och att vi måste söka rättelse i det avseendet.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Herr Hægblom tycker att om staten finner att ett avtal inte

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningsystem för jordbruket m. m.

längre fyller sina syften så bör vi inte låta hindra oss av formella skäl att ta itu med frågan. Men herr Hæggbloom vet mycket väl, att det inte är fråga om ett ensidigt åtagande. Producenter och konsumenter har träffat ett avtal, som förutsätter vissa risker och chanser på båda håll. Skulle den principen knäsat- tas, att ett avtal sätts ur spel på så lösa grunder, skulle respekten för själva avtalsystemet gå förlorad. Det skulle nog ingen vinna på, allra minst som vi för närvarande inte har det siffermaterial framräknat, som talar om för oss inte bara att det förekommer en inkomstef- tersläpning för jordbruket utan också hur stor denna är. Det är en så viktig detalj, att detta siffermaterial måste av- vaktas.

Sådana konferenser som herr Hæg- blom talade om förekommer fortfarande i departementet. Jag skall skriva mig till minnes, att jag vid tillfälle liksom mina företrädare bör anlita herr Hæg- bloms sakkunskap.

Herr Hansson i Skegrie tycker fort- farande, att jag är alltför försiktig och att större öppenhet hade varit att rekommendera för att belysa inkomstef- tersläpningen. Nej, herr Hansson i Skeg- rie. Jag har i varje fall inte varit försik- tigare än mina företrädare i liknande situationer skulle ha varit, och min för- siktighet kommer inte av brist på öppen- hjärtighet utan föranledes av risken att lämna vilseledande uppgifter, allden- stund det inte bara är så, att materialet icke är offentligt, utan materialet icke heller har försetts med alla de tillägg och korrigeringar som är nödvändiga för den slutliga bedömningen.

Herr Hansson säger vidare helt riktigt, att 5- och 6-procentreglerna icke ger ef- fektivt skydd. Framför allt visar det sig, såsom förutsatts redan i gällande pris- avtal, att det blir en eftersläpning. Ex- empelvis 6-procentregelns mekanism

för automatiskt detta med sig. Under så exceptionella förhållanden som prisut- vecklingen har framkallat under de se- naste månaderna framträder enbart de negativa sidorna av 6-procentregeln. Detta är vi helt överens om, herr Hans- son, men vi måste ju ändå veta, innan vi kan påstå att dessa regler inte ger till- räckligt skydd, i vilket avseende och i vilken utsträckning dessa spärregler fungerar otillfredsställande för det pris- skydd, som de båda är avsedda att tjäna. På den punkten är vi ännu inte framme vid en säker bedömning.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! I ett av sina anföran- den här framhöll jordbruksministern, att man rätt länge hade befarat ett över- skott på jordbruksprodukter här i lan- det. Redan på 1940-talet — sade han — trodde man att det skulle komma att bli ett överskott. Den uppgiften är ju rik- tigt. Att det inte blivit några egentliga svårigheter på detta område beror väl framför allt på att produktionen har minskat, särskilt då av mjölk och mjölk- produkter. Detta om den långsiktiga frågan.

Nu har vi ju fått ett akut svårighetslä- ge, uppkommet främst därför att en del främmande länder inte vill köpa smör av oss. Åtskilliga marknader är i dag helt stängda och andra marknader, t. ex. den engelska, starkt begränsade. Jag tyc- ker nog att man i den situationen inte varit tillräckligt intresserad från rege- ringens sida av att vidta alla de åtgär- der, som kan vara tillräckligt effektiva för att klara dessa svårigheter i fråga om avsättningen och därmed förenade in- komstminskningar.

Det går inte att hänvisa till dagens la- gerhållning o. s. v. Alla vet vi att när man gör upp en balansräkning baserad på den nuvarande produktionen och

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsytats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

möjligheterna att förbruka smör i nuvarande spänningssituation mellan smör och margarin, kommer man ändå fram till ett överskott. Frågan är var vi skall placera detta överskott, herr jordbruksminister. Man kan naturligtvis inte bara peka på mera långsiktiga åtgärder för en minskning av produktionen. Hur nödvändiga dessa än kan vara verkar de inte alls på kort sikt utan fordrar en inte så liten tidrymd för att det skall bli någon mera nämnvärd effekt.

Herr HÆGGBLUM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka för den där vänliga inbjudan från jordbruksministerns sida. Med internationellt föredöme vill jag emellertid förutskicka, att jag skulle ha lust att räkna upp vilka som skall följa med av bryllingarna och halvkusinerna i de andra oppositionspartierna. Jag håller mycket styvt på att det skall bli en allsidig representation från de olika partierna.

I anledning av att jordbruksministern tryckte så hårt på att många parter hade slutit avtalet vill jag understryka, att jag väl ändå ganska tydligt poängterade min önskan om att jordbruksministern skulle kalla alla tänkbara berörda parter till överläggningar. Det var inte meningen, att man på något sätt skulle utesluta konsumentrepresentanter. Jag har en känsla att vi behöver överläggningar under en klok, bra och lämplig ledning och mellan alla dem, som nu går och bär på olika uppfattningar om hur jordbrukets svårigheter skall lösas.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Till herr Hæggbloom vill jag endast säga, att vi inte måtte förstå varandra alldeles riktigt. Jag nöjde mig med att hänvisa till att detta i första

hand är ett avtal mellan producenter och konsumenter och inte — åtminstone inte i bokstavlig mening — ett avtal där de politiska partierna som sådana är inkopplade i bilden. Jag har den största respekt för herr Hæggblooms ambitioner i detta stycke. Alldenstund överläggningar och kontakter kommer att tas — senast i september månad, kanske tidigare — mellan de egentliga partiföreträdarna, såväl producenternas som konsumenternas företrädare, vore det ändå en tämligen överflödig gest att vid detta tillfälle effektuera det Hjalmarsonska förslaget.

Herr Hedlund tyckte inte att regeringen tillräckligt hade uppmärksammat svårigheterna i det akuta krisläget — svårigheterna med att finna avsättning för det smör vi har. Är detta så alldeles säkert, herr Hedlund? Om vi skulle titta på siffrorna är jag inte övertygad om att de farhågor herr Hedlund antydde har så värst stor grund för sig. Det finns olika siffror att peka på här och därför önskar jag, herr talman, nämna några. De är inte exakta — jag är ledsn för det — men de är mer eller mindre sannolika. Om det visar sig att vår konsumtion inom landet 1957 var 59 000 ton och att man för 1958/59 kan utgå från en 30-procentig ökning, så skulle detta innebära en hemmaförbrukning av 80 000 ton, varvid i denna siffra inkluderas det prisrabatterade smöret till de allmänna inrättningarna. Om vi räknar med att vi inte kan avyttra mera till England än de 8 000 ton — i bästa fall 8 500 ton — som kvoteringen givit besked om, är vi uppe i en siffra som börjar närma sig prognosen för smörproduktionens storlek under innevarande år. Dessutom finns det — detta har varit synligt i pressen så jag bekantgör ingen hemlighet och begår ingen indiskretion genom att säga det — för närvarande utsikter till ytterligare ex-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

port utöver den som är kvoterad på England. Även i sämsta fall, för den händelse att smörproduktionen för innevarande år skulle bli större än eller lika stor som den varit under det senaste året, skulle vi högst behöva räkna med ett överskott på 3 000 ton; i annat fall, om smörproduktionen enligt den mest sannolika prognosen påverkas av att vi befinner oss i denna avsättningskris och därför stannar vid 87 700 ton, skulle det inte finnas något ytterligare avsättningsbehov för den svenska smörproduktionen.

Jag medger att det gäller kortsiktiga åtgärder och att vi har en osäkerhetsmarginal, men vid det senaste ministermötet i OEEC för någon månad sedan antydde, att vi kunde ha nått bottenläget och att kurvan nu rimligtvis borde kunna peka uppåt igen. Därför är risken för några betydande överskott även i sämsta fall mycket ringa.

Herr PETERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Efter denna långa interpellationsdebatt kanske vi får börja med debatten om utskottets utlåtande. Nu har ett par timmar gått av den tid som vi hade tänkt att vi skulle kunna utnyttja, men det är ingenting att göra åt detta.

Jag ber, herr talman, att först få erinra om ett par debatter i smörfrågan som vi hade vid vårriksdagens slutspurt, nämligen en remissdebatt den 18 april och sedan en debatt före beslutet den 25 april. Vi diskuterade då avsättningssvårigheterna för smör, och man kunde därvid konstatera en skarp motsättning mellan regeringspartiet och partierna utanför regeringen. Jag vet inte om man kan säga att dessa motsättningar fortfarande är för handen, men jag skulle nästan tro att de finns kvar.

Den första debatten, remissdebatten,

kom till därför att centerpartiet hade avgivit en motion angående avsättningen av smör. Motionen grundade sig på förhandlingsdelegationens förslag om att jordbruket självt skulle sänka smörpriset med kr. 1:50 och att margarinpriset samtidigt skulle höjas med 50 öre. I remissdebatten gjorde jordbruksminister Netzen ett ganska fränt framträdande och han ackompanjerades alldeles utmärkt av förre jordbruksministern Sköld. De menade att det förslag som då framlagts inte kunde lösa problemet om smöröverskottet utan att det måste andra åtgärder till.

Efter vår motion kom det motioner också från de övriga partierna. Regeringspartiet hade också en motion, som kanhända i princip kan sägas ha gått på samma linje som vår, men det var ändå den stora skillnaden, att socialdemokraterna föreslog en subvention av smörpriset på 50 öre i stället för margarinaccisen.

Nu har vi sett resultatet. Det har blivit en ökning av smörkonsumtionen på 30 procent. Vi hörde att jordbruksminister Netzen tyckte att detta är en bra lösning, och han sade nu senast, att vi kanhända tack vare detta får full avsättning för vårt smöröverskott. Jag vill då säga till jordbruksministern, att detta resultat inte kan tillskrivas regeringens åtgärd utan får tillskrivas den motion som aktualiserade frågan. Om inte denna motion hade lagts fram, hade väl ingenting alls gjorts åt saken.

Nu säger jordbruksministern i propositionen, att vi har en överproduktion på jordbrukets område. Ja, har vi det egentligen? Jag ifrågasätter det starkt. Vi tycker kanhända att vi har ganska mycket mat i vårt land, men blickar vi aldrig så litet utanför våra gränser, ser det annorlunda ut. I Indien t. ex. finns det över 200 miljoner människor som svälter.

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsytats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

Vidare vill jag understryka vad som sagts tidigare i dag, att vi måste ha en beredskapsproduktion såsom vi har haft i många år och som man har i Västtyskland, Frankrike, Belgien, England och många andra europeiska länder. Och vi bör också — det har också understrukits tidigare i dag — tänka på hur det spända läge som nu råder ute i världen kan komma att utveckla sig. Vi har säkert all anledning att tänka inte bara på vårt militära försvar utan också på vårt inre försvar, och vi kan inte komma ifrån att vår försörjning med livsmedel därvidlag är av allra största betydelse.

Jordbruksministern citerar i propositionen ett uttalande från 1955 års proposition, som framlades av dåvarande jordbruksministern Norup, att en begränsning av jordbruksproduktionen kunde bli påkallad för att undvika ett produktionsöverskott. Han pekade vidare på att det står i nämnda uttalande, att en fortskridande yttre rationalisering av vårt jordbruk bör åstadkommas och möjligheter att överföra sämre jordbruksjord till skogsmark skapas. Jag känner inte till att det finns olika uppfattningar om dessa långsiktiga åtgärder, utan vi är nog överens om att man så småningom får företaga något i dessa avseenden.

Statsrådet har ju i annat sammanhang pekat på att vi har för många kor. Han har sagt vid vissa tillfällen, att vi har 200 000 kor för mycket och att det kunde vara anledning att vidta åtgärder för att successivt minska antalet. Jag tror att det finns anledning att härvidlag skynda långsamt. Det är möjligt att vi kan behöva dessa kor, och jag skulle tro att läget på mjölkproduktionens område med den prissättning som där förekommer nu är sådant, att det kan vara fara för att utvecklingen i detta fall går fortare än som anses önskvärt.

Vidare säger statsrådet i sin proposition, att enligt hans uppfattning har den väg som valts — att minska prisspänningen mellan smör och margarin, vilket samtidigt har inneburit en betydande sänkning av matfettskostnaderna utan att därigenom jordbrukets inkomststandard har försämrats — såväl av ekonomiska som psykologiska skäl starkt bidragit till det goda resultat för smöravsättningen, som de på prisområdet vidtagna åtgärderna har medfört.

Detta påstående, att jordbrukarnas inkomster inte skulle ha försämrats, vill jag bestämt protestera mot. Att jordbrukarnas inkomster har avsevärt försämrats bör det inte råda något tvivel om, och jag tycker att jordbruksminister Netzén i dag också har erkänt det här i kammaren.

Det kan inte vara ur vägen att man också från utskottets sida erinrar om vad riksdagen förut har uttalat angående jordbrukets prisnivå. I riksdagsbesluten såväl 1947 som 1955 och 1956 har det understrukits, att jordbruket som näring skall vara jämfällt med andra jämförbara yrken. Låt mig ett ögonblick stanna vid 1947 års riksdagsbeslut! Dåvarande jordbruksminister Sköld framhöll på flera ställen i propositionen, att jordbrukarna skulle ha tillfredsställande inkomster och att statsmakterna borde vara beredda att vid sidan om rationaliseringen vidta åtgärder för att tillgodose detta önskemål. Herr Hægglom har tidigare i dag citerat herr Sköld och sagt, att detta uttalande av dåvarande jordbruksminister Sköld kan betecknas som en jordbrukets Höga visa. Ja, jag kan gärna instämma i den karakteristiken.

Det heter vidare i samma proposition, att det torde vara nödvändigt att av beredskapsskäl under normala förhållanden uppehålla en produktion av den storlek som erfordras för tryggande

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

av landets försörjning i en avspärrningssituation, även om en dylik produktion rent ekonomiskt sett ej skulle vara konkurrenskraftig i förhållande till utlandets. Ja, det är så sant som det är sagt, och det är kanske i dag sannare än det någonsin har varit.

I fråga om matfettförsörjningen sade herr Sköld i samma proposition, att eftersom verkningarna av gränsskyddet ur konsumenternas synpunkt blir mest påtagliga i fråga om kostnaderna för matfettförsörjningen, borde marginalen inom detta område av hänsyn till konsumenternas intressen vara så vid, att den lämnade ett tillräckligt utrymme för konsumtion av billigare matfett än smör.

Den kommitté som hade arbetat med frågan hade räknat med att vi skulle ha utrymme för en margarinkonsumtion om cirka 40 000 ton. Herr Sköld menade, att det kanske kunde finnas utrymme för en större kvantitet. Han anförde sålunda, att det icke var möjligt att exakt ange vad denna linje kunde komma att innebära i fråga om storleken av de margarinkvantiteter för vilka avsättningsutrymme de närmaste åren komme att finnas här i landet. Med hänsyn särskilt till den ökning av matfettkonsumtionen, som kunde beräknas uppkomma vid ett slopande av dåvarande ransoneringssystem, syntes det dock sannolikt att, även om export av smör ej förekom, utrymme komme att finnas för en margarinkonsumtion som vore större än jordbrukskommissionens angivna minimikvantitet, och skulle export av smör kunna ske till ett med den inhemska marknaden konkurrerande pris, kunde denna margarinkonsumtion ökas ytterligare.

Det särskilda utskott som behandlade denna proposition anförde liknande synpunkter, och såvitt man kan finna gick också beslutet i denna riktning.

Nu har emellertid läget ytterligare skärpts, och riksdagens beslut har också skärpts. I 1956 års beslut står det sålunda, att statsmakterna skulle med alla till buds stående medel se till att det fanns utrymme för avsättning av smör. Såsom har sagts i debatten tidigare i dag konstruerades också ett nytt pris-system med s. k. mittpriser. Enligt 1956 års riksdagsbeslut skulle mittpriset för smör vara 6:35 per kilogram, den övre prisgränsen 7:35 och den nedre prisgränsen 6:10. Nu har 5-procentregeln delvis utlösts, varför mittpriset för närvarande är 6:67, den övre prisgränsen 7:72 och den nedre 6:41. Det ligger alltså så till, att jordbruket vore berättigat att för närvarande få minst 6:41 per kilogram för smör, men den avräkning som jordbruket nu får för smör är ungefär 2 kronor lägre, eller 4:35. Det är riktigt som jordbruksministern framhåller, att man skall lägga till litet andra regleringspengar i detta fall, men enligt riksdagens beslut i april skulle jordbruket sänka priset med 1:50 och staten subventionera med 50 öre. Vidare har mejeriorganisationen SMR beslutat om uttagande av s. k. mjölkavgift med 2 öre per kilogram på all mjölk. Detta har fört med sig, att mejeriorganisationerna får förskottera en hel del smörlikvider.

Jag ber här att få passa på tillfället att fråga statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, om han har observerat att mejeriföreningarna får lämna förskott på mjölklikvider och därigenom måste ligga ute med stora belopp, vilket förorsakar ränteförluster.

Har jordbruksministern observerat detta? I så fall vill jag fråga, om jordbruksministern vill se till att mejeriorganisationerna får tillgång till regleringsmedel i tillräcklig omfattning, så att de i rätt tid kan utbetala mejerilikviderna.

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsytats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

Efter detta allmänna resonemang skall jag övergå till utskottets redovisning. Vi trodde nog att det provisorium vi antog i april månad i år skulle gälla på försök under tre månader, och vi väntade att regeringen vid denna sommarriksdag skulle komma med ett annat förslag. Så har emellertid inte skett. Vad regeringen här kommit med är praktiskt taget samma provisorium som förut, vilket nu skall gälla ytterligare fyra månader.

Utskottet säger att den försöksperiod, varunder subventioneringen i kombination med den skedda prissänkningen bör prövas som medel att vidga avsättningsutrymmet för smör nu väsentligt förlänges, med påföljd att resultatet blir mera vägvisande. Detta skulle ej bli fallet, säger utskottet, om i överensstämmelse med framförda motionsyrkanden subventioneringen omedelbart slopades och margarinet höjdes. Det skulle enligt utskottets mening icke medföra någon påtaglig förbättring för jordbrukets folk. Regeringen och utskottet menar nu, att vi skall använda den tidigare metodiken även framdeles. Men hur länge skall vi göra det? Och när kan vi vänta oss ett realistiskt förslag i detta stycke? Jag tycker nog det hade varit bättre, om vi hade gått den andra vägen, som jag förut angav.

Sedan tror ju alla — även jordbruksminister Netzén — att den s. k. 6-procentregeln kommer att träda i funktion i september månad. Då skall alltsammans återföras till mittprinsnivån. Ja, jag hoppas verkligen regeringen ser till att så också blir fallet. Det i detta sammanhang använda uttrycket »med alla till buds stående medel» har vi ännu inte sett mycket av i praktiken.

Vi har i vår motion och i vår till utskottets utlåtande fogade reservation yrkat, att man skall försöka åstadkomma en begränsning av margarinkonsumtionen till 80 000 ton i stället för de 40 000

ton man uttalade sig för 1947. Vi menar, att om vi fördubblar sistnämnda kvantitet — vi konsumerar för närvarande 120 000 ton — så skulle detta betyda mycket för avsättningen av smör på hemmamarknaden. Vi har här hört, att jordbruksministern själv är mycket hoppfull beträffande avsättningen av smör, och det är ju gott och väl, men ett faktum är ju att exportmarknaden har krympt i och med att England minskat sin smörimport från Sverige. Det är väl också mycket osäkert om avsättningsförhållandena för smör verkligen är så bra som herr statsrådet tror. Men om så är, skall vi givetvis vara glada för det.

På tal om att begränsa margarinkonsumtionen till 80 000 ton kan jag inte underlåta att här beröra vad som säges i högerns reservation, nämligen att en begränsning av margarinkonsumtionen till en bestämd maximikvantitet icke kan genomföras utan ransonering. Det där förstår jag inte. Under de tio år man talat om en begränsning av margarinkonsumtionen till 40 000 ton — det var 1942 års jordbrukskommittés förslag — har det aldrig varit tal om ransonering. Herr Sköld sade också i sin proposition 1947, att sedan ransoneringen på smör slopats bör margarinkonsumtionen kunna fastställas till 40 000 ton. Visserligen menade herr Sköld att det fanns utrymme för större kvantiteter, men någon ransonering var det aldrig tal om.

I anslutning till 1947 års beslut bör, säger högerreservanterna, jordbruket beredas avsättningsskydd för den smörproduktion som kan frambringas med inhemska fodermedel och sådana importerade fodermedel som erfordras för att uppnå balans i foderstaten. Är inte detta också ransonering? Jag kan då inte finna annat.

Även beträffande anslaget till lantbruksnämnderna har högern nyligen avgivit en reservation, i vilken man helt

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

frankt yrkat på en nedskärning av anslaget med 800 000 kronor. Hur skall den nedskärningen kunna göras utan att resultatet blir en ransonering, i detta fall av personal? Detta uttryck från högerns sida får väl snarast betecknas som olycksfall i arbete. På annat sätt kan det inte förklaras.

Vad angår konkurrensen mellan smör och margarin får man väl heller inte glömma, att margarinet är en importprodukt, och vi brukar ju här i landet slå vakt om den inhemska produktionen. Vi vill också gärna att de arbetstillfällen som finns förbehålles våra egna arbetare. Men här har vi nu en produkt, som till 80 procent eller mera är av utländsk råvara, och då kan det väl inte vara oriktigt att försöka begränsa konsumtionen av margarin.

När det gäller avsättning för smöret har vi från centerpartiets sida yrkat att staten skulle medverka till den forskning för framställning av s. k. smörolja, som man i så fall har möjlighet att exportera. Som alla vet bedrivs denna forskningsverksamhet från SMR:s sida. Det har tillsatts en expertkommitté som bedriver denna forskningsverksamhet. Utskottet går emot detta vårt förslag med den motiveringen att det föreligger praktiska hinder för statlig medverkan vid ett så omfattande forskningsarbete som i motionen avses. Denna motivering tycker jag låter underlig. SMR har anvisat 1 miljon kronor för detta ändamål, och det hör väl inte vara orimligt, att staten bidrar till forskningsverksamheten med ett belopp tillsammans med SMR. Det måtte väl vara en statlig angelägenhet lika väl som en angelägenhet för mejerierorganisationen om vi på ett eller annat sätt kunde få en bättre avsättning för överskottsmöret.

Nu har vi emellertid inte yrkat på någon ändring av regeringens förslag. Vi har inte gått emot att denna subvention

på 50 öre fortsätter i fyra månader till. Vi godtar resonemanget att det kan vara vanskligt i det läge som nu råder att höja smörpriset. Men vi anser samtidigt att man kunde höja margarinaccisen med 50 öre. Därigenom skulle prisspänningen mellan smör och margarin minska med 50 öre och således bli 1:50 i stället för 2 kronor. Jag kan inte se annat än att detta med det läge som nu råder på smörmarknaden skulle vara berättigat.

Vidare anser vi att det borde föreligga fullmakt för Kungl. Maj:t att — om det skulle visa sig att de avsedda åtgärderna inte skulle ge det ökade avsättningsutrymme för smör som är erforderligt — vidtaga ytterligare åtgärder på området.

Dessutom har vi ansett att den punktskatt på 20 öre på socker, som riksdagen beviljade i vintras, borde upphöra. Där har vi samma yrkande som högern. Det har vi också när det gäller margarinaccisen. Det egendomliga är ju att folkpartiet, som var ganska snabbt i våras med att motionera om denna socker-rabatt, nu gjort en kovändning och gått ifrån sitt förslag. Vi anser att ett slopande av sockerskatten och en höjning av margarinpriset samtidigt inte kommer att leda till stegrade levnadskostnader utan snarare tvärtom. Den förlust som staten skulle vidkännas genom slopande av sockerskatten skulle kompenseras genom den höjda margarinaccisen. Följaktligen skulle man inte behöva befara någon bakläxa i fråga om de statliga inkomsterna.

Till sist bara några ord om reservationen från folkpartiet angående höjningen av förmalningsavgiften. Denna höjning skulle enligt folkpartiet inte gälla vid bygdekvarnar. Helt kort vill jag bara påminna om att vi många gånger förut haft debatter härom, och därvid har framhållits de tekniska svårigheter detta

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

skulle föra med sig, därför att en hel del av dessa bygdekvarnar samtidigt fungerar som handelskvarnar. Vi har därför inte kunnat gå med på detta förslag.

Beträffande reservationen från högermännen Hæggbloom och Eliasson i Moholm angående den fria rörligheten för mjölkproduktionen och ingen dirigering av produktionen på vissa områden medger jag gärna, att det kan vara tveksamt, huruvida man kan gå med på den fullmakt att uttaga utjämningsavgift för mjölk och grädde med högst 3 öre per kilo, som regeringen begär och som innebär att Kungl. Maj:t i så fall kan bemyndiga statens jordbruksnämnd att bestämna denna avgift till högst 3 öre. Det är emellertid att märka att detta skall ske i samråd med SMR. Det troliga är att det blir på förslag av SMR som denna avgift uttages. Jag är fullt medveten om att denna fråga kan bli utsatt för kritik — jag skulle tro att den kritiken också kommer i denna debatt. Med vetskap om att jordbrukets förhandlingsdelegation med cheferna för såväl Lantbruksförbundet som RLF i spetsen har gått med på detta förslag och ansett det riktigt har vi emellertid inte velat motsätta oss att Kungl. Maj:t ges denna fullmakt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna från vårt håll under punkterna B, D, E, F och G och för övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! Allvaret i jordbrukets ekonomiska läge har tydligt framgått av dagens debatt. Vi kan bara konstatera att detta är någonting som inte kommit 1958, utan det har varit en successiv försämring alltsedan början av 1950-talet. Frågan blev emellertid akut våren 1958, när vi kunde konstatera, att vi fick ett stort överskott på smör. Vi kunde samtidigt konstatera, att möjlig-

heterna att exportera smör starkt hade begränsats eller kanske t. o. m. omöjliggjorts. Då framställdes krav från jordbrukets förhandlingsdelegation att frågan på något sätt skulle lösas. Man ansåg att det var samhällets skyldighet att komma fram till en lösning, och man rekommenderade vägar som också kunde accepteras av den borgerliga oppositionen. Från regeringens sida ville man emellertid inte lösa frågan så som föreslogs från jordbruket. Man ville inte höja margarinaccisen utan ansåg det bättre att genomföra en subventionering beträffande smöret, och det gjordes gällande att samma resultat skulle nås därigenom. Jordbrukets problem löstes alltså för några månader framåt. I debatten sade statsrådet vid upprepade tillfällen att oppositionen inte skulle haka sig fast vid margarinaccisen, ty det fanns så många andra lösningar som kunde väljas när man kom fram till juli 1958. Nu har vi kommit dit och kan endast konstatera att jordbruksministern tydligen inte hade några andra lösningar än dem han framlade under vårdagens. Beträffande resultatet av de åtgärder som då genomfördes säger statsrådet bl. a., att jordbrukets inkomststandard just på grund av dem inte försämrats. Jag kan försäkra jordbruksministern, att då jordbrukarna under de senaste månaderna fått och under de närmast följande månaderna kommer att få sina avräkningsnotor för den levererade mjölken, kan de konstatera att de fått ett väsentligt sämre pris för sin mjölk.

Problemet har alltså inte lösts. Förhållandena kan sägas ha blivit bättre på grund av att konsumtionen ökat, den konsumtion, som skulle ha ökats även genom ett bifall till vårt förslag. Å andra sidan kan det konstateras att våra avsättningsmöjligheter på England blivit ännu sämre än tidigare. Man har

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

infört kvotering, och i vissa situationer har vi inte möjlighet att få exportera något alls.

Vi vet att produktionen av mjölk är ovanligt hög under sommaren. Detta föranleder oss att i nuvarande läge dels föreslå en höjning av regleringsavgiften på fettvaror från den 1 augusti 1958 och dels förorda att subventionen bibehålles tills vi framdeles i annat sammanhang kan lösa hela frågan. Vi anser dessa åtgärder vara nödvändiga för att få en avlyftning av de lager vi för närvarande har. Vi syftar till att definitivt få bort subventionerna, och i det sammanhanget kommer smörpriset att ökas samtidigt som kompensation skall ges genom borttagande av sockerskatten.

Beträffande detta avsnitt av utskottets utlåtande ber jag få yrka bifall till reservationen nr 1 av herr Eskilsson m. fl.

I detta utlåtande behandlas också en fråga, som herr Pettersson i Dahl något berörde, nämligen om de fullmakter jordbruksnämnden vill ha att differentiera avgifterna på mjölk, grädde och ost. Jordbruksnämnden framhåller, såsom av departementschefens uttalande framgår, »att man bör beakta önskemålen att få till stånd en sådan lokalisering av mjölkproduktionen, att de stora konsumtionsorternas behov av konsumtionsmjölk kan tillfredsställas utan alltför långa transporter». Vidare framhålls, »att det för vissa områden enligt jordbruksnämndens mening kan vara önskvärt att därutöver åstadkomma en förbättring av konsumtionsmjölkens lönsamhet». Man vill med andra ord överlåta åt jordbruksnämnden att dirigera mjölkproduktionen i detta land, endast med den bakgrunden att mjölken skall produceras där det ur konsumtionssynpunkt anses vara riktigast. Man vill alltså genomföra en dirigering i detta hänseende.

Vi vet att det redan nu — såsom öck-

så redovisas i propositionen — råder en viss prisspanning mellan å ena sidan mjölk, som användes till konsumtion, och å andra sidan produktmjölken. Denna spänning anges för närvarande uppgå till fem öre, men jag skulle tro att den är väsentligt större. Om man med de direktiv som givits skulle genomföra en differentiering, kan jag inte förstå annat än att man måste höja det mjölkpris som för närvarande ligger högre, och sänka det mjölkpris som för närvarande ligger lägre; man skulle alltså ta från det lägsta mjölkpriset och ge till det högsta. Jag tror emellertid inte att realinkomsterna för dem, som på grund av att de bor ett stycke ifrån konsumtionsorterna får det lägsta mjölkpriset i detta land, är större än övriga jordbrukares inkomster.

Vid föredragningen inför jordbruksnämnden av denna fråga deklarerades, att man inte trodde att det skulle kunna bli någon differentiering på K-mjölken. Man hade framlagt detta förslag framför allt därför att det ansågs nödvändigt att genomföra en förbättring av mjölkpriserna uppe i Norrland. Vi vanns i stor utsträckning för det argument som framfördes och yrkade därför i vår motion och även i vår reservation att man skulle skapa dessa möjligheter just för de norrländska jordbrukarna och för jordbrukare i angränsande delar av Svealand. Vi är medvetna om att den ekonomiska situationen i dessa landsdelar på grund av den försämrade skogskonjunkturen har blivit betydligt sämre, och vi är villiga att här åstadkomma en lösning, som dock kanske endast är tillfällig, ty en definitiv lösning bör sökas på en annan väg.

Om man inom utskottet haft samma uppfattning som redovisades av jordbruksnämnden, nämligen att det egentligen endast rörde sig om ett norrlandsproblem, borde man ha accepterat den

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

ståndpunkt som framförts från högerpartiets sida. Så skedde emellertid ej. I utlåtandet säges att man skall behjätta Norrlands sak, men man ville inte följa högerpartiets förslag. Det finns alltså anledning att tro att man kommer att använda denna väg just i det syfte, som är det enda i propositionen redovisade, nämligen att förbättra konsumtionsmjölakens lönsamhet. Låt mig då endast ställa frågan: Om man skall överföra produktionen från vissa områden, där det för närvarande produceras produktmjölk, till områden som för närvarande producerar konsumtionsmjölk, vad skall en basjordbrukare inom det förstnämnda området då ersätta sin mjölkproduktion med? Detta är för honom i mycket stor utsträckning ett sysselsättningsproblem.

Häromdagen hade jag vid en resa i en av våra mest typiska jordbruksbygger möjlighet att fråga en jordbrukare, vars gård låg långt ifrån konsumtionsorterna, om han kunde ersätta sin mjölkproduktion med något annat. Observera att det här rör sig om en gård på tio, femton hektar. Han svarade, att han givetvis måste fortsätta med mjölkproduktionen, och om priset bleve lägre, skulle han på grund av att utgifterna i viss mån är fasta behöva öka produktionen för att skaffa täckning för utgifterna. Resultatet blir måhända att de herrar som leker med denna tanke åstadkommer en stimulans till ökning av mjölkproduktionen i konsumtionsorterna. Men även jordbrukare, som inte bor i konsumtionsorterna och som man tänker bestraffa med lägre mjölkpriser, kanske tvingas att öka sin produktion för att de över huvud taget skall få tillräckliga inkomster. Vi skulle härigenom få ett nytt mjölköverskott, och jag undrar vem som i den situationen tar ansvaret och vilka som får betala för följandena.

I början av 1930-talet befann sig jordbruket i en svår ekonomisk situation. Man sade att jordbrukarna konkurrerade ihjäl sig. Så bildades föreningsrörelsen, och man kunde sanera jordbrukets utbud av livsmedel. Det är omvittnat vid mer än ett tillfälle från såväl konsumenthåll som producenthåll, att denna föreningsrörelse har varit till nytta.

Vid förhandlingar med statsmakterna har vi gång på gång funnit, att det behövs en inkomstlyftning. Vi har letat efter möjligheter att marknadsmässigt åstadkomma en sådan, och vi har då många gånger måst stanna inför konsumtionsmjölken. Genom att samtidigt genomföra en clearing har man strävat efter att alla jordbrukare skulle bli delaktiga av höjningen av konsumtionsmjölksprisen. De jordbrukare, som inte har förmånen att leverera konsumtionsmjölk, har emellertid under den sista tiden kunnat konstatera, att varje förändring av clearingen har varit till deras nackdel; priserna på deras produkter har blivit lägre än priserna på övriga jordbrukares produkter. Därför har också sådana förändringar mött mycket stort motstånd.

Då man träffade det sista avtalet, förmodar jag, att man vägde de samlade inkomsterna mot utgifterna för att få fram en riktig prissättning på jordbrukets produkter när det gäller både de jordbrukare som producerar konsumtionsmjölk och de jordbrukare som producerar produktmjölk och att man på grundval härav fastställde priserna. I dagens läge begär ena parten, under vad i varje fall jordbruksministern betecknar som löpande avtalstid, att få fullmakter inte bara att ompröva prissättningen utan även att genomföra en ändring, som skulle innebära en ny detaljreglering, något som jordbruksministern sade att han inte är anhängare av. Det framhålls att förhandlingsdelega-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

tionen har instämt i detta. Det är självklart att det uttrycks en viss förvåning över att förhandlingsdelegationen utan att tillföra jordbruket några nya pengar vill göra en sådan omfördelning, d. v. s. ta från den ena gruppen och ge till den andra. Det har sagts att jordbruksministern begick ett svårt avtalsbrott i våras, och jag har ingen anledning att ta tillbaka det påståendet. Jag vill emellertid fråga: Vad kommer jordbrukarna att tänka om man gör en sådan differentiering? Jag tror inte på rättvisan i en differentiering av det slag jag här skisserat.

Jag vet att det råder oro och indignation ute i bygderna, men jag anser att attackerna mot de jordbrukare som producerar produktmjölk bör visas tillbaka. Detta är måhända ett frihetskrav; i varje fall bör det inte vara någon dirigeringsfrån samhällets sida, utan det hela bör överlåtas på jordbrukets egna organisationer.

Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till motion nr 3 av herr Hæggbloom och undertecknad.

Herr BRANDT i Sätilla (cp):

Herr talman! Den debatt, som sedan en tid tillbaka föres beträffande svårigheterna på smörmarknaden, ger tyvärr ett obehagligt intryck av att regeringen inte med fullt allvar vill gripa in i den mycket allvarliga ekonomiska kris, som jordbruket just nu befinner sig i. Det är som bekant ingalunda enbart smöravsättningsproblemet debatten ytterst gäller. Diskussionsunderlaget är mycket mer vittomfattande än så och väsentligt mer allvarfyllt än så. Smörproblemet är endast en av flera svårbemästrade detaljer.

Den ovilja, som synes föreligga att gripa sig an med lösningen av delproblemet smöret, bådär sannerligen inte

gott för en positiv lösning av de betydligt mer omfattande jordbruksekonomiska problem, som tvevelsutänkt snart nog anmäler sig och pochar på lösningar av väsentligt mer komplicerad natur och betydligt större ekonomisk räckvidd.

Då nu gällande prissättningssystem sattes i scen utgick man från att tre förutsättningar skulle föreligga för att systemet skulle bereda de utvalda basjordbrukarna den eftersträfvade inkomstlikställigheten vid de mittpriser man fixerade den 1 september 1956.

Den första förutsättningen var att ett relativt fast penningvärde skulle finnas inom vårt land, den andra att en relativt stabil världsmarknadsprisnivå skulle inställa sig och den tredje att det inom jordbruket skulle finnas en godtagbar eller med industrien jämförbar rationaliseringstakt.

Den första förutsättningen — det fasta penningvärdet — var man från början överens om skulle komma att bereda bekymmer, och därför infogades också en spärregel i systemet, den s. k. femprocentregeln. Men denna femprocentregel är till sin konstruktion så beskaffad, att om den skall ge åsyftat skydd, så bör en kostnadsstegring inom vårt land föräntledas av och motsvaras av en likartad företeelse på världsmarknaden. Så har under de senaste åren inte varit fallet och därför har 5-procentregeln blivit ett till största delen misslyckat instrument som ett jordbrukets inflationskydd. Det är vår hemmalagade svenska inflation av nog så gott märke, som är jordbrukets och övrig företagsamhets allvarligaste bekymmer just nu. Och det kan säkert sägas att på det fasta penningvärdet som grundval och i hägnet av 5-procentregeln har jordbruket tvingats föra en äventyrlig ekonomisk tillvaro.

Förutsättning nummer två — den sta-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningsssystem för jordbruket m. m.

biliserade världsmarknadsprisnivån — blev också den anledning till bekymmer långt utöver vad utredningskommittén och den över kommitténs betänkande beslutande riksdagen hade tänkt sig. — Redan vid tiden för riksdagsbeslutet visste man, att inrikespolitiska dispositioner i enskilda länders jordbrukspolitik inte ledde till normal prisbildning på världsmarknaden för jordbruksprodukter, och så har som bekant inte heller blivit fallet. Uttrycket s. k. världsmarknadspris, som emellanåt användes beträffande jordbruksprodukterna, är alltså fullt befogat.

Om förutsättning nummer tre skall jag fatta mig kort. På jordbrukarsidan är vi fullt medvetna om att åtskilligt ännu återstår i fråga om strukturrationalisering och teknisk upprustning inom vårt jordbruk. Samtidigt är vi likväl lika medvetna om att svenskt jordbruk från förkrigstiden snabbare än något annat land friställt arbetskraft från jordbruket för industriens och andra sysselsättningsområdens behov. Produktiviteten per i jordbruket utförd arbetstimme har jämsides med detta oavbrutet stegrats och står sig gott i den internationella konkurrensen. Det är alltså inte på grund av någon genomsnittlig teknisk eftersläpning som vårt jordbruk har sina nuvarande ekonomiska bekymmer. — Det kan tvärtom ifrågasättas om det svenska samhället skulle ha förmått absorbera en snabbare anpassningstakt från jordbrukets sida.

Tar man hänsyn till de mera allmän-giltiga jordbruksekonomiska problem, som jag nu i korthet berört, framstår den i proposition nr B 39 ådagalagda obenägenheten att på allvar söka lösa smörkrisen såsom ytterst betänklig. Än mer svårförståeligt blir regeringens nuvarande ställningstagande, om man tar hänsyn till vad som tidigare från riksdagen beslutats i denna fråga. Jag cite-

rar ur propositionen nr 198 till 1955 års riksdag: »Utredningen» (jordbruksprisutredningen) »har ägnat stor uppmärksamhet åt frågan om överskottsproduktion av mjölk och mejeriprodukter samt har framlagt vissa beräkningar, som anses tyda på att ett betydande sådant överskott kan uppkomma. Skäl kan dock andragas för att utredningens farhågor för ett starkt stigande smöröverskott i viss mån är överdrivna. Emellertid är det tydligt, att avsättningsmöjligheterna för smör kan väsentligt försämrats, därest mjölkproduktionen i Europa fortsätter att öka, samtidigt som margarinet alltmer vinner terräng. Såsom jag nyss framhållit bör sådana åtgärder icke vidtagas, som kan leda till minskning i den inhemska smörförbrukningen. Det kan emellertid också inträffa att avsättningen av smör på utlandsmarknaden helt omöjliggöres. Enligt kompromissförslaget bör i en sådan situation ankomma på statsmakterna att med alla till buds stående medel skaffa avsättningsutrymme för inhemskt smör på hemmamarknaden.»

Emot detta dåvarande jordbruksministerns yttrande gjordes icke någon erinran i jordbruksutskottets av riksdagen godkända utlåtande.

Statens jordbruksnämnd skrev dessutom beträffande smöret i sitt året där-efter — alltså 1956 — avgivna förslag till utformning av prissystemet bl. a. följande: »Av vad som anförts framgår, att ingångspriset på smör kommer att ligga endast 25 öre per kg över den nedre prisgränsen. Om denna underskrides skall enligt riksdagens direktiv någon av följande åtgärder efter Kungl. Maj:ts bestämmande kunna vidtagas, nämligen en höjning av införselavgiften för smör, en kvantitativ reglering av smörimporten och vid omöjliggjord smörexport en höjning av margarinpriset eller annan åtgärd, som kan stå

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

till buds för att bereda smöret avsättningsutrymme på hemmamarknaden.» Detta nämndens yttrande refererades i propositionen nr 1956:165 och infogades i oförändrat skick i riksdagens beslut.

Det är mot bakgrunden av dessa tidigare riksdagsbeslut och den aktuella situationen på den inhemska och internationella smörmarknaden som centerpartiet framfört sina föreliggande förslag.

Vi har haft anledning konstatera:

1. att smörpriset för närvarande ligger avsevärt under den förutsatta nedre prisgränsen, för närvarande 6:40,

2. att enligt riksdagens tidigare beslut nuvarande läge på smörmarknaden motiverar åtgärder i syfte att ernå avsättning för smöret på den inhemska marknaden,

3. att exporten delvis är omöjliggjord och att margarinpriset därför skall göras rörligt.

Det är på grundval av dessa konstateranden som vi inom centerpartiet bland annat föreslagit, att margarinkonsumtionen här i landet skall begränsas till 80 000 ton per år. — Och, herr Hægglblom, denna åtgärd nödvändiggör enligt vår mening inte någon ransonerings, därest margarinpriset får bli rörligt. Om jag inte minns fel har ett visst parti i den ekonomiska debatten tidigare sagt ungefär så här: Tag bort kreditrestriktionerna, ransoneringsarna och lågprislinjen på kapitalmarknaden. Gör i stället priset på kapital rörligt, och vi kan den vägen behärska kapitalförbrukningen! Varför skall man då så hasteliga underkänna förutsättningarna att med hjälp av ett rörligt margarinpris påverka margarinförbrukningen? Finland har en uppgörelse av detta slag träffad, och erfarenheterna därifrån kanske kan bli oss till nytta.

Som jag sade, har vi föreslagit att

margarinkonsumtionen skall begränsas till en riktkvantitet av omkring 80 000 ton per år. Om man kan antaga, att den totala matfettskonsumtionen kvarstår vid nuvarande kvantitet, cirka 175 000 ton per år, skulle detta innebära, att den inhemska smörproduktionen i sin helhet — vid sidan om den föreslagna maximerade margarinkvantiteten — skulle kunna avsättas på hemmamarknaden. En sådan åtgärd anser vi inom centerpartiet välbetänkt därför att man har anledning att räkna med att en fortsatt ökning av mjölkproduktionen blir aktuell i Centraleuropa och att en väsentlig margarinkonsumtion också blir aktuell.

Med hänsyn till den klara tendensen till sänkt mjölkproduktion i vårt land — en sådan har i varje fall förefunnits efter år 1950 — kan med fog frågas, om inte bl. a. beredskapsskäl motiverar en viss försiktighet med ytterligare sänkning av produktionsvolymen. Vi är likväl det enda land i Västeuropa som under den senaste årsföljden, från 1949/50, har en sänkt total jordbruksproduktion. Per individ i vårt land är denna sänkning mycket kraftig, cirka 10 procent.

Samtidigt förtjänar uppmärksammas, att vi inom nuvarande produktionsform och produktionsvolym har ett väsentligt sämre beredskapsläge i händelse av en storpolitisk konflikt än vi hade vid föregående krigsutbrott. Detta är fallet i en tid av brännheta storpolitiska debatter och då vi tid efter annan befarar, att meningsmotsättningarna kan utlösas i krigshandlingar.

Statens jordbruksnämnd har gjort undersökningar rörande beredskapsläget, och dessa har publicerats i jordbrukets utredningsinstituts skrifter, där siffrorna alltså kan studeras. En avspärning från import av de förnödenheter, som jordbruket i dag importerar, skulle trots vissa lagerreserver förhållandevis snabbt

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

få mycket omfattande återverkningar på jordbruksproduktionen. Vår ofta omskrivna och omdebatterade men i verkligheten ytterst obetydliga överskottsproduktion är alltså bl. a. ur beredskapsynpunkt långt ifrån något oroande element i samhällsmekanismen.

Regeringen och den socialdemokratiska majoriteten i jordbruksutskottet har tagit ställning mot en margarinprishöjning och stöder detta ställningstagande på att smörexporten inte är omöjliggjord. I denna tankegång kan inte centerpartiet inordna sin uppfattning om den aktuella marknadssituationen. Vi har, anser vi, en omöjliggjord export för viss kvantitet smör — den kan bedömas till cirka 7 000 ton — och ett rörligt margarinpris bör i denna situation komma till. Vi har föreslagit en höjning av margarinpriset med 50 öre, och för att inte konsumenterna skall få vidkännas ökade levnadskostnader på grund av denna prishöjning, föreslås samtidigt ett borttagande av punktskatten på socker. Därutöver förutsättes nuvarande pris på smör bestå under den ifrågasatta perioden liksom utgående subvention föreslås bibehållen. Detta är enligt min mening ytterst moderata krav, i all synnerhet som det nuvarande smörpriset trots konsumtionsökning på den inhemska marknaden innebär en kännbar förlust för vårt lands jordbrukare.

Regeringspartiet sätter sig trots allt emot en höjning av margarinpriset. Man säger sig vilja ha ytterligare erfarenheter av nuvarande prispolitikens återverkningar på konsumtionsvanorna beträffande smör och margarin. Mot detta kan med skäl invändas, att vi redan har vissa om än under kort tid vunnna erfarenheter av den effekt som smörprissänkningen haft på konsumtionsvolymen. Vissa slutsatser kan säkert dras härav.

Men nu frågar man sig säkerligen i

många sammanhang: Vilken effekt skulle ett höjt margarinpris få på margarin- och smörkonsumtion, om smörpriset hålles kvar på nuvarande nivå?

Säkerligen finnes förutsättningar att under den ifrågasatta prisregleringsperioden vinna värdefulla erfarenheter också av denna prispolitik. Därav skulle vi säkerligen också ha nytta inför höstens vittomfattande jordbruksekonomiska debatt. Det är utomordentligt svårt att förstå varför regeringspartiet kategoriskt avvisar denna väg. Inom centerpartiet kan vi inte finna några sakliga bevekelsegrunder för ett sådant uppträdande i frågan.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört vill jag, herr talman, yrka bifall till den av centerpartiet vid utskottsutlåtandet fogade reservationen av herr Hermansson m. fl.

Herr NORUP (cp):

Herr talman! Det skulle vara mycket att säga om det utlåtande som här föreligger, men denna debatt har ju på grund av den interpellationsdebatt som inlagts i densamma dragit ut rätt långt på tiden.

Om man studerar underlaget för jordbruksutskottets utlåtande, finner man, att det bygger på jordbruksministerns förslag. I departementschefens uttalanden förekommer emellertid en del som kanske är värt att något uppmärksammas.

Vi har en jordbruksminister som ofta är ute och talar, en elegant talare, som ibland lovar jordbruket ganska mycket. När det gäller hans handlande föreligger emellertid i dag ett resultat, som ingalunda inger den tillfredsställelse, som jordbrukarna i dagens läge kunde förvänta. Herr jordbruksministern hänvisar ofta till 1947 års beslut om den framtida jordbrukspolitiken och näm-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

ner, att jordbrukarna har rekommenderats att minska sin produktion och att man redan tidigare har räknat med att situationer kan uppstå, där jordbruket får svårt att finna avsättning för sin produktion.

Vad beträffar 1947 års beslut vill jag säga, att enligt min mening har jordbruket gjort en hel del insatser, förverkligat önskemål och fullgjort villkor som då ställdes. Det var emellertid inte enbart skyldigheter för jordbruket som det riksdagsbeslutet förutsatte utan även rättigheter. En av de viktigaste var att jordbruket skulle få inkomstlikställighet med vissa då angivna grupper. Jag har kanske försummat att läsa herr jordbruksministerns uttalanden vid alla tillfällen, men jag har i varje fall inte funnit honom framhäva den delen av 1947 års beslut. Det betyder dock oerhört mycket för jordbruket, att inte bara den ena delen av det beslutet effektueras utan även den andra.

Vad beträffar jordbrukets framtida produktion rekommenderas en minskning av densamma. Ja, om den saken tror jag vi alla kan vara överens, men den som aldrig så litet känner till jordbrukets möjligheter att lägga om sin produktion vet, att det ingalunda går att genomföra vare sig på ett halvt år eller på ett helt år. Nej, ärade kammarledamöter, det behövs betydligt längre tid för den saken. Jag tror dock för min del att de flesta jordbrukare i dag är inställda på att minska produktionen. Man har ju också visat det i handling. Sålunda har produktionen sedan 1950 ingalunda ökat utan tvärtom minskat. Vad beträffar produktionsapparaten har jordbrukarna, som tidigare nämnts i dag, skurit ned förutsättningarna för mjölkproduktion genom att minska kornas antal med cirka 500 000. Den saken är väl ändå värd att notera. Jordbrukarna har enligt min mening varit lyhörda

för de strömningar som för närvarande är rådande inom de instanser som har att reglera jordbrukets förhållanden.

Jordbruket har ifrån att vara en modernäring mer och mer blivit en beredskapsnäring. Det har efter hand inkopplats i internationella förhållanden och i hög grad blivit beroende av politiska beslut. I tider, när jordbruket verkligen haft att fullgöra sin tjänst som beredskapsnäring, har man velat mana jordbruket att öka produktionen så mycket som möjligt.

Den situation som i dag är rådande i världen är beroende på att det inte enbart är det svenska jordbruket som är beredskapsnäring utan att de flesta länders jordbruk har samma ställning. Man har inte där vågat lita på import från andra länder, utan i den mån man har kunnat har man ökat jordbruksproduktionen inte bara i så gott som samtliga länder i Europa utan även i Amerika.

Jag tror det skulle vara ganska tacknämligt — och jag vågar tro att det också skulle vara klokt — om den majoritet, som i dag står för jordbruksutskottets utlåtande, begrundade i inte så liten grad det uttalande år 1947 av förre jordbruksminister Sköld, som herr Hæggblom har refererat i dag och som har kommit in i dagens protokoll. Det säger en hel del, och hade man haft det uttalandet för ögonen är jag inte övertygad om att utskottsutlåtandet hade fått den utformning det har i dag.

När man går att kritisera jordbruket för att det upprätthåller en för stor produktion under rådande förhållande med en så gott som omöjlig smörexport, skall vi komma ihåg att det inte är så många år sedan det gick lätt att exportera inte bara smör utan även andra jordbruksprodukter. Då var det tacknämligt inte minst ur konsumenternas synpunkt att jordbruket producerade så

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

mycket som möjligt. Ju mer jordbruket exporterade, desto mer pengar kom det in i landet, och det blev andra länders konsumenter som fick hjälpa till att åstadkomma den inkomstlikställighet de olika riksdagsbesluten är för år medgivit. Jag tror alltså det är rätt angeläget att vi i dagens läge inte glömmer bort den saken.

Tiderna har dock ändrats. Det är lätt att vara efterklok. Ibland hör man att den förda jordbrukspolitiken inte skulle ha varit den bästa. Om man därmed menar att man borde ha varit mindre frikostig gentemot jordbruket, så vill jag påstå att jordbruket ännu inte något år — utom möjligen ett — fått mera än att likställighet uppnåtts. Den handelspolitik vi nu för bär kanske i viss mån skulden till det läge vi befinner oss i. Man kan nog kritisera den, men jag skall inte göra det. Det är ändock klart, att Sverige och England liksom har gått före och visat vägen för en ökad liberalisering av handeln, inte minst på jordbrukets område. Hela den internationella handelspolitiken, särskilt beträffande jordbruket, har förändrats, och vi tvingas vara med. Följaktligen måste vi ganska snart ta hänsyn till den utveckling som nu är rådande.

Vad beträffar den fråga som det här egentligen gäller, överskottet på smör, är vi beroende av i första hand två ting. Vi är beroende av de minskade exportmöjligheterna för smör i dagens läge och den ökade margarin konsumtionen, som har trängt undan smörkonsumtionen. Jag vill emellertid instämma i vad jordbruksministern sade här för en stund sedan, nämligen att om vi i dagens läge haft samma smörkonsumtion som för några år sedan skulle denna kris inte varit så svårbemästrad.

Jordbrukarna har dock enligt min mening gjort en ganska god insats och försökt mildra svårigheterna för avsättning

av smör genom att gå med på att sänka smörpriset med 1:50 per kg, vilket givetvis förorsakar jordbrukarna ganska väsentliga inkomstminskningar. Jag håller givetvis med om att man ingalunda kan säga att vi har sänkt smörpriset med så och så många ören, vilket skulle sänkt mjölkpriset till producenterna betydligt. Men det är som jag tidigare nämnt olika ting som kommer in i bilden och förändrar den. Ett faktum är dock att smörpriset till producenterna sedan början av 1958 har gått ned med 4 à 5 öre per kg, vilket givetvis inte blir småsaker i den mjölkproducerande bondens ekonomi. Man kan mycket väl jämföra detta med de svårigheter, som en arbetstagare kommer i när arbetslöshetens spöke visar sig.

Jag har för min del den meningen, att i det ekonomiska läge, som nu är rådande för så gott som alla samhällsgrupper i vårt land, skulle konsumenterna med hänsyn till den gärning jordbruket utförde under 1940-talet ganska lätt kunna acceptera en höjning av margarinaccisen med 50 öre utöver vad i utskottsutlåtandet föreslås. Jag kan därför inte dela herr jordbruksministerns uppfattning att den nuvarande prissättningen på smörmarknaden inte skulle förorsaka jordbrukarna något större ekonomiskt avbräck. Jag skall dock inskränka mig till att helt instämma i den protest, som uttalades av herr Pettersson i Dahl.

Det föreligger flera reservationer till detta utskottsutlåtande. Bakom en av dessa står folkpartiets representanter, som inte har velat ansluta sig till de andra borgerliga partiernas reservation genom att föreslå en höjning av margarinaccisen med 50 öre. Jag frågar mig: Kan detta stämma med vad folkpartiet ofta uttalar om att det är speciellt småbrukarnas beskyddare? Jag undrar vad en mjölkproducerande småbrukare säger om ett dylikt ställningstagande. Det

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

är min förhoppning att han observerar det och även tar konsekvenserna av det-samma. Jag sympatiserar för min del då betydligt mera med de andra reservationerna, och jag kommer att ansluta mig till den reservation som är föreslagen av herr Hermansson m. fl.

När det gäller den nuvarande situationen har man sagt, att det föreligger ett avtalsbrott. Jag vill inte instämma i detta uttalande, men jag måste säga ifrån att det uppstått en annan anda vid tolkningen av treårsavtalet än den som var rådande när detta slöts. Jordbruket har all anledning att uttala sitt beklagande häröver, och i den mån herr jordbruksministern kunde bidra till att den gamla andan återupplivades skulle det vara tacknämligt. Det skulle säkerligen ta bort den oro, som i dag råder ibland en hel del jordbrukare och som jordbruksministern påtalar i sitt departementschefsyttande. Likaså skulle jag för min del tro, att det skulle gagna samförståndet i vårt samhälle, om den goodwill, som jordbruket hade under 1940-talet och början av 1950-talet men som tog så hastigt slut, kunde återuppträda. Det skulle säkert i dagens läge lyfta undan åtskilliga bekymmer från många familjer, som brukar svensk jord.

Herr talman! Det kunde vara mycket att tillägga, men jag skall bara be att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Hermansson m. fl.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NETZÉN**:

Herr talman! Jag vill gärna lämna några sakupplysningar i anslutning till ett par av de sista anförandena. Först och främst är det en fråga som jag är ytterst angelägen att äntligen klara upp. Herr Pettersson i Dahl ville protestera mot en formulering i propositionen, som han ansåg vara missvisande. Herr

Eliasson i Moholm instämde, och till min allra största häpnad har också herr Norup förenat sig med dem i en protest, som skulle ha varit fullständigt överflödig, om herrarna hade velat vara vänliga och läsa vad det verkligen står i propositionen.

Vad jag sagt på den punkt, som herr Pettersson i Dahl ville protestera emot, är att den omständigheten att den minskade prisspanningen kunde uppnås icke genom margarinprishöjning utan genom subventionering inte just därigenom har sänkt jordbrukarnas inkomstnivå. Jordbrukarnas egna organisationer har under båda förutsättningarna prutat en krona och 50 öre. Då kan alltså inte det förhållandet att det blir prisrabatterning i stället för margarinprishöjning innebära, att deras inkomststandard *just därigenom* har försämrats. Detta påstående har skyttat i pressen, men jag är ytterligt förvånad över att inte ens generaldirektören för lantbruksstyrelsen har kunnat fatta sammanhanget.

Till herr Pettersson i Dahl skulle jag vilja lämna ett svar på hans fråga — som jag finner ganska naturlig — om den eftersläpning av utbetalningen av prisrabatteringsmedlen, som mejeriorganisationen fått vidkännas. Jag har gjort mig underrättad om att förhållandet är som herr Pettersson i Dahl påpekar. Själva beräkningarna, som SMR har utfört för att utbetala denna prisrabatterning, uppskattas ta ungefär en månad. På grund härav dröjer det två månader innan utbetalning kan ske, då likviden skall rekvireras en månad i efterskott. Att detta har medfört besvärligheter är jag fullt införstådd med, och efter konferens med SMR har jag upplysts om att man nu överväger att pröva någon form av förskottsbetalning för att nedbringa denna eftersläpning, vilket ju i och för sig kan vara önskvärt. Det beror i varje fall inte på statsmak-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningsystem för jordbruket m. m.

ternas åtgöranden utan är närmast en bokföringsteknisk fråga. Jag vill gärna medverka till en förskottsbetalning, i den mån den kan åstadkommas.

Med anledning av herr Norups anförande nyss önskar jag påpeka ytterligare en sak. Han menade, att den nuvarande jordbruksministern lovar jordbrukarna mycket men att den proposition, som vi nu behandlar, visar att det inte håller i handling. Jag vet inte alls vilka anspråk herr Norup har på den nuvarande jordbruksministern. Av det anförande, som herr Brandt höll strax före herr Norups inlägg, föreföll det emellertid som om herr Brandt ansåg att det i denna församling hade begåtts vissa underlåtenhetssynder, eftersom han kom med ett citat som visade att jordbruksministern år 1955 bagatelliserade 1954 års jordbruksprisutredningsvarning för en kommande överskottskris. Jag tror att det finns plats för sådana påpekanden, och jag respekterar på det allra högsta, om någon vill efterlysa tidigare åtgärder än dem som nu vidtagits eller skall vidtas. Men jag har svårt att förstå att just herr Norup är den som härvidlag kan komma med några förebräelser.

Herr NORUP (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag i dag förväntat av jordbruksministern i fråga om handling är att han skulle ha biträtt den framställning som jag anslutit mig till, nämligen om höjning av margarinaccisen med 50 öre. Jag har redan motiverat varför detta är ett rättvisekrav, som jordbrukarna utan att förhåva sig kan räkna med att få tillgodosett.

Jordbruksministern ville göra gällande att jag inte skulle ha fattat vad han skrivit om jordbrukets inkomststandard. Jo, det har jag nog gjort. Jag måste emellertid konstatera att jordbruksmi-

nistern använder detta uttalande för att underbygga sin ståndpunkt att inte vidta några vidare åtgärder för nästa kvartal — det är ju en kvartalsjordbrukspolitik som för närvarande föres. Enligt min mening kommer jordbrukarna att få vidkännas betydligt minskade inkomster, vilket kommer att sätta dem i ett läge där likställighetslöftet ingalunda är uppfyllt.

Jag kan alltså inte fatta att inte jordbrukarna här får ekonomiskt sitta emellan. Jag medger, såsom jag också tidigare sagt, att genom det sänkta priset på den större delen av matfettskonsumtionen här i landet har exporten blivit mindre, men det kunde ha varit värre, om vi skulle ha exporterat allt.

Herr PETTERSSON i Dahl (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till jordbruksministern för att han besvarat min fråga angående eftersläpningen av mejerilikviderna och förskotteringen från mejeriernas sida. Såsom statsrådet också framhållit får mejerierna ligga ute med pengar i två månader, och det uppstår givetvis på det sättet ränteförluster. Statsrådet hänvisar nu till att SMR undersöker möjligheterna att mera allmänt få till stånd förskottsbetalning. Jag känner också till detta, men jag vill framhålla att eftersom SMR väl inte har några egna pengar att ta till, utan måste låna upp medel för denna förskottsbetalning, får man även i detta fall vidkännas en ränteförlust.

Vad jag menar är att de statsmedel, som skall reserveras för dessa stödåtgärder, bör ställas till förfogande i så god tid att man kan minska behovet av förskottsbetalning. För närvarande har kanske kreditinstitutionerna, i detta fall närmast jordbrukskassorna, möjlighet att tillhandahålla mejerierna pengar för

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., tillika svar på interpellationer ang. åtgärder för ny uppgörelse om jordbrukets prisfrågor, m. m., och ang. jordbrukets eftersläpning i förhållande till den inkomstlikställighet, som åsyftats genom 1955 års beslut om nytt prissättningssystem för jordbruket m. m.

ändamålet, men ponera att kreditrestriktionerna sätter hårdare in och att mejerierna inte kan skaffa pengar. Då kommer de ju i ett ganska prekärt läge.

Statsrådet ansåg att jag inte hade riktigt tolkat den sats i propositionen, där det talas om att jordbrukets inkomstläge inte har försämrats. Men om man i ett sammanhang läser vad statsrådet på denna punkt skrivit, är det väl omöjligt att tolka uttalandet på annat sätt än jag och andra har gjort. Om uttalandet skall fattas på det sättet, att det är just denna detalj med subventioneringen medelst statsmedel i stället för margarinaccis, som avses när det talas om att jordbrukets inkomststandard inte har försämrats, så bör väl detta klart ha angetts.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZEN:

Herr talman! Jag vill återkomma till det uttalande, som herr Pettersson i Dahl sist berörde och som han inte var riktigt på det klara med — herr Norup var däremot till min glädje tydligen ense med mig på denna punkt. Uttalandet har följande lydelse: »Enligt min uppfattning har den väg, som valts att minska prisspanningen mellan smör och margarin och som samtidigt inneburit en betydande sänkning av matfettskostnaderna utan att just därigenom jordbrukets inkomststandard försämrats, såväl av ekonomiska som psykologiska skäl starkt bidragit till det goda resultat för smöravsättningen som de å prisområdet viktiga åtgärderna medfört.» Det är väl tydligt att meningen är att just den minskade prisspanningen inte inneburit någon sänkning av inkomststandard. Frågan om prissänkningen med 1:50 diskuteras ju inte i detta sammanhang.

Jag ber, herr talman, om ursäkt för att

jag trampar över startlinjen för mid-dagsrasten, men det kanske må tillåtas mig att härutöver säga att det som herr Norup kallar för kvartalsjordbrukspolitik är en av de nödutvägar som måste anlitas för att jag skall kunna fullfölja herr Norups jordbrukspolitik. Det prisavtal som gäller har ju tillkommit genom 1955 och 1956 års beslut på grundval av överenskommelser mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation, och herr Norup gör sig skyldig till en alltför ensidig tolkning därav, när han förmenar att enligt hans egna intentioner skulle den första åtgärden i händelse av — såsom herr Norup själv skrivit — »helt omöjliggjord export» vara att man höjde margarinpriset.

Det var det ändå inte, herr Norup! Jag läser i Kungl. Maj:ts proposition nr 198 år 1955, som var underskriven av herr Norup under de goda åren, på s. 12 där det står i punkten 4, sedan man redovisat de olika åtgärderna: »Margarinpriset skall efter sänkningen hållas oförändrat under den första femårsperioden.» Jag tror inte vi behöver träta om den punkten. Det enda jag velat säga och som inte kunnat bestri-das är att höjningen av margarinpriset inte var den åtgärd som i första hand skulle vidtas. Jordbruksnämnden hade från början skrivit att den »vid omöjliggjord export» med alla till buds stående medel skulle främja avsättningen av smör på hemmamarknaden. Herr Norup skärpte den formuleringen och skrev att det »vid helt omöjliggjord export» skulle åligga statsmakterna att med alla till buds stående medel främja avsättningen av smör på hemmamarknaden.

Är exporten omöjliggjord i dagens läge? Får jag bara som hastigast nämna att vi 1956 under tiden januari—maj lyckades exportera 4 436 ton, år 1957

Interpellation ang. färdigställande av vissa bokföringsresultat för åren 1954—1957 att användas vid förhandlingarna om prissättningen på jordbrukets produkter

samma tid 9 643 ton och 1958 samma tid 11 555 ton, alltså mera än något av de två tidigare åren. Vi kan därför inte med skäl hävda att smörexporten är helt omöjliggjord. Det är därom diskussionen rört sig, och det är på den punkten jag vill bestrida herr Norups uppgift.

Herr BRANDT i Sätilla (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det var inte för att påpeka några tidigare underlåtenhetssynder som jag gjorde referatet mera fullständigt än jag egentligen hade behövt göra, men för att bedömningen av situationen i dess helhet skulle framgå och motiveringen för åtgärderna på smör- och margarinmarknaden skulle klargöras, använde jag samma referat som jordbruksnämnden i sin skrivelse till Kungl. Maj:t. Det är med hjälp av detta fullständiga referat som vi sedan från centerpartiets sida kunnat bygga upp våra krav. Vi anser att det finns två avsnitt att utnyttja i detta referat, det ena motiverar åtgärden att säkra hemmamarknaden för den inhemska smörproduktionen och det andra avsnittet motiverar ett rörligt margarinpris. Det är i dessa syften jag använt citatet.

Herr NORUP (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vågar påstå, herr jordbruksminister, att om den anda som var rådande när avtalet ingicks även varit rådande i dag, då hade säkerligen smörkrisen inte varit så svår som nu.

Sedan vill jag villigt medge, att det inte är alldeles omöjligt — kvantitativt sett — att exportera smör. Jag menar dock att det av ekonomiska skäl är så gott som omöjligt för jordbruket att bära de förluster som en export i nuvarande läge och priser skulle medföra. Detta har gjort att jag haft den uppfattningen att man skulle försöka med en

annan metod — att margarinet i någon mån skulle betala detta, så att jordbrukarna inte skulle behöva sitta emellan så hårt.

I mitt tidigare anförande har jag försökt motivera anledningen till min inställning. Nu har jag alldeles för kort tid på mig att utveckla detta.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr andre vice talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 4

Interpellation ang. färdigställande av vissa bokföringsresultat för åren 1954—1957 att användas vid förhandlingarna om prissättningen på jordbrukets produkter

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp); som anförde:

Herr talman! Med hänsyn till att nu gällande avtal om prissättningen på jordbrukets produkter utlöper den 31 augusti 1959, torde förberedelserna för förhandlingar om ny överenskommelse snart komma att igångsättas. Ett viktigt led i detta arbete utgör beräkningarna rörande inkomstläget för jordbrukare och jämförliga grupper. Med den innebörd som gavs åt inkomstlikställighetsbegreppet i samband med den föregående uppgörelsen skulle man på jordbrukarsidan utgå från inkomstförhållandena vid jordbruk med 10—20 hektar inom södra och mellersta Sveriges slättbygder, vilka är av samma rationaliseringsgrad som gårdarna i lantbruksstyrelsens jordbruksekonomiska under-

sökning. Resultaten från denna undersökning kom därför att spela en avgörande roll vid förhandlingarna kring denna uppgörelse.

Tyvärr synes under senare år en allvarlig eftersläpning i fråga om sammanställandet och offentliggörandet av resultaten från den jordbruksekonomiska undersökningen ha inträtt. Senast utgivna publikation i serien Räkenskapsresultat från svenska gårdar avser bokföringsåret 1952/53. Några definitiva uppgifter för senare år har ännu inte publicerats. Med användning av de moderna kontorstekniska hjälpmedel som nu står till buds borde bearbetningen av materialet kunna utföras så snabbt, att slutgiltiga resultat skulle kunna föreliggas senast vid utgången av kalender-

året närmast efter det räkenskaperna avser.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd, att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att de nämnda bokföringsresultaten för åren 1954—57 föreligger färdiga i så god tid, att de kan användas vid de förestående förhandlingarna om pris-sättningen på jordbrukets produkter?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.22.

In fidem
Gunnar Britth

Fredagen den 25 juli

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m. (Forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande jordbruksutskottets utlåtande nr B 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s), som yttrade:

Herr talman! Debatten kring proposi-

tionen om åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., har i dag rört sig mest på det stora fält som döljer sig bakom detta m. m. Det meningsutbyte som har försiggått mellan jordbruksministern och oppositionen har varit utomordentligt intressant. Jordbruksministern har haft tillfällen till klarlägganden, som vi hoppas kommer att bidra till att skingra farhågor och missförstånd. Alla reservanter har haft tillfälle att plädera för sina meningar, och då kanske det kan vara på tiden att någon från utskottsmajoriteten åtminstone yrkar bifall till utskottets hemställan.

Jag skulle egentligen kunna nöja mig med detta — fältet är ju i stort sett avbetat — men några små reflexioner kring vad som har sagts och vad som har yrkats i reservationerna ber jag ändå att få göra.

Det har ibland framskymtat, framför

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

allt från centerpartiets sida, att man menar att regeringen har bagatelliserat smörkrisen eller rättare sagt att smörkrisen utlöstes allhelgonadagen 1957, det datum då herr Netzen blev statsråd och jordbruksminister. De beslut, som i våras fattades om subventionering av smörrabatter, skedde i en något affekterad atmosfär. De erfarenheter som detta provisorium under de gångna tre månaderna givit oss visar i alla fall på en ganska aktningsvärd konsumtionshöjning av smör, som tillsammans med dagens små exportmöjligheter ger hopp om att vi nödtorftigt bör kunna klara smörsituationen under höstmånaderna. Under vårens och sommarens lopp har jordbruksministern aktualiserat en serie undersökningar, som är redovisade i propositionen och som syftar till att på längre sikt grundlägga en bättre produktionsbalans inom jordbruket.

Om man till detta fogar att man kanske inte bör föregripa de överväganden som kan bli nödvändiga i höst, när 5- och 6-procentreglernas spårhakar visa stopptecken, talar alla skäl för att riksdagen nu bör godkänna en ytterligare förlängning av den nu gällande ordningen.

Är vi alltså överens om att en prisrabattering av smör bör fortsätta med hjälp av en statssubvention under ytterligare fyra månader, upphör emellertid enigheten när man kommer in på diskussionen om smörpris kontra margarinpris. Högern och herr Hæggholm och hans halvkusiner har motionsvis föreslagit en höjning av margarinpriset med 50 öre, som skall träda i kraft snarast, säger centerpartisterna, och den 1 augusti, säger högern, vilket väl är detsamma. Utskottet har inte kunnat ansluta sig till denna linje. En höjning av margarinpriset skulle ju inte medföra någon påtaglig förbättring för jordbrukarnas ekonomi. Vad som avses med denna formulering har redan till fullo blivit klarlagt förut. Den konsumtionshöjning som följt på smörprissänkningen — be-

räknad till 30 procent — visar om den stabiliseras, att konsumenterna a priori icke helt har försvurit sig åt margarinet som matfett. Under sådana förhållanden anser vi att man ej bör göra margarinet till ett regleringsinstrument i smörpolitiken, så mycket mindre som margarinet trots sänkningen av smörpriset fortfarande spelar en viktig roll för barnfamiljer och för hushåll med små inkomster.

Med samma motivering kan utskottsmajoriteten inte heller stödja motionen om ett riksdagsuttalande att begränsa margarinkonsumtionen till 80 miljoner kilogram per år.

Någon hänvisning till 1947 års beslut om en kvantitetsbegränsning kan ej åberopas. Det var ett uttalande som gjordes men som inte sanktionerades av riksdagen, och några principuttalanden, som skulle skärpa eller mildra statsmakternas åtaganden gentemot jordbruket, vill utskottsmajoriteten inte vara med om i en fråga, som här bara gäller ett förlängt provisorium.

Herr Pettersson i Dahl ville ändå att riksdagen skulle göra ett sådant uttalande. Jag kan inte förstå att det skulle ha någon som helst effekt. Herr Hæggholm påstår att det skulle fordras en regleringsanordning av ransoneringskaraktär för att effektivitet skulle uppnås. Om man 1947 angav 40 miljoner kg som gräns för margarinkonsumtionen, vilken effekt hade då detta? Jo, det hade den effekten att margarinkonsumtionen successivt steg till över 100 miljoner kg. Vi anser att detta är omöjligt att tekniskt genomföra utan en orimlig kontrollapparat, och därför vill utskottsmajoriteten inte vara med om en sådan skrivning. Samma motionärer vill också ha 2 miljoner kronor för att stödja forskningen i fråga om framställning av smörolja. Den forskning som nu bedrivs beträffande tillverkningsmetoderna för smörolja har, enligt vad som har upplysts, ännu inte tagit fast form. Skulle särskilt statsbidrag för denna

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

forskning visa sig behövt och erforderligt, bör ju framställning härom kunna göras och handläggas i vanlig administrativ ordning. Däremot gör utskottet en rekommendation till Kungl. Maj:t beträffande utredning om avsättningen av torrmjök till utlandet.

Beträffande vad herr Eliasson i Moholm har anfört angående differentiering av mjölkavgifterna har utskottet uttalat, att hänsyn måtte tagas till de speciella produktionsbetingelserna i Norrland och jämförbara produktionsområden. Den fullmakt det här är fråga om för uttagande av utjämningsavgifter och mjölkavgifter har sedan 1947 legat hos Kungl. Maj:t eller jordbruksnämnden. Det har alltså inte föreslagits någon ändring i det avseendet. Skälet till att en fullmakt har lämnats är framför allt att fördelningen av utjämningsavgifterna har ansetts vara en jordbrukets och mejerirörelsens interna fråga, som dock har stadfästas av jordbruksnämnden. Vi har dock inom utskottet ansett att reservanternas farhågor för ett missbruk av den begärda fullmakten är överdrivna, för att inte säga obefogade, och utskottsmajoriteten har sträckt upp ett varnande finger, när den sagt att den som sin mening vill uttala, att Kungl. Maj:t bör tillse att vid bestämmandet av de differentierade avgifterna hänsyn tages till de speciella produktionsbetingelserna i Norrland och jämförbara produktionsområden ävensom till nödvändigheten av att totalproduktionen av mjök icke i nuvarande läge stimuleras att öka.

De stora kontroversiella frågorna kring inkomstlikställigheten och statsmakternas hållande av ingångna avtal har redan utförligt behandlats på högre nivå än den jag företräder, varför jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de till betänkandet fogade reservationerna.

Vidare anförde:

Herr ELIASSON i Moholm (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafson i Dädesjö anmärkte på vår reservation angående differentiering av avgifterna. Jag anser att han handlar riktigt när han ger jordbruksnämnden och eventuellt mejerioorganisationerna den rekommendationen, att man skall försöka förbättra priserna för Norrland och icke vidtaga åtgärder för att öka produktionen. Om så blir förhållandet, är vår reservation naturligtvis diskutabel, men skulle det visa sig att det blir en överföring av pengar från produktområdena till K-områdena, då är vår reservation riktig.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på någon allmän jordbrukspolitisk utläggning — vi har ju fått åtskilligt av det förut i dag — utan jag skall försöka att i huvudsak hålla mig till den proposition och det utlåtande som vi här har att behandla.

Jag skulle först vilja säga några ord om en del ändringar av regleringsdetaljer som föreslås i propositionen och utlåtandet, och jag kan ju börja med det som här senast var på tal, nämligen förordningen om utjämningsavgift på mjök och den föreslagna möjligheten till en viss differentiering. När man t. o. m. diskuterar så drastiska åtgärder för att styra produktionen som statsanslag för utslaktning av kor — alltså skottpengar på kor, populärt uttryckt — vilket enligt min mening inte är rimligt att ge sig in på, tycker jag nog det förefaller en smula äventyrligt att principiellt avvisa så relativt milda åtgärder som en viss differentiering av dessa utjämningsutgifter.

Man har här nämnt Norrland och sagt att för Norrlands del kan man vara med om att vidta vissa åtgärder, men i övrigt vill herr Eliasson i Moholm och hans meningsfränder inte vara med om

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

någonting. Man har i sammanhanget också åberopat de mindre jordbrukarnas i Mellansverige intresse. Ja, det finns åtskilligt att fundera på i det sammanhanget. Vad man inte nämner är, att de verkligt stora överskottsområdena på mjölk ligger i Sydsverige, och att jordbruksområdena där har större möjligheter än någon annan del av landet att lägga om sin produktion, om det blir fråga om att minska mjölkproduktionen. Nu skall ju jordbrukets organisationer, förhandlingsdelegationen och jordbruksnämnden vara med och styra dessa saker, och herr Eliassons i Moholm meningsfrände godsägare Liedberg sitter väl fortfarande som ordförande i förhandlingsdelegationen, och han är väl inte alltför äventyrlig av sig i det sammanhanget. Jag tycker därför att man skulle kunna vara med om att ge regleringsorganen den ökade frihet Kungl. Maj:t här föreslagit.

En annan regleringsdetalj som varit aktuell är slaktdjursavgifterna. För dem har föreslagits en höjning från 15 till 20 kronor på hästar och större nötkreatur och från 8 till 15 kronor för svin, kalvar och andra lättare nötkreatur. Läget är där sådant, att medel måste ställas till regleringsorganens förfogande för att styra hela den verksamheten. Våra förluster på fläskexporten är betydande. Departementschefen har av begripliga skäl inte nämnt några siffror i det sammanhanget, och det skall inte heller jag göra. Av de föredragningar som ägt rum i jordbruksutskottet förefaller det emellertid som om man från jordbruksnämndens sida hade tagit till ganska bra, när man begärt vidgade fullmakter. Från folkpartihåll har vi på en punkt där yrkat ändring, nämligen när det gäller slaktavgiften för kalvar. Det kan nämligen inte vara rimligt att ta ut en slaktavgift på 15 kronor för en kalv, som inte går till mer än 75 å 100 kronor, d. v. s. en avgift på 20 procent av hela slaktvärdet. I det fallet har jordbruksutskottet stött vår motion. Jag bara

noterar det och hoppas att departementschefen hjälper till att i detta fall hålla utvecklingen på rätt väg.

Vidare har det begärts rörliga införelseavgifter för andra fodermedel än majs och oljekraftfoder. Om jag skulle följa min tidigare uppfattning på den punkten, så skulle jag yrka avslag på det förslaget. Men här gäller detsamma som jag nämnde nyss, nämligen att förhållandena är så besvärliga, att åt regleringsorganen måste ges relativt stora fullmakter för att de skall kunna styra det hela. Det bör dock observeras att dessa rörliga avgifter på svenska fodermedel kommer att försvåra handeln i en helt annan utsträckning än det beslut som fattades 1955—1956. Jordbruksutskottet har också i sitt utlåtande understrukt att man bör handskas med denna fullmakt så, att så få olägenheter som möjligt vållas handeln.

Sedan har — naturligtvis höll jag på att säga — högern strukt under att man bör höja foderavgifterna ordentligt, så att produktionen i huvudsak baseras på svenska fodermedel. Man har inte följt resonemanget i någon kläm, men det ligger ju helt i linje med vad högern brukar yrka i dylika fall. Det skall väl vara ett utslag av det intresse för småbruket, som kommer fram i så många olika sammanhang i det tryck som nu ligger på riksdagens bord.

Den fjärde punkt där man också vill ha vidgade fullmakter gäller förmalningsavgiften för svensk brödsäd. Där begäres praktiskt taget en fullmakt in blanco att höja förmalningsavgiften så mycket som kan behövas för att klara upp prissättningen på brödsäd, i händelse 6-procentregeln skulle komma att tillämpas, vilket är troligt. Även här är väl läget sådant, att det är svårt att säga nej. Priset på brödspannmålen måste nu sättas när som helst, och då sättes inlösningspriset per den 1 april 1959. Sedan kommer handeln med spannmål i gång, och ifall det sedan skulle bli fråga om prishöjningar, är det svårt att

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

effektuera dem, eftersom en del odlare redan har sålt sin spannmål. Nu anser jordbruksnämnden att man på något sätt skulle kunna klara den saken, ifall man finge vidgade fullmakter att ta ut större förmalningsavgift. Och det må ju vara hänt. Vi har inte gått emot det annat än beträffande en detalj, där vi många gånger förr haft anledning att anmäla avvikande mening. Det gäller bygdekvarnarna. Vi har hela tiden ansett det oriktigt att ta ut förmalningsavgift av bygdekvarnarna. Vi har yrkat avslag härpå många gånger. Här finns i Sverige 1 500—1 600 sådana småföretag på landsbygden, och förmalningsavgiften är både för kvarnägarna och deras kunder ganska besvärande. Dessa småföretag har också gång efter annan yrkat att bli befriade från denna förmalningsavgift. Vi håller alltså fast vid vår mening, att det vore det enda riktiga att befria bygdekvarnarna från denna avgift. Man talar så mycket om småföretagsamheten och sysselsättningsmöjligheterna på landsbygden. Man gör det med all rätt, även jag har gjort det. Men det kan väl tyckas att en av de närmast liggande åtgärderna bör vara att låta bli att utrota den företagsamhet som redan finns på landsbygden. Vi förstår naturligtvis mycket väl att det inte är möjligt att avskaffa förmalningsavgiften vid bygdekvarnarna under innevarande sommar. Det finns säkerligen inte praktiskt manövreringsutrymme för det. Vi hoppas därför att jordbruksministern skall titta närmare på denna sak när det gäller att lägga förhållandena till rätta för nästa års jordbruksuppgörelse. Vad vi menar att man skall göra nu är att låta bli att höja avgiften för bygdekvarnar. I det fallet har vi ett yrkande i reservation nr 4 av herr Nils Hansson m. fl. och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den.

När det sedan gäller den fråga som är propositionens huvudärende, skulle jag först vilja göra några erinringar om

de ståndpunkter, som deklarerades här i kammaren den 18 april i år. Regeringens ståndpunkt var den gången, att det här gällde flera olika långsiktiga åtgärder, som man nog måste överväga. En av de åtgärder, som var på tal, var den som jag nyss nämnde här, nämligen utslaktningen av kor och vad man skulle göra med alla de betesarealer, som i så fall kunde bli lediga. Från oppositionens sida var man fullt överens med regeringen om att dessa långsiktiga åtgärder inte kunde utformas under de bråda dagarna i slutet på detta års första riksdag. Men oppositionen ansåg att man, samtidigt som man sköt på de långsiktiga åtgärderna, borde för att mildra den akuta krisen kunna göra något genom att minska prisspänningen mellan smör och margarin, detta så mycket mera som jordbrukets organisationer för jordbrukarnas räkning hade förklarat, att de var beredda att sänka smörpriset med 1:50. Denna möjlighet att genom provisoriska åtgärder, genom en minskad prisspänning mellan smör och margarin, lätta de tillfälliga svårigheterna avvisades av jordbruksministern. Och de avvisades med den motiveringen, att en sådan åtgärd inte skulle ha någon vidare effekt.

Statsrådet yttrade bland annat: »Jag har tillåtit mig att i annat sammanhang säga, att det är önsketänkande att föreställa sig, att smärre korrigeringar av relationerna mellan smör- och margarinpriset skulle kunna återställa smörets tidigare dominerande roll i matfetskonsumtionen.» Uttalandet kommer igen i olika variationer i debatten. Längst gick väl herr Sköld, som uppträdde och understödde jordbruksministern i denna del. Han förklarade att man möjligen skulle kunna vinna någon effekt, om priset på smör och på margarin gjordes alldeles lika, men knappast eljest. Jag ber att få citera: »De gamla märkena håller annars inte här. På 1930-talet kunde man åstadkomma en ökning av smörkonsumtionen genom att höja margarin-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

accisen och därmed minska margarin-konsumtionen, men under detta årtionde har man vid ett par tillfällen höjt smörpriset undan för undan så att det har kommit i ett mycket olyckligt läge. Det har den verkan, att de sociala hämningarna mot margarinkonsumtion nu är borta. Förr var margarin en de fattiga människornas förbrukningsvara; i dag är det en förbrukningsvara för alla samhällslager, där man öppet deklarerar: 'Vi tycker margarin är lika gott som smör. Vi har margarin på vårt bord och bryr oss inte om smöret.' Man kan inte räkna med att kunna åstadkomma en balans på detta område lika lätt nu som man kunde göra för 15—20 år sedan. Vi befinner oss därvidlag i ett alldeles nytt läge, och därför förmenar jag att man inte kan klara den kris på jordbrukets område, som här har uppkommit, genom att köra i de gamla hjulspåren. Man måste slå in på nya vägar för att åstadkomma ett resultat, och därför tvivlar jag på att det framlagda förslaget skulle kunna vara av någon betydelse för lösandet av den krisfråga som här föreligger.»

Nu har vi en visserligen kort men dock viss erfarenhet av vad en minskning av prisspanningen med 2 kronor betyder. Denna åtgärd har medfört att smörkonsumtionen under perioden den 15 maj—15 juni ökat med 30 procent. Det är väl i själva verket mer än vi, som höll på att denna åtgärd borde vidtagas, vågade hoppas. Jag ber alltså att få konstatera, att regeringen på denna punkt felbedömde läget och att herr Sköld på ett yvigt och självsäkert sätt pratade i vädret. För övrigt dröjde det ju inte mer än tre dagar innan vi på riksdagens bord hade en motion, undertecknad även av herr Sköld, som gick just på linjen att minska prisspanningen mellan smör och margarin, fastän motionärerna ville ta femtioöringen subventionsvägen i stället för genom margarinaccisen. Herr Sköld trampade alltså den 21 april gladeligen i de gamla hjulspår han var-

nade för den 18 april. Jag har velat erinra om detta, då jag tror att det är till en viss nytta att i den politiska debatten hålla ordning på utgångspunkterna.

I fråga om det nu föreliggande förslaget vill jag erinra om att riksdagen i våras förutsatte att förslag till långsiktiga åtgärder skulle föreläggas sammarriksdagen. Det var alltså utskottsmajoriteten, som bestod av socialdemokrater, som stod för detta uttalande. Jag skall be att få citera ifrågavarande mening, som är intagen på s. 3 i jordbruksutskottets utlåtande nr 26 till årets förra riksdag. Det heter där: »Förslaget om prisrabatter under den av utskottet nu valda tidsperioden skall ge möjlighet till åtgärder under den tid, som kan erfordras för Kungl. Maj:t att utarbeta definitiva förslag till lösning av smörfrågan.» Några sådana definitiva förslag har vi som bekant inte fått, utan vi har fått förslag om ett förlängt provisorium. Jag klandrar ingalunda jordbruksministern för detta. Jag tror han har goda skäl i detta fall. De skäl han åberopar för att förlänga provisoriet och försöka få upp hela frågan i ett större sammanhang nästa höst är fullt bärande. Jag vill bara konstatera att det förhållandet, att det inte var möjligt att komma med de långsiktiga åtgärderna ens nu, visar hur ohållbar den ståndpunkt var, som han intog den 18 april och som innebar att man inte skulle göra någonting.

Det väsentliga i det nu framlagda förslaget är ju att man skall förlänga den subvention av smöret med 50 öre per kilogram, som riksdagen beslutade i våras. Jag ber, herr talman, att få stryka under med dubbla streck, att vi nu allsammans är överens om den saken; socialdemokraterna, folkpartiet, högern och centerpartiet är överens om att det inte skulle vara lämpligt att just nu utbyta subventionen mot en höjning av margarinaccisen. Detta skulle betyda, att vi finge laborera med två provisorier under loppet av sju månader, och det

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

skulle betyda att vi fick en prishöjning på smöret nu mitt i sommaren. Det skulle också betyda att vi bröt sönder denna sju månadersperiod i två delar, varigenom erfarenheterna av både första och det andra provisoriet skulle bli tämligen osäkra. Därför har det över huvud taget inte förekommit någon omröstning i jordbruksutskottet om den här punkten, utan man har enhälligt tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om ett förlängt provisorium. Det betyder naturligtvis inte att vi, som i våras ville ha det på ett annat sätt, nu har en annan principiell uppfattning, utan det betyder endast att vi anser, att det från praktisk synpunkt inte skulle vara fördelaktigt att gå över för ett nytt provisorium på den korta tid det här gäller.

Sedan har då högern och centerpartiet ovanpå detta yrkat på en höjning av margarinaccisen med 50 öre. Om den saken är de båda partierna överens. Centerpartiet har dessutom yrkat på en fullmakt för Kungl. Maj:tt att höja margarinaccisen med ytterligare 50 öre och ta den femtioöringen för en avlösning av subventionen någon gång under fyra månadersperioden, när det ur marknadssynpunkt skulle passa. Jag hoppas att jag därmed har redovisat de huvudsakliga ståndpunkterna riktigt.

Folkpartiets representanter i utskottet har inte ansett sig böra gå med på dessa extra förslag som högern och centerpartiet har kommit med. Skälen härför är framför allt två.

Det ena skälet är att det, såsom jordbruksministern under debatten har visat med siffror, förefaller som om vi skulle kunna klara avsättningsfrågan under provisorietiden med de åtgärder som är beslutade. Det finns sannolika skäl härför, och eftersom det inte finns någon anledning att bruka större våld än nöden kräver, har vi inte ansett att man bör lägga en margarinaccis ovanpå subventioneringen.

Det andra skälet är att vi till hösten tydligen får upp en rad stora jordbruks-

frågor. Det har förutsatts att 6-procentregeln kommer att utlösas med prisförhandlingar över hela linjen, det är möjligt att 5-procentregeln utlöses en gång till, och man måste vara i färd med att förbereda nästa års prisuppgörelse. Dessutom förestår till hösten, såvitt jag förstår, också en avlösning av det nuvarande provisoriet. När man har så många och så pass viktiga jordbruksproblem, som måste komma upp i ett sammanhang till hösten, har vi ansett att det finns goda skäl för att spara på frågan om en höjd margarinaccis tills man får behandla den i det större sammanhang som kommer till hösten.

Centerpartiet och även högern menar, att man bör minska prisspänningen från nuvarande 2 kronor till 1:50. Hur tänker man sig att man i så fall skulle komma ur den situationen till hösten, ty då skall ju detta provisorium avlösas och då skall 6-procentregeln med eventuella prishöjningar komma till. Då blir frågan, hur man skall kunna fortsätta utan subvention och hålla en så pass liten prisspänning? Jag säger inte att det är omöjligt, jag säger inte heller att det är onödigt, men jag säger att man har all anledning att diskutera den saken i ett större sammanhang.

Herr Hansson i Skegrie m. fl. säger i en motion på tal om denna centerpartiets sista femtioöring, att härigenom skulle minskningen av prisspänningen mellan smöret och margarinet helt uppnås genom en margarinprishöjning, vilken enligt deras mening är den principiellt viktiga och i praktiken effektivaste åtgärden på längre sikt. Ja, vad menar herr Hansson med det? Menar han att jordbruket på lång sikt skall fortsätta med en rabattering av 1:50 på smörpriset? I så fall är hans resonemang riktigt. Men är det verkligen centerpartiets redan fastlagda ståndpunkt, att jordbruket inte på lång sikt skall få tillbaka någonting av dessa 1:50? Den ståndpunkten vill jag för min del inte ansluta mig till, utan jag vill nog att det

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

skall finnas utrymme för en allvarlig diskussion, om hur det skall bli med saken. Och tar man in dessa 1:50 i diskussionen plus den femtioöring varmed smöret nu subventioneras och därtill lägger den prishöjning som uppkommer genom 6-procentregelns tillämpning, så är det litet tidigt, herr Hansson, att fixera, vilken höjning av margarinaccisen som kan vara lämplig. Särskilt lämpligt att ändra priserna alltför ofta är det inte heller, inte ens ur jordbrukets synpunkt. Jag menar alltså att vi har goda skäl för vår ståndpunkt att nu nöja oss med det förlängda provisoriet.

Herr Pettersson i Dahl och efter honom herr Norup förklarar i dag, att folkpartiet har ändrat ståndpunkt. Jaså, har det det? Ja, vi har ändrat ståndpunkt precis lika mycket som herr Norup och herr Pettersson i Dahl — d. v. s. vi har ändrat ståndpunkt så till vida att vi accepterar subventioneringen av 50 öre i stället för margarinaccis för fyra månader framåt, eller beträffande centerpartiet för x månader framåt. Det har oppositionspartierna gjort allesammans.

Vad det andra projektet beträffar, att lägga samman prissubventioneringen och en höjd margarinaccis, så fanns inget förslag därom i våras, och det finns alltså ingen ståndpunkt att ändra. Så enkelt är det.

Härtill, herr talman, bara ett par allmänna reflexioner.

I centerpartiets motion förekommer ett förslag att riksdagen nu skulle uttala, att margarin konsumtionen bör begränsas till 80 000 ton. Det har här i dag diskuterats och framför allt deklarerats en del om vad som sades 1947. Herr Hæggbloom läser med sann upp-täckarglädje olika stycken ur skrifterna från 1947. Herr Gustafson i Dädesjö förklarar, att riksdagen inte har uttalat någonting om en bestämd margarin-kvantitet.

Jag vill med hänsyn till tiden inte ge mig in på en analys av vad riksdagen

sade 1947. Det är nämligen mycket som är skrivet på många olika ställen, och jag är övertygad om att, ifall man skulle hänskjuta till en opartisk skiljenämnd att fastställa, vad riksdagen i princip beslutade, skulle denna uttala, att man beslutat hålla sig vid ungefär 40 000 ton margarin, därest detta behövs med hänsyn till avsättningen av smöret. I 1942 års jordbruksutrednings betänkande, som avlämnades 1947, är ju saken alldeles klar, men även i riksdagstrycket finns det åtskilligt att beakta. Riksdagen anslöt sig i huvudsak till det s. k. medelalternativet, och den import som skulle tillåtas enligt medelalternativet var 75 000 ton fodersäd, importerade råvaror för 30 000 ton margarin — 10 000 ton skulle man odla hemma — plus viss kvantitet socker. Detta står i betänkandet av 1947, men jag skall som sagt inte uppta tiden med någon analys. Jag vill bara konstatera vad jordbruksutskottet har svarat på centerpartiets framstöt: »Utskottet, vilket i förevarande situation icke vill göra några principiella uttalanden, som skulle vare sig skärpa eller mildra statsmakternas åtaganden gentemot jordbruket, avstyrker motionerna i denna del.»

Det är för jordbrukets förhandlare en mycket bättre utgångspunkt än vad centerpartiets förslag skulle ha varit, ty förhandlingsdelegationens ordförande herr Liedberg kan 1947 års beslut — det kommer nog jordbruksministern att få erfara. Det finns ingen anledning att skjuta undan dessa många för jordbruket fördelaktiga uttalanden för någon illa motiverad deklaration av år 1958, utan det är bättre att 1947 års uttalanden stå kvar.

Jag nämnde inledningsvis hur man ruckat på fullmakterna på en rad punkter — det skedde ju även på vissa punkter i våras. Man har gjort det utan att på något sätt försöka sammanfatta vad alla dessa ändringar innebär beträffande det principiella innehållet i 1955—1956 års beslut. Men det finns

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

kanske anledning att i fortsättningen redovisa den saken.

Så bara en sak ytterligare med adress alldeles särskilt till jordbruksministern.

Som jag nämnde finns det kolossalt mycket småbrukarvänlighet i de motioner, som just nu ligger på riksdagens bord. Det är så mycket småbrukarvänlighet från alla håll, att jordbruksministern bör kunna få igenom precis vad han vill. Därför skulle jag önska att jordbruksministern till hösten verkligen exploaterar all denna småbrukarvänlighet och ser till, att det blir något mera än deklarationer av.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Ljungkile upptog en dyrbar tid med att citera något av vad jag yttrade här i våras. Han påminde om att jag hade tvivlat på att ett höjt margarinpris skulle kunna åstadkomma någon nämnvärd förskjutning av konsumtionen mellan smör och margarin. Av det citerade framgick väl också att jag antydde möjligheten av att ett sänkt smörpris skulle leda till ett sådant resultat. Den motion jag under-tecknade gällde sänkt smörpris. Det förslaget har antagits och prövats och det har givit ett gott resultat. Det höjda margarinpriset har vi inte prövat. Vi vet inte vad det skulle ha lett till. Men herr Svensson i Ljungkile drog ändå den slutsatsen, att det är det höjda margarinpriset som åstadkommit det goda resultatet. Vi vet alla att herr Svensson är en stor filosof. Jag tycker dock att den logik, som han här har använt, ändå tillhör något av det originellaste som han presterat.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall icke upptaga andra kammarens dyrbara tid med att bemöta herr Sköld. Det är helt överflödigt.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! I det föreliggande utskottsutlåtandet tillstyrkes åtgärder som dels avser att fram till december månad säkra en större smöravsättning på den inhemska marknaden, dels avser att ge Kungl. Maj:t befogenhet att genom indirekta åtgärder söka dämpa överskottsproduktionen av animalieprodukter och slutligen vissa förberedelser i anledning av 6-procentregelns eventuella ikraftträdande. Jag vill endast uppehålla mig vid den första frågan nämligen smöravsättningen, och jag skulle därvid i huvudsak vilja peka på några synpunkter och uppfattningar, som jag vet att husmödrarna i detta land hyser. Jag inskränker mig till detta med hänsyn till den långt framskridna tiden, även om det skulle vara oerhört frestande att till bemötande ta upp vissa yttranden som har fällts här i dag.

Att avsättningssvårigheterna för smöret har flera orsaker är alla väl medvetna om, men att prissättningen varit den största anledningen torde inte kunna bestridas. För att bedöma prissättningens verkningar kan det vara belysande med en liten återblick för att se hur tidigare förändringar av prissättning på smör och margarin påverkat konsumtionen.

1950 var det första hela efterkrigsår som inte konsumtionen reglerades av ransonering. Vi hade då en matfettförbrukning, där smöret uppgick till 55 procent och margarinet till 45 procent. Detta visar att när matfettet blev fritt, återgick hushållen till samma vanor som de hade före kriget. Margarinet hade före 1939 kostat hälften så mycket som smöret, men det hade 1950 sjunkit till 46 procent av smörpriset. 1951 och 1952 höjdes både smör- och margarinpriserna och en större prishöjning genomfördes för margarinet för att prisspanningen mellan smör och margarin skulle minska. Trots detta — och det är det intressanta i sammanhanget — skedde emellertid en stark

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

förskjutning mot en ökad margarinkonsumtion så att smörets andel under 1952 reducerades till 47 procent mot tidigare 55. Från början av 1954 skedde ett sakta dalande för smörkonsumtionen och efter prishöjningen 1955 gick det nedåt i rask fart så att smöret under 1957 svarade för endast en tredjedel av matfettförbrukningen.

Vad kan då denna utveckling ha att säga oss i dagens läge. Jo, just detta att ett stegvis ökat pris på en vara, för vilken en god ersättning finnes, även om det höga priset kan försvaras med redovisade höga produktionskostnader, skapar ett köpmotstånd mot den dyrare varan och ger den billigare en favoriserad ställning, som är mycket svår att bryta. Detta är den ena erfarenheten. Den andra — och den korresponderar mest med den situation vi hade i våras — är den, att när vi 1952 genomförde en prishöjning för margarinet för att därmed hjälpa smöret till bättre avsättning, så fick vi ändå en starkt ökad margarinkonsumtion. Och tänk om det hade gått så i våras, att riksdagen hade följt centerpartiets förslag. Då hade jordbruket inte vunnit någonting, och konsumenterna hade enbart förlorat. För mig stod det redan då klart, att en prissänkning på 1 krona 50 öre för smöret och en höjning av margarinet med 50 öre icke hade utsikt att övervinna det köpmotstånd mot smöret som fanns bland husmödrarna. Den uppfattningen, att priset måste ner ännu mer för att smöret skulle bli konkurrenskraftigt i förhållande till margarinet, var nog riktig. Erfarenheterna under de två gångna månaderna, som vi kunnat få statistik på, visar detta. En ökning av smörkonsumtionen med 30 procent är inte något dåligt resultat. Jag har på goda grunder anledning att tro, att när försäljningsresultatet för hela juni månad föreligger man t. o. m. skall ligga något över 30 procent. Svenska mejeriernas riksförenings prognoser pekar åtminstone åt det hållet.

När vi i dag skall ta ställning till en förlängning av subventionen t. o. m. november månad så är det betecknande, att ingen har velat yrka på ett omedelbart borttagande. När man från höger- och centerpartierna yrkar på en till olika tidpunkter föreslagen upphävd sockerskatt såsom kompensation för de höjda livsmedelskostnader, som en höjning av margarinpriset med 50 öre skulle medföra, så kanske den kompensationen kan vara giltig för landsbygdens hushåll, som har råvaran till frukt- och bärkonserver i sin egen trädgård och därför lägger in ett försvarligt årsbehov, som kräver stora sockerköp under skördesäsongen, men det kompenserar ingalunda de höjda livsmedelskostnaderna i tätorterna. Där man inte själv har råvaran köper man i stället sockerfattiga eller djupfrysta konserver, och när det gäller familjer med svag ekonomi har de lättare att spara på sockret än på matfettet. Med hänsyn till tätorternas hushåll och familjerna med svag ekonomi kan inte jag biträda ett sådant förslag.

Skulle jag försöka att med en jordbrukarhustrus ögon se på frågan om att öka jordbrukets inkomster genom prishöjningar, så skulle jag nog varna för allt för stor tilltro till den effekten. Ett exempel kan mjölkprishöjningen den 1 januari i år vara. Försäljningen av 3-procentig konsumtionsmjölk har under månaderna januari—april minskat med 2 procent. För den 3,5-procentiga mjölken har minskningen varit 10 procent. Samtidigt har skummjölksförsäljningen ökat med 26 procent under januari, 51 procent under februari, 69 procent under mars och 62 procent under april. Detta visar återigen, att en stor prishöjning på en vara kan skapa ett köpmotstånd, som ingalunda är till fördel för den som säljer varan.

Det är en annan sak i sammanhanget som förvånar både oss konsumenthusmödrar och lanthusmödrarna, och det är att distributionen av våra inhemska

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

livsmedel skall vara så dyr. Att mjölken skall öka i pris med över 50 procent på vägen från producent till konsument gör att vi ställer oss den frågan: Kan inte dessa kostnader nedbringas? Och detta gäller i viss mån även andra produkter. Här önskar vi en noggrann omprövning, och den borde lämpligen kunna utföras av en mindre undersökningsgrupp, där både jordbrukets organisationer och konsument- och handelsorganisationerna vore företrädna. Alla berörda parter skulle då kunna medverka till prispressande åtgärder och därvid kunna precisera hur långt varje intressegrupp kan sträcka sig och på vad sätt varje berörd part kan medverka utan att rättmätiga krav på lönsamhet, hygienisk kontroll och andra viktiga ting eftersättes. Det är alltför kortsiktigt att tro att enbart höjda priser på produkterna kan tillföra jordbruket bättre inkomster. Även jordbrukarna är konsumenter, och de kan inte ens med hänsyn till egen fördel företräda renodlade producentintressen. Det är så många utblickar åt olika håll som öppnar sig när man börjar närmare granska dessa problem om prissättning och de olika åtgärder, som skall skapa en riktig avvägning mellan konsument- och producentintressena. Svårigheterna är stora, och den ena åtgärden griper in och påverkar den andra.

Jag har begränsat mig till ett område, men jag har inte velat underlåta att anföra några synpunkter, som jag vet att husmödrarna har i dessa frågor. Den gruppens reaktioner och köpvanor är så betydelsefulla för jordbrukets avsättningsproblem, att dess röst bör få höras i denna debatt.

Med vad jag här anfört ber jag att få ansluta mig till utskottets hemställan i jordbruksutskottets utlåtande nr B 8.

Herr BRANDT i Sätila (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lindskog diskutera — *Andra kammarens protokoll 1958. Nr B 5*

rade sockerskatten ur dels landsbygdsfamiljernas, dels tätortsfamiljernas synpunkt och fastslog, att en sänkning av sockerskatten skulle vara av större värde för landortsfamiljerna som hade råvaran på sin egen tomt, egendom o. s. v. och syltade in bär och frukter, medan tätortsfamiljerna köper färdigsockrade produkter.

Det finns då anledning att fråga sig: Vart tar det sänkta sockerpriset vägen när det gäller färdigsockrade produkter? Skall inte en sänkning av sockerskatten återverka även på färdigvaror och därmed också ge tätortsbefolkningen samma förmån som landsortsbefolkningen?

Fru LINDSKOG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle som svar till herr Brandt i Sätila vilja anföra, att fabriksgjorda konserver är tillverkade med mycket låg sockerhalt. Man har gått ifrån principen att enbart socker skall vara konserverande i dessa produkter. Dessutom — det kan vi beklaga ur vår inhemska trädgårdsnärings synpunkt — finns det en rik flora av importerade konserver, och för deras vidkommande spelar ju inte sockerskatten någon som helst roll.

Herr BRANDT i Sätila (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera, att tätortsbefolkningen måste ha ett väsentligt mindre omak av sockerskatten, eftersom man inte behöver betala för någon nämnvärd mängd socker i färdigvaror.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Även jag skall be att först få säga ett litet ord till fru Lindskog. Med anledning av fru Lindskogs uttalande att margarinpriset höjdes 1952 utan någon som helst verkan vill jag framhålla, att förhållandena nu inte är

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

anologa. Nu sänktes smörpriset och därmed uppnåddes mindre spänning mellan priset på smör och priset på margarin. Vad fru Lindskog här anfört är alltså inte riktigt.

Sedan vill jag säga ett ord till jordbruksministern. Vi är överens om att jordbruket släpar efter i inkomstläge. Jordbruksministern säger att det endast är medlen och vägarna man debatterar. Jag skall inte här inlåta mig på den allmänna smördebatten, som redan tidigare förts så grundligt. Men jag skulle ändå inledningsvis vilja erinra jordbruksministern om att jag redan i mitten av mars till statsrådet ställde en enkel fråga om vilka åtgärder statsrådet ville vidtaga för att främja avsättningen av vår smör- och mjölkproduktion. Denna lilla fråga har jag inte fått svar på, och följaktligen har jag ännu inte haft tillfälle att tacka. Men jag förstår att jordbruksministern menar, att de åtgärder han hittills försökt vidta i viss mån är ett svar på denna fråga och också på de motioner, som tidigare väcktes. När jordbruksministern tidigare i dag påpekade sitt initiativ, vill jag ha sagt, att redan i februari och mars ställdes frågor med hänsyn till den kris på smörmarknaden, som då hotade på grund av exportsvårigheterna. Det väcktes ju senare också en motion i frågan.

Men vad jag här närmast vill fästa kammarens uppmärksamhet på är den författningsändring, som jordbruksministern har föreslagit och som syftar till en ytterligare differentiering av mjölkpriset här i landet. Vi har ett avlångt land med olika produktionsbetingelser, och vi har också hittills haft en rätt stark differentiering. Detta har också accepterats av de ekonomiska organisationerna. Därom är ingenting att säga. Nu är det alldeles självfallet, att de vikande priserna har väckt irritation inom de olika områdena, såväl underskotts- som överskottsområden, och att man vill tillgripa olika motåtgärder. Vad jag därvid vill vända mig emot är,

att man vill ge fullmakt åt jordbruksnämnden att vidta en ytterligare differentiering. Jag syftar inte närmast på Norrland. Där föreligger särskilda problem, och i den motion jag här lämnat tillsammans med flera ledamöter av kammaren har också sagts, att dessa speciella problem bör tas upp i annat sammanhang, i samband med den proposition beträffande småbruket, som vi hoppas jordbruksministern så småningom skall avlämna till riksdagen.

Jag skall inte närmare relatera vår motion, men jag vill citera vad utskottet säger beträffande författningsändringarna: »Syftet med författningsändringarna är att uppnå en jämkning av grunderna för den interna utjämningen av intäkterna från olika grenar av mejerirörelsen, varvid samtidigt beaktas önskemålet att genom avgiftsdifferentieringen åstadkomma sådan lokalisering av mjölkproduktionen, att de stora konsumtionsorternas behov av konsumtionsmjölk kan tillfredsställas utan alltför långa transporter. Utskottet bidrader Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag men vill dock som sin mening uttala att Kungl. Maj:t bör tillse att vid bestämmandet av de differentierade avgifterna hänsyn tages till de speciella produktionsbetingelserna i Norrland och jämförbara produktionsområden ävensom till nödvändigheten av att totalproduktionen av mjölk icke i nuvarande läge stimuleras att öka.»

Det är nog ett något inkonsekvent resonemang, som härvidlag föres både av utskottet och i propositionen. Skall man öka produktionen i områdena kring de stora konsumtionsorterna förutsätter det antingen en ökning av den totala produktionen i landet eller en minskning av produktionen i andra områden. När man vidare talar om att det inte bör förekomma alltför långa transporter, kan det endast vara fråga om ett allmänt uttalande. Efter vad jag vet föreligger det inte någon som helst utredning om kostnaderna för en längre

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

transport, självfallet inom rimliga gränser.

Jag kommer så till det som för motionärerna varit det väsentliga. Mycket beror självfallet på hur bestämmelserna så småningom tillämpas av jordbruksnämnden och av jordbrukets organisationer, som enligt vad vi hoppas också får vara med därom, men vi fruktar dock att de områden i landet, som nu har de lägsta mjölkpriserna, skall få sina priser ytterligare sänkta. Jag skulle vara ytterst tacksam, om jordbruksministern här kunde ge ett lugnande svar beträffande den saken. Jag har samma uppfattning som jordbruksministern tidigare i dag uttalat, nämligen att det är jordbrukets organisationer som skall ta ansvaret för hur detaljerna utformas, medan staten skall dra upp de stora riktlinjerna. Men frågan är vad som i detta avseende menas med riktlinjer och detaljer. Enligt vår mening ger de nuvarande bestämmelserna organisationerna tillfredsställande möjligheter att ordna saken.

Jag vill tillägga några ord såsom representant för ett område, där man har det lägsta mjölkpriset i landet och där jordbruket är den dominerande näringsgrenen. Inte bara ur mjölkproducenternas synpunkt utan också ur hela bygdens synpunkt är det oroväckande, att en bygd på detta sätt undandras stora belopp. Det talas om att det endast gäller några fattiga ören, men för det område, som jag nu syftar på, är det faktiskt fråga om miljoner.

Det är denna oro som motiverat motionen om att det inte måtte vidtas någon författningsändring, i varje fall inte förrän man vunnit tillfredsställande klarhet av vederbörande som skall svara för tillämpningen av bestämmelserna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen i denna kammare B 258.

Häri instämde herrar *Jansson* i Benestad, *Gustavsson* i Alvesta, *Börjesson*, *Onsjö* och *Svensson* i Vä (alla ep).

Fru **LINDSKOG** (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Svensson i Stenkyrka säger att situationen nu inte är analog med den som förelåg 1952 då det gäller prisrelationerna mellan smör och margarin, så vill jag erinra om att år 1952 var vanan att anvinna smör i hushållet så mycket starkare hos befolkningen, att man skulle ha hållit fast vid smörkonsumtionen, om det inte av ekonomiska skäl hade visat sig fördelaktigt att övergå till det billigare margarinet. Den prissänkning på 1:50, som i år företagits, har inte — såsom jag tillät mig säga i mitt förra anförande — varit tillräcklig för att återföra smöret till den rangplats som det tidigare hade.

Herr Brandt i Sätilla ansåg, att tätortsbefolkningen har mindre omak av sockerskatten än vad landsortsbefolkningen har. Ja, det kan hända, och jag är övertygad om att tätortsbefolkningen och familjer med svagare ekonomi har mindre omak av sockerskatten än av en höjning av margarinpriset med 50 öre.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (ep) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lindskog anser att det är av ekonomiska skäl, som folk nu inte äter så mycket smör utan i stället konsumerar margarin. Men under debatten i april månad om smörpriset redogjordes det ju för en enkät med hushåll inom olika inkomstgrupper, av vilken enkät tydligt och klart framgick, att det inte är de lägre inkomstgrupperna utan de högre inkomstgrupperna som procentuellt sett är de största konsumenterna av margarin.

Den relation av förhållandena, som fru Lindskog här givit, är alltså inte riktig.

Fru **LINDSKOG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror visst att det förekommer en stor margarinkonsumtion även i de ekonomiskt bärkraftiga famil-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

jerna, men det kan inte förnekas att det finns stora grupper, som av ekonomiska skäl tidigare inte hade möjlighet att välja mellan det dyrare smöret och det billigare margarinet utan var hänvisade till det mindre kostsamma matfettettet. Det var dem som jag särskilt hade i sikte i våras. Om man sedan vill söka skapa en goodwill för smöret gäller det väl att få ned smörpriset så nära margarinpriset som det över huvud taget är möjligt för att smöret på det sättet skall bli konkurrenskraftigt.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lindskog får förlåta mig, om jag frågar henne vilken grupp hon syftar på. Enkäten visar, att arbetarna är ganska stora smörkonsumenter och likaså jordbruksbefolkningen. Vilken grupp är det fru Lindskog pläderar för?

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! I utskottsutlåtandet återfinns en gammal bekant formulering, nämligen att det nu handlar om att dämpa animalieproduktionen. När det i sammanhanget har påståtts, att herr Norup nonchalerade jordbruksprisutredningen, vill jag erinra om att det i varje fall inte gäller denna punkt. Jordbruksprisutredningen rekommenderade bland annat, att man skulle begränsa animalieproduktionen genom att plantera skog på hundratusentals hektar av den åkerjord som företrädesvis finns hos småbrukarna. Den linjen tog herr Norup mycket energiskt upp vid den tid saken var aktuell. Vi anser också, att vi har fog för misstanken, att det var för att fullfölja en sådan linje som man genomförde den hänsynslösa politik man under dessa år drev gentemot de småjordbrukare, framför allt i Norrland, som fick vidkännas mycket svåra skörde-skador under flera år i följd. Det fick också till resultat, att många av dem drevs bort

från sina gårdar. Nyligen har samma idéer om att med olika medel begränsa animalieproduktionen och driva i väg småbönderna från deras gårdar också figurerat i projektet att ge statlig belöning åt dem som hjälper till att skicka 200 000 mjölkkor till de sälla jaktmarkerna.

Vi har för vår del tyckt att detta är en destruktiv politik, som man inte kan acceptera och som inte skulle förekomma, om det fanns en planmässig ekonomisk ordning. Vi har under tidigare debatter om dessa saker påvisat, att det också i Sverige finns mycket stora folkgrupper, som skulle behöva köpa och konsumera mera av jordbrukets högvärdiga animalieprodukter men som helt enkelt inte har råd till det. Följaktligen är det hela i hög grad en politisk fråga. Det finns med andra ord inte något verkligt överskott av sådana produkter.

Ett annat fel hos kraven på dämpning av småjordbrukets produktion är att frågan behandlas isolerad från andra ekonomiska sammanhang, t. ex. hur det skall bli för de småjordbrukare, som inte lever bara på sina jordbruk utan också är beroende av inkomsten från skogsbruket. Nu förutses en mycket betydande begränsning även av denna del av småbrukarnas inkomstkällor. Dämpningspolitiken, vare sig på det ena eller andra området, kompletteras emellertid inte med någon praktisk anvisning om vad dessa småbrukare skall leva av, sedan man genomfört denna politik.

Herr talman! Det är från sådana utgångspunkter vi har utformat förslagen i vår motion. Vi anser i likhet med ett par tidigare talare under debatten, att man måste genomföra en sådan differentiering av det statliga stödet, att man möjliggör också för Norrlands småbrukare att uppehålla sin näring, så mycket mera som det just handlar om att åstadkomma en med hänsyn till det lokala behovet nödvändig lokalisering av olika näringsgrenar. Metoderna att påskynda nedläggningen av småbruk ge-

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

nom att fördyra slakt, förmalning och foderinköp är också förkastliga från våra synpunkter. Det är självfallet att vi, som i många andra sammanhang har fört en energisk kamp mot prishöjningar av olika slag, inte kommer att ge något understöd åt planerna på att ytterligare höja margarinpriset.

På samma sätt som det är med förmalningsavgifterna, foderinköpen och den fördyrade slakten, förhåller det sig också med hela den prispolitik, som reglerar förhållandena mellan jordbruk av olika storlek. Den nuvarande prispolitiken gynnar otvivelaktigt godsägare och storjordbrukare på bekostnad av småbönderna, framför allt Norrlands småbrukare.

Resultatet har blivit — för att nu ta ett exempel som jag känner till, nämligen Norrbotten, som kanske är ett av de mest utsatta länen men som också uppvisar drag, gemensamma för hela Norrland — att invägningen i Norrbottens län under fem månader har minskat med hela 3 miljoner kilo jämfört med motsvarande månader i fjol. Dämpningen har nu gått så långt, att många småbrukare med upphört sin produktion. Då de sålunda svälts ut från sin näring, står vi inför tvånget i Norrbotten att importera mycket stora mjölmängder till länet. Vi har velat stoppa denna ödesdiga utveckling, ödesdiger för de enskilda jordbrukarna och för länet som helhet, genom att ge småbrukarna bättre stöd. Vi har begärt att riksdagen nu skall förverkliga det gamla bondekravet från Norrbotten, för övrigt framfört bl. a. av RLF, nämligen att det extra mjölkpristillägget för Norrland skall fördubblas.

Jag skall inte i övrigt argumentera för min motion utan inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag med undantag för punkterna I, J, K och L. Beträffande dessa punkter hemställer jag om bifall till förslagen i motionerna B 202 i första kammaren och B 255 i denna kammare.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

Herr andre vice talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Eskilsson m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Hermansson m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) upptagna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten B i utskottets utlåtande nr B 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Eskilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ännu en gång upplästes, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 117 ja och 70 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten C

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

hemställan dels ock på bifall till den av herr Eskilsson m. fl. avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten D

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Hermansson m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten D i utskottets utlåtande nr B 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Hermansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 121 ja och 30 nej, varjämte 59 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten E

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Eskilsson m. fl. avgivna reservationen;

samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Hermansson m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den med 2:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten E i utskottets utlåtande nr B 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Eskilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 109 ja och 70 nej, varjämte 32 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten F

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Hermansson m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.

efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten F i utskottets utlåtande nr B 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Hermansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 153 ja och 29 nej, varjämte 30 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten G

Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Hermansson m. fl. avgivna reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten G i utskottets utlåtande nr B 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Hermansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten H

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herrar Hæggbloom och Eliasson i Moholm avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till motionen II: B 258; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Moholm begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den med 2:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten H i utskottets utlåtande nr B 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herrar Hæggbloom och Eliasson i Moholm.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.*Punkten I*

Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: B 255 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten J

Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: B 255 i denna del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten K

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Nils Hansson m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till motionen II: B 255 i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 2:o) upptagna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten K i utskottets utlåtande nr B 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Nils Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ännu en gång upplästes, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens

ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 161 ja och 40 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten L

Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: B 255 i denna del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Holmberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten L i utskottets utlåtande nr B 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen II: B 255 av herr Holmberg m. fl. i denna del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Holmberg yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 200 ja och 5 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän — Avveckling av byggnadsregleringen, m. m.

Punkten M

Utskottets hemställan bifölls.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 2

Utgifter under riksstatens andra huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställning rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1

Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän

I skrivelse den 1 mars 1958 (nr 2) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlätna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionen II: 24 till Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av riksdagens sålunda fattade beslut.

I en inom andra kammaren av herr *Fröding* väckt motion (II: B 94) hade hemställts, att anslaget måtte bestämmas till 2 700 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionen II: B 94 besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 2 800 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken

Andersson samt herrar *Skoglund* i Dovertorp, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II: B 94 besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 2 700 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen, och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

§ 3

Avveckling av byggnadsregleringen, m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr B 3, i anledning av väckta motioner om avveckling av byggnadsregleringen, m. m.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr B 185 i första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* samt nr B 243 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hemställdes, att riksdagen måtte besluta »a) att lagen den 30 juni 1943 (nr 344) om tillståndsvång för byggnadsarbete skall upphöra att gälla den 1 januari 1959;

Avveckling av byggnadsregleringen, m. m.

b) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att sysselsättningen inom byggnadsbranschen följes med vaksamhet så att lämpliga åtgärder kan vidtagas i syfte att utjämna uppträdande tendenser till säsongmässiga variationer i sysselsättningen».

Utskottet hemställde, att motionerna I: B 185 och II: B 243, i den mån de icke besvarats med vad utskottet anfört, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Osvald, Ebbe Ohlsson, Nyberg, Bengtsson* i Göteborg och *Hedin*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: B 185 och II: B 243, för sin del antaga följande förslag till

Lag angående upphörande av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete

Härigenom förordnas att lagen den 30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete, vilken enligt lag den 2 maj 1958 (nr 194) gäller till och med den 30 juni 1959, skall upphöra att äga giltighet från och med den 1 oktober 1958.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **BENGTSSON** i Göteborg (h):

Herr talman! Mer hänsyn till att vi för relativt kort tid sedan hade en debatt i fråga om byggnadsregleringen skall jag inskränka mig till att yrka bifall till reservationen.

Herr **LEVIN** (s):

Herr talman! Jag skall i korthet be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Vi diskuterade ju detta ärende vid vårriksdagen, och det är onödigt att här på nytt ta upp en debatt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen

gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtsson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr B 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 132 ja och 74 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4

Utgifter under riksstatens femte huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Vid detta utlåtande var fogat ett särskilt yttrande av herrar *Ohlson, Boman*,

Levnadskostnadsundersökning — Mödrahjälp

Sundelin och Malmborg, fröken Elmén och herr Nihlfors.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Punkten 1

Levnadskostnadsundersökning

I skrivelse den 17 mars 1958 (nr 5) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 279 och II: 368, såvitt här vore i fråga, till Levnadskostnadsundersökning för budgetåret 1958/59 anvisat ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag sålunda fattade beslutet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewertöf m. fl.* (I: B 82) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: B 97), hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att anslag för budgetåret 1958/59 till Levnadskostnadsundersökning icke måtte anvisas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Levnadskostnadsundersökning för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut icke anvisa något anslag till Levnadskostnadsundersökning för budgetåret 1958/59;

b) av herr *Rubbestad*, utan angivet yrkande.

Herr RUBBESTAD (cp):

Herr talman! Jag vill bara deklarerat att jag för mitt partis vidkommande vid vissa av de punkter som här föreligger har en blank reservation, som innebär att vi inte i nuvarande läge, när vår riksdagen i alla dessa frågor redan tagit ståndpunkt, velat framställa särskilda yrkanden. Det skulle bara trassla till det hela. De flesta frågor har redan av riksdagen beslutats och regleringsbrev har utfärdats. Jag vill emellertid förklara att detta inte innebär att vi härigenom på något sätt har ändrat ståndpunkt från i våras utan endast förestavats av praktiska skäl. Jag har inget yrkande.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1) a).

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av fröken *Andersson m. fl.*; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2

Mödrahjälp

I skrivelse den 17 mars 1958 (nr 5) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 279 och II: 368, såvitt här vore i fråga, till Mödrahjälp för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av

Mödrahjälpnsnämnderna

årets förra riksdag sålunda fattade beslutet.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att anslag för budgetåret 1958/59 till Mödrahjälp icke måtte anvisas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Mödrahjälp för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut icke anvisa något anslag till Mödrahjälp för budgetåret 1958/59.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

*Punkten 3***Mödrahjälpnsnämnderna**

I skrivelse den 17 mars 1958 (nr 5) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari

1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 279 och II: 368, såvitt här vore i fråga, till Mödrahjälpnsnämnderna för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 175 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag sålunda fattade beslutet.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att anslag för budgetåret 1958/59 till Mödrahjälpnsnämnderna icke måtte anvisas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Mödrahjälpnsnämnderna för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 175 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut icke anvisa något anslag till Mödrahjälpnsnämnderna för budgetåret 1958/59.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den

Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor — Allmänna barnbidrag

vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

*Punkten 4***Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor**

I skrivelse den 17 mars 1958 (nr 5) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 279 och II: 368, såvitt här vore i fråga, till Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 4 625 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag sålunda fattade beslutet.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att anslaget måtte anvisas med 3 809 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 4 625 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Bidrag till avlönande av hemvårdarinnor för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 3 809 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

*Punkten 5***Allmänna barnbidrag**

I skrivelse den 17 mars 1958 (nr 5) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 279 och II: 368, såvitt här vore i fråga, till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 734 000 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag sålunda fattade beslutet.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts att anslaget måtte bestämmas till 450 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 734 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Heckscher*, vilka under förutsättning av riksdagens bifall till en vid andra lagutskottets utlåtande nr B 6 fogad reservation ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till

Försöksverksamhet rörande daghem m. m. — Ferieresor för barn

motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 450 000 000 kronor;

b) av herr *Rubbestad*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av fröken Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

*Punkten 6***Försöksverksamhet rörande daghem m. m.**

I skrivelse den 17 mars 1958 (nr 5) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlätna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 279 och II: 368, såvitt här vore i fråga, till Försöksverksamhet rörande daghem m. m. för budgetåret 1958/59 anvisat ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag sålunda fattade beslutet.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att anslag för budgetåret 1958/59 till Försöksverksamhet rörande daghem m. m. icke måtte anvisas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Försöksverksamhet rörande daghem m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut icke anvisa något anslag till Försöksverksamhet rörande daghem m. m. för budgetåret 1958/59.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

*Punkten 7***Ferieresor för barn**

I skrivelse den 17 mars 1958 (nr 5) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlätna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 163 och II: 186, såvitt här vore i fråga, till Ferieresor för barn för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 2 100 000 kronor.

Ferieresor för husmödrar

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag sålunda fattade beslutet.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att anslaget måtte anvisas med 1 740 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Ferieresor för barn för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 2 100 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Ferieresor för barn för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 1 740 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 8

Ferieresor för husmödrar

I skrivelse den 17 mars 1958 (nr 5) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl.

Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlätna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 163 och II: 186, såvitt här vore i fråga, till Ferieresor för husmödrar för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag sålunda fattade beslutet.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att anslaget måtte anvisas med 775 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Ferieresor för husmödrar för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Ferieresor för husmödrar för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 775 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor — Bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler m. m.

vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 9 och 10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11

Bidrag till erkända arbetslöshetskassor

I propositionen nr B 1 hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 2, s. 3 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 juni 1958) föreslagit riksdagen att till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 44 000 000 kronor.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att anslaget måtte anvisas med 36 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 44 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Dönerstorp, *Cassel* och *Heckscher*, vilka under förutsättning av riksdagens bifall till en vid andra lagutskottets utlåtande nr B 3 fogad, med I betecknad reservation ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 36 000 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 12

Bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler m. m.

I skrivelse den 17 mars 1958 (nr 5) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 279 och II: 368, såvitt här vore i fråga, till Bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag sålunda fattade beslutet.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att anslag för budgetåret 1958/59 till Bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler m. m. icke måtte anvisas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Do-

Statens bosättningslån: Ersättning åt ortsombud — Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken

verstorp, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut icke anvisa något anslag till Bidrag till anskaffning av inventarier för allmänna samlingslokaler m. m. för budgetåret 1958/59.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 13**Statens bosättningslån: Ersättning åt ortsombud**

I skrivelse den 17 mars 1958 (nr 5) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 279 och II: 368, såvitt här vore i fråga, till Statens bosättningslån: Ersättning åt ortsombud för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 65 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag sålunda fattade beslutet.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade hemställts, att anslag för budget-

året 1958/59 till Statens bosättningslån: Ersättning åt ortsombud icke måtte anvisas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Statens bosättningslån: Ersättning åt ortsombud för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 65 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut icke anvisa något anslag till Statens bosättningslån: Ersättning åt ortsombud för budgetåret 1958/59.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 14**Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken**

I skrivelse den 17 mars 1958 (nr 5) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen

Bidrag till sjukkassor m. m.

framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 279 och II: 368, såvitt här vore i fråga, till Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 315 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag sålunda fattade beslutet.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att anslag för budgetåret 1958/59 till Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken icke måtte anvisas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 315 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut icke anvisa något anslag till Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken för budgetåret 1958/59.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propo-

sitioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 15**Bidrag till sjukkassor m. m.**

I skrivelse den 17 mars 1958 (nr 5) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlätna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 279 och II: 368, såvitt här vore i fråga, till Bidrag till sjukkassor m. m. för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 255 000 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag sålunda fattade beslutet.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att anslaget måtte anvisas med 214 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Bidrag till sjukkassor m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 255 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Heckscher*, vilka under förutsättning av riksdagens bifall till en vid andra lagutskottets utlåtande nr B 7 fogad reservation ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Bidrag till sjukkassor m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 214 000 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn — Social upplysningsfilm

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 16

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17**Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn**

I skrivelse den 28 april 1958 (nr 272) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 11 februari 1958 avlåtna propositionen nr 55 framlagda förslag till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 13 600 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag anvisade anslaget.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts att anslaget bestämdes till 47 600 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 13 600 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken Andersson samt herrar Skoglund i Döversörp, Cassel och Heckscher, vilka under förutsättning av riksdagens bifall till en vid andra lagutskottets utlåtande nr B 6 fogad reservation ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 47 600 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 18**Social upplysningsfilm**

I skrivelse den 17 mars 1958 (nr 5) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 279 och II: 368, såvitt här vore i fråga, till Social upplysningsfilm för budgetåret 1958/59 anvisat ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag sålunda fattade beslutet.

Statens bilinspektion: Avlöningar, m. m.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: B 82 och II: B 97 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att anslag för budgetåret 1958/59 till Social upplysningsfilm icke måtte anvisas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Social upplysningsfilm för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut icke anvisa något anslag till Social upplysningsfilm för budgetåret 1958/59;

b) av herr *Rubbestad*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av fröken *Andersson* m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 19 och 20

Lades till handlingarna.

§ 5

Utgifter under riksstatens sjätte huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet *Skoglund*, hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr *Petterssons* i Dahl interpellation angående 1953 års trafikutredning, m. m.

*Punkten 1***Statens bilinspektion: Avlöningar, m. m.**

I skrivelse den 26 april 1958 (nr 220) hade 1958 års förra riksdag anmält, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlätna statsverkspropositionen framlagda förslag i fråga om anslag för budgetåret 1958/59 till Statens bilinspektion: Avlöningar.

I de båda likalydande motionerna I: 223 och II: 274 hade i anslutning till Kungl. Maj:ts förberörda anslagsäskande, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en höjning av avgifterna för kompetensprov för körkort med 10 kronor. I denna del hade, sedan kamrarna fattat skiljaktiga beslut, frågan för den riksdagen förfallit.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag anvisade anslaget till Statens bilinspektion: Avlöningar.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf* m. fl. (I: B 74) och den andra

inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: B 86), hade under åberopande av motionerna I: 223 och II: 274, såvitt nu vore i fråga, föreslagits att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en höjning av förenämnda avgifter med 10 kronor.

Utskottet hemställde, att motionerna I: B 74 och II: B 86, såvitt de avsåge avgifterna för kompetensprov för körkort, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herr *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel*, *Nihlfors* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 74 och II: B 86, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en höjning av avgiften för kompetensprov för körkort med 10 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Det här är en fråga som riksdagen diskuterade också i våras. Andra kammaren stannade då för den ståndpunkt reservationerna här intagit, men den föll vid gemensam votering. Någon ytterligare debatt är kanske nu inte påkallad. Jag inskränker mig därför till att yrka bifall till reservationen.

Herr andre vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! Under hänvisning till vad utskottet under denna punkt anfört i sitt utlåtande nr 6 till innevarande års förra riksdag hemställer jag om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Vetenskaplig trafiksäkerhetsforskning

Punkten 2

Vetenskaplig trafiksäkerhetsforskning

I skrivelse den 11 april 1958 (nr 6) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlätna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 48 och II: 57 samt I: 84 och II: 66, till Kostnader för vetenskaplig trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1958/59 anvisat ett reservationsanslag av 100 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag anvisade anslaget till Kostnader för vetenskaplig trafiksäkerhetsforskning.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Edström* och *Lundström* (I: B 161) och den andra inom andra kammaren av herr *Löfgren m. fl.* (II: B 202), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1958/59 ställa ett belopp av en miljon kronor till förfogande för trafiksäkerhetsforskning samt bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer utfärda bestämmelser för anslagets användning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: B 161 och II: B 202, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Kostnader för vetenskaplig trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin* och *Aastrup*, fröken *Elmén*, herr *Nihlfors* och fröken *Vinge*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 161 och II: B 202 besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Kostnader för vetenskaplig

Vetenskaplig trafiksäkerhetsforskning

trafiksäkerhetsforskning för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Vid behandlingen av frågan om anslaget till vetenskaplig trafiksäkerhetsforskning hade kamrarna vid vårriksdagen att ta ställning till olika förslag. Bl. a. förelåg ett förslag om att anslaget skulle utgå med en miljon kronor mer än vad Kungl. Maj:t hade föreslagit. Detta förslag avlogs av riksdagen. Likafullt har förslaget väckts ånyo vid denna sommarriksdag. Motionärerna och vi reservanter i statsutskottet med herr Sundelin i spetsen, vilka alltså icke lyckats få utskottet att tillstyrka motionen, har ansett det vara så angeläget att ånyo väcka debatt i denna fråga, att vi inte kunnat underlåta att i kväll ta upp en sådan. Det gäller här dock frågan om liv eller död.

Det är skrämmande siffror som framkommit vid en tidigare i år framlagd undersökning angående de direkta och indirekta förlusterna på grund av trafikolyckorna. Det är alltså inte bara det mänskliga momentet som kommer in i detta sammanhang. Förutom de tragedier som uppstår vid varje svår och ofta även vid mindre svåra olyckor, blir det samhälleliga förluster av en storleksordning som man egentligen inte tänker sig när man först börjar studera denna fråga. Jag kan som ett exempel nämna att expertisen vid en försiktig bedömning kommit till att den samhällsekonomiska kostnaden för trafikolyckorna år 1957 torde närma sig 900 miljoner kronor. En sådan post som värdet av den förlorade arbetsinsatsen enligt den utredningsman, som sysslar med detta, i 1957 års penningvärde uppgår till 640 miljoner kronor. Förlusterna till följd av dödsfall uppgår till 380 miljoner kronor, och alla de för-

luster, som uppstår genom långvariga sjukhusvistelser, beräknas till 25 miljoner kronor. Även de kostnader med vilka trafikolycksfallen belastar polis, domstolar, försäkringsbolag o. s. v. uppgår till jättelika belopp.

Det är dessa siffror som är bakgrunden till vår reservation i utskottet, till vilken jag här i kväll kommer att yrka bifall. Reservationen utmynnar i ett förslag om att 1 miljon kronor skall ställas till förfogande för den vetenskapliga trafiksäkerhetsforskningen att avräknas mot bilskattemedel.

Jag vet att utskottsmajoriteten anför att det pågår en utredning och att den väntas bli klar ganska snart, varför man borde vänta och se. Nu vet vi alla, vare sig vi sitter i denna utredning eller icke, att den måste mynna ut i ett förslag om avsevärt förstärkt forskning på detta område. Såvitt jag förstår sysselsätter sig denna utredning främst med organisationsfrågor. För att vi skall vara betjänta av denna utredningsarbete, bör det redan när den kommer med sina förslag finnas medel beviljade som omedelbart kan ställas till förfogande. Vid uppvaktningar och i yrkanden om anslagshöjningar har experterna på detta område framhållit att det behövs 2 miljoner kronor, varav 1 miljon kronor omedelbart. Det är just denna miljon kronor som vi vill skall finnas i beredskap för denna utvidgade forskning. Det är barockt att tänka sig att man i alla väder och i alla politiska sammanhang och även i sammanhang som inte alls är partipolitiska skall avvakta utredningar. Det finns alltid utredningar att avvakta i det svenska samhället. I detta sammanhang tror jag inte att det finns någon anledning att på grund av den pågående utredningen dra sig för att gå med på ett anslag av den storlek som vi föreslagit.

I detta anförande instämde fröken *Vinge* (fp), herr *Rimmerfors* (fp) och herr *Löfgren* (fp).

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! Det är nog riktigt som herr Nihlfors säger att detta är ett stort problem. Men utskottet har nu liksom vid sin behandling av denna fråga i våras ansett, att man inte bör föregripa den pågående utredningen. Eftersom denna dessutom blir klar så tidigt, att förslag kan föreläggas nästa års riksdag, har utskottet inte ansett sig böra förordna någon ändring. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag skulle endast vilja till kammarens protokoll anteckna varför högerpartiets representanter inte återupptagit sin motion från vårriksdagen, där det begärdes en ökning av detta anslag till 300 000 kronor. Det beror på att den i januari månad tillsatta Nordenstamska kommittén redan i september kommer med sitt förslag. Man tror sig veta att frågorna om både forskning, uppfostran och propaganda upptagits i denna kommittés betänkande och att dess förslag till en ordentlig upprustning vida överstiger utskottets nuvarande förslag. Vi har alltså anledning att avvakta denna utredning för att senare få kammarens mera allmänna stöd för den upprustning på detta område, som är en absolut nödvändighet. Vi har därför nu icke något yrkande.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Då jag lyssnade till herr Andreassons anförande fick jag bekräftelse på vad jag tidigare sade, nämligen att man naturligtvis vill avvakta den pågående utredningen. Herr Lothigius kom in på mera konkreta saker, då han tydligen från kommittén erhållit uppgifter som tydde på att det kommer ett förslag i positiv anda. Något annat var heller inte att vänta. Ingen kommitté skulle väl på detta ämnesområde kunna länkas komma med något som inte är ett positivt förslag, innebärande en ut-

Vetenskaplig trafiksäkerhetsforskning

ökning av anslagen till denna forskning. Det är alltså ingen nyhet. Då uppstår rent tekniskt anslagsmässigt det förhållandet, att om denna fråga nu faller — och det är jag beredd på att den gör — kommer den väl på nytt upp först nästa riksdag. Det betyder alltså att anslag inte kan ställas till förfogande förrän efter den 1 juli 1959. I denna oerhört betydelsefulla fråga, med människoliv och stora ekonomiska värden på spel, åstadkommes därigenom alltså en fördröjning med bortåt ett år. Jag tycker det finns anledning att tänka efter, om det är riktigt att av tekniska skäl vänta så länge.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Löfgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o) i utskottets utlåtande nr B 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Löfgren begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 149 ja och 35 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Driftbidrag till statens järnvägar, tillika svar på interpellation ang. 1953 års trafikutredning, m. m.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 3

Driftbidrag till statens järnvägar, tillika svar på interpellation ang. 1953 års trafikutredning, m. m.

I propositionen nr B 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 8, s. 2), under återopande av vad i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 21 februari 1958 (proposition 1958: 77) anförts, föreslagit riksdagen att till Driftbidrag till statens järnvägar för budgetåret 1958/59 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 100 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: B 22) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Krokstorp *m. fl.* (II: B 16), hade hemställts dels att riksdagen måtte uttala att åtgärder borde vidtagas för att, innan driften nedlades på ekonomiskt förlustbringande bandel, ersätta berörda handel med andra likvärdiga trafikmedel, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppdroges att snarast söka lämna redovisning över de vägbyggnads- eller andra vägförbättringsföretag som kunde aktualiseras av nedläggandet av trafiksvaga bandelar samt att riksdagen måtte besluta att medel för täckande av kostnader för sådana företag, i den mån dessa ej eljest planerats komma till utförande, anvisades å härför särskilt avsett anslag.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: B 25 och II: B 18 samt med avslag å motionerna I: B 159 och II: B 197, till Driftbidrag till statens järn-

vägar för budgetåret 1958/59 anvisa ett anslag av 100 000 000 kronor;

II. att motionerna I: B 107 och II: B 146 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionen II: B 178 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: B 22 och II: B 16, I: B 24 och II: B 26 samt II: B 109 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i de i motionerna berörda frågorna anför.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! I en interpellation har herr Pettersson i Dahl frågat mig *dels* när man kan vänta att 1953 års trafikutredning är klar med sitt betänkande, *dels* om jag anser, att linjen Falkenberg—Limmared m. fl. bandelar inte bör läggas ned, förrän ståndpunkt tagits till trafikutredningens förslag och i varje särskilt fall erforderliga vägar upprustats och ombyggt för tillgodoseende av befolkningens behov i trafikhänseende, *dels* om jag uppmärksammat, att tågtiderna på trafiksvaga järnvägar i många fall är särskilt olämpligt lagda med hänsyn till förbindelse med andra järnvägar, *dels* ock om jag är beredd att vidta åtgärder till besparingar inom järnvägsdriften, exempelvis genom ersättning i lämpliga fall av nuvarande bevakningsanordningar med stopplikt för rälsbuss före passerande av korsning med landsväg i huvudsaklig överensstämmelse med vad som nu gäller för fordon vid utfart från mindre trafikerad till mer trafikerad väg.

Med anledning härav får jag anföra följande.

För att möjliggöra en intensifiering av arbetet inom 1953 års trafikutredning har jag under det senaste året låtit förstärka utredningens resurser och en-

Driftbidrag till statens järnvägar, tillika svar på interpellation ang. 1953 års trafikutredning, m. m.

ligt vad jag inhämtat eftersträvar utredningen att inom något år lägga fram ett betänkande rörande vissa av de mera väsentliga problemen på landtrafikens område.

Vad den andra frågan beträffar, har spørsmålet om nedläggningar behandlats i den proposition angående Driftbidrag till statens järnvägar, som nu skall behandlas här i kammaren. Jag har i denna proposition understrukt nödvändigheten av att rationaliseringsverksamheten vid SJ bedrivs med kraft. Det framgår av propositionen att nedläggningar av trafiksvaga bandelar måste tänkas komma att äga rum i viss omfattning även i fortsättningen och under tiden innan statsmakterna kan ta ställning till trafikutredningens kommande betänkande. Statsutskottet har, såsom framgår av det utlåtande, som nu ligger på kammarens bord, delat denna min uppfattning. Jag vill vidare erinra om att 1953 års trafikutredning själv uttalat sig för att nedläggningar genomföres under mellantiden.

Frågan om vilka konkreta bandelar, som kan läggas ned under denna mellantid, måste avgöras från fall till fall. Härvidlag har det framför allt betydelse, om de berörda bygdernas trafikförhållanden kan ordnas på ett tillfredsställande sätt även efter järnvägsnedläggelsen. Nedläggningar torde bli aktuella endast i sådana områden, där vägnät och befintliga busslinjer skapar förutsättningar för att flytta över den kvarvarande järnvägstrafiken till landsväg. I vissa fall kan trafiköverflyttningen behöva föregås av en upprustning av landsvägarna. De konkreta frågorna kan bedömas definitivt först när järnvägsstyrelsens framställning om nedläggning av en viss bandel remissbehandlats och sålunda hela utredningsmaterialet står till Kungl. Maj:ts förfogande. Huruvida behov av att avvakta trafikutredningens principförslag kan föreligga, innan ett ärende om nedlägg-

ning avgöres, får bedömas i det enskilda fallet. Även frågan om behovet av en upprustning av vägnätet i samband med en nedläggning får bedömas från fall till fall.

Jag har hittills berört mera allmänna principer för nedläggning av trafiksvaga järnvägslinjer. Jag vill emellertid i detta sammanhang även besvara interpellantens fjärde fråga rörande åtgärder, som syftar till avsevärt förbilligande av järnvägsdriften, varigenom trafiksvaga bandelar skulle erhålla förbättrat driftresultat och därigenom kunna bevaras. Interpellanten nämner bland sådana åtgärder övergång till enbart rälsbussdrift med biljettförsäljning på rälsbussarna samt införande av stopplikt för rälsbuss vid passerande av trafikerad väg.

Dylika besparingsåtgärder försöker statens järnvägar genomföra. En allmän avbemannning av stationerna kan emellertid inte alltid ske. På en del stationer behövs personal för expediering av gods och post och på vissa stationer måste bemanningen upprätthållas ur säkerhetssynpunkt för tågklarering. Om man helt avbemannar en bana måste godsombud anställas och tågmöten elimineras. Slutligen medför en avbemannning, att ersättning till SJ för postarbetet faller bort. Det blir sålunda fråga inte endast om sänkning av kostnader utan även om bortfall av intäkter.

Från järnvägsstyrelsens och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens samrådsorgan »delegationen för korsningar järnväg—väg» har jag erhållit vissa uppgifter belysande interpellantens förslag om ersättning av befintliga bevakningsanordningar med stopplikt för rälsbuss före passerandet av en korsning med landsväg. Enligt delegationen skulle förslaget innebära minskad trafiksäkerhet, men under vissa förutsättningar skulle en sådan minskad bevakning kunna införas som ett provisorium vid sådana järnvägslinjer, där trafiken kommer att

Driftbidrag till statens järnvägar, tillika svar på interpellation ang. 1953 års trafikutredning, m. m.

läggas ned under de närmaste åren. Bland förutsättningarna för genomförande av en minskad bevakning nämner delegationen, att tillfredsställande sikt finns, att vägtrafikens art och omfattning inte kan anses utgöra ett hinder för ett sådant bevakningssätt, att bommar, grindar och eventuella signallyktor mot vägen tas bort samt att belysning anordnas vid korsningen.

Besparingarna av här nämnda åtgärder blir emellertid relativt ringa. Om t. ex. samtliga väg- och platsvakter vid Falkenbergsbanan skulle dras in, skulle detta medföra en kostnadsminskning med ca 100 000 kr. och ett bortfall av postersättning av ca 20 000 kr. Om hänsyn därjämte tas till att stopplikten skulle medföra merkostnader på grund av längre gångtid för tågen, torde man kunna räkna med en nettoförbättring av ca 50 000 kr. per år. Detta belopp utgör endast ca 4 procent av den totalt beräknade nettoförbättringen av 1,2 milj. kr., som skulle uppstå, om banan lades ned.

Även om de av interpellanten berörda förslagen sålunda knappast kan leda till någon radikal förbättring av ekonomien för flertalet av de trafiksvaga järnvägslinjerna, torde de dock i enstaka fall kunna verka i den av interpellanten avsedda riktningen. Jag konstaterar med tillfredsställelse, att interpellanten tagit upp denna problemställning, och ser däri ett uttryck för att man på olika håll på allvar börjar få blicken öppen för behovet av kostnadsbesparingar inom järnvägsdriften, även om åtgärder härför i en del fall kommer att leda till minskad service. Varje förslag, som syftar till kostnadssänkande driftformer, bör enligt min mening undersökas i syfte att ge underlag för en bedömning av möjligheterna att genom förenklad drift ge en trafiksvag bana ökad livslängd.

I detta sammanhang anser jag mig

även böra erinra om mitt uttalande i propositionen, att åtgärderna för att bringa statens järnvägars ekonomi i balans icke endast bör inriktas på kostnadsbesparingar. Enligt min mening är det av största vikt, att strävandena att förbättra järnvägsföretagets ekonomi även tar sikte på en intensifierad trafikvärvning och andra försäljningspolitiska åtgärder. Ansträngningarna för en ökad trafikvärvning och en aktiv försäljningspolitik torde underlättas vid ett genomförande av det i propositionen redovisade förslaget till nya taxor med dess utvidgning av statsbaneföretagets rörelsefrihet på taxepolitikens område.

Vad slutligen den tredje frågan beträffar, vill jag framhålla, att vid uppgörandet av tågplanerna som allmän regel gäller, att hänsyn alltid måste tas till anslutande, mötande och framförgående tåg. Om därvid en anslutning erfarenhetsmässigt visat sig alltför ofta utlösa förseningar av ett avgående tåg, blir man många gånger tvungen att bryta anslutningen, hur tråkigt detta än är från lokal synpunkt. Kan man komma till rätta med ett besvärligt tågföringsproblem genom att bryta en anslutning, och har man därvid möjlighet att välja mellan flera i en längre förbindelsekedja ingående anslutningspunkter, faller gärna valet på den av anslutningarna, vars brytande kan bedömas åsamka minsta besvär för det minsta antalet resande. En naturlig följd härav är, att en bana, som ombesörjer glesbygdstrafik, kan för denna banas resenärer komma att framstå som åsidosatt i tidtabellsavseende, i det att anslutningståg »missas» med bara några få minuter. Frågan om bibehållande eller avbrytande av en anslutningsförbindelse är och förblir en intresseavvägningsfråga, där det viktigare intresset får tillgodoses före det mindre viktiga.

Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Driftbidrag till statens järnvägar, tillika svar på interpellation ang. 1953 års trafikutredning, m. m.

Herr PETTERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Jag skall be att få uttala mitt tack till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation, och jag vill genast tillägga att jag tycker svaret är ganska sympatiskt. Men det är klart att en interpellant sällan är nöjd, och jag skall be att få göra några kommentarer. Jag ber i alla fall att få beklaga att vi måste debattera denna i och för sig så viktiga angelägenhet vid denna sena timme, när praktiskt taget hela kammaren är trött och vill sluta för lagen.

Statsrådet säger här att det skall bli en noggrann undersökning innan en järnväg läggs ned. På sidan 8 i statsutskottets utlåtande nr B 6 säger statsrådet att frågor om nedläggande av trafiksvaga järnvägar icke får ses enbart ur rent järnvägsekonomiska synpunkter utan måste bedömas även ur sociala, kulturella och näringspolitiska aspekter. Jag tycker det är värdefullt att detta uttalande står där. Enligt min mening är det fullständigt felaktigt att bedöma denna fråga enbart ur ekonomiska synpunkter och bara se till huruvida den och den bandelen går med vinst eller förlust. Kommunikationerna måste ordnas så att folket har möjlighet att bo kvar och utföra sin gärning på de olika orterna.

Jag skulle också kunna säga att de järnvägar är ganska lätt räknade, som för närvarande ger vinst. Jag erkänner gärna att jag reser ganska mycket med järnväg, även på sådana som man räknar till de bäriga. Men många gånger är man nästan ensam resenär i en stor järnvägsvagn, och det är självklart att detta inte ger vinst åt statens järnvägar.

En annan synpunkt som jag vill anlägga är att vägnätet kostar mycket pengar, och fråga är vad som blir billigast. Statsrådet säger att man inte skall lägga ned en järnväg utan att man sett till att vägnät och befintliga busslinjer skapar förutsättningar för överflyttning

av den kvarstående järnvägstrafiken till landsväg. Jag tror att detta också är värdefullt, och jag hoppas att frågan blir bedömd efter dessa aspekter.

När det gäller frågan om att avsevärt förbilliga järnvägsdriften har jag påtalat, att man kanske skulle kunna vidta åtgärder så att trafiksvaga bandelar erhåller bättre trafikresultat och därigenom kan bevaras längre, och jag har föreslagit en hel del sådana åtgärder. Statsrådet säger att SJ försöker genomföra dylika besparingsåtgärder. Förlåt, herr statsråd, men jag vill där gärna sätta en bock i kanten. Gör SJ verkligen detta? Jag lever mitt ute på landsbygden, men jag känner inte alls till att SJ gjort det ringaste försök att förbilliga driften, tvärtom. Jag har framfört förslag många gånger till SJ:s ledning, men man har nonchalerat dessa och bara hänvisat till att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte alls går med på saken. Men gör man en uppaktning hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, så anses där att det är helt naturligt att göra dessa saker. Jag vet också att man där lagt sig i sådana detaljer, och jag tror det kan åstadkomma resultat. Det skulle emellertid vara utomordentligt värdefullt om statsrådet ville uppmana SJ att faktiskt lägga sig vinn om att här göra besparingar. Såvitt jag kan bedöma gör SJ:s ledning i detta fall ingenting annat än att man säger att den och den banan skall läggas ner, punkt och slut, det är ingenting att resonera om. Nu blir det kanske ibland litet vidlyftigare resonemang, men jag tycker nog att det i stort sett går till på detta sätt.

Statsrådet säger att det är klart att om man lägger ner en järnväg så blir det en del mindre goda resultat. Det måste anställas godsombud o. s. v., och en avbemanning medför förluster för SJ därför att postarbetet faller bort. Vid min egen station Vessigebro har, som jag tycker alldeles i onödan, SJ tagit bort posten

**Driftbidrag till statens järnvägar, tillika svar på interpellation ang. 1953 års trafik-
utredning, m. m.**

från järnvägen, och jag tror att om man räknar kallt har SJ faktiskt gjort en förlust därigenom.

Jag har även påtalat att man skulle kunna göra besparingar på så sätt att man vid rälsbussbanorna skulle slopa bevakningen. Detta har stött på ett fantastiskt mostånd från SJ:s sida, men SJ har, som det heter, fått byta fot när det kommit påtryckning från annat håll. Jag är glad över att statsrådet i fråga om järnvägen Falkenberg—Limnared nämnt precis samma summa i besparing som jag hade kalkylerat med, nämligen 100 000 kronor. Det var ju mycket bra att det kunde stämma. Sedan är det postersättning med 20 000 kronor, säger han. Jag vet inte om det stämmer, men det är möjligt. Vad beträffar gångtiden för tågen tror jag att det finns skäl att sätta frågetecken i kanten. Jag tror att den gångtiden egentligen inte behöver bli längre ifall man väl utnyttjar möjligheterna. Då blir det nog en större förbättring än 50 000 kronor.

Statsrådet är tacksam för att trafikanterna — i detta fall jag — har kommit med förslag om besparingar, och det är jag glad för. Jag vill bara tillägga att SJ själv bör få en ordentlig körare från högsta ort om att man skall fortsätta på denna väg.

Vad beträffar den tredje frågan, nämligen om tågtiderna, har jag påtalat, vilket inte bara gäller de små järnvägarna utan också andra, att det faktiskt ser ut som om SJ ordnar tågtiderna så, att människorna inte kan åka tåg utan måste tillgripa andra trafikmedel, såsom bilar m. m. Då kan man mycket väl förstå att det blir för litet resande. I detta sammanhang säger statsrådet, att det är mycket svårt att hålla tiderna för s. k. anslutningståg. Såvitt jag vet föreligger skyldighet för trafikledningen att samråda med ortens befolkning, huruvida tågtiderna kan läggas om. I min hembygd, där sådant har varit aktuellt i många år, har det i alla fall aldrig före-

kommit, att SJ frågat trafikanterna, om det finns möjlighet att lägga om tågtiderna.

Jag övergår nu till att något beröra propositionen och statsrådets uttalande där. Statsrådet konstaterar, att den hastigt växande bilismen har konkurrerat ut järnvägarna. Det är naturligtvis alldeles riktigt. Han säger att bilismen har förkortat avstånden framför allt genom service som medger transport från dörr till dörr. Ja, hur är det därvidlag med SJ självt? SJ har i mina bygder såväl som också på de stora trafikstarka järnvägarna drivit sådan trafik och kör faktiskt med s. k. kretstrafik vid sidan av järnvägen och tar gods där. Trafikanterna är mycket undrande, när de från en järnvägsstation eller ett godsmagasin ute på landet får hämta en maskin eller något annat som faktiskt har gått per bil dit ifrån en centralpunkt. Man tycker ju, att när det finns järnvägar, godsmagasin o. s. v., så skulle detta gods kunna gå på järnväg direkt till platsen i fråga.

Sedan är det bara ytterligare en sak som jag skulle vilja beröra. Det gäller frågan när en järnväg måste läggas ned. Jag erkänner att det kan finnas sådana situationer, fast jag tror att det finns anledning att ta det litet med måtta. Man måste då se till att vägnätet är tillräckligt så att det kan betjäna allmänheten. Jag vill därvidlag framhålla en detalj. Det räcker inte med att det finns ett vägnät, utan vägnätet måste kunna betjäna den trafik som hör till dagens samhälle. Vägbredden måste vara tillräcklig och vägarnas bärighet måste också vara tillräcklig för det axeltryck som kan ifrågakomma. Det är därvidlag som det enligt min mening brister. När det gäller vår järnväg där nere, Falkenberg—Limnared, har från SJ:s ledning sagts, att det finns tillräckligt med vägar, så att man mycket väl kan ta järnvägens resandef trafik på landsväg. Jag tror att denna uppfattning är alldeles felaktig. Vägförvaltningen har i varje fall såväl i Hal-

Driftbidrag till statens järnvägar, tillika svar på interpellation ang. 1953 års trafikutredning, m. m.

lands som i Älvsborgs län gjort undersökningar och funnit, att om vägnätet skall bli i något så när tillfredsställande skick, så tarvas en ganska stor investering. Jag tror att det rör sig om 30 à 40 kanske 50 miljoner kronor. Då kan man faktiskt fråga sig: Är det en klok åtgärd i nuvarande läge ur allmän ekonomisk synpunkt att lägga ner en järnväg som finns och som kan betjäna resandetrafiken med s. k. rälsbuss på ett ganska hyggligt och billigt sätt? Är det klokt ur allmän ekonomisk synpunkt att lägga ner järnvägen och bygga om vägnätet, vilket måste bli nödvändigt, om inte orten skall bli lidande?

Jag har, herr talman, bara velat framföra dessa synpunkter. Jag ber än en gång få tacka statsrådet i förhoppning om att han i fortsättningen skall vara lika sympatisk som han varit i sitt svar och så långt möjligt låta järnvägarna ligga kvar och ordna trafiken på ett hyggligt sätt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Till min gamle vän Petterssons i Dahl upplysning och kanske uppbyggelse vill jag meddela att sådana besparingsåtgärder, som han anser sig vara uppfinnare av, redan har vidtagits vid ett flertal bansträckor här i landet, bland annat bandelen Beted—Skillingfors i Värmland.

Herr **HÅSTAD** (h):

Herr talman! Vid denna sena tidpunkt skall jag endast säga några få ord i ett stort ämne.

Även i min nuvarande landsända har vi i fråga om åtskilliga järnvägssträckor haft beröring med det problem som det här gäller, och jag är den förste att inse de utomordentligt stora avvägningssvårigheter som statsrådet har att bemästra. Herr Pettersson i Dahl har

redan talat om att han i detta sammanhang finner statsrådet mycket sympatisk, och jag kan med största nöje därvidlag förena mig med herr Pettersson i Dahl, eftersom vi i statsrådet har haft en fast och god hjälp när det gäller ett bekymmersamt serviceproblem vid en av de viktigaste järnvägarna i Uppland.

Jag måste emellertid ändå tillägga att jag tillhör dem som anser att en viss försiktighet är av nöden när det gäller »järnvägsdöden». En mistning av järnvägen innebär dock för de trakter, som på något sätt beröres därav, att hoppet så att säga far sin kos. Om järnvägen dras in, känner man det liksom att »nu får andra samhällen med järnvägar i behåll i framtiden utvecklas; för oss är det i stort sett stopp». Jag har den uppfattningen, att de flesta företag kalkylerar på det sättet att även om de i dag eller några år framåt inte har så stort behov av en järnväg, utgör denna ändå en säkerhetsgaranti, ifall något skulle hända, och därför är det bäst att bygga fabriken i ett samhälle vid järnväg.

Jag har bland annat velat säga detta därför att vi i Uppsala län nu står inför en framställning från järnvägsstyrelsen om att på en järnväg inte bara all trafik skall upphöra, person- lika väl som godstrafik, utan också att spåren skall rivs upp. Jag anser att statsrådet härvidlag bör gå fram med mycken försiktighet. När vi för två år sedan upplevde Suez-krisen, såg vi hur oerhört beroende vårt land är av oljan. Det pågår för närvarande en liknande världskonflikt, som nästan över en natt skulle kunna ställa det svenska näringslivet på huvudet. När därtill kommer att realisationsvärdet av upprivna spår är ganska litet, tycker jag att staten har all anledning att låta järnvägsspåren ligga kvar så länge som möjligt, eftersom de faktiskt utgör en beredskap och som sådan föga dyrbar.

Till sist vill jag bara förena mig med

Driftbidrag till statens järnvägar, tillika svar på interpellation ang. 1953 års trafik-
utredning, m. m.

herr Pettersson i Dahl när han understryker nödvändigheten av att kombinera väg- och järnvägsfrågorna, d. v. s. att inte skrida till några vittgående nedläggelser av järnvägar utan att vägväsendet samtidigt har blivit någorlunda ordnat. I norra Uppland har vi ett fall — det gäller Dannemora—Gimo järnväg — där SJ såvitt jag vet vill ta bort persontrafiken och övergå till busstrafik. Vägarna där uppe är emellertid sådana att de vissa dagar på vintern inte kan trafikeras av bussar; så enkla och primitiva vägar har man fortfarande i dessa trakter. Jag kan därför inte tänka mig att det är möjligt att rationellt lösa detta persontrafikproblem förrän man fått någorlunda drägliga vägar.

Jag har bara, herr talman, velat säga dessa ord i samband med interpellationssvaret.

Herr PETERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Jag har inte alls, herr statsråd, inbillat mig vara uppfinnare av de besparingsåtgärder som jag talade om. Jag har mycket väl reda på att man redan vidtagit sådana åtgärder vid någon enstaka järnväg. Men jag vet också att när det gjorts framställningar till SJ om åtgärder av detta slag, har det bara hänvisats till att det är omöjligt att vidtaga några sådana, eftersom inte vägförvaltningen går med därpå. Jag kan exemplifiera detta genom att ta förhållandena vid min egen station, Vessigebro hållplats. Tjänsten som stationsvakt där blev vakant därför att vederbörande flyttade till en annan plats, och det föreföll då rätt naturligt att upphöra med bevakningen, eftersom sikten var fri och det inte fanns några andra hinder för trafiken. Men det gjorde man inte alls, utan det placerades vid stationen en man från Falkenberg, som inte hade annat att göra än att stå och fälla bommarna när tåget skulle komma.

Jag gör alltså inte pretention på att vara uppfinnare, men jag har ansett att det finns anledning att i detta sammanhang påpeka denna möjlighet till besparingar.

Herr SVENSSON i Krokstorp (h):

Herr talman! Hotet om nedläggning av många smalspårsbanor i sydöstra delen av landet har gjort, att jag och några kamrater väckt en motion om vissa beredskapsåtgärder. För det första vill vi, att det innan en järnväg nedlägges alltid skall finnas annat likvärdigt trafikmedel som ersättning. För det andra önskar vi en redovisning för de vägbyggnadsföretag, som kan bli aktuella genom järnvägsnedläggningar.

Utskottet anser, att några extra åtgärder inte erfordras. Därom är nog meningarna delade. Erfarenheterna från redan nu beslutade järnvägsnedläggningar är rätt dystra. Naturligtvis är det lätt att säga, att den ringa del av trafiken, som på en borttynande järnväg ännu finns kvar, går att ordna genom de och de enkla anordningarna, men har inte vägarna fått en upprustning blir bygden satt i efterhand. Tvinsoten på järnvägarna utgör för bygder med dåliga vägförbindelser en stor fara. Den vill gärna smitta av sig på hela bygden. De gamla företagen söker sig bort. Några nya tar inte risken att hamna i en trakt med dåliga kommunikationer. Hela sydöstra Sverige har på grund härav blivit ett enda stort avfolkningsområde.

Enligt utskottet går det bra att ta in vägprojekten i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens flerårsplaner. Då slipper man också extra väkanslag. Det sista torde vara riktigt, men förutsättningen för att få med projekten i flerårsplanerna är väl, såvitt jag kan finna, just att arbetena är grundligt förberedda på ett mycket tidigt stadium. Flerårsplanerna är i och för sig en trång flaskhals. Re-

Driftbidrag till statens järnvägar, tillika svar på interpellation ang. 1953 års trafikutredning, m. m.

geringsprutningarna på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskanden och nya prutningar på riksdagens anslag gör inte det hela lättare. Det blir säkerligen svårt att pressa in nya vägbyggen utan att eftersätta tidigare ackumulerade behov.

På grund härav vill jag, herr talman, yrka bifall till punkterna 1 och 2 i motion nr B 16 i denna kammare.

Herr HENNING NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Tillåt mig en enda kort minut! Jag och några kamrater har en motion, nr B 109 i denna kammare. Skrivningen och yrkandet sammanfaller i stort sett med kommunikationsministerns och utskottets uppfattning i berörda frågor.

Jag vill emellertid göra en liten randanmärkning. När det gäller att diskutera och fatta beslut om att nedlägga en järnväg, dra in tåg eller stänga en järnvägsstation går det väl i praktiken till på det sättet, att man inom SJ gör en utredning, och först när denna är klar och beslutet nära nog är ett faktum får bygdens befolkning ta del av SJ:s synpunkter. Jag vet, att när man drog in tåg på linjen Gävle—Gysinge—Sala fick befolkningens intressen komma till SJ-myndigheternas öron i efterskott. Detsamma var förhållandet i fråga om Njutånger i Hälsingland, där man nästan hade den nya trafiktidtabellen färdig, när man skulle informera lokalbefolkningen om de åtgärder SJ ämnade vidta.

Jag skulle vara tacksam, herr kommunikationsminister, om man i fortsättningen ville vända på denna ordning, så att man först talar med bygdens befolkning och dess institutioner och på grundval av dessa överläggningar fortsätter sina eventuella utredningar. Det är betydligt smakfullare om man handlar på det sättet.

Då vi emellertid i stort sett har sam-

ma synpunkter som utskottet har jag intet yrkande annat än om bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen MALMBORG (fp):

Herr talman! I anledning av vad som anförts av de senaste talarna och det yrkande, som herr Svensson i Krokstorp ställde, vill jag göra några korta kommentarer.

Vad beträffar förberedelserna för nedläggandet av järnvägar, som herr Nilsson i Gävle talade om, har vi mycket grundligt undersökt och kommit till den slutsatsen, att man därvidlag inte kan anmärka på något. Det har varit tillfälle för befolkningen att göra sina synpunkter gällande. Vi har på detta område en tillfredsställande anordning.

Vad angår herr Svenssons i Krokstorp yrkande att man skulle uppdra åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att lämna en särskild redovisning över de vägbyggnads- eller vägförbättringsförslag, som kan aktualiseras vid nedläggandet av trafiksvaga bandelar, vill jag beröra förhållandena därvidlag. I de allmänna vägprojekten, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upprättar, ingår dessa planer. Vidare har vi numera ett särskilt anslag för vissa vägbyggnadsarbeten, som kan aktualiseras på grund av en järnvägsnedläggelse. Dessutom förekommer på detta område ett mycket ingående samarbete mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och järnvägsstyrelsen, vari också deltar representanter för arbetsmarknadsstyrelsen. Under sådana förhållanden kan man väl förutsätta, att aktuella nedläggningsbehov uppmärksammas och genomdiskuteras. Vi har, herr talman, kommit till den uppfattningen, att förhållandena även här är så tillfredsställande som man gärna kan begära.

Jag ber härmed, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den i ämnet väckta motionen II: B 16; och biföll kammaren utskottets hemställan.

*Punkten 4***Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader**

I skrivelse den 11 april 1958 (nr 6) hade årets förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlätna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 287 och II: 373, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, samt motionen II: 301 till Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader för budgetåret 1958/59 anvisat ett anslag av 2 600 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag anvisade anslaget till Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: B 74) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: B 86), hade, under åberopande av motionerna I: 287 och II: 373, såvitt nu vore i fråga, hemställts att riksdagen måtte avslå förslaget att till Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader för budgetåret 1958/59 anvisa ett anslag av 2 600 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: B 74 och II: B 86, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Bidrag till televisionsverksamhetens driftkostnader för budgetåret 1958/59 anvisa ett anslag av 2 600 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Heckscher*.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Får jag först begagna detta tillfälle att rätta ett fel som jag gjorde mig skyldig till vid behandlingen av punkt 1. Jag påstod att förslaget fallit vid gemensam votering. I verkligheten hade det inte varit gemensam votering, utan förslaget föll därför att sammanjämkning befanns omöjlig.

Vid punkten 4 har vi en blank reservation, föranledd av att vi trodde att kapitalbudgeten skulle behandlas först och att behandlingen av detta ärende skulle bero av den ståndpunkt kammaren intagit till kapitalbudgeten. Vi hade i våras många televisionsdebatter, och det finns ingen anledning att upprepa dem nu. Jag inskränker mig därför till att under åberopande av motion II: B 86 yrka avslag på det föreslagna anslaget på 2 600 000 kronor.

Herr **ANDREASSON** (s):

Herr talman! Med den motivering som utskottet anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: B 86.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 5

Lades till handlingarna.

§ 6

Utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i stats-

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum m. m.: Avlöningar — Studiebidrag och stipendier

verkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum m. m.: Avlöningar

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Frågan om placering av föredraganden i landsantikvarieärenden i lönegrad B 1 är inte helt ny. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1955/56 begärde riksantikvarien att saken skulle ordnas, och i årets statsverksproposition skymtar den också, om än mera i periferien. Utskottet har avstyrkt den motion i ärendet som bl. a. jag varit med om att väcka, under motivering att saken i första hand borde prövas av Kungl. Maj:t. Men det är ju, herr talman, just därför att Kungl. Maj:t — dåvarande departementschefen — i 1955 års statsverksproposition utan att närmare gå in på frågan förklarar sig icke ämna placera tjänsten i begärd lönegrad, det är därför, som den nu i andra hand motionsvägen bringats inför riksdagen.

Jag tänker inte mot ett enhälligt utskott dra upp någon debatt, men det må i alla fall vara mig tillåtet att hänvisa till civilministerns ord i debatten med fröken Elmén häromdagen: ——— »då kanslibiträdet i förhållande till kontorsbiträdet har mera kvalificerade arbetsuppgifter, är det också naturligt, att hon sitter ett par lönegrader högre i enlighet med de normer och principer, som godtagits av riksdagen».

Här har vi just en ämbetsman med betydligt mera kvalificerade uppgifter än de flesta kolleger men som ändå sitter

i samma lönegrad. Jag skulle vilja anbefalla dessa civilministerns ord i ecklesiastikministerns benägna åtanke och slutar med att uttrycka den förhoppningen, att vi i 1959 års statsverksproposition måtte få se ifrågavarande befattning inplacerad i lönegrad B 1 i överensstämmelse med de normer och principer som enligt civilministern godtagits av riksdagen.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Studiebidrag och stipendier

I skrivelse den 21 mars 1958 (nr 8) hade årets förra riksdag anmält bland annat, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:t:s i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 227 och II: 277, såvitt här vore i fråga, till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 65 255 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av riksdagens sålunda fattade beslut.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: B 79) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarsson m. fl.* (II: B 101), hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att anslaget måtte bestämmas till 47 255 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Studiebidrag och stipendier för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 65 255 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken

Bidrag till skolmältider

Andersson, herrar *Skoglund* i Dovers-
torp och *Nilsson* i Göingegården samt
fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskot-
tet bort hemställa, att riksdagen måtte,
med bifall till motionerna I: B 79 och
II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta
att med ändring av 1958 års förra riksdags
beslut till Studiebidrag och sti-
pendier för budgetåret 1958/59 anvisa
ett förslagsanslag av 47 255 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade där-
vid:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Samtliga punkter till
vilka reservationer är fogade i detta ut-
låtande har varit föremål för debatter
vid vårriksdagen. Jag skall därför in-
skränka mig till att nu i första hand
yrka bifall till reservationen under
punkt 2.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Under hänvisning till
vad utskottet framhåller yrkar jag bifall
till utskottets hemställan.

Jag skall kanske tillägga en sak. Vi
möter även under denna riksdag en
bukett reservationer ifrån högern. Jag
har någon gång tidigare här i kamma-
ren sagt, att vid prutning på en hel del
av dessa anslag blir det i verkligheten
en övervältring på kommunerna. Jag
vill även ha tillagt att herr Nilsson i
Göingegården, som intar en framskjuten
plats i Landskommunernas förbund,
dock icke biträtt reservationen under
punkt 4, som gäller bidrag till vissa
byggnadsarbeten inom det allmänna
skolväsendet. Jag vill poängtera detta
samtidigt som jag som sagt yrkar bifall
till utskottets förslag i samtliga punkter.

Överläggningen var härmed slutad.
Herr förste vice talmannen gav proposi-
tioner dels på bifall till utskottets hem-
ställan dels ock på bifall till den vid
punkten fogade reservationen; och bi-
föll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 3**Bidrag till skolmältider**

I skrivelse den 16 april 1958 (nr 188)
hade årets förra riksdag anmält bland
annat, att riksdagen, med bifall till
Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den
3 januari 1958 avlätna statsverkspro-
positionen framlagda förslag samt med
avslag å motionerna I: 293 och II: 378,
såvitt här vore i fråga, till Bidrag till
anordnande av skolmältider för bud-
getåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag
av 26 200 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade icke
ifrågasatts någon ändring av riksdagens
sålunda fattade beslut.

I de ovan under punkten 2 omnämnda
likalydande motionerna I: B 79 och
II: B 101 hade, såvitt nu vore i fråga,
hemställts att riksdagen måtte dels i
skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att
kommun, som tillhandahölle skolmältid,
skulle äga för i mältid deltagande barn
uttaga avgift motsvarande högst kom-
munens egna driftkostnader, dels ock
till Bidrag till anordnande av skolmäl-
tider för budgetåret 1958/59 anvisa ett
förslagsanslag av 18 700 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen
måtte med avslag å motionerna I: B 79
och II: B 101, såvitt nu vore i fråga,
besluta att icke vidtaga någon ändring
av 1958 års förra riksdags beslut att till
Bidrag till anordnande av skolmältider
för budgetåret 1958/59 anvisa ett för-
slagsanslag av 26 200 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken
Andersson, herrar *Skoglund* i Dovers-
torp och *Nilsson* i Göingegården samt
fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskot-
tet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till
motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt
nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl.
Maj:t uttala, att kommun, som tillhandahölle
skolmältid, skulle äga för i mältid deltagande
barn uttaga avgift mot-

Bidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet

svarande högst kommunens egna driftkostnader;

2) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Bidrag till anordnande av skolmältider för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 18 700 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 4**Bidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet**

I skrivelse den 16 april 1958 (nr 188) hade årets förra riksdag anmält bland annat, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 295 och II: 380, till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 69 700 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade Kungl. Maj:t icke ifrågasatt någon ändring av riksdagens sålunda fattade beslut.

I de ovan under punkten 2 omfördädda likalydande motionerna I: B 79 och II: B 101 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte dels besluta att bidragsunderlagets

grundbelopp per kvadratmeter nettogolvyta, nu utgående med 900 kronor per kvadratmeter, skulle fastställas till 750 kronor per kvadratmeter att tillämpas i fråga om byggnadsföretag, beträffande vilket ansökan om statsbidrag avgjorts av statlig myndighet efter utgången av augusti 1958, dels ock till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 60 700 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 69 700 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Skoglund* i Dovers-
torp och *Cassel* samt fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta att bidragsunderlagets grundbelopp per kvadratmeter nettogolvyta, nu utgående med 900 kronor per kvadratmeter, skulle fastställas till 750 kronor per kvadratmeter och tillämpas i fråga om byggnadsföretag, beträffande vilket ansökan om statsbidrag avgjorts av statlig myndighet efter utgången av augusti 1958;

2) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 60 700 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid punkten 4.

Bidrag till driften av folkskolor m. m.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Helén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4:o) i utskottets utlåtande nr B 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Helén yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 155 ja och 32 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 5***Bidrag till driften av folkskolor m. m.**

I skrivelse den 16 april 1958 (nr 188) hade årets förra riksdag anmält bland annat, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3. januari 1958 avlätna statsverkspro-

positionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 294 och II: 379, till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 646 000 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade Kungl. Maj:t icke ifrågasatt någon ändring av riksdagens sålunda fattade beslut.

I de ovan under punkten 2 omnämnda likalydande motionerna I: B 79 och II: B 101 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte dels uttala, att tillhandahållande av fri undervisningsmateriel icke skulle vara obligatoriskt för skoldistriktet, men att vissa särskilt kostsamma läroböcker dock borde tillhandahållas eleverna såsom lån, dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 636 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 646 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 636 000 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Utbildning av ungdomsledare — Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 6**Utbildning av ungdomsledare**

I skrivelse den 16 april 1958 (nr 188) hade årets förra riksdag anmält bland annat, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1958/59 anvisat ett reservationsanslag av 878 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade Kungl. Maj:t icke ifrågasatt någon ändring av riksdagens sålunda fattade beslut.

I de ovan under punkten 2 omnämnda likalydande motionerna I: B 79 och II: B 101 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att anslaget måtte bestämmas till 768 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 878 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Utbildning av ungdomsledare för bud-

getåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 768 000 kronor.

b) av herr *Ohlon*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av fröken *Andersson* m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 7**Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet**

I skrivelse den 16 april 1958 (nr 188) hade årets förra riksdag anmält bland annat, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 227 och II: 277, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1958/59 anvisat ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade Kungl. Maj:t icke ifrågasatt någon ändring av riksdagens sålunda fattade beslut.

I de ovan under punkten 2 omförmälda likalydande motionerna I: B 79 och II: B 101 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande för budgetåret 1958/59 av ett anslag till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet av 3 000 000 kronor.

Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Dövertorp, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut icke anvisa något anslag för budgetåret 1958/59 till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **NILSSON** i Göingegården (h):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 8**Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer**

I skrivelse den 16 april 1958 (nr 188) hade årets förra riksdag anmält bland annat, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 227 och II: 277, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1958/59 anvisat ett anslag av 574 000 kronor.

I propositionen nr B 1 hade Kungl. Maj:tt icke ifrågasatt någon ändring av riksdagens sålunda fattade beslut.

I de ovan under punkten 2 omfördälda likalydande motionerna I: B 79 och II: B 101 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att anslaget måtte bestämmas till 487 900 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1958/59 anvisa ett anslag av 574 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Dövertorp, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: B 79 och II: B 101, såvitt nu vore i fråga, besluta att med ändringar av 1958 års förra riksdags beslut till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1958/59 anvisa ett anslag av 487 900 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **NILSSON** i Göingegården (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Återstående punkter

Lades till handlingarna.

Televerkets anslagsbehov

§ 7

Anslag å kapitalbudgeten för kommunikationsdepartementet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Televerkets anslagsbehov

I skrivelse den 14 mars 1958 (nr 118) hade 1958 års förra riksdag anmält bl. a., att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i den till riksdagen den 3 januari 1958 avlåtna statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag i berörda delar å motionerna I: 287 och II: 373, för budgetåret 1958/59 under televerkets fond till Ljudradioanläggningar anvisat ett investeringsanslag av 10 500 000 kronor.

I propositionen nr B 1 (bilaga 28) hade icke ifrågasatts någon ändring av det av årets förra riksdag anvisade investeringsanslaget till Ljudradioanläggningar. Kungl. Maj:t hade emellertid (s. 2—9) underställt riksdagen fråga om en forcerad utbyggnad av televisionsnätet med anlåtande av televisionslicensmedel.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Ewerlöf m. fl. (I: B 74) och den andra inom andra kammaren av herr Hjalmarsen m. fl. (II: B 86), vari hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att tillåta kommersiell television enligt de riktlinjer som angivits i motionen I: 287, besluta att utbyggnaden av televisions- och FM-radionätet skulle samordnas i största möjliga utsträckning i syfte att tillvarata alla möjligheter till

förbilliganden samt för budgetåret 1958/59 under televerkets fond till Ljudradioanläggningar anvisa ett med 3 000 000 kronor till 7 500 000 kronor sänkt investeringsanslag.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i fråga om en forcerad utbyggnad av televisionsnätet med anlåtande av televisionslicensmedel, m. m.;

II. att motionerna I: B 74 och II: B 86, i vad de avsåge införandet av kommersiell television och samordningen av utbyggnaden av televisions- och FM-radionäten, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: B 74 och II: B 86, såvitt nu vore i fråga, besluta att icke vidtaga någon ändring av 1958 års förra riksdags beslut att till Ljudradioanläggningar för budgetåret 1958/59 under televerkets fond anvisa ett investeringsanslag av 10 500 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Cassel* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottets hemställan under II. och III. bort ha följande lydelse:

»II. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: B 74 och II: B 86, i vad de avse införandet av kommersiell television och samordningen av utbyggnaden av televisions- och FM-näten, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

III. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: B 74 och II: B 86, såvitt nu är i fråga, besluta att med ändring av 1958 års förra riksdags beslut till Ljudradioanläggningar för budgetåret 1958/59 under televerkets fond anvisa ett investeringsanslag av 7 500 000 kronor.»

b) av herr *Aastrup* och fröken *Elmén*, beträffande motiveringen.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Televerkets anslagsbehov

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Under hänvisning till den debatt, som fördes i denna fråga vid värriksdagen, ber jag att få yrka bifall till reservation a) av fröken Andersson m. fl.

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! Med den motivering som utskottet har anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag här vågar begära ordet är den reservation under b) som finns fogad till detta utlåtande. Den går ut på att man skall uppskjuta upptagandet av full licensavgift på 100 kronor om året av sådana innehavare av TV-apparater, som bor i trakter, där man på grund av sändningsförhållandena inte mer än vid enstaka tillfällen är i stånd att ta upp televisionsprogrammen. Jag representerar ett län, som är i det predikamentet, och det finns stora trakter av mellersta och norra Sverige, som är i samma läge.

Man kan naturligtvis säga, att det inte är någon mening att skaffa sig TV-mottagare när man bor i sådana trakter. Men nu är det en gång så att människan, inte minst svensken, är tekniskt intresserad och road av att följa med vad som händer även på detta område. Detta gör att man även i dessa trakter av landet kan se ganska många TV-antennor på taken. Det förefaller därför inte vara rimligt att frågå den ordning som gällt ända fram till nu, när man i sådana trakter tagit ut registreringsavgift på 10 kronor. I fortsättningen skall hela den vanliga licensavgiften på 100 kronor betalas.

Herr Andreasson eller vem det nu blir som kommer att föra utskottsmajoritetens talan, kan hänvisa till det uttalande som riksdagen tidigare har gjort, att man så småningom skall övergå till en enhetlig licensavgift. Det finns ett

sådant uttalande. Jag skulle i anslutning till detta vilja påpeka att i varje fall många anslöt sig till detta uttalande i tron att utbyggnaden skulle gå så fort, att man inte skulle hinna ta ut full avgift av dylika TV-innehavare förrän de blivit i stånd att ta emot program oberoende av särskilt gynnsam väderlek.

Jag vill dessutom understryka, att licensavgiften för TV icke är en apparatavgift på samma sätt som t. ex. bilskatten, utan den är en likvid för de program som man erhåller. Kan man icke ta upp programmen, vilket avlägset boende människor ej kan, så är det icke heller rimligt att man skall betala full avgift.

Herr Heckscher ställde nyss såsom talesman för högern utan motivering ett yrkande att man dels skulle ta upp full TV-avgift och dels i år inställa utbyggnaden av trådradion. Jag skulle därom vilja säga, att man sannolikt inte riktigt vet vad man gör. I stora delar av mellersta och norra Sverige är det inte möjligt att på ett fullgott sätt ta in något enda av våra radioprogram utan trådradioanläggning, och TV-programmen kan man än mindre ta in.

Herr talman! Med hänsyn till tiden på dygnet skall jag inskränka mig till detta. Med hänvisning till vad jag här har anfört yrkar jag bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen under b) av herr Aastrup och fröken Elmén.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag vill bara säga att vår reservation inte är framförd utan motivering, men jag ansåg att det inte var nödvändigt att upprepa den utförliga motivering som lämnades i våras.

Jag kanske också får påpeka för herr Ståhl, att då fördes en mycket lång och ingående diskussion om användningen av FM-sändare i stället för trådradio, en diskussion som var starkt tekniskt underbyggd. Jag tror att man med FM-

Televerkets anslagsbehov

sändare kan tillgodose flertalet orter, som har svåra mottagningsförhållanden, fullt ut lika väl som man kan göra med en trådradioanläggning.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag vill till herr Heckscher bara säga, att jag lyckligtvis inte har sämre minne än att jag kommer ihåg vilken motivering högern anförde i våras. Jag kan till herr Heckschers ytterligare upplysning för eventuellt motionsskrivande nästa år tillfoga, att det är stora delar av landet som inte är hjälpta med FM-sändare. Man måste där ha trådradio för att över huvud taget lyssna på radioprogrammen. Herr Heckscher kan såsom talesman för högern förvissa sig därom genom en enkel påringning till vederbörande tjänsteman i telestyrelsen.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Det är naturligtvis alltid ett problem om vart man ringer. Jag har emellertid inte bara genom påringning, utan genom betydligt mer utförlig kontakt med det organ som sysslar med radiosändningar fått den bestämda uppfattningen, att herr Ståhls farhåga här är obefogad.

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! Ett av skälen till att utskottet har fastnat för en licensavgift på 100 kronor är just det uttalande som riksdagen gjorde förra året. Därtill vill jag tillägga, att vi har satt upp målet att så snabbt som möjligt bygga ut televisionsnätet, och denna utbyggnad skall enligt tidigare riksdagsbeslut finansieras med licensmedel.

Herr Ståhl tycker att licensavgiften borde vara lägre i de områden där mottagningsförhållandena är dåliga. Jag vill därtill bara säga, att man väl när man köper en televisionsapparat först bör ha tagit reda på hurdana mottagnings-

förhållandena kommer att bli. Är de inte tillfredsställande, bör man väl avstå från att inköpa en televisionsapparat tills de blir tillfredsställande.

Herr HENNING NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag bad om en minut förra gången, och jag kan be om en halv minut denna gång.

I Gävle är mottagningsförhållandena för TV mycket dåliga. I Stockholm, där jag haft tillfälle att se på TV-mottagningen, är de minst 50 och kanske 75 procent bättre, men ändå skall vi i Gävle betala 100 kronor i licens liksom man gör i Stockholm. Jag tycker inte att detta är riktigt så länge vi inte har möjlighet att få fullgod mottagning i Gävle. Man kunde enligt min mening vänta med att ta ut full avgift tills vi fått de länkstationer som möjliggör fullgod mottagning. Här har man rusat iväg för hastigt, och det vore bra om vi kunde få en ändring till stånd.

Herr HELÉN (fp):

Herr talman! Såvitt jag förstår finns det risk för oklarhet beträffande förhållandena mellan de båda reservationerna. De utesluter inte alls varandra. Den andra reservationen, av herr Aastrup och fröken Elmén, tar ju sikte på speciella praktiska förhållanden vid in- drivningen av televisionsavgifterna och berör i princip inte huruvida man i fråga om ljudradio skall nå avlägsna delar av landet med det ena eller andra distributionssystemet. Det vore olyckligt om kammarens ledamöter fick den uppfattningen, att man genom att ta ställning för den ena reservationen skulle beröva sig möjligheten att rösta för den andra.

Eftersom kommunikationsministern är närvarande vill jag ytterligare säga, att jag i princip delar den uppfattning som kommer till uttryck i högerreservationen, nämligen att investeringsutrym-

Televerkets anslagsbehov

met för trådradioanläggningarna på längre sikt är för stort tillskuret. Den riktiga iakttagelse som herr Ståhl har gjort, att det finns vissa områden där trådradioanläggningar är så gott som nödvändiga, därest man inte skall dra på sig extra kostnader, får inte tolkas på så sätt, att trådradioanläggningar i fortsättningen skulle vara nödvändiga i hela den utsträckning som kungl. telestyrelsen önskat. Styrelsen har hittills vunnit gehör i kommunikationsdepartementet för sina synpunkter, men såvitt jag förstår har det nu inom departementet vuxit fram en mera realistisk inställning, och man delar — hoppas jag — den kritiska uppfattning som allmänt omfattas av stora delar av radioindustrien och av Sveriges radio, nämligen att man i större utsträckning än hittills måste gå fram med FM-anläggningar och i betydligt mindre utsträckning med trådradioanläggningar.

På grund av uppbyggnaden av högerns reservation är jag tyvärr förhindrad att rösta på den, men jag har i princip velat instämma i tankegången i den andra delen av reservationen.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Det förefaller som om herr Andreasson är mera fiskalisk än vad som egentligen är nödvändigt. Han tycks förbise — i varje fall gör han det här i diskussionen — att man hittills har nöjt sig med att ta ut en registreringsavgift på 10 kronor av den kategori TV-apparatinnehavare det här gäller, men att man nu helt plötsligt skall pålägga dem en avgift av 100 kronor. Man måste väl ändå säga att det är ganska hårt att detta lilla nöje, som hittills har kostat 10 kronor i avgift till staten, helt plötsligt och utan att mottagningsförhållandena på något sätt förbättrats skall kosta 100 kronor om året.

Det finns ingen annan förklaring för detta än att riksdagen tidigare skrivit om det. Men om riksdagen har skrivit

och begärt en pålaga på svenska folket, som förefaller omotiverad, så bör vi väl inte vara sämre än att vi ändrar oss på den punkten, i synnerhet som det inte gäller någon stor inkomst för staten. Detta är vad som yrkas i reservationen.

Herr ANDREASSON (s):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Ståhl, att när vi hade en registreringsavgift på 10 kronor, så utgick den enbart på sådana platser där mottagningsförhållandena var så dåliga att man inte kunde se på ett svenskt TV-program. Sedan TV-nätet nu utbyggs med förbindelser till Göteborg och Malmö, har det ansetts att den tidigare avgiften på 10 kronor skulle höjas, eftersom alla de som nu skaffar sig TV-apparater har möjlighet att se på svenska program. Och har de inte sådana möjligheter, skall de inte heller skaffa sig någon TV-apparat och sedan jämra sig över de dåliga mottagningsförhållandena. Ty uppbyggnaden är ännu inte så stor att den täcker hela landet.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Herr Andreasson talar här om saker, som han uppenbarligen inte känner till. I den ojämförligt största delen av landet är det nämligen fortfarande omöjligt att reguljärt se svenska TV-program. Det är endast vid särskilt lyckliga väderleksförhållanden som man kan göra det. De som där skaffar sig TV-apparater — framför allt unga människor — bör enligt min mening inte rimligen straffbeläggas med dessa 100 kronor om året.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav beträffande utskottets hemställan propositioner dels på bifall till densamma dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av fröken Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Statens bosättningslånefond — Förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

I avseende å motiveringen framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av denna motivering med det tillägg, som föreslagits i den av herr Aastrup och fröken Elmén avgivna reservationen. Kammarerna godkände utskottets motivering.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

§ 8

Anslag å kapitalbudgeten för socialdepartementet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 22, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Statens bosättningslånefond**

I skrivelse den 21 mars 1958 (nr 131) hade 1958 års förra riksdag anmält, såvitt nu vore i fråga, att motionerna I: 161 och II: 184 icke föranlett någon riksdagens åtgärd. I nämnda motioner hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att höja räntan på bosättningslånen från 4 till 5 procent fr. o. m. den 1 juli 1958.

I propositionen nr B 1 hade icke ifrågasatts någon ändring av räntan på bosättningslån.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammarerna av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: B 82) och den andra inom andra kammarerna av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: B 97), hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att höja räntan på bosättningslånen till 5 procent fr. o. m. den 1 september 1958.

Utskottet hemställde, att motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Boman*, *Sundelin*, *Skoglund* i Doverstorp och *Malmborg*, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel*, *Nihlfors* och *Heckscher*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte bifalla motionerna I: B 82 och II: B 97, såvitt nu vore i fråga.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr RUBBESTAD (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

Punkterna 2 och 3

Lades till handlingarna.

§ 9

Anslag till universiteten m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till universiteten, den medicinska undervisningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr B 1 under åttonde huvudtiteln, punkten

Förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

1, s. 3, under återopande av vad departementschefen enligt statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 14 mars 1958 (propositionen 1958:104) anfört om vissa åtgärder för uppbyggnad av universitet och högskolor, föreslagit riksdagen att

a) godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för undervisningens innehåll, uppläggning och former vid de filosofiska fakulteterna;

b) godkänna de av departementschefen förordade förslagen rörande lönegradsplaceringen för vissa lärartjänster vid universiteten m. m.;

c) godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för tillämpning av ett system med organisationsplaner för undervisningen vid de filosofiska fakulteterna;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda av förslagen under a)—c) föranleda författningsföreskrifter och övriga erforderliga bestämmelser;

e) till Förstärkningsanordningar vid universiteten m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 4 400 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft ett antal motioner.

I en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm väckt motion (II: B 102) hade hemställts, såvitt här vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att hemställa till Kungl. Maj:t om snabbutredning om ett statligt läroboksförlag, som skulle förbilliga och systematisera läroboksutgivningen för samtliga skolor och ägna sig åt utgivningen av högklassig men prisbillig kurslitteratur till universiteten och högskolorna i anslutning till undervisningsplanerna samt kompendier och annan undervisningsmateriel, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag om en snabb löneförbättring för amanuensbefattningarna och framför allt för tredje amanuenser.

Utskottet hemställde

I. att motionen II: B 174 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionen II: B 102, såvitt här vore i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionen II: B 175 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionen II: B 140 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att riksdagen måtte

a) godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för undervisningens innehåll, uppläggning och former vid de filosofiska fakulteterna;

b) godkänna de av departementschefen förordade förslagen rörande lönegradsplaceringen för vissa lärartjänster vid universiteten m. m.;

c) godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för tillämpning av ett system med organisationsplaner för undervisningen vid de filosofiska fakulteterna;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda av förslagen under a)—c) föranleda författningsföreskrifter och övriga erforderliga bestämmelser;

e) i anledning av motionerna I: B 71 och II: B 81 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

VI. att riksdagen måtte till Förstärkningsanordningar vid universiteten m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 4 400 000 kronor.

Reservationer utan angivna yrkanden hade avgivits av herrar *Ohlon* och *Heckscher*.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Jag skall inte heller denna gång hålla något långt anförande, eftersom klockan är rätt mycket, men kanske det dock tillåtes mig att säga några ord i denna fråga, som är ganska betydelsefull.

Jag vill börja med att lyckönska herr

Förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet till det förslag, som här är framlagt. Det är en betydande reform det är fråga om. Det blir en avsevärd ökning av den högre utbildningens resurser. Det är klart att de belopp som här är i fråga inte är av samma storleksordning som de vi ibland diskuterat under t. ex. fjärde och femte huvudtitlarna. När det däremot gäller deras betydelse för vår fortsatta utveckling tror jag att det hör till det viktigaste vi har att göra med här. Jag tror dessutom att de anslagsökningar som här är i fråga kommer att i mycket hög grad löna sig även ekonomiskt. Den utveckling av den högre utbildningen, som kan komma att ske på grundval av denna reform, kommer sannolikt att förbättra möjligheterna för det svenska samhällets ekonomiska liksom för dess kulturella utveckling. Det är därför glädjande att vi nu har kommit till denna punkt — jag frestas som akademiker att säga äntligen har kommit till denna punkt — då utbyggnaden verkligen kan komma till stånd. Jag är också övertygad om att statsrådet, som ju har fått lägga fram denna proposition efter att själv till stor del ha lett utredningsarbetet, känner tillfredsställelse över den enighet som kunnat uppnås. Jag tycker det bör vara ett gott tecken, att man i en fråga av denna typ kan komma ifrån alla partipolitiska motsättningar.

För min personliga del tror jag att den reform som är i fråga i allt väsentligt är väl avvägd och utformad, så långt man nu kan bedöma. Men det ligger i sakens natur att det kvarstår en mängd frågor inte minst av praktisk natur, som är olösta, som får lösas efter hand och vilkas lösning kan få en väsentlig betydelse för om reformen får den effekt, som den är avsedd att få.

Får jag, herr talman, ta upp en liten detaljfråga. Jag har själv en blank reservation på punkt 1 i vad gäller universitetslektorerna, alltså inte de utländska lektorerna utan de nya tjänster

det är fråga om. Det gäller deras undervisningsskyldighet. Jag tror att man kan ålägga universitetslektorerna en undervisningsskyldighet av 12 timmar i veckan, som statsrådet har föreslagit. Men jag vill erinra om att en rad remissmyndigheter har haft den uppfattningen att detta var för mycket. I varje fall tror jag att man måste beteckna det som ett absolut maximum. Man bör inte kunna tänka sig att gå utöver denna undervisningsskyldighet. Däremot bör det i åtskilliga fall bli fråga om en reduktion. Statsrådet har inte varit främmande för tanken att man möjligen i sådana fall skulle kunna reducera denna undervisningsskyldighet, men hans uttalande i denna punkt är ytterst restriktivt. Han säger: »En nedsättning av den angivna undervisningsskyldigheten om 396 timmar per år bör enligt min mening kunna komma i fråga endast i de fall, då universitetslektor ålägges tyngande examination eller då eljest särskilda skäl därtill föreligger.» Vidare säger departementschefen: »Högre undervisningsskyldighet än 396 timmar per år bör kunna åläggas universitetslektor, i den mån undervisningen till stor del meddelas i flera parallella grupper eller eljest är av natur att icke fordra något mera tidskrävande förberedelse- eller efterarbete.»

Man har vid underhandsdiskussionen på denna punkt sagt att det här är fråga om ett förhandlingsresultat och att de formuleringar som är använda grundar sig på förhandlingarna. Jag har stor respekt för förhandlingsresultat, men när man förhandlar om arbetsuppgifterna och undervisningsskyldigheten för en personalgrupp, som inte existerar och som alltså inte kan vara företrädd under förhandlingarna, och när det dessutom rör sig om en situation, som är mycket svår att i förväg överblicka, eftersom man inte har någon större erfarenhet av hur det hela kommer att gå, då undrar jag om man skall trycka så förfärligt hårt på denna prin-

Förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

cip om förhandlingsresultat. Detta är väl ändå en fråga, som kanske lämpligen bör prövas i annan ordning än den man tillämpar vid löneförhandlingar.

Jag tror att det är betydelsefullt inte minst med tanke på vilka personer man skall rekrytera för de nya universitetslektoraten. Utskottet har i sitt utlåtande särskilt understrukit att utskottet i likhet med departementschefen »finner det från den akademiska undervisningens synpunkt önskvärt att till universitetslektoraten kunna förvärva personer med så hög vetenskaplig kompetens som möjligt samt med intresse och fallenhet för ävensom speciell inriktning på akademisk undervisning». Får man personer av den typen och skall man kunna utnyttja dem på bästa sätt, måste de ha åtminstone någon möjlighet att fortsätta sin vetenskapliga verksamhet även sedan de övertagit universitetslektoratet. Då är det angeläget att man inte är alltför hårdhänt i tillämpningen när det gäller undervisningsskyldigheten för dessa tjänster.

För övrigt är det på denna speciella punkt ytterligare en sak att säga, nämligen att rekryteringsproblemen möjligen kan komma att erbjuda vissa svårigheter därigenom att de nuvarande befattningarna som biträdande lärare till så väsentlig del kommer att falla bort. De kan ju naturligtvis i första omgången utgöra en mycket god rekryteringsgrundval för de blivande universitetslektorerna. Men när de biträdande lärartjänsterna helt eller delvis försvinner blir det svårt att pröva vilka personer som har denna fallenhet och lämplighet för akademisk undervisning, om man inte uteslutande reserverar lektoraten för sådana som redan innehaft docentur och därunder visat sin förmåga.

Också detta är en praktisk tillämpningsfråga. Jag har velat ta upp den här, därför att det här rör sig om ett nytt område och det därför kanske särskilt på den punkten kan vara anled-

ning att se sig för något, eftersom man inte har den erfarenhet som man har när det gäller en hel del andra akademiska områden.

När det sedan gäller huvudgrunderna för förslaget skall man för de olika ämnen tillskapa organisationsplaner, och sedan skall man med hänsyn till tillströmningen av studerande låta tillgången på lärarkrafter bestämmas mer eller mindre automatiskt med utgångspunkt från dessa organisationsplaner. Jag tror att detta är ett klokt grepp. Jag tror att det är riktigt att förfara på det sättet. Jag kan inte heller finna annat än att det är bra, att man fastställer planer av den här typen och att man gör det på en relativt hög nivå. Jag skulle emellertid gärna ytterligare vilja stryka under beträffande den praktiska tillämpningen, att dessa organisationsplaner naturligtvis inte får vara alltför låsta. De får t. ex. inte hindra att både ämnesinriktningen och undervisningsmetoderna i viss mån kan komma att skilja sig från det ena lärosätet till det andra. Man kan t. o. m. utan att nödvändigtvis behöva ändra organisationsplanen kunna få göra en del försök och experiment beträffande nya undervisningsmetoder, där även i någon mån hänsyn tages till nya ämnesområden. Också detta är en praktisk tillämpningsfråga.

Vad jag här har sagt innefattar ingen invändning mot det nya förslaget, men det gör det ytterligare nödvändigt att tänka på det som jag skall be att få ta upp som en sista punkt, nämligen vikten av att den rent administrativa tillämpningen när det gäller denna reforms genomförande kommer att ske med tillräcklig omsorg. Det är alldeles uppenbart att de akademiska myndigheterna, som delvis har, om jag så får säga, bristande administrativ erfarenhet, kommer att få mycket besvärliga uppgifter att knäcka i samband med själva reformens genomförande. Detta gäller för övrigt inte minst om kanslersämbetet, som är

Förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

centralpunkten under ekleciastikdepartementet i alla dessa frågor.

Redan nu förefaller det som om dessa myndigheter ibland hade svårt att hinna med sina uppgifter. Så har det exempelvis sagts mig att det i kanslersämbetet för närvarande föreligger ett 40-tal framlagda studieplaner, som man inte hunnit realbehandla. När vi kommer till organisationsplanerna kommer detta arbete ytterligare att svälla.

Jag tror att det är angeläget, att statsrådet inte nöjer sig med att som utredare ha utarbetat grundlinjerna och som departementschef ha framlagt förslaget, utan att statsrådet ägnar samma intresse och energi också åt det rent praktiska genomförandet av reformen. Det har nämligen inträffat att i och för sig väl tänkta och riktiga reformer har äventyrats på grund av att den administrativa tillämpningen varit alltför ofullständig. Jag tror att det är angeläget att försöka undvika sådana risker.

Häri instämde herr *Braconier* (h).

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **HELÉN** (fp):

Herr talman! Det är en mycket stor och för universiteten och högskolorna viktig reform som riksdagen så här nästan i förbigående beslutar, och det skulle vara egendomligt, om inte ytterligare någonting sades trots den sena timmen.

Den universitetsutredning, som Kungl. Maj:ts proposition bygger på, är ännu inte avslutad, men det är väl ingen överdrift att säga, att det arbete som den redan hunnit utföra varit ett mycket värdefullt pionjärarbete. På folkpartihåll är vi helt inriktade på att stödja en fortsättning av detta arbete, så mycket mer som vi redan 1955 och 1956 i motioner begärt reformer i samma riktning och samma anda som den ekleciastikministern nu har effektuerat.

Det är emellertid en mycket viktig sak som universitetsutredningen, såvitt

jag vet, ännu inte på något tillfredsställande sätt behandlat eller kanske ens kommer att behandla, nämligen de stora och viktiga lokalfrågorna. Visst är det angeläget att man skaffar lärarkrafter, och visst är det viktigt att man skapar en automatik mellan tillströmningen av studenter och den erforderliga lärarkraften. Med det behövs också tak över huvudet för de många vetenskapliga institutionerna. I ämnen där laboriemässig undervisning bedrivs, d. v. s. inte bara i de naturvetenskapliga ämnena utan också i sådana ämnen som psykologi, löser sig denna fråga relativt automatiskt, eftersom det bara finns plats för ett visst, i regel ganska snålt beräknat antal studenter, och när utrymmena är fyllda, tvingar sig i regel så småningom utvidgningar fram. På annat sätt förhåller det sig inom de humanistiska ämnena, och jag hoppas att ekleciastikministerns uttalande i kammars häromdagen, att man skall ge förtursrätt åt de naturvetenskapliga ämnena, inte skall tolkas så, att de humanistiska ämnena direkt kommer att ställas i skamvrån.

Det är önskvärt att de olika utredningarna i lokalfrågan och den inventering, som gjorts i utredningens egen regi, snart leder till verkliga åtgärder. Inte minst här i Stockholm är genom det egenartade triangelförhållandet mellan högskolan, staten och staden de lokalmässiga förhållandena undermåliga, och den utflyttning till Frescati, som är ett tänkbart alternativ, skulle naturligtvis ha prövats redan för femton, tjugo år sedan. Jag vill alltså lägga ekleciastikministern varmt på hjärtat att lokalfrågorna i fortsättningen får en snabb och kraftfull behandling.

Själva den utveckling som kommer att ske vid lärosätena har karakteriserats av herr Heckscher, och jag har ingen anledning att avvika från hans värdering. Jag tror att denna utveckling blir ännu mer påtaglig, när fastare studieplaner organiserats och när studenterna

Förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

genom förbättrad studierådgivning, ordnad både genom deras egna organisationer och genom läroanstalterna, från början kan inrikta sig på att passera genom de olika ämnena i en riktigare ordning och under mera organiserade förhållanden.

Något attentat mot den berömda akademiska friheten är sannerligen inte denna proposition och det statsutskottsutlåtande, varom vi nu har att fatta beslut. Tvärtom lämnas där kvar alla rimliga möjligheter både för tanke- och studiefrihet och för det som möjligen kan finnas kvar av studentromantiken.

Jag vill varmt instämma i vad herr Heckscher sade om önskvärdheten och, som man borde säga, det självklara i att en så relativt storstilad upplagd reform som denna på det praktiska planet också får de nödvändiga resurserna.

Redan för ett par år sedan begärde vi en upprustning av kanslersämbetet, som kommer att bli den flaskhals, genom vilken ärendenas mängd kommer att passera. Kamrarna har inte varit likgiltiga för dessa förslag, men vi har inte uppnått någon majoritet. När kanslersämbetet nu skall ta ställning till den oändliga mängd detaljfrågor, som måste lösas för att principförslaget skall kunna effektueras, är personalbesättningen alltför begränsad, något som kunnat undvikas, om departementet och riksdagen hade bifallit de förslag som vi tidigare framlagt.

Jag vill också peka på den vansklighet som ligger i det sätt på vilket studentstatistiken hittills varit ordnad och i fortsättningen kan komma att ordnas. Man skall inte inbilla sig att man på en gång kan få en lika exakt beräkning av antalet universitetsstudenter som av exempelvis antalet elever i den obligatoriska skolan eller vid läroverken. Här kommer det att finnas stora osäkerhetsmarginaler under många år framåt, och det vore olyckligt om man vid själva automatikens tillämpning skulle alltför stelt hålla fast vid siffer-

serierna och inte tillåta en avvägning av behovet av enskilda tjänster i de skilda ämnena, även där studentstatistiken inte talar ett utslagsgivande språk.

Herr Heckscher har berört ett ämne som också jag vill snudda vid, nämligen universitetslektorerna och de nya lektorat som tillkommit vid universiteten. Herr Ohlon och jag har på denna punkt motionerat om en förbättring i förhållande till propositionen. Vi har föreslagit att ingen försämring skulle ske i löneförhållandena för dem som redan innehar pedagogiska lektorat, och utskottet har funnit denna mycket enkla tanke så riktig, att utskottet helt tillstyrkt förslaget och faktiskt gått ett steg längre och gett mer än bifall till motionerna. Utskottet har nämligen sagt ifrån, att samma arrangemang måste tillämpas också i framtiden. Jag är emellertid tveksam huruvida själva frågan rörande omfånget och arten av universitetslektorernas tjänstgöring verkligen fått sin definitiva lösning. Då man här stannat vid en tjänstgöringstid av tolv timmar i veckan, låter det för de flesta av oss, som är vana att arbeta många gånger längre tid, som en mycket blygsam arbetsprestation. Det är emellertid något helt annat att undervisa i universitetsmässiga former tolv timmar i veckan än att undervisa samma antal timmar i en lägre skola. Den som exempelvis skulle få till uppgift att bedriva seminariebetonad undervisning i Shakespeare- och Homerosforskning har en helt annan uppgift än den som vid ett läroverk undervisar om Shakespeare och Homeros. I universitetsfallet har vederbörande att räkna med en förberedelsestid, som säkerligen är fyra å fem gånger så lång som den faktiska undervisningstiden, medan förberedelsestiden i den lägre skolformen är mycket kortare. Jag vill alltså vädja till ecklesiastikministern att i fortsättningen, när nya förhandlingar en gång kan komma att upptagas om universitetslektorernas tjänstgöring, hålla i blick-

Förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

punkten att denna grupp bör få arbeta under så gynnsamma förhållanden, att dessa lärare icke berövas möjligheten att parallellt med undervisningen hålla kontakt med forskningen. Begär man misstaget att skära av kontakten mellan den elementära undervisningen och forskningen, har man nämligen begått ett mycket allvarligt attentat mot den akademiska undervisningen.

Beträffande de utländska lektorernas tjänstgöring har en viss oklarhet rått om vad departementschefen egentligen menat med sin skrivning i propositionen. I den allmänna debatten har hävdats att propositionen skulle innebära ett förbud för de utländska universitetslärarna att inom ramen för sin undervisning föra in exempelvis föreläsningar om det egna landets kultur och litteratur. Detta tycks lyckligtvis inte ha varit departementets mening, och jag hoppas att ecklesiastikministern vill bekräfta att han finner det naturligt, att dessa »kulturella sändebud för främmande makter» även i fortsättningen får möjligheter att vid sidan av sin huvuduppgift, nämligen att bedriva praktisk språkundervisning i form av färdighetsövningar, i lämpliga former ge föreläsningsbetonad undervisning om sitt hemlands kultur och litteratur.

Slutligen vill jag peka på de speciella samarbetsformer som kommer att råda mellan de lokala studentorganisationerna och universitetslärarna. I undervisningsnämnderna har man redan funnit ett forum för ett sådant samarbete, och här skapas i fortsättningen viktiga uppgifter för dessa undervisningsnämnder. Det är önskvärt och rimligt att studenternas på detta område ofta eminent sakkunniga experter också får tillfälle att exempelvis på sekreterarplanet driva undervisningsnämndernas arbete framåt.

Jag vill, herr talman, med dessa ord, som har berört flera detaljer, sammanfattningsvis säga, att om ecklesiastikministern lyckats med vad herr Heck-

scher önskat honom, nämligen att i praktiken förverkliga denna reform, så har han gjort de svenska universiteten och högskolorna en betydande tjänst.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Efter vad som sagts av herrar Heckscher och Helén finns det ingen anledning för mig att nu besvara kammaren med något längre inlägg. Jag har ju dessutom fått tillfälle att i första kammaren anlägga en del mera principiella synpunkter på universitetsfrågan just nu. Jag vill därför inskränka mig till att svara på några av de frågor som här riktats till mig.

När det gäller organisationsplanerna är det alldeles uppenbart att det blir en del praktiska svårigheter i fortsättningen; det är vi fullt medvetna om inom ecklesiastikdepartementet. Jag kan emellertid glädja kammaren med att säga, att enligt den erfarenhet vi hittills fått — framför allt av det arbete som under sommarens lopp bedrivits av kanslersämbetet och som avsett att fördela de stora belopp som i dag kommer att ställas till förfogande genom de särskilda förstärkningsanslagen — har kanslern och universiteten gått efter de normer och riktlinjer som är intagna i propositionen. De rapporter vi under hand fortlöpande mottagit från kanslersämbetet säger oss att det hela gått ganska bra, men självfallet blir detta provostenen för hela systemet. Å andra sidan kan det ju inte gärna bli sämre än det varit tidigare, då regeringen och framför allt riksdagen ständigt varit i det läget att prövningen av universitetens behov kommit alltför sent. Då ärendena ligger på riksdagens bord är de anmälda behoven minst ett och ett halvt år gamla. Den automatik som nu föreslås är ju till för att göra det möjligt att kontinuerligt och ganska omedelbart rusta upp och förstärka personalkadrerna i takt med elevantalets ökning.

Förstärkningsanordningar vid universiteten m. m.

Herr Helén tog upp en speciell fråga och ville att jag där skulle göra en deklARATION. Jag har redan gjort en sådan till första kammarens protokoll, men jag skall gärna upprepa, att de utländska lektorerna givetvis inte, som någon i pressen har trott, skulle för framtiden förhindras att meddela annan undervisning än sådan som har karaktär av färdighetsövningar och därmed jämställd undervisning. En dylik tolkning är fullständigt orimligt.

Enligt det system som vi nu bygger upp är det nödvändigt att ha en viss schematisering. Vi räknar bland annat med att den akademiska undervisningen karakteriseras som föreläsningar, seminarieundervisning, laborationsundervisning, lektionsundervisning och handledning. Med den schematiseringen, som är nödvändig för att kunna bygga upp ett system av organisationsplaner, har alltså uttrycket färdighetsundervisning kommit till, och den absoluta huvuddelen av den undervisning, som framför allt de utländska lektorerna i moderna språk meddelar, är färdighetsundervisning. Men det är självfallet inte statsmakternas uppgift att lägga sig i sådana detaljer som hur universiteten eller den enskilde professorn använder de undervisningsresurser i timmar räknat, som regering och riksdag ställer till förfogande. Det är nog ingen risk för — om vi använder ett uttryck ur en motion som väckts — att de utländska lektorerna inte även i fortsättningen skall kunna hålla föreläsningar eller orienteringar om sitt hemlands kulturliv.

Vad så beträffar lokalfrågorna — jag har tagit upp dem i så många offentliga sammanhang — kan jag försäkra herr Helén, att jag är helt medveten om att dessa frågor kommer att bli det stora problemet för den fortsatta universitetssupprustningen. Det gäller att få ökat utrymme på investeringssidan. Jag sade tidigare i dag i första kammaren, att jag tror det är nödvändigt att vi här i riksdagen räknar med att vi måste, både

de när det gäller skolor och institutjoner för universiteten, använda en ganska spartansk stil. Det är en fördel att knappa in på investeringarna för de enskilda projekten för att därmed kunna få så många fler projekt realiserade.

Sedan en fråga, som jag tror att herr Helén snuddade vid — det gäller samarbetet mellan studentkårer och universitetskanslier. Jag vill erinra om att jag i departementschefsanförandet särskilt understrukt, i fråga bland annat om kansliorganisationen och sekreterarna i undervisningsnämnderna, att dessa ej skall utnyttjas för andra ändamål än dem, för vilka de är avsedda. Det kommer att ytterligare förtydligas i regeringsbrevet, att det här är fråga om personer som helt kommer att syssla med undervisningsfrågor.

Till sist, herr talman, vill jag bara uttala min både glädje och tillfredsställelse över, precis som de båda tidigare talarna här sagt, att en sådan här sak kan genomföras under allmän anslutning. Men det är inte den sista frågan när det gäller universitetens och forskningens upprustning. Jag är angelägen att än en gång stryka under, att detta är bara den första etappen. Det kommer fler, och det blir nödvändigt att presentera fler för riksdagen.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Då jag i gårdagens interpellationsdebatt hade tillfälle att mera utförligt syssla med universitetens och högskolornas utbyggnad på längre sikt, skall jag fatta mig mycket kort om de kompletteringsförslag, som vi lagt fram i denna punkt. Först vill jag säga några ord om kurslitteraturen.

Kurslitteraturen i en rad humanistiska ämnen ökar ganska kännbart studiekostnaderna för mindre bemedlade elever. Den är dessutom i många fall dålig. Professorerna själva betonar att den är otillräcklig och ofta också mångordig och svamlig, men ändå kan många

Uppsala universitet: Avlöningar

Punkten 2

Uppsala universitet: Avlöningar

Sedan utskottets hemställdan föredragits, anförde:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag har tillåtit mig att vid denna punkt foga en blank reservation för att knyta en kort reflexion till utskottets utlåtande med hänsyn till vad däri sägs om en motionsvis gjord framställning om inrättande av en professor vid den virologiska institutionen i Uppsala. Denna framställning är inte ny för i år. Den framfördes redan vid 1957 års vårriksdag i en motion, och då förklarade statsutskottet och riksdagen att man ansåg det vara av synnerligt värde, att forskningen vid den virologiska institutionen i Uppsala säkerställdes genom inrättande av ytterligare befattningar, samt förutsatte att Kungl. Maj:t snarast möjligt förelade riksdagen förslag i ärendet. För detta budgetår har också såväl vederbörande universitetsmyndigheter som kanslern gjort framställning om inrättande av en professor vid institutionen. Kungl. Maj:t har dock inte funnit för gott att föreslå en dylik.

Jag vill för min del livligt beklaga detta. Jag är mycket väl medveten om den omfattande och värdefulla upprustning beträffande universitetet, som har skett — vilket redan tidigare här har framhållits av andra talare. Jag är också medveten om de kostnader, som denna upprustning har krävt, men med hänsyn till de enligt min uppfattning mycket starka sakskäl som föreligger för inrättande av den här nämnda professuren, borde det dock ha funnits utrymme även för densamma. Kostnaden är ju i förhållande till totalkostnaden mycket blygsam. Det rör sig om 35 000 — 40 000 kronor, vilket ju inte är överväldigande. Det gäller här enligt min uppfattning en mycket stor besparing i det långa loppet — med tanke på de

studenter få lov att köpa kursböcker på främmande språk som går på en hundralapp på grund av att upplagorna är så små.

Jag vill också i detta sammanhang på nytt aktualisera frågan om ett statens läroboksförlag, beträffande vilket utskottet hänvisar till att förslaget där- om avstyrkts två gånger på senare tid. Ett gott förslag bör dock, när det återkommer, kunna antagas den tredje gången. Jag har vidare föreslagit att man hos regeringen skall kräva en snabb förbättring av amanuenslönerna, speciellt tredje amanuensernas löner, då det annars är risk att dessa för undervisningen viktiga befattningar avfolkas.

Det tredje förslag vi framlagt på denna punkt var att doktorand- och licentiatstipendierna skulle kunna få utnyttjas under tre år i stället för under två år. I många fall behövs treåriga stipendier. I detta fall har utskottet gått till mötes och sagt, »att Kungl. Maj:t, vid övervägandet av frågan om närmare bestämmelser rörande omförmälda licentiat- och doktorandstipendier, jämväl kommer att verkställa en allmän översyn av de på förevarande område nu gällande föreskrifterna». Detta betraktar jag som ett steg i rätt riktning, och jag inskränker mig därför, herr talman, till att vid förevarande punkt om förstärkningsanordningar vid universitetet yrka bifall till motionen B 102.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Med anledning av det sist framställda yrkandet under denna punkt ber jag få yrka bifall till utskottets hemställdan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställdan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställdan med den ändring däri, som föreslagits i den i ämnet väckta motionen II: B 102; och biföll kammaren utskottets hemställdan oförändrad.

Främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet m. m.

vunna forskningsresultaten, om dessa, som man tror, håller vad de lovar. Jag tänker framför allt på framställningen av vacciner mot polio och mot kreaturspesten mul- och klövsjuka. För närvarande importeras sådana vacciner för i runt tal 5 miljoner kronor per år. Denna kostnad skulle av allt att döma kunna sänkas till en bråkdel. Hittillsvarande forskningsresultat har tilldragit sig stor uppmärksamhet inte minst från främmande länder. Det är uppenbart att institutionen bör ha en fastare organisatorisk ledning och bör vara företrädd av en professor.

Jag är glad över att utskottet även i år har sagt detta, och med hänsyn härtill har jag inskränkt mig till att till utskottets utlåtande foga en blank reservation, och jag hoppas att Kungl. Maj:t vid utformandet av nästa års budget tar hänsyn till vad utskottet härvidlag har sagt och till kommande budgetår föreslår en professur vid denna institution.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Det har tidigare omvittnats att den reform vi nu behandlar innebär väsentliga förstärkningsanordningar vid våra universitet och högskolor, och därom är vi alla överens. Att sedan inte alla önskemål och anspråk kan tillgodoses på en gång sammanhänger ju dels med vår samlade ekonomi och dels med frågan om lämpliga befattningshavare för de olika områdena.

Det är riktigt som herr Nilsson i Göingegården här sagt, att denna fråga var föremål för behandling under fjolåret, då utskottet skrev välvilligt och dess förslag antogs av riksdagen. Att nu inte departementschefen har föreslagit någon professur i virologi beror väl på omständigheter som kan ha olika sammanhang, men vi får lägga märke till att det har föreslagits förstärkningsanordningar evad det gäller teknisk personal. Vid det besök andra avdelningen gjorde under vårriksdagen i

Uppsala visade det sig ju, att det pågick en forskning, som utan tvekan är till förmån för landet, och det är väl ingen tvekan om att densamma kommer att fortsätta.

Med hänsyn till att herr Nilsson i Göingegården inte har framställt något motyrkande vill jag inskränka mig till dessa korta meningar och yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3—39

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 40***Främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet m. m.**

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Denna punkt behandlar bl. a. frågan om stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier. I samband med detta har herr Edström i första och jag i andra kammaren väckt likalydande motioner, i vilka hemställts, att riksdagen måtte höja beloppen för licentiand- och doktorandstipendierna i enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit, men också att de sålunda förhöjda stipendiebeloppen måtte betraktas som basbelopp, vilka anknytes till konsumentprisindex. Det är dessa motioner och statsutskottets behandling av dem, som kommit mig att vid denna sena timme taga till orda.

Utskottets hemställan är klar och otvetydig, nämligen den att motionerna I: B 3 och II: B 2 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Bläddrar man emellertid tillbaka litet i utskottsutlåtandet, finner man att just frågan om licentiand- och doktorandstipendiernas anknytning till konsumentprisindex varit upp till diskussion vid flersaldiga tillfällen.

Främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet m. m.

1955 års universitetsutredning föreslog både en ökning av det totala antalet stipendier och en höjning av stipendiebeloppens storlek. Vad gäller stipendiebeloppens storlek motiverade utredningen den föreslagna höjningen med att stipendierna måste verka attraktiva på forskaradepterna och stimulera en ökad rekrytering till forskarbanan. Bl. a. sades i betänkandet: »Vårt samhälle har icke råd att avstå från de tjänster en forskarutbildad person kan tillhandahålla.» I fortsättningen framhölls också, att om den rekryteringsstimulerande effekten skulle kunna bibehållas, måste även stipendiernas storlek regelbundet omprövas. I detta sammanhang diskuterade också utredningen möjligheten av att låta beloppens storlek variera med konsumentprisindex. Att den sedan dock ej menade sig kunna förorda en dylik indexanknytning berodde på skilda omständigheter. Man ansåg det bl. a. nödvändigt att ställa stipendiebeloppens storlek i relation till arvoden för amanuenser och assistenter. Ett flertal remissinstanser var dock i sina yttranden inne på frågan om en anknytning till konsumentprisindex, detta för att garantera stipendiebeloppens värdebeständighet.

Departementschefen fann utredningens förslag om en höjning av licentiat- och doktorandstipendiernas årliga belopp väl motiverad. Den kungl. propositionen har också på den punkten upptagit en sådan höjning. På tal om indexreglering av stipendiebeloppen strök statsrådet kraftigt under nödvändigheten av att stipendiernas rekryteringsstimulerande effekt borde bibehållas. Däremot kunde han icke förorda en direkt indexreglering av de stipendier det här gäller. Dock — och det menade statsrådet vara självfallet — får de nu föreslagna höjningarna av stipendiebeloppen inte betraktas som en engångsåtgärd. Beloppens storlek, tillfogade han till sist, torde böra prövas år från år i samband med den ordinarie

budgetbehandlingen. Så långt statsrådet Edenman.

Statsutskottet i sin tur nöjer sig med att återge departementschefens synpunkter. Slutsatsen blir ett avstyrkande av de här nämnda motionerna.

Det är lönlöst att gå upp emot ett enhälligt statsutskott. Min mening är heller inte att yrka bifall till herr Edströms och min parmotion. Några randmärkningar till denna fråga synes mig emellertid kunna vara på sin plats.

Universitetsutredningen ansåg sig icke som jag redan tidigare anfört, kunna förorda en anknytning till konsumentprisindex, detta på grund av nödvändigheten av att ställa stipendiebeloppens storlek i relation till arvoden för amanuenser och assistenter. Som jag ser saken, innebär en dylik anknytning visst icke, att man frångår principen om en rimlig relation mellan här ifrågasatta stipendier och dessa arvoden. De nu föreslagna beloppen återställer tvärtom den relation, som en gång råddes mellan arvoden och stipendierna, när stipendierna inrättades år 1947. Under åren dessemellan gick denna relation förlorad, och stipendiernas realvärde tilläts sjunka avsevärt i relation både till arvoden och till konsumentprisindex. Med de nu föreslagna beloppen som basbelopp samt en anknytning till konsumentprisindex skulle i varje fall skapas en garanti för värdebeständighet gentemot levnadskostnadernas stegring. Vad sedan gäller det av universitetsutredningen anförda argumentet, att man därigenom icke skapar en garanti för att stipendiernas rekryteringsfrämjande effekt bibehålles i relation till en allmän standardhöjning, kan endast sägas, att detta talar för att också basbeloppen blir föremål för en regelbunden omprövning.

Herr talman! Det intresse, som ecklesiastikministern visat i fråga om undervisningen i allmänhet och den högre undervisningen i synnerhet, är alltför väl känt för att här behöva ytterligare

Den allmänna försöksverksamheten

apostroferas. I sak är vi båda, han och jag, här på samma linje. Dock kan jag icke undgå att tycka, att han tar på sig mycket — jag höll på att säga onödigt — besvär, ifall han skall infria löftet om att årligen ompröva stipendiebeloppens storlek i samband med den ordinarie budgetbehandlingen. Hur mycket enklare skulle det inte bli att anknyta stipendierna till konsumentprisindex! En sådan anordning kommer att kosta mycket pengar, invänder någon. Ja, det gör den. I det långa loppet kommer emellertid en smula generositet på det här området att betala sig. Snålhet där emot kan tyvärr åstadkomma en obotlig skada.

Till sist vågar jag ändå tro, att ifall frågan om våra licentiand- och doktorandstipendier på den här punkten denna gång fallit, så har den dock fallit framåt. Ty tro mig, herr statsråd, förr eller senare — kanske i en utlovad senare etapp — måste vi i alla fall komma fram till någon sorts värdebeständighet, något slags anknytning till konsumentprisindex, även för våra universitetsstipendier.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! I vissa fall — jag skall inte precisera närmare — visar kammaren ett påfallande aktivt intresse för teologi och kyrka. Om en del av det intresset framträdde också i kväll, när vi behandlar Kungl. Maj:ts proposition om universitetsupprustningen och de forskningsstimulerande åtgärderna, så skulle vi motionärer få våra önskemål om en ganska blygsam upprustning av de teologiska fakulteterna uppfyllda. Utskottet tröstar visserligen motionärerna med ett halvt löfte för framtiden, sedan man vunnit erfarenheter, och hänvisar till den s. k. rörliga stipendiereserven, som i och för sig är en utmärkt inrättning. Men längre vill inte utskottet sträcka sig. Vi motionärer menar, att vår framställning är mycket väl under-

byggd, när vi ordagrant kan citera kanslern för rikets universitet, som förordar en större frikostighet mot de teologiska fakulteterna.

Jag vet att det inte lönar sig att mot ett enigt utskott komma med något yrkande, men jag har velat understryka, att både prästutbildningen och kristendomsläraryrket skulle behöva detta handtag, och jag hoppas, att ecklesiastikministern snart skall finna det möjligt att komplettera sin förnämliga plan för den akademiska upprustningen med ett sådant handtag åt de teologiska fakulteterna. Ecklesiastikministerns anförande för några minuter sedan väckte förhoppningar, då han talade om »en första etapp».

Fröken Wallerius (h) och herr Hedin (h) instämde häri.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Försöksskolverksamheten

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 49. i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående försöksverksamheten med nio-årig enhetsskola och särskilda försöksskolan i Linköping.

Avd. I

Den allmänna försöksverksamheten

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Det är ledsamt att viktiga kulturfrågor måste behandlas vid en så sen tidpunkt på natten att tidsnöden hindrar analys och debatt. För mig är det frestande att i anslutning till den proposition, som vi nu behandlar, hufvästa tioårsminnet av skolkommisionens principbetänkande med en sammanfattande översikt över vad som har hänt på skolans område under de se-

naste tio åren. Nu avstår jag från detta och hoppas, att jag har bättre tur nästa år då jag kan anknyta till tioårsminnet av försöksverksamhetens start.

Emellertid skall jag be att få ta kammarrens uppmärksamhet i anspråk ett ögonblick för en fråga, som jag finner vara av väsentlig vikt. Studerar man den föreliggande propositionen, som ju bygger på skolöverstyrelsens rapport för läsåret 1956—1957, finner man, att denna är mycket mera knapphändig än de tidigare rapporterna. Det sammanhänger med tillkomsten av 1957 års skolberedning, dit omdömena om försöksverksamheten har hänskjutits.

Jag vill därför inte göra några reflexioner över denna korta rapport utan skall endast ta upp en synpunkt i anledning av tillkomsten av den första försöksskolan i Linköping. Skolkommisionen hade på sin tid föreslagit sådana försöksskolor. Den betraktade det som nödvändigt att man fick institutioner, där under vetenskaplig kontroll olika undervisningsmetoder och differentieringsåtgärder kunde jämföras med varandra.

Försöksskolan har emellertid bara en specialuppgift i den fortskridande skolreformens tjänst. Man får inte ta tillkomsten av försöksskolorna till intäkt för att befria försöksdistrikten från den uppgift, som de har åtagit sig, nämligen att pröva och vidareutveckla undervisningsmetoder, som befrämjar elevernas fostran till självständighet och samarbete. Det var meningen att man under försöksverksamheten skulle pröva sådana arbetsformer som individualisering, grupparbete och samlad undervisning som ersättning för de gamla förhörsmetoderna.

Skolreformen har ju en inre sida. Den pedagogiska försöksverksamheten, som jag här talar om, skulle hjälpa till att åstadkomma den inre skolreform, som vi betraktar som lika viktig som den yttre man i allmänhet sysslar med. Denna verksamhet har emellertid fått kom-

Den allmänna försöksverksamheten

ma i skymundan under de gångna nio åren. Det beror på att skolöverstyrelsen varit alltför upptagen av de i och för sig besvärliga organisatoriska frågorna och inte haft tid och kraft över till den pedagogiska förnyelse som också hänger samman med försöksarbetet. Med andra ord: tillräcklig stimulans uppifrån har saknats.

Skolöverstyrelsens viktigaste initiativ var tillkomsten av systemet med s. k. alternativkurser. Dessa kurser, som var avsedda att befrämja differentieringen inom klassens ram, kom att verka i helt motsatt riktning men har trots detta bibehållits och fastlagts, framför allt genom de betygsbestämmelser som utfärdades i februari 1957. Genom alternativkurserna och speciellt genom tillämpningen av alternativkurssystemet har man försvårat eller rent av förhindrat skolarbetets anpassning till den enskilde elevens förutsättningar.

Nu har utskottet avstått från att ta ställning till detta spørsmål, och det finner jag vara riktigt. Man har hänvisat det till 1957 års skolberedning, och jag skall också nöja mig därmed. Jag vill bara understryka, att det är fråga om brådskande åtgärder, om inte försöksverksamheten skall snedvridas.

Vad jag skulle vilja säga i detta sammanhang är emellertid att åtgärder i rakt motsatt riktning är nödvändiga, d. v. s. initiativ för att intensifiera den pedagogiska sidan av försöksverksamheten.

Nu är det fara värt att tillkomsten av den första försöksskolan tas till intäkt för att man skjuter den mer reguljära försöksverksamheten åt sidan och säger, att man får vänta med denna verksamhet tills man fått se resultaten av experimenten i Linköping och på de platser som senare kommer i fråga. Jag tror att det har hänt ute i försöksdistrikten, att man minskat intensiteten i den egna pedagogiska försöksverksamheten under hänvisning till försöksskolorna. Jag anser därför, herr talman, det viktigt att

Anslag till Göteborgs musikkonservatorium

från denna plats understrykes att tillkomsten av den första försöksskolan inte fritar försöksdistrikten från pedagogisk försöksverksamhet. Tillkomsten av försöksskolan bör i stället få vara en stimulans för försöksdistrikten att göra sitt bästa också på den inre skolfrenten.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Avd. II

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11

Anslag till Göteborgs musikkonservatorium

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 50, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1958/59 till Göteborgs musikkonservatorium.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergman m. fl.* (I: B 1) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wallerius m. fl.* (II: B 3), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att dels till Göteborgs musikkonservatorium för budgetåret 1958/59 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 200 000 kronor, dels anhålla att Kungl. Maj:t måtte utfärda de föreskrifter som kunde anses behövliga för medlens disponering, dels ock anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till nästa års riksdag framlägga förslag om slutlig organisation av musikkonservatoriet i Göteborg.

Utskottet hemställde, att motionerna I: B 1 och II: B 3 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föanleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrarna *Boman*, *Bergman* och *Sundelin*, fröken *Elmén*, herr *Andreasson* och fröken *Vinge*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: B 1 och II: B 3, till Bidrag till musikkonservatoriet i

Göteborg för budgetåret 1958/59 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

2) av herr *Nilsson* i Göingegården, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken **WALLERIUS** (h):

Herr talman! Den som drabbas av det ogunstiga ödet att nattetid yttra sig i detta hus får vinnlägga sig om att inte låta munnen tala om allt varav hjärtat är fullt.

Det utlåtande, som nu föreligger till behandling, ger en god bakgrund till de motioner som väckts i fråga om Göteborgs musikkonservatorium, och därför kan jag inskränka mig till några mycket korta antydningar om vad som föregått det hela.

Göteborgs musikkonservatorium har växt fram ur en äldre skapelse, nämligen Göteborgs orkesterskola, som bildades år 1916 på initiativ av bland andra Wilhelm Stenhammar. När initiativet till musikkonservatoriet togs, kom impulsen närmast från 1947 års musikutrednings betänkande, där det föreslogs ett musikkonservatorium i Göteborg. Verksamheten hitintills har delvis finansierats med privata medel. Göteborgs stad har biträtt med anslag för att verksamheten skulle kunna fullföljas, och staten har de senaste två åren lämnat bidrag dels ur lotterimedelsfonden och dels av budgetmedel. Slutligen har man också fått bidrag ur konung Gustaf VI Adolfs 70-årsfond.

Vid två tidigare tillfällen, då statsutskottet behandlat frågan, har utskottet visat stor förståelse för saken och framhållit behovet av en sådan utbildningsanstalt i Göteborg samtidigt som det uttryckt en förhoppning om att Kungl. Maj:t skulle föra frågan framåt. Den utredning i ärendet, som statsutskottet därvid begärt, har utförts av direktören för musikhögskolan i Stockholm, professor B. Carlberg.

Anslag till Göteborgs musikkonservatorium

Jag hade gärna sett att dagens utlåtande innehållit några av de synpunkter som professor Carlberg framfört i sin utredning. Det hade varit värdefullt att riksdagens ledamöter kunnat förvissa sig om att bevarandet av Göteborgs musikkonservatorium inte är något lokalpatriotiskt svärmeri utan har sakliga motiv. Om inte timmen varit så sen, skulle jag inte ha försummat tillfället att utförligare återge några av professor Carlbergs synpunkter som vi funnit väsentliga. Nu måste jag avstå därifrån och vill bara i största korthet antyda något om utredningens innehåll.

Professor Carlberg betonar vikten av att musikutbildningen decentraliseras. Han säger att det är abnormt, att i ett land med Sveriges geografiska utsträckning all högre musikalisk utbildning skall vara koncentrerad till Stockholm. Musikhögskolans kapacitet är hårt utnyttjad, och skulle det bli en stegring av elevantalet, blir behovet av avlastning verkligt kännbart. En sådan stegring kan ju också förväntas, om vi skall kunna avhjälpa den stora bristen på musiklärare och kyrkomusiker. Utredningsmannen säger att just i fråga om utbildningen av skolmusiklärare är musikhögskolan i särskilt behov av en avlastning.

Från kulturpolitisk och social synpunkt framstår det såsom det enda riktiga att decentralisera musikutbildningen. Jag vill påminna om något som säkerligen är en naturlig reflexion för kammarens ledamöter, nämligen att det innebär en betydande ekonomisk uppoffring för landsortens musikstudierande att tillbringa så många år av sin yrkesutbildningstid i Stockholm. Utredningsmannen framhåller att Göteborg är ett naturligt centrum för en folkmängd på omkring 1,5 miljon, och han gör en jämförelse med Jylland, som med en befolkning på 2 miljoner har inte mindre än tre av danska staten understödda konservatorier.

Låt mig tillägga ännu en synpunkt.

Vid strävandena att decentralisera musikutbildningen måste man också ta hänsyn till de lokala resurserna. Endast till orter där man kan påräkna tillgång på kvalificerade lärare och en inspirerande musikalisk miljö kan man tänka sig att förlägga ett musikkonservatorium. Professor Carlberg har nu en gång för alla den uppfattningen, att ingen annan landsortsstad erbjuder så gynnsamma förhållanden i dessa avseenden som Göteborg.

Beträffande remissbehandlingen vill jag i korthetens intresse hänvisa kammarens ledamöter till referatet i utlåtandet.

En fråga man har rätt att ställa är om den nuvarande institutionen verkligen fyller de anspråk en sådan utbildningsanstalt bör tillgodose. Också i det fallet vill jag för att fatta mig kort endast referera till de utomordentligt goda vitsord, som utredningsmannen har gett undervisningen vid Göteborgs musikkonservatorium.

Herr talman! Man skulle kanske kunna säga, att vi motionärer spände bågen högt då vi krävde 200 000 kronor i anslag och begärde förslag till nästa års riksdag om slutlig organisation av musikkonservatoriet i Göteborg. Reservanterna i utskottet avstår från önskemålet om förslag från Kungl. Maj:t beträffande konservatoriets framtida utformning och inskränker sig till att begära 100 000 kronor för upprätthållande av verksamheten. För den summan anser sig konservatoriets ledning kunna uträtta något.

Herr talman! Det är för denna begäran, som redan bifallits av riksdagens första kammare, som jag vädjar om också andra kammarens bifall.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill meddela kammaren, att vi nödgas genomgå hela dagens föredragningslista.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Man har ibland gjort gällande, att den fråga som vi här be-

Anslag till Göteborgs musikkonservatorium

handlar är uteslutande ett göteborgsintresse. Jag tror därför att det är lämpligt att en representant som inte är göteborgare trots midnattstimmen och herr talmannens meddelande säger några få ord för att motivera sitt ställningstagande till förman för reservationen.

Jag tillhör, herr talman, en kommun, som är en av de första i landet som startade en kommunal musikskola. Vi hade i huvudsak två skäl till att göra detta. Det ena var givetvis att vi ville främja musiklivet, det andra var att vi ville ge ungdomen en meningsfull fritidssysselsättning. Vi tänkte därvid inte bara på den tid de unga går i musikskolan utan lika mycket på den tid då de kommit ut i livet. De har större förutsättningar att hamna i gott sällskap och i stimulerande fritidsmiljö, om de har lärt sig att traktera ett musikinstrument och kanske framför allt om de fått öva sig i ensemblespel. Många kommuner har på senare tid gjort som vi och inrättat kommunala musikskolor; ännu flera ligger i startgroparna. Men verksamheten hämmas av bristen på musklärare och instruktörer. Vi måste obestriddligen öka utbildningskapaciteten.

Frågan är då om detta skall ske i Stockholm, i Göteborg eller någon annanstans. Flera skäl talar emot en utökning av utbildningen i Stockholm. Jag hänvisar till lokalsvårigheterna här, som vi har behandlat i andra sammanhang, och jag vill stryka under vad fröken Wallerius redan har framhållit, nämligen att musikhögskolans chef professor Carlberg själv är den som förordar göteborgsprojektet. Slutligen vill jag hänvisa till de synpunkter som brukar intressera denna kammars ledamöter, de allmänna lokaliseringssynpunkterna. Det är inte rimligt att all högre musikutbildning koncentreras enbart till Stockholm. Det är inte rimligt med hänsyn till kulturlivet på västkusten, det är inte rimligt med hänsyn till ungdomen på västkusten att beröva dem den möjlighet till musikutbildning som

nu finns i Göteborg. Jag föreställer mig att det inte minst är detta sista skäl som föranledde första kammaren att bifalla reservationen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! På grund av den långt framskridna tiden ber jag att få inskränka mig till att instämma i de senaste anförandena och yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag ber att i all korthet få deklarerat utskottsmajoritetens synpunkter på denna fråga.

Det råder icke några principiella meningsmotsättningar mellan motionärerna, reservanterna och utskottsmajoriteten. Vi inom majoriteten anser dock, att när det gäller fråga om att inrätta ett nytt musikkonservatorium bör spörsmålet bearbetas och förslag framläggas av departementet. Det är inte så enkelt för utskottet att här bedöma de ekonomiska konsekvenserna, och riksdagen bör ju på förhand veta vad den ikläder sig. Detta har också sagts i utskottets utlåtande, och jag vill här understryka det. Vi vet icke vilka kostnader detta kommer att medföra i fråga om behövliga lokaler. Även om man för dagen kan säga att de lokaler som nu används i Göteborg är tillräckliga, kommer det dock inte att dröja så länge förrän det reses krav på nya eller utökade lokaler. Jag tror därför knappast, att det av reservanterna förordade anslaget på 100 000 kronor räcker för den närmaste tiden till musikkonservatoriets fortbestånd i Göteborg. Jag tror inte heller, att Göteborgs stad med dess stolta traditioner kommer att tillåta att konservatoriet nedläggas.

Jag vill sluta med att säga att vi har framhållit i utskottsutlåtandet, att vi

Anslag till Göteborgs musikkonservatorium

förutsätter att Kungl. Maj:t prövar denna fråga. Jag tror att riksdagen kan ge sig till tåls till dess ett förslag föreligger från Kungl. Maj:t.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken WALLERIUS (h):

Herr talman! Jag är tacksam för yttrandet från utskottets talesman om att det inte råder någon principiell skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattning. Jag vill bara deklarera, att anledningen till att jag så frimodigt vill stödja reservationen är den, att argumentet om det statsfinansiella läget och de framtida ekonomiska konsekvenserna inte har riktigt samma relevans när det gäller reservationen. Reservationen inskränker sig till en begäran om 100 000 kronor i motsats till vad vi motionärer föreslog, 200 000 kronor. Slutligen avstår reservanterna från önskemålet om ett förslag till 1959 års riksdag beträffande musikkonservatoriets slutliga organisation.

Jag vill också tillägga, att om bristen på musikhögskolor och kyrkomusiker skall bekämpas, står vi i dag inför valet mellan två vägar. Antingen skall vi utvidga musikhögskolan i Stockholm eller från grunden uppföra ett landsortskonservatorium. Bägge alternativen kommer att vara mycket kostsamma. Det finns en tredje väg, nämligen att understödja den hittillsvarande verksamheten i mindre skala med 50 elever i stället för de 75, som professor Carlberg tänkt sig — alltså upprätthålla denna verksamhet vid Göteborgs musikkonservatorium intill den dag då det ekonomiska läget tillåter oss att utbygga konservatoriet. Detta förslag har omfattats med stort intresse av både dem som tvekar att stödja det och dem som tagit positiv ställning för det.

Herr talman! Jag förnyar mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet på denna punkt därför att detta för mig är en principfråga av stor betydelse då det gäller det folkliga musiklivet i landet. Jag kan styrka behovet av utbildade ledare för kommunal- och annan musikverksamhet. Jag har personligen ett mycket starkt intryck av att vårt land i detta avseende ligger långt efter vad man i flera andra länder har åstadkommit.

Ett bifall till reservationen löser inte problemet Göteborgs musikkonservatorium men ger en möjlighet att uppehålla en betydelsefull verksamhet i avvaktan på att slutgiltiga lösningar kan utformas. Jag tror därför att det vore klokt om andra kammaren ville följa första kammaren och bifalla reservanternas förslag om 100 000 kronor till Göteborgs musikkonservatorium. Om detta inte blir möjligt, herr talman, vill jag ta tillfället i akt och vädja till ecklesiastikministern att göra allt som är möjligt för att — helst till nästa år — skapa ökade resurser för en utbildning, som för mig synes vara en viktig förutsättning för ett rikare folkligt musikliv i landet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Ohlson m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Wallerius begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr B 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om resultatet av omröstningen, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 70 ja och 89 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.

§ 12

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 51, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställning om anslag för budgetåret 1958/59 till stipendier vid handelshögskolorna.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr B 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för statsanställda m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr B 31 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 6 juni 1958, föreslagit riksdagen att A. godkänna framlagda grunder för pensionsreglering för statsanställda m. m. samt B. bemyndiga Kungl. Maj:t 1) att utfärda ett statens allmänna tjänstepensionsreglemente i huvudsaklig överensstämmelse med ett såsom bilaga A vid statsrådsprotokollet i ärendet för den 9 april 1958 fogat förut-

sättningar och i den omfattning, som i statsrådsprotokollet förordats, vidtaga ändringar i nämnda reglemente, 3) att med iakttagande av de huvudgrunder, som i statsrådsprotokollet förordats, utfärda erforderliga övergångs- och tilläggsbestämmelser till reglementet, 4) att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats utfärda erforderliga bestämmelser angående särskild omreglering av pensioner till sådana personer, som under tiden den 1 april 1958—den 30 juni 1959 avgått med rätt till pension, samt av motsvarande familjepensioner, 5) att i överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats meddela bestämmelser angående särskilda grunder för samordning av folkpension och pensioner, beviljade enligt tidigare bestämmelser, samt 6) att med iakttagande av vad i statsrådsprotokollet förordats medgiva överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter för budgetåret 1958/59 med hänsyn till ökade förvaltningskostnader i samband med ett genomförande av pensionsregleringen.

I anledning av förevarande proposition hade väckts ett antal motioner.

I motionen II: B 33 av herr *Senander m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t skyndsamt påkallade förhandlingar med statstjänstemännens topporganisationer — varvid tillfälle borde beredas statspensionärernas organisation att medverka — i syfte att i princip åstadkomma jämställdhet mellan de nuvarande statspensionärerna och de som enligt nu föreliggande uppgörelse komme att hänföras till det nya pensionsreglementet.

I de likalydande motionerna I: B 109 av herr *Lindahl m. fl.* samt II: B 141 av fröken *Sandell m. fl.*, hade påyrkats att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av frågan om familjepensionsrätt vid ingående av äktenskap efter det anställningshavare fyllt 60 år samt framläggande av för-

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

slag, vartill utredningens resultat kunde ge anledning.

I de likalydande motionerna I: B 110 av herr *Lindahl m. fl.* samt II: B 142 av herr *Spångberg m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att pensionsbestämmelserna i det föreslagna reglementet skulle äga tillämpning jämväl beträffande före den 1 april 1958 pensionsavgångna statsanställda och före nämnda datum till familjepension berättigade samt att pensionärer som övertagits från enskilda järnvägar skulle i pensionsavseende jämnställas med pensionärer vid statens järnvägar.

I de likalydande motionerna I: B 136 av herr *Sunne* samt II: B 171 av herr *Nihlfors m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de tidigare pensionerades pensioner från och med den 1 juli 1959 omreglerades till den nivå, som på ortsgrupp 3 tillkomme dem som avginge med pension vid övergången till det nya pensionsreglementet, varvid samma övergångsbestämmelser skulle gälla, att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning huruvida och på vad sätt en fullständig tillämpning av det nya pensionsreglementet skulle kunna ske på de äldre tjänstepensionerna och familjepensionerna och vilka kostnader en omreglering av sådant slag skulle medföra, att redan pensionerade, som icke uppnått folkpensionsåldern, skulle erhålla kompensation för höjda folkpensionsavgifter i likhet med vad som föreslagits i proposition nr 157/1958, samt att bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser som erfordrades för ett genomförande av vad i det föregående yrkats.

I de likalydande motionerna I: B 164 av herr *Bengtson m. fl.* samt II: B 214 av herrar *Hedlund* och *Eliasson* i Sundborn hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid de fortsatta övervägandena rörande slopandet av den stilliga lönegrupperingen även prövades, hur ett pensioneringssystem, som icke basera-

des på dyrortsgruppering, borde utformas för de statsanställda.

I motionen II: B 207 av herr *Rubbestad m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå propositionens förslag om kompensation till statstjänstemännen för erlagda pensionsavgifter till den allmänna folkpensionen efter de grunder som i propositionen föreslagits.

Utskottet hemställde

I. att motionen II: B 33 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionerna I: B 110 och II: B 142 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: B 135 och II: B 170 icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionerna I: B 136 och II: B 171, i vad de avsåge omreglering av äldre pensioner till ortsgrupp 3, icke måtte av riksdagen bifallas;

V. att motionerna I: B 136 och II: B 171, i vad de icke behandlats under IV., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI. att motionen II: B 208 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VII. att motionen I: B 137 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att motionerna I: B 109 och II: B 141 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IX. att motionerna I: B 111 och II: B 143 icke måtte av riksdagen bifallas;

X. att motionerna I: B 164 och II: B 214 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XI. att motionen II: B 207 icke måtte av riksdagen bifallas;

XII. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag,

A. godkänna de i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 9 april 1958 framlagda grunderna för pensionsreglering för statsanställda m. m.,

B. bemyndiga Kungl. Maj:t

1) att utfärda statens allmänna tjän-

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

stepensionsreglemente i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom bilaga A vid nämnda statsrådsprotokoll fogade författningsförslaget,

2) att under de förutsättningar och i den omfattning, som i nämnda statsrådsprotokoll förordats, vidtagna ändringar i nämnda reglemente,

3) att med iakttagande av de huvudgrunder, som i statsrådsprotokollet förordats, utfärda erforderliga övergångs- och tilläggsbestämmelser till reglementet,

4) att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats utfärda erforderliga bestämmelser angående särskild omreglering av pensioner till sådana personer, som under tiden den 1 april 1958—den 30 juni 1959 avgått med rätt till pension, samt av motsvarande familjepensioner,

5) att i överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats meddela bestämmelser angående särskilda grunder för samordning av folkpension och pensioner, beviljade enligt tidigare bestämmelser,

6) att med iakttagande av vad i statsrådsprotokollet förordats medgiva överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter för budgetåret 1958/59 med hänsyn till ökade förvaltningskostnader i samband med ett genomförande av pensionsregleringen.

I motiveringen anförde utskottet bland annat:

Utskottet kan inte heller tillstyrka de framställda yrkandena om förnyade utredningar beträffande de äldre pensionerna. Vad angår den i detta sammanhang aktualiserade frågan om förhandlingsrätt för pensionärer lär det inte ankomma på statsutskottet att taga ställning härtill; hithörande problem har i olika sammanhang behandlats av andra lagutskottet. Enligt vad utskottet erfarit har de pensionerade anställningshavarna genom kontakter med vederbörande huvudorganisationer haft tillfälle att i samband med de nu förda

förhandlingarna framföra sina synpunkter.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ohlon* och *Ivar Johansson*, fröken *Andersson*, herrar *Rudolf Boman*, *Sundelin*, *Nils Theodor Larsson*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Malmborg*, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors*, *Heckscher*, *Bohman* och *Gustafsson* i *Kårby*, vilka ansett att ovan intagna stycke i utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Utskottet kan inte heller tillstyrka de framställda yrkandena om förnyade utredningar beträffande de äldre pensionerna. Vad angår den i detta sammanhang aktualiserade frågan om förhandlingsrätt för pensionärer lär det inte ankomma på statsutskottet att taga ställning härtill; hithörande problem har i olika sammanhang behandlats av andra lagutskottet. Utskottet vill emellertid framhålla angelägenheten av att denna grupp i samband med förhandlingsarbete beredes tillfälle att följa förhandlingarna och på ett tidigt stadium framföra sina synpunkter.»

2) av herrar *Ohlon*, *Rudolf Boman*, *Sundelin* och *Malmborg*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottets hemställan under IV. och XII. bort ha följande lydelse:

»IV. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: B 136 och II: B 171, såvitt nu är i fråga, dels besluta att de tidigare pensionerades pensioner från och med den 1 juli 1959 omregleras till den nivå, som på ortsgrupp 3 tillkommer dem som avgår med pension vid övergången till det nya pensionsreglementet, varvid samma övergångsbestämmelser skall gälla, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser som erfordras för ett genomförande av vad sålunda föreslagits;

XII. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den ändring som föranledes av bifall till utskottets hemställan under IV.,

A. godkänna de i statsrådsprotokollet

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

över civilärenden för den 9 april 1958 framlagda grunderna för pensionsreglering för statsanställda m. m.,

B. bemyndiga Kungl. Maj:t

1) att utfärda statens allmänna tjänstepensionsreglemente i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom bilaga A vid nämnda statsrådsprotokoll fogade författningsförslaget,

2) att under de förutsättningar och i den omfattning, som i nämnda statsrådsprotokoll förordats, vidtaga ändringar i nämnda reglemente,

3) att med iakttagande av de huvudgrunder, som i statsrådsprotokollet förordats, utfärda erforderliga övergångs- och tilläggsbestämmelser till reglementet,

4) att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats utfärda erforderliga bestämmelser angående särskild omreglering av pensioner till sådana personer, som under tiden den 1 april 1958—den 30 juni 1959 avgått med rätt till pension, samt av motsvarande familjepensioner,

5) att i överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats meddela bestämmelser angående särskilda grunder för samordning av folkpension och pensioner, beviljade enligt tidigare bestämmelser,

6) att med iakttagande av vad i statsrådsprotokollet förordats medgiva överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter för budgetåret 1958/59 med hänsyn till ökade förvaltningskostnader i samband med ett genomförande av pensionsregleringen.»

3) av herrar *Ivar Johansson, Nils Theodor Larsson, Rubbestad och Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottets hemställan under X. bort ha följande lydelse:

»X. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: B 164 och II: B 214, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid de fortsatta övervägandena rörande slopandet av den statliga lönegruppering-

en även prövas, hur ett pensioneringssystem som icke baseras på dyrortsgruppering bör utformas för de statsanställda;»

4) av herr *Rubbestad*, som ansett att utskottets hemställan under XI. och XII. bort ha följande lydelse:

»XI. att riksdagen må, med bifall till motionen II: B 207, besluta avslå Kungl. Maj:ts förslag om kompensation för erlagda pensionsavgifter till den allmänna folkpensioneringen;

XII. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den ändring som föranleds av bifall till utskottets hemställan under XI.,

A. godkänna de i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 9 april 1958 framlagda grunderna för pensionsreglering för statsanställda m. m.,

B. bemyndiga Kungl. Maj:t

1) att utfärda statens allmänna tjänstepensionsreglemente i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom bilaga A vid nämnda statsrådsprotokoll fogade författningsförslaget,

2) att under de förutsättningar och i den omfattning, som i nämnda statsrådsprotokoll förordats, vidtaga ändringar i nämnda reglemente,

3) att med iakttagande av de huvudgrunder, som i statsrådsprotokollet förordats, utfärda erforderliga övergångs- och tilläggsbestämmelser till reglementet,

4) att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats utfärda erforderliga bestämmelser angående särskild omreglering av pensioner till sådana personer, som under tiden den 1 april 1958—den 30 juni 1959 avgått med rätt till pension, samt av motsvarande familjepensioner,

5) att i överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats meddela bestämmelser angående särskilda grunder för samordning av folkpension och pensioner, beviljade enligt tidigare bestämmelser,

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

6) att med iakttagande av vad i statsrådsprotokollet förordats medgiva överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter för budgetåret 1958/59 med hänsyn till ökade förvaltningskostnader i samband med ett genomförande av pensionsregleringen.»

5) av herr *Andreasson*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr RUBBESTAD (cp):

Herr talman! Jag skall försöka begränsa mig så mycket som möjligt, men då denna fråga är en av de största som vi har haft vid denna riksdag, måste jag ändå säga en del saker.

Jag vill först deklarerat att, även om jag står antecknad för reservation 3), instämmer jag inte i motiveringen i denna reservations första stycke, under det att jag ansluter mig till den andra delen av reservationen. I första stycket framhåller nämligen reservanterna, att det är angeläget att förhandlingsuppställningen godkännes. Var och en som har läst min reservation finner ju, att jag för min del inte kan godkänna uppställningen. Det är rätt underligt att så många som var här förliden onsdag, då vi diskuterade förhandlingarna om lönerna, utan vidare anslöt sig till principen, att om ett avtal är träffat skall det godkännas. Om ett avtal har träffats mellan parter som så att säga står på vardera sidan, arbetsgivare och arbetstagare, bör det utan vidare godtagas, men hur är det nu föreliggande avtalet träffat mellan statsanställda tjänstemän och staten. Jo, det är träffat på det sättet, att vissa tjänstemän i finansdepartementet har resonerat med tjänstemannaorganisationerna och kommit överens med dem om en viss pensionsställning. Tjänstemän förhandlar med tjänstemän, och man vill nu att uppställningen skall godtas.

Det är inte tu tal om att många är rätt tveksamma inför de förhandlingarna, och den tveksamheten har framkommit

i åtskilliga motioner. Det framhålles bland annat i en motion av herrar Hedlund och Eliasson i Sundborn, att det med skäl kan kritiserat, att riksdagen enligt nuvarande förhandlingssystem icke har möjlighet att ge uttryck för sin uppfattning innan förhandlingarna avslutas. Hela detta förhandlingssystem är orimligt. Det borde väl i stället vara så, att riksdagen utser representanter för de olika partierna till förhandlare.

Om så sker bör man tillmäta en överenskommelse den betydelse som den bör ha, men så som förfarandet nu tillgår har jag inte ringaste respekt för en dylik överenskommelse. Jag menar därför, att man bör pröva denna sak ganska grundligt. Jag nämnde nyss, att detta är en av de största frågorna vi har vid denna riksdag, och jag undrar om det verkligen är många i denna kammare, som har satt sig in i vad uppställningen innebär och vilka framtida kostnader den drar med sig. Om kammarens ledamöter hade gjort det, är jag förvissad om att de skulle vara mycket tveksamma om huruvida de skulle bifalla detta förslag. Det innebär nämligen en fullständig omläggning av det nu gällande pensionssystemet. I nuvarande system är vissa pensionssummor fixerade i en tabell, där var och en kan se hur mycket han skall få när han blir pensionerad, och han får pension i förhållande till den lön som utgår för ortsgrupp 2. Nu däremot skall de ha pension enligt den ortsgrupp som deras hemort tillhör, dock lägst ortsgrupp 3. Detta betyder att de som bor i tätorter tillhörande ortsgrupp 4 eller 5 skall få pension enligt sådan ortsgrupp. Detta innebär en betydande höjning över lag, varvid kostnaderna kommer att bli betydande.

I proposition nr 157, som här är framlagd, framhålles bland annat, att riksdagen 1957 tog ställning till tjänstemännens lönefrågor, och man hänvisar i propositionen till proposition nr 173 i fjol och statsutskottets utlåtande nr 131. I propositionen göres gällande, att riks-

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

dagen på sätt och vis har lovat, att denna pensionering skall genomföras och att det skall utbetalas viss ersättning för de folkpensionsavgifter som statstjänarna betalar. Propositionen innebär nämligen, att statstjänarna skall ha ersättning för pensionsavgifterna i den mån dessa överstiger 1,8 procent. Vi vet emellertid, att det i den proposition angående folkpensioneringen som antogs i våras har bebådats, att avgifterna efter hand skall stiga till 4 eller kanske 5 procent. Det blir alltså en betydande summa som tjänstemännen skall ha tillbaka.

När det gäller löftet från staten vill jag säga, att jag har läst proposition nr 173 och statsutskottets utlåtande nr 131 men inte funnit något som helst uttalande av departementschefen eller av riksdagen, som innebär ett löfte om att tjänstemännen skall ha rätt att få tillbaka dessa pensionsavgifter. Det är därför rätt underligt, att avdelningen och statsutskottet i sin helhet utom jag såsom reservant har accepterat denna linje.

Kostnadsberäkningarna är synnerligen svagt grundade. Man har bara hänvisat till att de det första året kommer att gå upp till bara 4 miljoner kronor, men året därpå ökar de till 8 miljoner och 1960/61 har de stigit till 60 miljoner — då räknar man dock bara med 4 procent i pensionsavgifter.

Förutom att kostnaderna är stora ligger det en orättvisa i att dessa statstjänare, som är de bäst ställda i samhället, skall slippa bära bördan av den sociala åtgärd som folkpensioneringen ändå innebär. När vi i våras behandlade förslaget om folkpensioneringen, som godkändes av alla partier, var ju meningen att man skulle försöka utjämna skillnaden mellan dem, som inte har någon som helst pension, och dem som redan är pensionerade. Då bör man väl också se till, att alla de som är pensionerade får vara med och dra veven för att hjälpa de sämst ställda. Inte kan det vara rimligt att de som har det bra ställt, som har

pension och har sitt på det torra, skall slippa ifrån att betala folkpensionsavgifterna genom att få ersättning för de avgifter som de erlägger.

I våras antog riksdagen som sagt förslaget om folkpensionering just för att trygga bättre förhållanden för dem, som ännu inte har fått sin ålderdomstrygghet. Det är detta som gör att jag för min del *icke* har kunnat acceptera, att man till tjänstemännen nu vid pensionsregleringens genomförande skall utbetala vad de har lagt ut för denna folkpensionering. Ute i bygderna kommer det att väcka anstöt att dessa statstjänare, som är de bäst ställda och som har sin pension säkrad, skall få pengar tillbaka för att de betalar pensionsavgifter. Jag har anfört dessa synpunkter i reservation 4, där jag yrkar att riksdagen skall avslå förslaget om att pensionsavgifter i den mån de överstiger 1,8 procent skall betalas tillbaka till statstjänarna.

Jag är säker på att de flesta av kammarens ledamöter inte vet vilka förändringar det föreliggande pensionsförslaget innebär. När ärendet behandlades i utskottet hemställde jag att det skulle utarbetas en tabell, som visade hur mycket tjänstemän i olika lönegrader och ortsgrupper *nu* får i pension och hur mycket de får sedan det nya systemet har trätt i kraft. Det finns en tabell på sista sidan i utlåtandet, men den avser endast sådana som nu inte är i aktiv tjänst. Det hade varit bra mycket bättre att få en tabell, som utvisade vilka stora fördelar det nya systemet innebär. Även utan att få tillbaka dessa avgifter får alla pensionärer det mycket bättre ställt än de tidigare har haft, och det tycker jag borde räcka utan att få tillbaka sina pensionsavgifter.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservation 4.

Under detta anförande, vari herr *Onsjö* (cp) instämde, tog herr förste vice talmannen på nytt ledningen av förhandlingarna.

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Det skulle naturligtvis finnas mycket att säga om den reform av det statliga pensionsystemet, som riksdagen nu skall ta ställning till. Jag förutsätter emellertid, att utskottsmajoritetens talesman kommer in på de olika nyheter som här lanseras. Jag vill bara erinra om att vi inte har haft någon debatt i riksdagen om det statliga pensionsystemet och dess utformning sedan 1947 — så gammalt är alltså det nuvarande systemet. Det är självfallet många nyheter som nu skall genomföras.

Jag kommer nu att i stället ägna mig åt reservationerna 1 och 2, som är fogade till utskottsutlåtandet. Utskottet har haft till behandling ett antal motioner, som framför allt har riktat uppmärksamheten på det problem, som ligger i att de äldre statspensionärerna inte tas med i det nya systemet, som till fullo skall träda i kraft den 1 juli 1959. Det är desto märkligare, har det sagts från de äldre pensionärernas sida, som man 1947 beslöt, att de äldre pensionärerna skulle komma med i den då genomförda pensionsregleringen. Nu har det sålunda inte blivit på det sättet. Man har i allt väsentligt ställt dem åt sidan.

Det som föreslagits i propositionen är ett medgivande att med användande av kommande folkpensionshöjningar nå upp till en total pensionsnivå motsvarande den nya nivån på 3-ort. Detta innebär att det i vissa fall kan förflyta en lång tidrymd, innan nämnda nivå uppnås, framför allt för dem som har lägre pensionsålder än 65 år. För dem som pensioneras vid 60 års ålder, dröjer det exempelvis sju år innan de kan komma i åtnjutande av denna förbättring.

Reservationen nr 2, som anknyter till en av mig m. fl. väckt motion, siktar till en förbättring för de äldre pensionärernas del, så att förbättringen till 3-ortsnivån för den totala pensionen uppnås tidigare. Detta skall ske genom att man redan nu beslutar om nämnda nivålyftning men låter den uppnås på samma

sätt som regeringen har föreslagit för de nya pensionärerna, alltså efter en övergångstid på mellan fyra och fem år.

Vi har genom reservationen velat ha sagt, att det hittills tillämpade systemet med en anknytning till ortsgrupp 2 för alla pensionärer har inneburit en relativt avsevärd försämring. För exempelvis de tjänstemän, som avgått med pension och haft sina löner uträknade efter högre dyrorter, har systemet inneburit en lägre procentsiffra än den normala, som är två tredjedelar eller 66,67 procent. Dessa pensionärer har sålunda haft sin pension baserad på ett lägre procenttal än det vanliga, d. v. s. det som i regel varit riktmärke vid all pensionering. En lyftning till 3-ort innebär därför en justering till det bättre. I det nya systemet räknar man med att pensionerna skall vara 65 procent av den slutlön vederbörande haft under de sista 5 åren.

Vi som anslutit oss till reservation nr 2 har ansett, att detta inte närmare utformade men i princip skisserade förslag tillgodoser de äldre pensionärernas krav på en snabbare förbättring av deras pensioner.

Hur har då de äldre pensionärernas krav hittills tillgodosetts? Har de haft möjligheter att föra fram sina krav? Ja, det råder delade meningar om den saken. Det har i den allmänna debatten sagts, att pensionärerna har haft sådana möjligheter via sina organisationer på det aktiva planet, d. v. s. de personalorganisationer, som de tidigare tillhört och till vilka de borde ha vänt sig. I själva verket har det emellertid varit ytterst svårt för pensionärernas organisationer att komma i kontakt med motparten och lägga fram sina synpunkter på ett så tidigt stadium som fordras, om man över huvud taget skall ha några möjligheter att påverka en kommande uppgörelse.

Jag vill erinra om att riksdagen tidigare har ställts inför frågan om pensionärernas förhandlingsrätt. Tjänstemän-

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

nens centralorganisation begärde redan 1945, att den frågan skulle tagas upp till prövning i syfte att ge pensionärerna samma förhandlingsrätt som de aktiva. Det har framhållits, att eftersom pensionen kan betraktas som uppskjuten lön, är det i princip inte orimligt att tänka sig en förhandlingsrätt även för dem som är pensionerade. Riksdagen ansåg 1945, att en utredning av frågan borde ske, och en riksdagsskrivelse överlämnades också till 1948 års förhandlingsrättskommitté. Denna kommitté tog emellertid inte upp frågan till behandling, eftersom kommittén endast hade att utreda problemet med förhandlingsrätt för de i offentlig tjänst anställda och frågan så som den lades fram i riksdagsskrivelsen 1945 även berörde de privatanställda.

Sedan har riksdagen ytterligare ett par gånger klart positivt tagit ställning för frågan men givetvis inte kunnat göra annat än hänvisa till en utredning, och på den vägen är det alltjämt. Problemet kan såvitt jag förstår inte rättsligt lösas annat än genom den utredning, som nu pågår om en utvidgad förhandlingsrätt för de i offentlig tjänst anställda. Nu kan naturligtvis någon säga: Ja, men då får vi väl vänta på den; vi är ju vana att vänta på pågående utredningar. Med kännedom om det stora missnöje, som råder bland de äldre statspensionärerna över det sätt, varpå man har behandlat dem och inte har släppt fram dem till en allvarlig diskussion på ett tidigt stadium i denna förhandlingsomgång, har emellertid vi reservanter från samtliga demokratiska partier utanför regeringen ansett, att det är rimligt och rättvist att yrka på att riksdagen i detta sammanhang — låt vara att det kan anses vara en lagfråga — ger regeringen en rekommendation av den lydelse, som framgår av reservation nr 1.

Reservanterna säger där, att det är angeläget att denna grupp beredes tillfälle att följa förhandlingarna och på

ett tidigt stadium framföra sina synpunkter. Mot bakgrund av den positiva inställning till hela detta problem, som riksdagen tidigare har givit till känna och som väl också delas av många bland organisationernas företrädare, är detta att de pensionerades organisationer skall få tillfälle att delta i förhandlingsarbetet ett mycket modest krav.

Med dessa få ord vill jag, herr talman, yrka bifall till reservation nr 1 av herr Ohlon m. fl. och till reservation nr 2, också den av herr Ohlon m. fl.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag skall också lova att fatta mig mycket kort på grund av den sena timmen. Jag vill emellertid erinra om att riksdagen faktiskt år 1947 beslöt om likställighet när det gällde pensioner för tjänstemän i samma löneställning, oavsett vid vilken tidpunkt de avgått ur tjänsten.

I det nu föreliggande förslaget utestänges från denna uppgörelse alla pensionärer, som har fått sin pension före den 1 april i år. I motion nr 142 har jag tillsammans med 10 partikamrater i denna kammare föreslagit, att det nya pensionsreglementet skall tillämpas även för samtliga redan pensionerade befattningshavare. I samma motion har vi väckt förslag om att pensionärer, som övertagits från tidigare enskild järnväg, skall jämföras med pensionärer vid statens järnvägar.

Inget av dessa förslag innebär ju egentligen något nytt. Eftersom riksdagen tidigare har beslutat att avskaffa kategoriklyvningen i detta fall är det ju bara ett återförande till vad riksdagen då beslöt, och frågan om de enskilda järnvägarnas pensionärer — det gäller järnvägar som senare övertagits av staten — har ju varit föremål för behandling flera gånger. Vårt förslag om befattningshavares jämställdhet står således i full överensstämmelse med riksdagsbeslutet från år 1947.

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

Jag skall tillåta mig att citera vad bankoutskottet då föreslog, vilket även blev riksdagens enhälliga uttalande. Det heter i bankoutskottets utlåtande, att genom den nu föreslagna pensionsregleringen vinnes över hela linjen såväl i tjänste- som i pensionshänseende full likställighet för samtliga pensionstagare, oavsett när avgången ur tjänst ägt rum. Därpå kommer man in på kostnaderna, där utskottet anför att trots de betydande kostnader, som föranledes av ifrågavarande omläggning, anser sig utskottet böra biträda Kungl. Maj:ts förslag, vilket samtidigt som det åstadkommer önskvärd enhetlighet och förenkling på pensionsväsendets område tillgodoser ett sedan länge framfört rättvisekrav från pensionstagarnas sida. Det var vad riksdagen uttalade om det då antagna pensionsreglementet.

Ett bifall till det nu föreliggande förslaget kommer att föra oss tillbaka till det krängel, som rådde före 1947 års pensionsreglemente, och till den kategoriklyvning, som riksdagen då ansåg vara orättvis. Vi hade vid den tidpunkten tre olika reglementen för samma befattningar — de kallades för äldre, nyare och nyaste pensionärer — och det var sannerligen inte lätt för pensionärerna att hålla reda på dessa olika reglementen och att tolka dem. Av vad utskottet då anförde finner vi, att det var mycket besvärligt även för verken.

Nu får man egentligen på nytt samma system. Jag vet inte vad man nu skall kalla dem; de har inte äsatts några beteckningar i detta sammanhang. Man kan ju kalla dem för bra, sämre och sämst. Detta förhållande skapar självfallet harm och förvåning bland både befattningshavare och pensionärer. Ett bifall till det i motionerna framförda förslaget om jämställdhet är därför mycket väl befogat.

Den andra frågan, som gäller likställighet i pensioner för pensionärer, som följt med vid övertagandet av enskilda järnvägar, ligger på samma principiella

plan. I detta avseende anför utskottet, att riksdagen i fjol avslög liknande förslag och att det inte inträffat några nya omständigheter som motiverar ett bifall till de nu väckta motionerna. Det är sant att riksdagen avslög motioner i detta ämne i fjol, men om jag inte minns fel har andra kammaren vid ett par tillfällen tidigare bifallit motioner om likställighet i detta avseende. Med samma korta motivering som utskottet anför genom hänvisningen till fjolårets beslut kan också jag hänvisa till tidigare beslut. Samma skäl föreligger även för tillmötesgående av detta rättvisekrav.

Herr talman! Jag skall begränsa mitt anförande till att återropa de synpunkter, som vi framfört i de föreliggande motionerna och som tidigare anförts här, och jag ber att få yrka bifall till motionen nr 142 i denna kammare.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Efter vad som här anförts kan jag tyvärr inte lova att bli alltför kortfattad, ty det kommer tydligen att ta en viss tid för mig att något bemöta de inlägg som här gjorts. Om jag får börja med att knyta an till herr Rubbestads uttalande att detta är en mycket viktig fråga, så vill jag framhålla att denna uppfattning är alldeles riktig. Jag tror att problemet är så viktigt, att det finns anledning att säga några ord om det.

Med hänvisning till vad jag yttrade i onsdags vill jag framhålla, att det även på denna punkt föreligger en förhandlingsöverenskommelse, där parterna varit överens om att träffa en uppgörelse om detta nya pensionsreglemente. Jag vill tillägga, att den hittills förda debatten här i kammaren och även den allmänna debatten måhända kunnat ge det intrycket, att den uppgörelse som träffats är mycket dålig. De organisationer, som träffat uppgörelsen, har emellertid — i varje fall tidigare — inte

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

haft den uppfattningen. Om de har det nu, sedan motionerandet satt i gång, känner jag inte till, men jag tror det knappast. Från organisationernas sida har man tydligen tyckt, att det ändå var en hygglig uppgörelse man lyckades träffa. Detta är såvitt jag känner till första gången i historien, som det har träffats en uppgörelse om pensioner med de statsanställdas organisationer.

Låt mig för att i någon mån söka förtaga intrycket av det inlägg herr Spångberg här gjorde endast mycket summariskt peka på några av de väsentliga fördelarna i den träffade uppgörelsen.

Genom denna uppgörelse ersättes mer än tio gällande reglementen med ett enda, vilket alltså innebär en betydande förenkling.

Alla statsanställda med minst halvtidstjänstgöring kommer i princip att få rätt till tjänstepension.

En samordning sker med folkpensionen och annan allmän pension enligt den s. k. bruttometoden, vilket innebär, att om vi skulle få en allmän tjänstepensionering — vilket ju i varje fall en mycket stor del av det svenska folket är intresserad av — möter det inte några svårigheter att samordna detta reglemente med den allmänna pensioneringen.

Pensionsförmånerna bestämmas på grundval av den faktiska lönen vid avgången, och beräkningen sker med utgångspunkt från slutlöneklassens belopp på vederbörande ortsgrupp, dock lägst 3-ort, vilket utgör en betydande förbättring för blivande pensionärer.

Egenpensionen skall före 67 års ålder utgöra 65 procent av den pensionsgrundande lönen; efter 67 års ålder tillkommer en åldersförhöjning med 900 kronor per år.

Underlaget för familjepensionen höjes till 50 procent av den beräknade egenpensionen, vilket innebär en mycket väsentlig höjning. Låt mig anföra ett exempel.

En efterlevande till en befattnings-

havare i lönegrad 7, som nu har en familjepension på 3 046 kronor, får enligt det nya reglementet i andra och tredje ortsgrupperna 3 736 kronor, i fjärde ortsgruppen 3 970 kronor och i femte ortsgruppen 4 201 kronor.

Livräntorna höjes betydligt och skall beräknas på lönen vid avgångstillfället. Jag skall även här ge ett exempel på förändringen. Den som nu i lönegrad 10 har en livränta på 1 256 kronor får, om avgången sker vid 35 års ålder och efter 15 i statstjänst, enligt det nya reglementet 3 104 kronor, d. v. s. mer än dubbelt så mycket.

De nuvarande pensionärerna skall erhålla kommande folkpensionshöjningar upp till den nivå, som i ortsgrupp 3 kommer att gälla för dem som avgått med pension närmast efter övergången till det nya reglementet.

Slutligen skall kompensation utgå för de höjda folkpensionsavgifterna utöver 1,8 procent.

Herr talman! Detta är i grova drag det materiella innehållet i den träffade uppgörelsen om ett nytt pensionsreglemente för de statsanställda. Som framgår av min uppräknings är det fråga om betydande förbättringar.

Som tidigare framhållits har utskottet i anslutning till behandlingen av denna proposition haft att ta ställning till en lång rad motionsvis framställda yrkanden om ändringar i den träffade överenskommelsen. Innan jag går in på motionsyrkandena och de i anslutning till vissa av dessa yrkanden till utlåtan- det fogade reservationerna, vill jag med några ord beröra bakgrunden till det förslag till reformering av det statliga pensionssystemet, till vilket riksdagen nu har att ta ställning.

Det nya reglementet har i stort sett utformats efter de överväganden, som förekommit inom 1951 års pensionsutredning. Utredningen har därvid bland mycket annat mot bakgrunden av de olika framstötter, som gjorts för en förbättring av de äldre pensionerna,

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

också ingående behandlat frågan om utvecklingen av redan beviljad pension. Vid sina överväganden av detta spörsmål har 1951 års pensionsutredning anlagt vissa principiella synpunkter på frågan, som skulle kunna sammanfattas på följande sätt.

Man har ansett, att vid bedömningen av huruvida en förändring av en redan beviljad pension har tillräckligt sakligt fog för sig måste en jämförelse med vad som gäller inom annan personalpensionering tillmätas väsentlig betydelse.

För privat pensionering är huvudregeln, att redan beviljad pension kvarstår vid oförändrat nominellt belopp. I den mån höjning ifrågakommer, begränsas denna till en partiell eller eventuellt total kompensation för levnads-kostnadsstegringen.

Får jag liksom 1951 års pensionsutredning erinra om att på det kommunala området den principen gäller vid anpassning av redan beviljat pensionsbelopp till förhållandena under pensionärstiden, att tillägg endast utgår som kompensation för sänkning av penningvärdet. Vidare gäller, att pensionen avvägs med hänsyn till den anställdes genomsnittliga reallön under de 80 senaste anställningsmånaderna, vilket uppenbarligen medför att en äldre pension inte påverkas av att tjänstens relativa löneläge höjts efter vederbörandes pensionsavgång.

1951 års pensionsutredning tillbakavisar också den uttolkning av 1947 års pensionsreglering, som herr Spångberg nu var inne på. Man menar att detta beslut icke avsåg att fastslå några principer angående framtida grunder i fråga om reglering av äldre pensioner. Inte heller avsågs att införa den för personalpensionering främmande principen, att pensionen för den som innehått en viss tjänst — oavsett vilken lönegrad tjänsten varit placerad i och oavsett vilken löneplan och vilket pensionsreglemente som gällt — skulle

omregleras med hänsyn till senare vidtagna ändringar i tjänstens lönegrads-placering.

1951 års pensionsutredning hävdar, att förfaringsrådet att avväga personalpensionerna på grundval av en *relativ* löneställning, som vederbörande över huvud taget aldrig haft utan som uppnått först av hans efterträdare i anställningen, skulle bidra till att avlägsna pensioneringen av de statsanställda från de principer, som gäller för all annan personalpensionering.

Får jag också, herr talman, med ett par ord erinra om den diskussion, som i samband med frågan om den allmänna pensioneringen fördes rörande dessa värde- respektive standardbeständighetsfrågor. Såvitt jag känner till hävdade ingen att man i en allmän pensionering skulle gå in för en princip, som innebar att pensionerna skulle göras standardbeständiga. Man gick så långt som att pensionerna skulle vara värdebeständiga, alltså att de skulle följa med i levnadskostnadernas förändringar. Men på det område, som vi nu diskuterar, menar man tydligen inte bara att pensionerna skall vara värdebeständiga i vanlig mening, utan de skall också omregleras med hänsyn till lönegradsförändringar som företagits efter det att vederbörande lämnat sin tjänst.

Efter denna redovisning av 1951 års pensionsutrednings synpunkter vill jag knyta ytterligare några reflexioner till den efter antalet motioner att döma mycket intrikata frågan om de äldre pensionärernas förmåner. Jag inskränker mig till att hänvisa till den tabell som finns fogad vid utskottets utlåtande. Denna visar med all önskvärd tydlighet att talet om de äldre pensionärernas missgynnade ställning är, mildt uttryckt, våldsamt överdrivet. Det är ju precis tvärtom. Genom att det rörliga tillägget på pensionerna i stort följt de aktivas löneutveckling — och i detta avseende förutsätter ingen något annat än att det även i fortsättningen skall fö-

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

ras förhandlingar om det rörliga tillägget — har dessa pensionärer fått inte bara värdesäkra pensioner utan också den standardförbättring som kommit de aktiva till del. Inte inom någon annan personalpensionering kan man peka på en motsvarande gynnsam utveckling.

Herr talman! Det är mot bakgrunden av vad jag här anfört som utskottet ansett att det inte finns någon anledning att biträda det i ett flertal motioner framförda yrkandet om en 3-ortsplacement av de äldres pensioner. Jag vill än en gång understryka vad jag inledningsvis framhöll, att de äldre pensionärerna får tillgodogöra sig kommande höjningar av folkpensionerna.

I detta sammanhang vill jag säga några ord om det inlägg som herr Nihlfors gjorde. Han menade, att det dröjer tio år innan de äldre pensionärerna kommer upp till de pensioner, som skall utgå till de nya. Detta påstående är såvitt jag begriper inre riktigt, ty redan genom den höjning med 150 kronor, som sker i år, kommer en del av de äldre pensionärerna upp till samma nivå som nytillträdande pensionärer kommer att få, när reglementet träder i kraft. Det är olika för olika ortsgupper — det skall jag villigt erkänna — men jag går inte nu in på detaljer.

När jag läst de motioner som väckts i denna fråga har jag inte kunnat undgå att få en känsla av att i varje fall en del av motionärerna skrivit på motionerna i den tron, att pensionsregleringen skulle omedelbart för de efter reglementets ikraftträdande nytillkomna pensionärerna medföra avsevärt ökade förmåner i förhållande till de äldre pensionärerna. Så är det ju inte. Jag skall emellertid inte förirra mig in bland de mycket invecklade tekniska frågorna. Jag vill bara erinra om att det nya reglementet innehåller två utjämningsregler för fastställande av pensionslöner — dels har man en 5-årig medeltalsberäkning med hänsyn till lö-

negradsförändringar, dels en 15-årig medeltalsberäkning med hänsyn till flyttningar mellan olika ortsgupper. Dessa medeltalsberäkningar medför ett successivt inväxande i det nya reglementet utan några tvära kastningar i förhållande till nu gällande bestämmelser.

Herr Spångberg yttrade, att reglementet skulle innebära en återgång till det krångel som var rådande på det statliga pensionsområdet före 1947. Nej, det behöver det alls inte göra, men ett biträdande av herr Spångbergs yrkande skulle utan tvekan leda till ett krångel, som helt enkelt vore omöjligt att administrativt klara av.

Herr Spångberg var också inne på den gamla frågan om de från enskilda järnvägar övertagna pensionärerna. Jag vill erinra om vad som sagts vid många tillfällen tidigare, nämligen att dessa pensionärer fick sina pensioner avsevärt förbättrade genom att staten övertog pensionsförpliktelserna. De erhöll 80 procent av de statliga pensionerna. I många, ja i de flesta fall innebar detta en avsevärd förhöjning av vad de hade tidigare. Jag skall inte gå närmare in härpå. Riksdagen har haft tillfälle att vid fem, sex olika tillfällen, tror jag, diskutera den saken, och jag hänvisar till vad som anförts vid dessa tillfällen. Med detta vill jag endast säga att det i dag lika litet som tidigare finns någon anledning att bifalla yrkandet om att dessa pensionärer nu skulle komma i nivå med de statliga pensionärerna.

Beträffande reservationen från centerpartihåll om ett eventuellt avskaffande av pensionsförmånernas anknytning till dyrortsgrupperingen tycker jag nog att vi kan lugna oss till dess vi vet hur det kommer att gå med lönernas anknytning till dyrortsgrupperingen. Om vi skulle få ett annat system för lönesättningen på det statliga området, kan jag inte finna att det då behöver medföra några större svårigheter att också anpassa pensionerna till en viss procentnivå av de löner, som kan komma

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

att fastställas i ett nytt lönesystem. Jag har sagt i utskottet — och jag skall gärna säga det här också — att på mig verkar det här yrkandet från centerpartihåll närmast som ett försök att få riksdagen att på en bakväg fatta beslut om avskaffande av dyrortsgruppen.

Med anledning av herr Rubbestads yrkande vill jag bara säga, att frågan om kompensation för folkpensionsavgifterna ingår som en avgörande del i överenskommelsen. Detta har såvitt jag vet varit villkoret för att de statsanställda skulle godta den 65-procentiga nivån. Man vågar nog påstå att om man här skulle ha gått en annan väg, skulle det ha blivit dyrare för statsverket än vad det nu kommer att bli. Jag sade i onsdags — och jag upprepar det här — att jag förutsätter att dessa kompensationer för de höjda folkpensionsavgifterna skall avräknas vid kommande förhandlingar om eventuell nollställning för statstjänarna. På det sättet, herr Rubbestad, kan denna sak hänföras till de vanliga lönesammanhangen.

Vidare säger herr Rubbestad att han för sin del inte kan anse detta avtal vara särdeles väl tillskapat. Han menar, att här förhandlar tjänstemän på ena sidan med tjänstemän på den andra sidan. Herr talman, jag reagerar mycket starkt mot ett sådant yttrande. Det innebär en insinuation om att de tjänstemän, som sköter förhandlingarna på arbetsgivarsidan, inte skulle riktigt tillvarata arbetsgivarens intressen. En sådan insinuation, herr Rubbestad, kan jag inte låta stå oemotsagd. För övrigt sker samma sak på jordbrukets område, där statens jordbruksnämnd, som är sammansatt huvudsakligen av jordbrukare, förhandlar med böndernas organisationer om vad vi konsumenter skall betala för priser på jordbruksprodukter. Om jag skulle vilja vara lika insinuant som herr Rubbestad, skulle jag kunna säga: Det där avtalet är väl ändå

inte rimligt, där bönder har förhandlat med bönder om vad konsumenterna skall betala för jordbruksprodukterna.

Herr Rubbestad efterlyser en tablå, som skulle utvisa vad de nya pensionärerna kommer att få i pension. Ja, herr Rubbestad, jag vet inte vad en sådan tablå skulle tjäna till. I den mån det med de av mig tidigare berörda utjämningsreglerna skulle vara möjligt att upprätta en sådan tablå, skulle den endast kunna uppta tänkta fall. Det är ju inte märkvärdigare ändå, herr Rubbestad, än att huvudprincipen är att pension skall utgå med 65 procent av slutlönen, vartill vederbörande vid 67 års ålder får ett tillägg på 900 kronor. Sedan kan var och en räkna ut vad pensionsförmånerna blir i det ena eller andra fallet.

Slutligen vill jag, herr talman, med några ord uppehålla mig vid den i en annan reservation upptagna frågan om förhandlingsrätt — eller vad vi nu skall kalla det — för pensionärerna. Utskottet har varit enhälligt om att det näppeligen ankommer på statsutskottet att ta ställning till den frågan. Utskottet har menat att denna angelägenhet faller inom andra lagutskottets kompetensområde. Där om är utskottet, som sagt, enhälligt. Men sedan tar enigheten slut. Utskottsmajoriteten har på denna punkt nöjt sig med att konstatera att de pensionerade befattningshavarna genom sina organisationer haft tillfälle att i samband med förhandlingarna framföra sina synpunkter. Ett antal reservanter vill utöver det konstaterandet uttala det angelägna i att denna grupp i samband med förhandlingar och på ett tidigt stadium beredes tillfälle att framföra sina synpunkter och följa förhandlingarna. Jag tycker att detta uttalande är något dunkelt. Menar reservanterna att pensionärerna eller deras organisation skall kallas till förhandlingarna? Är det fråga om statstjänstemännens pensionärers riksorganisation eller vad den nu heter? Den representerar väl skall vi säga en

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

sjundedel av de statliga pensionärerna. Är det fråga om de allmänna organisationer som finns på detta område? Det finns ju en folkpensionärernas riksförbund och ett folkpensionärernas riksförbund. Är det de två organisationerna som skall kallas till förhandlingar?

Om man i reservationen menar att pensionärerna skall kallas till förhandlingar, då är man utan tvekan inne på frågan om förhandlingsrätten, beträffande vilken fråga utskottet enhälligt har uttalat att det inte ankommer på statsutskottet att ta ställning till den. Menar reservanterna däremot att uttalandet skall fattas som en fingervisning åt organisationerna om på vilket sätt de skall sammansätta sina förhandlingsdelegationer, är det enligt mitt förmenande en sak som riksdagen inte skall lägga sig i. Ty det skulle väl ändå se ganska egendomligt ut om riksdagen-arbetsgivaren skulle försöka bestämma sammansättningen av motpartens förhandlingsdelegationer.

Jag tror inte heller att pensionärerna själva — i varje fall fick jag inte det intrycket vid en uppvaktning de hade för statsutskottets femte avdelning — är angelägna om att få någon förhandlingsrätt. Skulle man låta det gå dithän att pensionärerna skulle förhandla om de pensionerades förmåner och låta de övriga organisationerna förhandla om lönerna, då är jag rädd för att pensionärerna i den situationen skulle komma i kläm ganska betänkligt. Hur skulle de ha någon möjlighet att hävda sig i det sammanhanget? Är det ändå inte, ärade kammarledamöter, rimligt, då man ju i alla andra sammanhang säger att pensionen är intjänad lön, att denna del av den intjänade lönen också fastställs under den tid vederbörande har eu anställning?

Herr Nihlfors var också inne på denna fråga om förhandlingsrätten, och jag fäste mig där vid ett uttalande han gjorde när han talade om en del utredning-

ar som tillsatts på detta område, där det varit fråga om, som han sade, »en utvidgad förhandlingsrätt för i offentlig tjänst *anställda*». Men här är det ju fråga om någonting helt annat. Dessa pensionärer har ingen anställning. De utgör en grupp som har lämnat anställningstiden bakom sig, och jag vet inte hur man egentligen avser att förhandlingar på detta område skall gå till.

Herr talman! Jag skulle ha åtskilligt mera att säga i denna fråga, men jag vill med hänsyn till den långt framskridna tiden i varje fall för tillfället nöja mig med att med hänvisning till vad jag här har anfört yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm framhöll i sitt anförande att han ville rätta mig. Jag skulle ha gjort gällande att det dröjer tio år innan de äldre pensionärerna når upp till treortsnivån med regeringsförslaget. Det har jag ju faktiskt inte sagt. Vi har i den motion, som behandlats av utskottet, sagt att det i vissa fall dröjer upp till tio år. Det är naturligtvis framför allt i de fall där pensionsåldern är relativt låg, så att det dröjer länge innan vederbörande når folkpensionsåldern och därmed kommer i åtnjutande av framtida folkpensionshöjningar.

När det sedan gäller frågan om de äldre pensionärernas möjligheter att förhandla, vill jag påpeka att väl knappast någon av reservanterna eller de andra som stöder deras uppfattning menar, att de äldre pensionärerna behöver ha denna möjlighet till kontakt med motparten. Reservationen innebär inte någon fingervisning om hur pensionärernas organisationer skall sammansätta sina förhandlingsdelegationer. Det är ju en praktisk fråga, som får lösas liksom andra praktiska frågor när man väl kommer därtill att möjligheter att delta i förhandlingarna förefinnes.

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

Jag kan heller inte tro att någon realistiskt tänkande människa i ett sådant läge, då man står inför frågan huruvida man skall bereda möjlighet för dem till förhandlingar eller inte, funderar över i vad mån pensionärerna skall kunna hävda sig i förhållande till de aktiva. Den frågan kan man ju inte komma in på utan att över huvud taget föra debatten vid sidan om det centrala i detta problem.

Herr Gustafsson i Stockholm sade till slut att jag hade talat om förhandlingsrättskommitténs pågående utredningsarbete om en utvidgad förhandlingsrätt för i offentlig tjänst anställda, och därmed skulle hela frågan ha fallit för de äldre pensionärerna, eftersom de ju inte är anställda. Då vill jag bara säga, att när andra lagutskottet 1956 behandlade denna fråga slutade majoriteten, som inte gick så långt som vissa reservanter, sitt uttalande på följande sätt: »Utskottet vill emellertid ånyo understryka den betydelse utskottet fäster vid att spörsmålet om förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor får en för pensionärerna tillfredsställande lösning och vill även framhålla vikten av att alla utvägar till lösande av förevarande spörsmål nogt övervägs i samband med den fortsatta prövningen av förhandlingsrättsfrågorna i övrigt.» Den rättsliga regleringen av denna fråga kommer alltså senare. Vad vi reservanter vill är en rekommendation om att man i praxis för frågan om förhandlingar för de äldre pensionärerna vidare.

Herr RUBBESTAD (cp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Gustafssons i Stockholm uttalande att jag skulle ha insinuerat, att dessa tjänstemän, som underhandlat för det allmänna, inte skulle vara dugande män utan låte locka sig på ett eller annat sätt vill jag säga på det bestämdaste, att jag icke insinuerat detta. Det är mot systemet som sådant jag reagerar — att det

skall vara statstjänstemän som förhandlar med andra statstjänstemän. Jag har sagt att det bör vara representanter för riksdagen som är utsedda till förhandlare, vilka är fristående från de synpunkter som tjänstemän gärna anlägger. Det skulle vara underligt, om inte en tjänsteman, som kanske är ansluten till sin organisation, skulle känna sig pressad på ett eller annat sätt. Det skulle vara egendomligt, om de inte skulle känna sig frestade att gå längre, i fördel till tjänstemannen, än de eljest skulle göra. Jag känner åtskilliga av dem som sitter med i dessa förhandlingar. Det är mycket dugande män, som jag sätter stort värde på. Men detta att tjänstemän skall förhandla med tjänstemän reagerar jag på det starkaste emot.

Jag har till statsrådet uttryckt önskemål om att han skulle ändra på detta och se till att riksdagen finge utse representanter i dessa förhandlingar. Då kunde man få mer förtroende för dessa förhandlingar än man kan få med det system som nu existerar.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag bara säga några ord i anslutning till vad herr Nihlfors senast anförde. Han gör gällande att reservationen inte innebär någon fingervisning till organisationerna hur de ska sammansätta sina förhandlingsdelegationer. Då måste faktiskt herr Nihlfors eller någon annan av reservanterna förklara för mig vad man menar med reservationen. Man menar inte att det skall vara förhandlingsrätt för pensionärerna, och man menar inte att det skall vara någon fingervisning åt organisationerna. Vad menar man då?

Till herr Rubbestad vill jag säga att jag är tacksam för att han här mycket klart tog avstånd från det som hans första inlägg gav intryck av, nämligen att det skulle kunna vara fråga om en insinuation. Jag tror det var nyttigt att

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

vi fick ett sådant klarläggande. Jag tror inte man bör låta ett sådant uttalande stå kvar som att man menar, att bara därför att vederbörande är tjänsteman, skulle han inte vara den lämpligaste att förhandla på arbetsgiversidan i dessa sammanhang.

Herr RUBBESTAD (cp) kort genmäle:

Herr talman! I mitt nyss hållna anförande glömde jag att säga något angående förhandlingarna på jordbrukets område, där herr Gustafsson i Stockholm menade att förhållandet är det samma som här. Det är i själva verket en mycket stor skillnad. I jordbruksnämnden, som är jordbrukets centrala förhandlingsorgan, är det bara två som representerar jordbruket, under det att alla de andra representerar staten, och vid förhandlingarna har vi väl så många konsumenter som producenter som underhandlar på vardera sidan. Där är det alltså ordnat på helt annat sätt och kan inte jämföras med statens tjänsteförhandlingar.

Herr BJÖRKMÄN (h):

Herr talman! Jag måste beklaga att denna stora fråga kommer upp vid en så sen timme på dygnet. Av hänsyn till andra kammarens tålamod blir det nu nödvändigt att koncentrera och förkorta anförandet i denna fråga, där så mycket skulle ha varit att säga.

De föregående talarna har redan understrukit att det är fråga om en förhandlingsöverenskommelse mellan civildepartementet och de statsanställdas huvudorganisationer. Den innebär förbättringar, rationalisering och även förenkling av systemet, vilket dock icke behöver betyda, att det blir enklare att räkna ut pensionerna efter det nya systemet. Civilministern har gjort ett uttalande i propositionen om att det nya pensionsreglementet kommer att medföra behov av ökade personalresurser för att räkna ut dessa pensioner.

Jag vill uttrycka min särskilda till-

fredsställelse över att det gamla problemen om samordningen mellan tjänstepension och folkpension, som sedan 1947 varit ett ständigt återkommande irritationsmoment, nu blivit löst även om den tidigare samordningsmetoden även i fortsättningen kommer att vara en källa till grubbel för de tidigare pensionärerna.

I och med att detta problem bragts ur världen är det emellertid inte sagt, att inte nya anledningar till irritation och undran kommer att uppstå. Det nya reglementet är nämligen inte i alla stycken så lättolkat. Det visar också en del av reservationerna till utskottsutlåtandet. Det är väl också en önskedröm att man skulle kunna åstadkomma ett pensionsreglemente, som på en gång är kristallklart för pensionsexperterna, begripligt för pensionärerna och som med litet tankemöda skulle kunna tolkas även av andra, som är intresserade av dessa frågor.

Det är ju praxis att riksdagen respekterar förhandlingsöverenskommelser, och statsutskottets majoritet har sålunda befunnit sig på en fast och traditionell grund, då den i alla delar tillstyrkt propositionen och i lika mån varit mindre nådig mot de väckta motionerna.

I den motion, som jag och några medlemmar väckt, har vi självfallet icke ifrågasatt, att man skulle springa ifrån eller ändra på denna överenskommelse, som är resultatet av ett omfattande utredningsarbete och långvariga förhandlingar. Vi har tagit upp en del frågor, som rör de tidigare statspensionärerna, för vilka det nya pensionsreglementet inte blir tillämpligt. Vi har i några punkter i motionen sammanfattat deras huvudsakliga invändningar, och det hade varit min avsikt att göra några mera utförliga kommentarer till dessa, men av hänsyn till kammaren skall jag avstå därifrån och endast hänvisa till motionen nr B 208.

En av dessa punkter i motionen mäs-

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

te jag emellertid något beröra med anledning av herr Gustafssons i Stockholm anförande. Jag vill påpeka, att reservanternas inte har begärt förhandlingsrätt i reservation nr 1. Man måste ändå komma ihåg, att riksdagen redan år 1945 uttryckligen begärde en utredning i denna sak. Två gånger till har riksdagen uttryckt angelägenheten av att förhandlingsfrågan finge en för pensionärerna tillfredsställande lösning, och det skedde senast år 1956. Under de gångna 13 åren har riksdagen alltså tre gånger begärt, att detta problem skulle lösas. När nu pensionsregleringen aktualiseras är det ganska naturligt, att riksdagen återigen påminner Kungl. Maj:t om att pensionärerna bör få tillfälle att följa förhandlingarna och framföra sina synpunkter just när det gäller pensionerna. Det är demokratiskt, och jag tror, att det också är psykologiskt riktigt. Man kan inte komma ifrån att frågan om pensionerna konkret berör pensionärerna på ett helt annat sätt än de aktiva.

Jag vill påminna om vad andra lagutskottet sade i sitt utlåtande redan år 1945: »Vid utredningen bör även övervägas, om icke förening av enbart pensionärer bör jämföras med förening av arbetstagare såvitt avser den ifrågasatta förhandlingsrätten.» Jag beklagar, att denna fråga inte har blivit löst på ett så tidigt stadium, att pensionärerna hade kunnat bli inkopplade i de förhandlingar, som föregått det pensionsreglemente, som nu ligger på riksdagens bord.

Då vi i vår motion mot bakgrunden av de punkter, som vi där i korthet berört, hemställde om en utredning rörande de tidigare statspensionärerna, syftade vi förvisso icke till någon ny långtidsutredning av modell 1951. Vi önskade en utförligare belysning av de äldre pensionärernas pensionsförmåner, utvecklingen av dessa förmåner och möjligheterna att få till stånd en förbättring av dem. Statsutskottet har

nu i viss, om än mycket ringa mån, tillmötesgått vårt önskemål genom att till utlåtandet foga en tabellbilaga som visar utvecklingen från år 1947 av statspensionerna i tre olika lönegrader. Det är en ganska mager bilaga, och det hade nog inte skadat, om tabellen också åtföljts av en förklarande text t. ex. om 1947 års samordningsmetod, utvecklingen av de rörliga tilläggen och folkpensionshöjningarnas inverkan på pensionsbeloppen.

Ännu bättre hade varit, om statsutskottet sträckt sig därhän att utskottet velat i denna bilaga återge de principiella synpunkter på förbättring av äldre pensioner som 1951 års pensionsutredning anförde i en skrivelse till civildepartementet av den 14 maj 1956, en skrivelse som åtminstone mig veterligt endast föreligger i stencil. En sådan mindre mager bilaga skulle i hög grad ha bidragit till att ytterligare belysa de tidigare pensionärernas problem och visa hur pass komplicerade frågor det faktiskt rör sig om.

Vi föreslog också i motionen att man skulle få en utredning om kostnaderna för en förbättring av de äldre pensionerna. På den punkten skall jag kanske inte vara alltför kritisk mot utskottet. Förslagen är nämligen avhängiga av varandra. Har man inga riktlinjer för hur och när en förbättring skall kunna ske — det var det som vårt förslag om utredning syftade till — kan man inte räkna ut kostnaderna för en förbättring. Men det ingick inte i 1951 års pensionsutrednings uppdrag att framlägga förslag om förbättring av dessa statspensioner.

Herr talman! Jag är medveten om att ett yrkande om bifall till vår motion i nuvarande läge inte kan leda till något positivt resultat vare sig här i kammaren eller för tidigare statspensionärer. Därför nöjer jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan med den motivering som föreslås i reservation nr 1 av herr Ohlson m. fl.

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Med hänsyn till den sena timmen skall jag inte inveckla mig i något mera utförligt resonemang, ehuru det vore ytterst lockande att så göra.

Såvitt jag kunnat finna av den diskussion, som här förts, har inga allvarliga erinringar rests gentemot den uppgörelse, som civildepartementet har träffat med personalorganisationerna vad det gäller de kommande pensionärerna. Man tycks vara beredd, såvitt jag kan finna, att för framtiden godta detta reglemente för de statsanställda. Jag är tillfredsställd med att man kommit så pass långt.

På en del andra punkter har motionärer traditionsenligt uppträtt, nämligen i fråga om de äldre pensionerna. Jag tror, att de som har argumenterat om vad som hände år 1947 har gjort sig skyldiga till ett betydande misstag. Jag vill erinra kammarens ledamöter om att det som nu äger rum är en total samordning av de hittillsvarande olika pensionssystemen i statsförvaltningen till ett enda reglemente, under det att det var fråga om samordning av tre sådana år 1947.

Jag vill vidare, när man talar om förhandlingsrätt för de äldre pensionärerna, bara helt kort påminna om att pensionen väl ändå är en del av den lön och de anställningsvillkor, som en tjänsteman har. Följaktligen är det också ganska naturligt att det är under den aktiva tiden man förhandlar om de rättigheter man skall ha på olika områden. Då man i en mera vulgärartad agitation har sökt göra gällande, att det skulle ligga någon betydande orättvisa i den uppgörelse, som nu träffats, måste jag på det bestämdaste tillbakavisa detta tal, ty hittills har staten infriat de förpliktelser den har åtagit sig gentemot de äldre pensionärerna. Herr Gustafsson i Stockholm har hänvisat till utvecklingen, och jag behöver inte beröra den ytterligare. Det enda jag vill säga

är att man i framtiden som hittills skall resonera om de äldre pensionernas utveckling. Det ingår som ett led i uppgörelsen. Man har inte låst fast dessa pensioner, utan de skall på olika sätt bli delaktiga av den utveckling som äger rum. Därför håller herr Nihlfors' tal om de tio åren ingalunda streck. Han gör sig här skyldig till ett avsevärt misstag. På 3-ort blir det nämligen ingen större skillnad mellan den gamla och den nya pensionsnivån. Ett bifall till herr Nihlfors' yrkande skulle i det enskilda fallet inte leda till några avsevärda höjningar av nu utgående pension, men med hänsyn till att det inom statsförvaltningen finns bortåt ett hundratusental pensionärer rör man sig med enorma belopp. Vi har försökt att få en mjuk anpassning, och jag tror att man, när det hela får verka ett tag, skall känna tillfredsställelse däröver.

När man talar om förhandlingsrätten använder man två uttryck. Det förefaller som om man inte siktade till regelrätt förhandlingsrätt utan till möjlighet för pensionärerna att framföra sina synpunkter. Den möjligheten har de redan. Jag har haft åtskilliga uppvaktningar från pensionärsföreningens styrelse, och det har 1951 års pensionsutredning också haft. Det finns ingenting som hindrar att representanter för pensionärerna ingår i de delegationer som de stora personalorganisationerna utser, ty de flesta av pensionärerna är ju medlemmar i dessa förbund. Det hela blir alltså en fråga om hur man på den sidan vill sammansätta sina delegationer till de förhandlingar som skall föras. Hela talet om ett slags dubbla förhandlingar är en spekulation i någonting annat än man i detta sammanhang talar om.

Jag tror att saken skulle vinna på att den framställdes sådan dan faktiskt är. Då är jag också övertygad om att man inte skulle lyckas med vad man kanske är på väg att göra, nämligen att hos folk skapa en känsla av att den

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

pensionsuppställning, som träffats för statstjänstemännens del, är sämre än den egentligen är. I själva verket är denna pensionsuppställning en av de förnämsta som statstjänstemännen någonsin träffat, ty den innebär att man oberoende av anställningsform garanteras pensionsrätt hos staten. Dessutom innebär uppställningen att pensionerna kommer att utvecklas på ett sätt som gör att pensionärerna kan behålla den standard de kalkylerat med.

Herr talman! Det skulle finnas ytterligare att anföra i denna sak, men jag skall inte betunga kammaren därmed. Jag vill bara till slut konstatera att det inte inom det svenska samhället finns något annat område där pensionärerna får en bättre behandling än den staten ger sina pensionärer. Tvärtom kan det på andra områden visas på upprörande fall, men tyvärr har ju herr Nihlfors och andra ställt sig ganska kallsinniga då det gäller att ordna pensionsförhållandena för dessa kategorier.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Eftersom inte herr Rubbestad riktigt helhjärtat yrkade bifall till reservation nr 3 skall jag be att få göra det. Han ville inte instämma i vad som där står om att man inte skall riva upp uppställningen. Det är nog rätt klokt att utgå ifrån att en förhandlingsuppställning inte skall rivas upp. Jag tror att många av oss framöver har anledning komma ihåg detta.

Däremot kan man naturligtvis ha olika meningar om förhandlingsresultatet och även om själva procedurordningen. När jag häromdagen deltog i debatten om B-listeförhandlingarna, framhöll jag hurusom riksdagen ju fick bära ansvaret för de förhandlingar som sker när det gäller statstjänstemännens villkor på detta område men att den i realiteten hade mycket litet att säga till om. Naturligtvis kan det sägas att det inte är honett att ge order om hur förhandlingarna skall föras och vart de skall

leda, och att riva upp ett förhandlingsresultat måste ju anses direkt oriktigt. Jag frågade emellertid vid det tillfället utskottets talesman, hur han tänkte sig att saken skulle ordnas, och på detta svarade herr Gustafsson i Stockholm: »Jag skall för min del villigt erkänna, att jag anser det vara hög tid att riksdagen kopplas bort från de här sammanhangen och att beslutanderätten i lönefrågor delegeras till något annat organ, men att riksdagen givetvis skall ha inflytande via detta organ.» Detta är ett intressant uttalande. Jag vet inte om man skall be om någon vidare uttolkning. Det kanske inte är värt att pressa varann så hårt så här dags på dygnet, men det vore ytterligt intressant att veta vad som kan ligga bakom. Den ordning, som nu är, är inte tillfredsställande. Riksdagen borde på något sätt ha inflytande och kunna följa förhandlingarna, allra helst som dessa på detta område i allmänhet leder till mycket stora kostnader för statsverket och de affärsdrivande verken, vilket i sin tur leder till höjda taxor — kommunikationsministern var inne på den saken. Detta sammanhänger också med frågan hur vi skall kunna komma fram till en sänkning av statsskatterna eller i varje fall förhindra att de stiger ytterligare. Det är alltså ett oerhört viktigt komplex, som riksdagen med den ordning vi för närvarande har, inte kan påverka.

Reservation nr 3 är inte något försök, herr Gustafsson i Stockholm, att på bakvägar förmå riksdagen till att besluta om upphävande av dyrortsgrupperingen. Reservationen nr 3 utgår nämligen inte från något som skett i smyg utan från något mycket offentligt, nämligen en enhällig parlamentarisk utrednings betänkande som ligger hos civilministern, för begrundande förmodar jag. Denna enhälliga utredning under ledning av denna kammars värderade tidigare talman kom fram till det resultatet att dyrortssystemet som under-

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

lag för dessa löner borde slopas. Vi förutsätter att en enhällig kommittés betänkande övervägs i departementet. Vi har begärt att man samtidigt som detta övervägande sker skall fundera över hur pensionssystemet i anslutning därtill skall utformas. Det är således inte något smussel, herr Gustafsson i Stockholm. Vi baserar vår begäran på offentliga handlingar och dessa är så försiktigt utformade och så allmänt avfattade, att alla demokratiska partier här i riksdagen skrivit under detta betänkande genom sina representanter.

Man kan inte undgå att erkänna att den nuvarande civilministern varit utomordentligt skicklig i många avseenden. Han har varit skicklig också i så måtto att han har lyckats förändra dyrortssystemet i ett väsentligt avseende: genom den s. k. nollställningen av tjänstemannalönerna vidgas spännvidden från 12 till 16 procent för stora grupper av befattningshavare. Dessutom har detta system införts på ett område, där det aldrig tidigare tillämpats, nämligen på statstjänstemännens löneområde. Vi har avlägsnat det på folkpensionens område, men nu har det införts i detta sammanhang. Det är en icke önskvärd utveckling att så sker, samtidigt som det föreligger ett betänkande som innehåller att denna grund för lönesättningen bör slopas och därmed självfallet också att den bör slopas som grund för pensioneringen.

I andra fall brukar det här i riksdagen vara så — åtminstone har jag under den korta tid jag varit här erfarit det åtskilliga gånger — att vi uppmanas att lugna oss därför att en utredning är på gång eller därför att det föreligger ett utredningsbetänkande, som måste övervägas innan vi tar nya initiativ. I detta fall förelåg ett enhälligt betänkande, men den gången behövde man inte begrunda det utan införde dyrortssystemet på ett område där det förut aldrig har förekommit. Det är tråkigt att så har skett.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande men med de ändringar däri som föreslås i reservationerna nr 3 och nr 1. Jag kan inte inse att det skall medföra stora svårigheter om detta får tjäna som en påminnelse om att de äldre pensionärerna bör få tillfälle att följa de förhandlingar som för dem är av utomordentligt stort intresse.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Med en synnerligen knapphändig motivering har utskottet avstyrkt motionen B 141 i denna kammar, en motion som behandlar frågan om att rätten till familjepension upphör då en statstjänsteman ingår äktenskap efter fyllda 60 år. Utskottet säger att tillräckliga skäl icke föreligger för en uppmjukning av bestämmelserna i vidare mån än som skett genom Kungl. Maj:ts förslag. Här har verkligen skett en uppmjukning, som är tacknämlig i och för sig men som också bevisar att denna 60-årsgräns medför orättvisor.

Gränsen finns dock kvar fortfarande. I 20 år har den attackerats från dem som blivit lidande på den. Jag tror inte att det finns överväldigande skäl att bibehålla denna gräns sådan den är. Rädslan för att äldrande män skall bli överrumplade och vilseförda av yngre kvinnor som önskar få sin framtid tryggad genom änkepension tror jag är helt obefogad. 60-årsåldern anses väl numera inte som en ålder då själsförmögenheter och sunt omdöme fullkomligt har torpederats. Det händer t. o. m. att en del personer kommer in som ledamöter i riksdagen vid uppnådda 60 år.

I de flesta äktenskap som ingås efter 60-årsåldern har någon av kontrahenterna tidigare varit gift. Maken eller maken har kanske avlidit. Man finner på nytt en livsledsagare. Man har vant sig vid familjeliv och vill inte gärna vara ensam och gifter sig därför på nytt. Då vill man också överföra till den

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

senare maken samma rätt till trygghet som skulle ha tillkommit den förste, om denne varit den överlevande. Att möjligheten härtill skall upphöra just vid 60 år finner jag obefogat. Jag tycker heller inte det är så upprörande om en hushållerska eller husföreståndarinna tillförs denna trygghet genom att den man hon tjänat gifter sig med henne på ålderns dagar. Det kan finnas så många band mellan två människor som lever länge tillsammans att utomstående inte bör betrakta det som snikenhet eller orättmätigt förfarande om rätten till familjepension också i dylika fall tillföres maken.

Vi motionärer har anvisat en del andra regler för att förebygga missbruk av pensionsrätten enligt tjänstemännens pensionsreglemente. Detta är förslag som vore väl värda att prövas i en utredning, och därför, herr talman, tar jag mig friheten att yrka bifall till motionen B 141 i denna kammare.

Herr **SENANDER** (k):

Herr talman! Jag skall inte starta mitt anförande med en deklaration om att jag skall bli kortfattad, ty det har visat sig att de som gör det i regel blir mycket långrandiga. Jag vill ändå säga några ord i denna fråga och vill då först konstatera, att det förslag som nu föreligger innebär — såsom också vitsordats tidigare här — en mycket betydande förbättring av pensionsförhållandena för de statsanställda — detta såväl med hänsyn till förslaget materiella innehåll som i andra avseenden. Man kan särskilt notera att de kollektivavtalsanställda inom statstjänsten nu blivit jämställda i pensionshänseende med tjänstemännen. Detta anser vi vara ett mycket stort framsteg.

Vi har emellertid anmärkt på en sak som flera andra antingen motionsledes eller reservationsvägen varit missnöjda med, nämligen att tidigare avgångna statstjänstemän icke kommer i åtnju-

tande av samma förbättringar som de som kommer att avgå efter det nya reglementet.

Här har både utskottets talesman och civilministern argumenterat emot de uppfattningar som hävdar, att ett sådant jämställande borde ske. Man har argumenterat på ett sätt som inbjuder till ingående kritik. Jag skall emellertid avstå från en sådan och endast konstatera att båda de nyss nämnda — statsrådet och utskottets talesman — här fört ett formalistiskt resonemang i en grad, som t. o. m. är ganska ovanlig i riksdagen. Jag tycker att det vore på tiden att man avstode från detta formalistiska betraktelsesätt när det gäller statens anställda och i stället såge till människorna bakom formaliteterna. Jag hoppas att det blir tillfälle att senare i ett annat sammanhang ta upp till bemötande det som här presterats av statsrådet och utskottets talesman.

Vi anser att de äldre blivit orättvist behandlade. De nuvarande statspensionärerna — inte minst de pensionärer som förut varit tjänstemän och övertagits från enskilda järnvägar — har enligt min och många mening behandlats på ett styvmoderligt sätt. Nedvärderingen av deras pensionsförmåner till 80 procent av andra statstjänstemäns pensionsförmåner uttrycker en undervärdering av det tidigare arbete de utfört och som varit lika samhällsgagnande som det arbete som utförts av dem som varit i statens tjänst hela tiden. Jag tycker inte att det räcker med att säga — såsom utskottets talesman här gjorde — att de ändå fick en avsevärd förbättring när de övergick i statens tjänst. Det måste nämligen kännas hårt för de tjänstemän som övertagits från de enskilda järnvägarna att de får avsevärt lägre pensioner än de övriga statsanställda.

Vi tycker att det vore på tiden att man rättade till denna olägenhet. Vi har i en motion B 33 i denna fråga yrkat att riksdagen skall uttala sig för att

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

regeringen påkallar förhandlingar med statstjänarnas topporganisationer under medverkan av representanter för statspensionärernas föreningar i syfte att åstadkomma jämställdhet mellan de nuvarande statspensionärerna och dem som kommer att avgå på det nya reglementet. Även om detta inte skulle medföra så stora förmåner omedelbart skulle det ändå vara ur psykologisk synpunkt synnerligen betydelsefullt, om man vidtog åtgärder i syfte att jämställa dessa med dem, som senare avgår på det nya reglementet.

Med vad jag nu har sagt vill jag yrka bifall till motion B 33 i denna kammare.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skall inte så här i sena sommarnatten ta upp något resonemang med fröken Sandell om hennes panegyriska inlägg vad gäller 60-åringarnas eventuella värkänslor. Låt mig bara säga att jag för min del inte finner det på något sätt vare sig stötande eller obefogat att man ändå har en åldersgräns på det här området. Det är enligt mitt sätt att se i stället mycket rimligt.

Sedan vill jag till herr Senander bara säga, att anledningen till att resonemang här kanhända blivit formalistiskt ju kan vara den, att detta pensionsreglemente som jag tidigare antytt är mycket tekniskt betonat. Det är många tekniska detaljer, som det skulle föra alltför långt att här gå in på. Jag vill bara säga, att yrkandet i motionen om uppflyttning av de äldre pensionärerna till 3-ort inte går att förena med det system som innefattas i det nya reglementet.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Gentemot vad herr Gustafsson i Stockholm sist sade, att det med det nya reglementet inte är möjligt att jämställa de nuvarande pensionärerna och dem som kommer att avgå på det nya reglementet, vill jag säga, att 13 — *Andra kammarens protokoll 1958. Nr B 5*

jag inte begriper varför det skulle vara omöjligare nu än när liknande anordningar tidigare genomförts, exempelvis år 1947. Då fanns det inga tekniska hinder. Jag skall be att få veta, om inte nu, så i varje fall senare, vad det kan vara för hinder i vägen för ett jämställande i detta avseende.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten I gjorda hemställan dels ock på bifall till motionen II: B 33; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I i utskottets utlåtande nr B 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen II: B 33 av herr Senander m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Senander yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 159 ja och 4 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten II

Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till ut-

Pensionsreglering för statsanställda m. m.

skottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: B 142 av herr Spångberg m. fl. och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten III

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten IV

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen nr 2) av herr Ohlon m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nihlfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten IV i utskottets utlåtande nr B 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen nr 2) av herr Ohlon m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nihlfors yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 122 ja och 36 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna V—VII

Vad utskottets hemställt bifölls.

Punkten VIII

Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: B 141 av fröken Sandell m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten IX

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten X

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen nr 3) av herr Ivar Johansson m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten X i utskottets utlåtande nr B 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen nr 3) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 144 ja och 17 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ändring av lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965

Punkten XI

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen nr 4) av herr Rubbestad i denna del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XI i utskottets utlåtande nr B 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen nr 4) av herr Rubbestad i denna del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad yrkade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 156 ja och 4 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten XII

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den med 2) betecknade, av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen i denna del; samt 3:o) bifall i motsvarande del till reservationen nr 4) av herr Rubbestad; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Beträffande *motiveringen* gav herr

förste vice talmannen propositioner på godkännande dels av utskottets motivering oförändrad dels av berörda motivering med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nihlfors begärde emellertid votering, vadan efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets motivering oförändrad i utskottets utlåtande nr B 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han ansåge tvekan kunna råda angående omröstningens utgång, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 89 ja och 72 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

§ 14

Ändring av lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr B 6, i anledning av väckta motioner angående ändring av lagen

Gift kvinnas förvärvsavdrag

med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: B 86 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: B 114 av herr *Hjalmarson m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte antaga ett vid motionerna fogat förslag till lag angående ändring av lagen den 16 maj 1957 med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965 (nr 202).

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: B 86 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: B 114 av herr *Hjalmarson m. fl.* angående ändring av lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustaf Henry Hansson, Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: B 86 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: B 114 av herr *Hjalmarson m. fl.* ansett att utskottet med bifall till nämnda motioner bort hemställa, att riksdagen måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till lag angående ändring av lagen den 16 maj 1957 med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965 (nr 202).

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **BRANDT** i Olshammar (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15

Gift kvinnas förvärvsavdrag

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr B 7, i anledning av väckta motioner om viss inriktning av pågående översyn rörande förvärvsavdraget för gift kvinna i beskattningen.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: B 176 av fru *Hamrin-Thorell* och fru *Gärde Widemar* samt II: B 225 av fröken *Elmén* hade yrkats, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att pågående översyn av reglerna rörande förvärvsavdraget m. m. skall bedrivas med sikte på att i en väsentlig omfattning undanröja de gällande sambeskattningsreglernas orättvisor utan att någon skärpning av inkomstskatten för någon grupp i samband härmed företages».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: B 176 av fru *Hamrin-Thorell* och fru *Gärde Widemar* samt II: B 225 av fröken *Elmén* om viss inriktning av pågående översyn rörande förvärvsavdraget för gift kvinna i beskattningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Kronstrand, Gustaf Henry Hansson, Nilsson* i Svalöv, *Kollberg, Magnusson* i Borås och *Gustafson* i Göteborg, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: B 176 av fru *Hamrin-Thorell* och fru *Gärde Widemar* samt II: B 225 av fröken *Elmén*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att pågående översyn av reglerna rörande förvärvsavdraget skulle bedrivas med

sikte på att i en väsentlig omfattning undanröja de gällande sambeskattningsreglernas orättvisor samt utan att någon skärpning av inkomstskatten för någon grupp i samband härmed företoges.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Bland de olösta skattefrågorna är frågan om sambeskattningen en av de allra angelägnaste. Riksdagen har också insett att en ändring måste komma till stånd på detta område och begärde år 1954 en utredning om översyn av reglerna för förvärvsavdraget. Tre år senare tillsatte finansministern en utredning men utformade då direktiven på ett sådant sätt att man har anledning att befara att en förut-sättningslös prövning av denna viktiga fråga blir ytterligt svår att genomföra. Han föreskrev återhållsamhet i fråga om förslag, som medför minskning av det samlade skatteuttaget. Utredningen måste därför vid utformandet av sina förslag alltid snegla åt de statsfinansiella möjligheter, som den nuvarande budgeten medger. Detta är enligt vår uppfattning en felaktig väg.

Att här föreligger ett stort problem är väl alla medvetna om. Svårigheterna att få gifta sjuksköterskor att arbeta under nuvarande förhållanden är stora och inte oförklarliga. Redan vid en inkomst av 12 000 kronor för man och 8 000 kronor för hustru inträder nackdelar av sambeskattningen. Om man tänker på alla utgifter som hustrun har för hembiträde, daghjälp eller barnpassning, så förstår man hennes obenägenhet att ge sig ut i förvärvslivet. Låt mig här i stället för att ge mig in på någon längre utläggning citera vad en av denna kammarens socialdemokratiska ledamöter sade i sambeskattningsdebatten i denna kammare år 1954:

»Att kvinnor som har yrkesutbildning och tillhör mellangrupperna inte kan finna det ekonomiskt motiverat att fort-

Gift kvinnas förvärvsavdrag

sätta sitt förvärvsarbete är ju självklart och det måste därför vara av abnormt intresse för yrket som en privat förnöjelse som man arbetar utanför hemmet utan att se på den inkomst man får för sitt arbete.»

Nu säger utskottet att utredningen även med nuvarande direktiv bör kunna lägga fram förslag som medför lättnad i skattetrycket för de sambeskattade utan att därav behöver föranledas en mera avsevärd skattehöjning för andra grupper skattskyldiga eller annan ökning av statsinkomsterna och vidare att det finns förutsättningar att framlägga ett förslag som i dagens statsfinansiella situation är genomförbart.

Vår mening är att utredningen bör utarbeta förslag som är rättvisa och ändamålsenliga. Statsfinansiellt utrymme bör kunna skapas genom besparingar i statsbudgeten, och man bör inte belasta utredningens arbete med detta.

Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den reservation, som finns knuten till bevillningsutskottets betänkande.

Häri instämde fröken *Elmén* (fp).

Herr BRANDT i Olshammar (s):

Herr talman! Som vi hört har denna fråga varit föremål för utredning av 1957 års sambeskattningsrevision, och det tjänar väl då inte mycket till att här diskutera själva sakfrågan. Det har heller inte utskottet gjort.

Jag skall emellertid tillåta mig att här ta kammarens tid i anspråk några minuter för att erinra om att enligt de givna direktiven skall sambeskattningsrevisionen vid översynen av beskattningen av äkta makar även göra en översyn av förvärvsavdragsreglerna samt undersöka om förvärvsavdraget bör utsträckas att omfatta även andra grupper, exempelvis ensamstående mödrar. Man skall också inom revisionen beakta erfarenheterna av 1952 års beslut i frågan och pröva vid vilken nivå

Gift kvinnas förvärvsavdrag

tudelningsprincipen skall tillämpas samt utreda de särskilda beskattningsproblem som uppkommer vid äkten-skaps upplösning. Däremot skall man i revisionen inte syssla med ortsavdragen eller göra någon avvägning av dem, utan där skall man utgå från vad som nu gäller.

Vidare skall revisionen söka åstadkomma så enkla och lätt tillämpade regler som möjligt på familjebeskattnings-ens område och samtidigt försöka skapa största möjliga likhet mellan hithö-rande bestämmelser i den statliga och den kommunala taxeringen.

Nu yrkar motionärerna och även re-servanterna att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall ge direktiv för denna utrednings arbete. Den pågående över-synen av reglerna rörande förvärvs-avdraget skall, säger man, bedrivas med sikte på att i en väsentlig omfattning undanröja de gällande sambeskattnings-reglernas orättvisor samt utan att någon skärpning av inkomstskatten för någon grupp i samband härmed företages. Be-villningsutskottet kan inte finna någon anledning för riksdagen att fatta beslut om en sådan skrivelse till Kungl. Maj:t. Utskottet finner nämligen att revisionen redan nu har möjligheter att inom ra-men för direktiven föreslå sådana be-stämmelser beträffande den statliga skatten, som medför skattelättnader för de berörda skattskyldiga utan att dessa lättnader behöver föranleda någon — jag understryker här vad herr Sven Gustafson sade — avsevärd skatthöj-ning för andra grupper av skattskyldiga eller någon ökning av statsinkomsterna. Det torde emellertid vara tämligen up-penbart att en revision av detta slag inte kan röra sig om så förfärligt stora summor. I direktiven säges att utred-ningen kan ge vid handen att en viss omfördelning av skattetrycket är moti-verad, men samtidigt understrykes dock — vilket vi alla känner till — att något statsfinansiellt utrymme för skattesänk-ningar av större omfattning knappast

torde föreligga sedan ortsavdragsrefor-men genomförts. Underförstått måste detta väl betyda att det finns ett visst utrymme för lättnader i familjebeskattningen utan någon skatthöjning för andra grupper. Revisionens ledamöter lär också ha fattat direktiven på detta sätt, enligt vad som framhållits av be-villningsutskottets ordförande och ett par andra av utskottets ledamöter, vilka också tillhör revisionen.

Utskottet uttalar avslutningsvis, att utformningen av sambeskattningsrevi-sionens direktiv såvitt utskottet kan fin-na ger revisionen förutsättningar att framlägga ett förslag som i dagens stats-finansiella situation är genomförbart, och att utskottet därför icke finner en skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet på-kallad. Om riksdagen skulle bifalla mo-tionärernas och reservanternas yrkande skulle detta väl vara orimligt, eftersom man enligt direktiven skall eftersträva att åstadkomma en likhet i beskattning-en beträffande både den statliga och den kommunala beskattningen. På den kommunala beskattningens område skul-le detta innebära en sänkning av det kommunala skatteunderlaget, vilket fick till följd att kommunerna måste höja utdebiteringen eller sänka sina utgifter. I motionärernas och reservanternas yr-kande har inte gjorts någon skillnad mellan statlig och kommunal beskatt-ning. Såvitt jag kan förstå har riksdagen icke någon möjlighet att fatta ett beslut som skulle få dessa konsekvenser för kommunerna.

Med dessa få ord ber jag, herr tal-man, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Enligt vår uppfattning kan man med de nuvarande direktiven inte göra en förutsättningslös utredning i denna viktiga fråga, och jag tycker att vad utskottets talesman nu sagt bekräftar denna vår uppfattning. Han uttalar

Gift kvinnas förvärvsavdrag

att det förhållandet, att utredningen måste ta hänsyn till det statsfinansiella läget, inte betyder så mycket eftersom det inte kan röra sig om några större summor. Därmed har han gjort denna fråga till en liten fråga, medan vi på vår kant — i likhet med den socialdemokratiska riksdagsledamot jag citerade i mitt första anförande — är alldeles övertygade om att det är en stor fråga. Vi som vet hur begränsad handlingsfriheten blir när man skall arbeta på en stor fråga och ständigt måste ta hänsyn till dagens statsfinansiella situation måste säga oss att det är riktigare och rimligare att revisionen får arbeta på en rättvis och lämpligt avvägd lösning av sambeskattningsfrågan. Sedan får vi, genom utgiftsbesparingar och på annat sätt, skapa utrymme för denna viktiga skattereform.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr BRANDT i Olshammar (s):

Herr talman! Jag kan inte hålla med herr Gustafson i Göteborg om detta resonemang. Jag understryker vad jag tidigare sade, nämligen att revisionens ledamöter själva anser att de inom de nuvarande direktivens ram har möjligheter att lösa den här frågan på ett tillfredsställande sätt, naturligtvis med hänsynstagande till det statsfinansiella läget.

Tillåt mig, herr talman, att säga endast en sak till i den här frågan. Jag märker sällan att man försöker redogöra för människorna vad det här är fråga om. Jag skulle tro att 90 procent av alla kvinnor som har förvärvsarbete inbillar sig, att de tillsammans med sin make betalar högre skatt än en familj med samma inkomst där mannen ensam har förvärvsarbete. I själva verket är det ju tvärtom; även om förvärvsavdraget är för litet, medför det dock, att skatten blir åtminstone något lägre när båda makarna arbetar än om mannen ensam svarar för samma inkomst.

I det allmänna medvetandet råder även den vanföreställningen, att sambeskattningen vid varje tillfälle medför en ökning av skatten och att denna ökning alltid är betydande. Detta är också fel. Man får komma ganska högt upp på inkomstskalan, ända upp till 20 000 kronors inkomster, för att det skall bli sådana verkningar.

Därmed har jag inte sagt att man inte skall vidta några åtgärder, men man bör upplysa människorna om vad det verkligen är fråga om. När det nu arbetar en utredning på detta område, så borde det vara tillräckligt, och det torde inte finnas någon anledning för riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t med begäran om nya direktiv för denna utredning.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr B 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen till-

Ändringar i förordningen ang. patent

kännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens utgång, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 104 ja och 61 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr B 6, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken om pension till Nanny Emilia Kristina Ingvall, född Rundgren.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Ändringar i förordningen ang. patent

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr B 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. samt 5, 8 och 11 §§ förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, dels i ämnet väckt motion.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Trots den sena timmen anser jag mig böra anförda några synpunkter i anslutning till den motion jag väckt beträffande den föreslagna höjningen av patentavgifter.

Patentskydd anses av många såsom en så betydande monopolförmån, att det inte gör någonting om avgifterna höjs med 100 respektive 50 procent, vilket föreslås i den nu föreliggande propositionen. Men låt mig då påminna om att vi bland patentsökandena har många uppfinnare inom privatlivet och småföretagen, för vilka en höjning av avgiften för ett maximalt upprätthållet patent av cirka 2 000 kronor enligt propositionens förslag är mycket kännbar.

Hade nu allt varit som det borde vara beträffande behandlingstiden i det sven-

ska patentverket, så hade väl de flesta utan alltför stor reaktion funnit sig i en höjning som är nödvändig för att återställa balansen mellan patentverkets inkomster och kostnader. Tyvärr måste jag fästa kammarens uppmärksamhet på följande ganska nedslående fakta.

Under det att årligen cirka 12 000 patentansökningar inlämnas, slutbehandlas ett betydligt mindre antal ansökningar varje år. Av denna anledning finns för närvarande under behandling ett antal ansökningar, som jag i motionen uppskattar till närmare 40 000. Uppgiften bestrides ej av utskottet, och det är möjligt att siffran i verkligheten är ännu högre. Den genomsnittliga behandlingstiden överstiger enligt uppgifter jag har för närvarande fyra år. Då många ansökningar avfärdas mycket snabbare, kan det gå ända upp till tio år innan ett patent är färdigbehandlat, och skyddstiden är 17 år, även om det tar mer än hälften av denna tid att få ärendet behandlat.

I Sverige saknas dessutom den enklare skyddsform som finns t. ex. i Tyskland i det s. k. Gebrauchsmuster-skyddet. Detta är ett slags enklare patent med kortare varaktighet — tre år med rätt till tre års förlängning. Ett sådant skydd är mycket billigare än ett vanligt patent och utfärdas efter kort behandling.

Det må väl förlåtas mig, om jag gjort bruk av mina erfarenheter på detta område och skrivit en motion, där jag gjort allvarliga försök att peka på utvägar, som — om de beaktades — kunde medföra en betydligt snabbare behandling av patentärendena och sänka kostnaderna för de flesta vanliga uppfinnare och småföretagare utan att den eftersträfvade balansen äventyrades.

Utskottet avstyrker min motion till alla delar ehuru jag kan utläsa en välvillig inställning i varje fall till mitt förslag om särskilda tryckningskostnader för mera omfattande patent.

Utskottet har helt accepterat min motivering för att införa särskild tryck-

ningsavgift för mera omfattande patent. Man vill trots detta avvakta ytterligare utredningar. Statens organisationsnämnds utredning åberopas. Jag kan läsa upp det som av denna nämnd säges om införandet av tryckningskostnad — det är bara en rad och den lyder:

»Införandet av en sådan bestämmelse synes emellertid väl rigoröst och knappast tillrådligt.»

Är detta orimligt? Vad sägs om följande fall. Jag vet från praktiken att det för närvarande hos patentverket ligger en ansökan på cirka 900 maskinskrivna sidor. När patentverket uppmanade sökanden — i detta fall ett utländskt företag — att stryka ned denna ansökan till ett betydligt mindre antal sidor, svarade sökanden, att detta är förenat med så betydande kostnader — jag har hört uppgiften 20 000 kronor — att han hellre betalade de betydligt högre utfärdnings- och tryckningskostnaderna än att han tog på sig besväret med att banta ned ansökningshandlingen. Detta kan emellertid patentverket inte åtaga sig, ty man har bara taxa på 100 kronor. Då frågar man sig, om det kan vara så omotiverat som statens organisationsnämnd anser att införa en särskild tryckningskostnad, allra helst som just sådana avgifter tillämpas i både Norge, Danmark och Finland och även i andra länder.

Skall man nu avvakta utredningen kan det gå som det gick med varumärkesavgifterna. Det är ungefär femton år sedan den orimliga kostnadsavvägningen togs upp i riksdagen, och något resultat är kanske inte att vänta förrän om ett eller ett par år. Under tiden har patentverket förlorat minst ett par hundra tusen kronor per år, såsom jag tidigare påpekat. Tillägges förlusten av utfärdningsavgifterna för patent och därmed sammanhängande onormalt höga granskningskostnader blir det bara härigenom ett underskott på säkerligen mer än en halv miljon kronor per år. Sådana orimligt avvägda avgifter syns bara som brist i patentverkets ekonomi och då höjer

man avgifterna allmänt, mer än som skulle vara nödvändigt.

Jag understryker därför utskottets uttalande, att om den av mig föreslagna tryckningsavgiften tillkommer, så kan en justering av övriga avgifter möjligen befinnas påkallad. Avsikten med min framställning har varit att få lägre avgifter för normalt arbetskrävande patent, med högre kostnad för de mera omfattande.

Herr talman! Jag anser fortfarande att de i motionen framförda förslagen är välgrundade och skulle ha yrkat bifall till motionen, om detta varit tekniskt möjligt. Någon lagtext för motionens förslag föreligger av förklarliga skäl inte, och därför får jag nöja mig med att ge dessa ord med på vägen till dem som skall se över de berörda problemen.

Tillåt mig till sist att få uttala min respekt för och uppskattning av det svenska patentverket och dess personal vad gäller den höga standarden på granskningen och den övriga handläggningen av ärendena. Då nu så kraftiga höjningar av avgifterna sker, bör det tillses, att ökat antal granskare tillkommer. Alla tänkbara rationaliseringsåtgärder bör också övervägas. Det svenska patentverkets anseende i fråga om behandlingstiden för patentansökningar är i allvarlig fara.

Herr talman! Tyvärr kan jag som sagt inte ställa något speciellt yrkande, men jag har velat framföra dessa synpunkter, som jag anser vara viktiga.

Herr **FRÖDING** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden: nr B 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag

Höjning av införselavgiften för torskfiléer

med särskilda bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster vid nyindelning av riket i pastorat, dels en i ämnet väckt motion,

nr B 11, i anledning av väckt motion angående ändrade bestämmelser om rätt för målsägande att närvara vid åklagarens sakframställning, och

nr B 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 5:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr B 9, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av betalningsvillkoren vid försäljning av kronoegendomar, och

nr B 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B år 1958 under nionde huvudtiteln gjorda hemställan angående anslag för budgetåret 1958/59 till stipendier vid lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan och skogshögskolan, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19

Höjning av införselavgiften för torskfiléer

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr B 11, i anledning av väckta motioner angående höjning av införselavgiften för torskfiléer.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: B 129 av herr Nilsson, Yngve, och II: B 165 av herr Nilsson i Bästekille, hade yrkats, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa att införselavgiften för torskfiléer måtte höjas till 50 öre per kilogram.

Utskottet hemställde, att motionerna I: B 129 och II: B 165 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Eskilsson, Östlund och Hedin, vilka an-

sett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: B 129 och II: B 165 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att införselavgiften för torskfiléer höjdes till 50 öre per kilogram.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Denna tidiga timme är kanske ganska lämpad för litet tal om fiske. Just vid denna tid brukar ju många fiskare ge sig ut till sina fångstplatser på havet för att få hem fångsten i tid.

Det är som reservant jag skall be att få säga några ord. Anledningen till motionen om införselavgifter på torskfiléer var vissa tidningsuppgifter om att införselavgifterna skulle sänkas kraftigt — från 45 till 15 öre. Detta orsakade mycket stor oro framför allt bland fiskarna på syd- och västkusten. Uppgifterna har sedermera bekräftats. Regeringen har lagt fram förslag av ungefär den innebörd som framgick av tidningsreferaten. I gengäld skulle Norge lätta på bestämmelserna om landning och transitering av svenska fiskeprodukter. Den kompensation detta innebär skulle endast komma ett begränsat antal fiskare på västkusten till del, medan syd- och ostkustfiskarna bara skulle drabbas av förslagets nackdelar ur svensk synvinkel. Oron bland fiskarna är alltså förklarlig. Man frågar sig om fiskets olika organisationer beretts tillfälle att yttra sig över det här framlagda förslaget. Dessbättre tycks enligt tidningsuppgifter norrmännen inte ha godtagit förslaget.

Det förefaller egendomligt att man försöker reglera handeln på den nordiska marknaden separat inom ett speciellt område som detta. Jag har tidigare från denna plats deklarerat den åsikten, att fisket som jordbrukets binäring i olika avseenden bör jämföras med moderneringen — även i fråga om im-

Höjning av införselavgiften för torskfiléer

portskydd. Det vore väl rimligt att fiskets importskydd toges upp samtidigt och på motsvarande sätt som jordbrukets.

Inom jordbruket sker genom de överenskommelser som finns en justering av införselavgifterna i samband med penningvärdeförsämring. Mot bakgrund av vad jag nu har sagt har jag och mina medreservanter med hänsyn till penningvärdets fall ansett att motionens förslag om höjning med 5 öre av införselavgiften på torskfiléer är synnerligen skäligen.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen av herr Eskilsson m. fl.

Häri instämde herr *Staxäng* (h).

Herr **PETTERSSON** i Dahl (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill tillägga att denna fråga varit föremål för underhandlingar mellan svenska och norska regeringarna. I stället för höjning ville norska regeringen ha en väsentlig minskning.

Herr **JOHANSSON** i Öckerö (fp):

Herr talman! I våras förhandlades i livsmedelsnämndens råd om priserna på fiskfiléer, varvid samtliga parter — såväl konsumenter som producenter och beredare — var överens. Förhandlingsresultatet godkändes enhälligt av såväl utskottet som riksdagen.

Jag förstår herr Hedins intresse för fisket. Jag hyser också intresse för fisket. Herr Hedin har emellertid hört vad jag sagt i utskottet beträffande underhandlingarna med norrmännen. Jag vill också klart tala om, att fiskarnas egna organisationer på ett ganska tidigt stadium både för regeringen och för olika myndigheter lagt fram samma synpunkter som herr Hedin här har framlagt. Därvidlag har alltså ingenting försumrats.

Även om jag anser en höjning av ifrågakvarande införselavgift befogad,

vill jag erinra om att vi behandlat denna fråga i riksdagen för ett par, tre månader sedan. Om underhandlingarna med norrmännen leder till ett för fiskarna ogynnsamt resultat, måste denna fråga prövas i ett helt annat sammanhang än detta. Då får den tas upp på nytt och prövas efter helt andra grunder. Herr Hedin ska inte tro, att jag inte vill fiskarnas bästa. Jag anser det emellertid mindre lyckligt att ta upp frågan om höjning av denna införselavgift nu, när underhandlingar pågår med norrmännen.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr B 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 20

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr B 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde;

nr B 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten för budgetåret 1958/59, För flera huvudtitlar gemensamma frågor;

nr B 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr B 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig borgen för lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget jämte i ämnet väckta motioner;

nr B 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1958/59 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.;

nr B 60, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr B 61, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag till strål-skyddsverksamhet m. m. för budgetåret 1958/59 jämte i ämnet väckta motioner;

nr B 62, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående organisationen av statens institut för folkhälsan m. m.;

nr B 63, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser allmänna resereglementet m. m.;

nr B 64, i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser utrikes tjänsteresor; och

nr B 65, i anledning av Kungl. Maj:ts

i statsverkspropositionen B gjorda framställning angående vissa avsättningar till budgetutjämningsfonden samt ianspråktagande av vissa medel från samma fond för avbetalning å statsskulden.

Vidare anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr B 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde;

nr B 74, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr B 75, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr B 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till universiteten, den medicinska undervisningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr B 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola och särskilda försöksskolan i Linköping;

nr B 78, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställning om anslag för budgetåret 1958/59 till stipendier vid handelshögskolorna; och

nr B 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för statsanställda m. m.

Härefter anmäldes och godkändes

följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från andra lagutskottet:

nr B 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring av 6 § familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99) jämte i ämnet väckt motion;

från tredje lagutskottet:

nr B 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation m. m.; och

nr B 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar; samt

från jordbruksutskottet:

nr B 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr B 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B år 1958 under nionde huvudtiteln gjorda hemställan angående anslag för budgetåret 1958/59 till stipendier vid lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan och skogshögskolan, m. m.

§ 21

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr B 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställning rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1958/59 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B gjorda framställningar rörande vissa anslag för budgetåret 1958/59 under fjärde huvudtiteln och under försvarets fonder jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående svensk medverkan i FN:s observationsgrupp i Libanon,

nr B 55, i anledning av väckt motion om översyn rörande formerna för utrikesdepartementets förvaltning av anförtrodda medel,

nr B 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av det högsta belopp intill vilket staten må åtaga sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 57, i anledning av väckta motioner angående utnyttjande av anslag å allmän beredskapsstat,

nr B 58, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B framställda förslag om anslag för budgetåret 1958/59 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckt motion,

nr B 59, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i statsverkspropositionen B om anslag för budgetåret 1958/59 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster,

nr B 60, i anledning av väckt motion angående vissa spörsmål rörande frågan om riksstat för budgetåret 1958/59,

nr B 61, angående tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1957/58, och

nr B 62, angående statsregleringen för budgetåret 1958/59;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr B 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny tulltaxa, m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) jämte i ämnet väckta motioner, och

nr B 5, angående beräkning av bevilningarna för budgetåret 1958/59, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr B 5, i anledning av väckta motioner om åtgärder för att främja sparande och kapitalbildning,

nr B 7, i anledning av väckta motioner angående främjande av långsiktigt sparande och angående värdesäkring av sparande, m. m., och

nr B 8, i anledning av väckta motioner om utredning rörande problem sam-

manhängande med Sveriges ställning gentemot det planerade västeuropeiska frihandelsområdet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr B 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, och

nr B 13, i anledning av väckt motion angående utredning om en bättre koncentration av rättsvården på den mera samhällsfarliga kriminaliteten;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr B 10, i anledning av väckt motion om skyldighet att förse bilar och motorcyklar med registrerande hastighetsmätare, och

nr B 11, i anledning av väckta motioner om höjning av avgifterna för registrering i bilregistret; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr B 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

§ 22

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 3.32 på natten.

In fidem
Gunnar Britth